

11.
H.C. d.

11.
H.C. d.

~~DESPERATI RO~~

~~TEROEMI PVS DE CON/~~

scribendis epistolis ex postrema auctoris recognitione.

L. H.

No. 413

FRO BEN.

II. 17. 10

546. VII. 9

J. 1. 2. 0

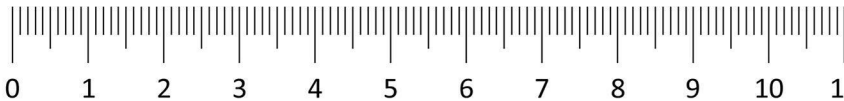
V. 2. a.

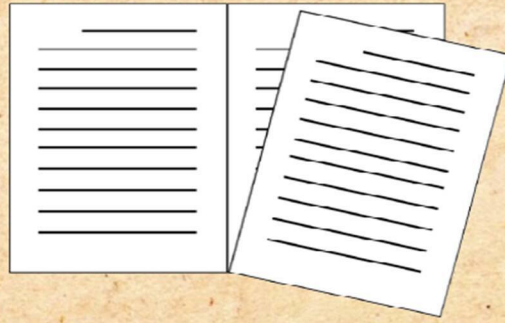
~~BASILAE, IN OFFICINA
FROBENIANA~~

ANNO M. D. XXXIII

1534

Collegii Posnanien[s]is Societatis J. G.

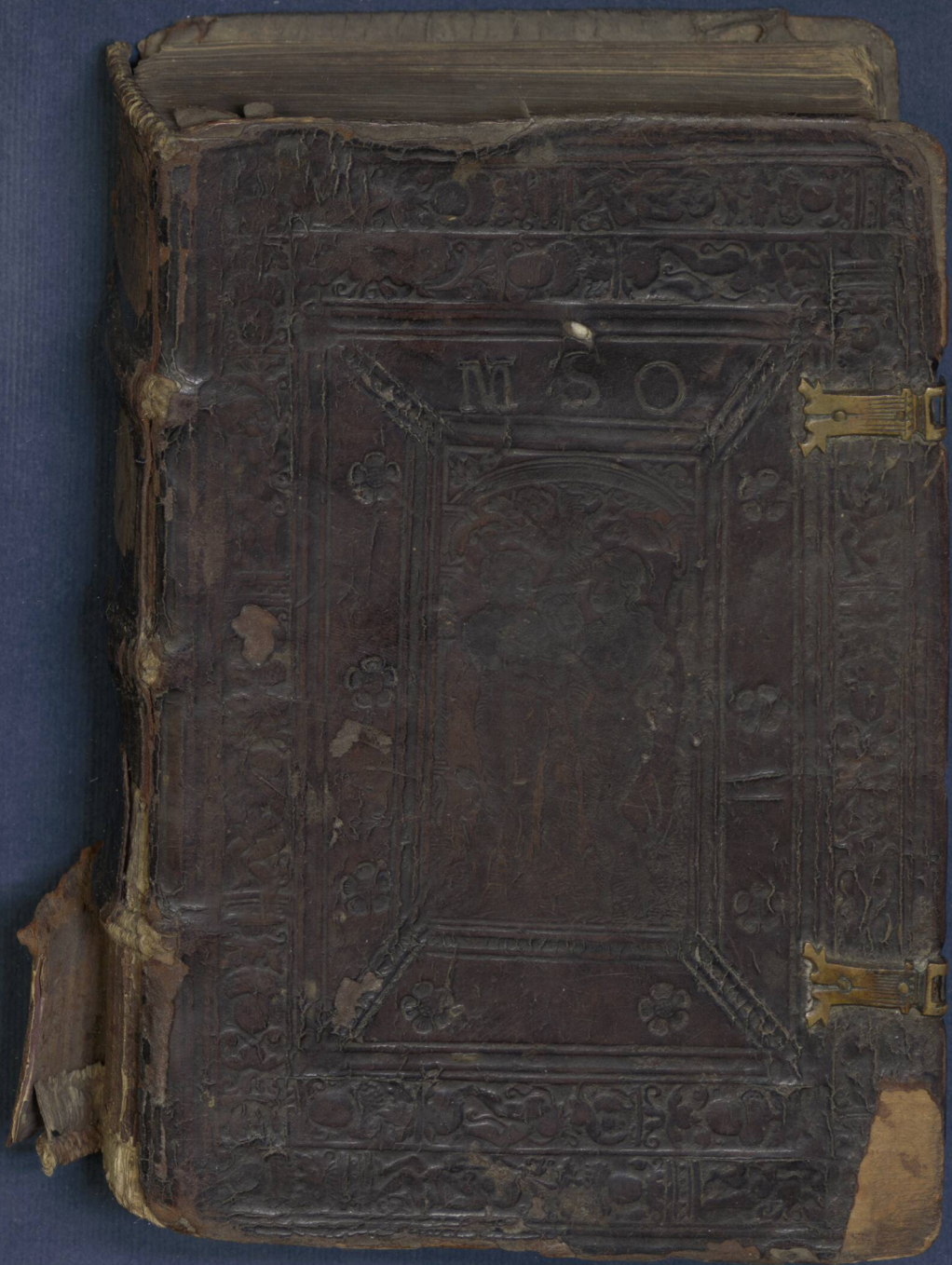

W woluminie kolejno współprawne sygnatury:

SD 2671 I

SD 2672 I

1474236

Quarta meron

Dar Kuratorj. Okr. Szk. Pozn.
Z księgozb. Gimn. im. M. Magd.
w Poznaniu. 1930.

invenit ab for. taur. mox n
si est vor. scripsit. f. 11

invenit v. de laing. mox
scripsit. f. 11

~~DES. FRASMI. RO.~~

~~TERODAMI. EPVS. DE. CONI.~~

scribendis epistolis ex postrema auctoris recognitione.

~~L. H.~~

n. 413

FRO BEN.

II. 17. 10

546. 17. 9

J. 1. 3. 2

V. 2. a.

~~BASILIAE, IN OFFICINA~~

~~FROBENIANA~~

ANNO M. D. XXXIII

1534

Collegii Pisanensis Societatis J. G.

DES. ERASMVVS ROTERODAMVVS
NICOLAO BERALDO

S. P.

S. D. 26. 7. 15

OSTEAQVAM Holonius ille desic-
rat esse apud superos, eruditissime Beral-
de, non putabam mihi quenquam alium
metuendum, qui nenas, quas iuuenis, uel exercendi stili
gratia, uel obsequundans amicorum affectibus scripsis-
sem, in uulgus aderet, in quiduis potius, quam in hoc
natas. Et ecce de repente apud Britannos exortus est
alter Holonius, qui librum de componendis epistolis
excudit, quē annis abhinc sermē triginta Lutetia scri-
bere cœperam, cuidam amico parum syncero, cui simi-
li munere gratificari uolebam, uidelicet ut haberent si-
miles labra lactucas. Lectioni simul & compositioni,
non plus temporis tributum est, quam dies uiginti. At-
que adeo non erat tum animus hoc opus absoluerē, ut
archetypum illi tradiderim auferendum (nam adorna-
bat longinquam profectioem) nullo anti grapho apud
me seruato. Aliquanto post, amici quidam, qui, ne-
scio quo casu, nacti, nugas eas descripserant, precibus
adegerunt me, ut operis rudimentum absoluerem. Erat
enim non solum rude, uerum etiam truncum ac mutilū.
Receperam in manus, sed quum ne retractanti quidem
arrideret, in totum abiici, nequaquam fore suspicans
quenquam

VD 16

E 2515

7671236 (1)

1984. 7696

quenquam tam effrontem, qui me uiuo & reclamante
 schedas meas euulgaret. Verum, ut uideo, nihil iam pu-
 det typographos. Postea quàm experiuntur nihil au-
 dius rapi, quàm nugacissimas quasq; nenas, neglectis
 interim priscis ac probatis autoribus, perfricta fronte
 sequuntur illud è Satyra: *Lucri bonus est odor ex re*

*Qu*alibet. Proinde nos tametsi sic essemus affecti, ut
 nunquã antehac æque senserimus, quomodo fuerit ani-
 matus Flaccus quũ scriberet carmen illud: *Vt nox lon-*
ga quibus & c. nam agnoscis reliqua: tamen sepositis
operis sacratoribus, quæ ut magis decent hanc etatẽ,
ita magis iuuant hunc animũ: dies aliquot in recogno-
scendis quæ iam exierant, perdidimus, nescio quanta
iactura studiorum grauiorum, certe maximo meo tæ-
dio. Quod ne mihi sepius accidat, etiam atq; etiam te
rogo mi Beralde, effice quouis pacto, ut iuuenis iste, ni-
mium, ut apparet, amans mei, librum, quem uti scribis,
à callido uenditore magno emit, aut aboleat, aut certe
tibi tradat ad me transmittendum, quo mihi liberũ sit
de eo statuere. Typographis quid imprecer, nisi men-
tem meliorem ipsis dari. Caterum iuuentutem studio-
rum cultricem, libens admonuerim, ut in hisce nugis
quamminimum operæ perdat. Video, discruciorg; ani-
mo, bellũ hoc inter Germanos & Gallos indies magis
ac magis incrudescere. Quanta totius rei Christianæ
calamitas, duos potētissimos orbis monarchas, sic ferali-
bus disidijs inter se cõslictari. Tolerabilius esset malũ,

p. 95. v. 11

si res eorū quorū interest, monomachijs finiretur. Sed
 quid commeruere ciues & agricolæ, qui spoliantur for
 tunis: exiguntur sedibus: trahuntur captiui: trucidan
 tur ac laniantur. O ferreos principū animos, si hæc per
 pendunt, ac ferunt: o crassos, si non intelligunt: supinos
 si non expendunt. Erat nonnulla spes in hoc nouo pon
 tifice, primum theologo, deinde spectatæ à primis ani
 mis integritatis. Verum haud scio quo pacto fit, ut pon
 tificum autoritas longe plus ualeat ad excitandum in
 ter principes bellum, quàm ad componendum. Sed hi
 tumultus non dirimunt musarum fœdera, nec hæc com
 mercia nobis intercipere possunt bellorum leges. Non
 conuenit Cæsarianis & Gallis, sed pulchre cōuenit ho
 nestissimorum studiorum sodalibus. Quare ualebis uir
 humanissime, simulq; quum dabitur oportuni
 tas, Budæum, Deloinum, Brixium, ac reli
 quos amicos meo nomine saluta
 bis diligenter. Basileæ.

VIII. Cal. Iun. An.

M. D. XXII

5

DES ▶ ERASMVVS

ROTTERODAMVVS, DE RA/
TIONE CONSCRIBEN/
DI EPISTOLAS.

QVIS EPISTOLAE CHARACTER.

VI in epistolis unum aliquem cha-
racterem uel requirunt, uel praescri-
bunt, id quod ab eruditioribus eti-
am quibusdam uideo factum: ij mihi
nimirum de re tam multiplici, pro-
peq; in infinitum uaria nimis anguste atq; arcte uiden-
tur agere. Neque sanè ita multo minus absurde facere
eos existimo, quàm si sutor omni-pedi ad eandem for-
mam crepidam uelit consuere: aut si pictor quoduis
animal iisdem liniamentis, iisdemq; coloribus conetur
effingere: aut sarcinator consimilem uestem pumilioni
ac giganti tribuere studeat. Negant epistolam seren-
dam esse, nisi quæ intra exilem dicendi figuram sese cõ-
tineat: nisi quæ illaborata dissolutaq; fluat, & omni-
bus contentionis neruis careat: nisi quæ uulgo mutua-
tis uerbis contexta: nisi deniq; quæ breuitate ipsa epi-
stolæ nomen mereatur, potius quàm uoluminis. Hanc
formam si quis suo quodam instituto sequi maluit: ut sæ-
penumero pro ingeniorũ uarietate, aliud scribèdi ge-

*apine notamen etc
uel inuolumentu*

si simili

Qualis epta scribly

Vide prouerb: Bas

nus, alij magis arridet: cum hoc equidem nō admodum
 pugnabo. Sit enim per me suum cuique pulchrum. Ver
 rum si eam nobis ita præscribit, ut uel solam uel opti
 mam haberi uelit, cum argumentorum species non mi
 nus sint innumerabiles, quàm mundi illi Democritici:
 & nullū ferè argumenti genus nō recipiat epistola: &
 nusquam oporteat orationis habitum cum argumenti
 genere dissidere: qui quæso potest tam infinitæ rerum
 uarietati, simplex sermonis character accommodari?
 Quem quidem, ut uel maxime alioqui per se optimum
 deligas, fieri tamen non potest, ut idem ubiq; optimus
 esse uideatur. Ego tum unamquamque orationis figu
 ram optimam existimo, cum maxime in loco adhibe
 tur: tum pessimam, quoties iuxta priscum Græcorum
 adagionem, τοῦ ἐν παντὶ μύρου, hoc est, In lente un
 guentum admiscuerimus. Atque hæc quidem eruditis
 abunde satis in summa dicta fuerint. Cæterum literato
 ribus istis quibusdam triuialibus, ut multo indoctiori
 bus, ita non paulo magis importunis, pinguiore (quod
 aiunt) Minerua, & per partes satis faciendum est. Qui
 bus etiam si (ut solent esse pertinaces) fieri satis non
 poterit, tamen eos coargui uel puerorum interest, ne
 horū autoritate decepti, ea rudibus annis discant, atq;
 imbibant, quæ grandes iam dediscere, aut pudeat aut
 nolint, & ut maxime uelint nō possint. Atqui hoc indo
 ctum doctorū genus, & illiterata literatorū turba, li
 terarijs in ludis hodie præcipue regnat, et tanquam in
 sua

sua tyrannide Phalarisimum quandam exerceat. Illic mi
 hi blatero quispiam arrepta censoria uirgula, Solonis
 leges dictabit, clamabitq; delendam esse epistolam,
 que non intra duodecim uersiculos constiterit: hanc
 enim epistolari modo præfixam esse metam. Oblitere-
 mus igitur hoc censore plerasque Platonis, Ciceronis,
 Plinij, Senecæ, D. Hieronymi epistolas, ὑπὲρ τὰ ἐσ-
 καμυδία τῆς ὀσσεῖς, & contemptis istorum limiti-
 bus, in iustū usq; uolumen porrectas. Quid si argumen-
 tum uarium & amplū obiectum erit, tu nihilo minus
 me cohibebis, & circulum istum tuum magicum egre-
 di uetabis? Agefilaus haud quaquam probū cerdonem
 sibi uideri dicebat, qui paruo pedi magnum induceret
 calceum: at quanto molestior, qui magnum pedem ar-
 tiores calceos stringit, torquetq;. Recte Fabius scribit,
 absurdū fore, si quis Herculis personam, & cothurnos
 infanti tribuat. uerum multo uidetur absurdius, si infan-
 tis fasciolas calceolosq; Herculi coneris accommodare.
 Neq; paulo grauius est tum flagitium, tum etiam peri-
 culum, in re copiosa contrahi, quàm in re nō ampla co-
 piosiorē fieri: propterea, quod superuacua fortasse cū
 tedio leguntur: certe necessaria nō nisi magno utriusq;
 dispendio prætereuntur. Porro si omnino propositum
 est, delicatis quorundam ingenijs consulere, quibus om-
 nis epistola longa est, nihil esse scribēdū præcipiamus.
 Neq; rursus hæc dixerim, quod eos probem, qui ridicu-
 le copiam affectantes, emendicatis uoculis & male cō-

futis sententiarū centonibus, epistolam infarciāt: quiq;
 cum omnino scribere nesciant, tamen scribendi finem
 inuenire nunq̄ possunt. Nihil enim infantia loquacius.
 Sed ut puerorum causa, eorum stultitiam resellam, qui
 suam infantiam *Laconismi* nomine prætexunt, cum in-
 terim nec ipsa breuitatis ac copiae uocabula, quid sibi
 uelint intelligant, cum unius atque eiusdem artificis sit
 utrunq;. Etenim quemadmodū apud Platonem Socra-
 tes, cum demū optime uerum dicere posse colligit, qui
 sit idem artifex mentiendi optimus; ita nemo breuitatis
 nomine recte laudabitur, qui non idem quā copiosis-
 sime scribere possit. Nam quid tandem est breuitatem
 præstare? Nempe maximam rerū uim, quo ad fieri po-
 test, in pauca conferre: non pauca scribere, quod alio-
 qui uel indoctissimus quisq;, desidiosissimusq; facillime
 possit. Omnem igitur ad copiose dicendum supellecti-
 lem in anima præpararis oportet, si *Laconismi*, hoc est,
 breuiloquentiæ laudem auferre uoles. Ea autem pro
 argumenti oblato modo: utq; sese dabit ocium uel scri-
 benti uel lecturo, ita utemur: modo rei satis fiat. Neque
 interim ulla epistola non breuis uidebitur, in qua præ-
 ter argumenti dispendium nihil adimere queas: quæ sic
 est scripta, ut iterum atq; iterum relecta, tamen non sa-
 tiet: cū tua interim, uel intra duodecim uersiculos con-
 sistens, adeo breuis non sit, ut *Iliade* quoque uideatur
 prolixior. Quandoquidem in hac, tametsi longissima,
 nullus ex tot uersuū milibus redundat, cū ex tuis illis
 undecim

Laconismi

undecim uersiculis, septem possint refecari: atq; ita sa-
 ne refecari, ut reliqui quoq; ob sermonis ineptiam, im-
 mense prolixitatis nauseam faciant. Quare si quem
 in scribēdis literis impendio delectat hic Laconismus,
 per me quidem licebit, si rei ocijq; modo, non char-
 tarum spatij, ac uersiculorum numero breuitatē me-
 titatur. Nec ita scribat paucissima, ut ex ijs ipsis super-
 sint quædam, sed ut uelut è diuite rerum aceruo opti-
 ma quæq; decerpta fuisse appareat. Meminisse tamen
 debemus, non nihil interesse inter uolumen & episto-
 lam, propterea quod hæc ad temporis, rerum, perso- *Epistola*
 narumq; præsentem rationem, quantū licet, est accom-
 modanda. Volumen quoniã omnibus scribitur, ita tem- *Volumen*
 perandum est, ut optimis atq; doctissimis placeat.

DE ILLABORATA EPISTOLA

^{plēn} ^{construam} ^{plēn} ^{construam} ^{plēn} ^{construam}
 S VNT qui non ferant epistolā nisi inela-
 boratā: & hac de causā figuratā esse
 nolint: ne si quid in eā phaleratū fuciue
^{omineat} appareat, lucernā olere dicatur. At ego citius feram
 epistolam, quæ lucernam oleat, quàm quæ temetum,
 quæ myrothecia, quàm quæ hircum. Quis porro tam
 iniquus censor, qui non eas ueterum epistolas optimas
 iudicet, quæ sint omni cura arteq; elaborate? Quid un-
 quam exquisitius, accuratiusq; scripsit Cicero, quàm
 illam prolixam ad Lentulum: rursus illam, qua Curio
 ni cōmendat Milonem, & pleraq; ad M. Varronem:

præcipue uero eam, qua Luceio persuadere conatur,
 ut res ab se gestas, literis mandet: quam ipse uelut ac-
 curate feliciterq; scriptam, Atticum uti legat hortatur.
 An lector his anteponat eas, quas scripsit ad Ter-
 rentiam, Ciceronem, Tironem, aut Acilium? An Pliny-
 nius, dum Ariano suo scribit, quid sit actum in causa
 Marij Prisci: dum Gallo Laurentinum suum descri-
 bit: dum Minitiano narrat, quid rerum gesserit in præ-
 uincia Betica: dum Apollinari Tuscos agros suos des-
 pingit, num decem uersibus absoluit epistolam? Atq;
 is testatur eas potissimum à se collectas, quas scripsis-
 set accuratius, nimirum ut posteritate digniores. Sed
 interim habenda ratio, cui scribas. Sunt qui neglectam
 & illaboratam epistolam, sui contemptum interpre-
 tantur. Sed ut dicam in genere, quemadmodum inci-
 dere potest, ut pro personæ cui scribis, proq; argu-
 menti ratione, nullum ornamentorum aut dignitatis
 genus non deceat epistolam: ita serè congruit simpli-
 citas quædam orationis, sed elegans. Non efflagito
 phaleras, sed idem non sero pannos. Non desidero ca-
 lamistros, modo adsit mundicies. Pigmenta negas, at
 sordes ut absint facito. Non requiro curam anxiam
 ac morosam, sed rursus nolo scopas dissolutas. Postre-
 mo, si libet, scribito ex tempore, scribito quicquid in
 buccam uenerit, sed ita, ut ad Atticum fecit Cicero.

Ratio habenda
 personæ:

quicquid in
 buccam ue-
 nerit.

STOLAE

N AM istos qui nusquam uolunt assurgere
 epistolae phrasim, sed quotidiano sermone
 proximam esse oportere contendunt, uel
 una Ciceronis epistola facile reuicerit: nimirum ea,
 quam scripsit ad Octauium Augustum: quae adeo non
 repit humi, ut non solum attollatur ad orationum pro-
 cellas, uerum etiam in tragœdiam exeat. Et arbitror
 atrocissimam eius epistolae partem esse resectam ab ijs,
 qui hoc uel Octauij, uel Ciceronis interesse putabant.
 Quid enim illa, quid illis interrogantibus, quid agat
 nunc Respublica respondebit aliquis nostrum, qui proximus
 in illam aeternam domum discesserit? à quo accipient de
 posteris suis nunciū, ueteres illi Africani, Maximi,
 Pauli, Scipiones, quid de patria sua audierint, quae spo-
 lijs triumphisque decorarunt, et cetera quae consequuntur.
 Num remissiora tibi uidentur, illa Albanorum tu-
 mulorum obtestatione, qua nihil in oratione uehemen-
 tius inueniri posse putat Fabius? Efferuescet igitur uel
 in tragicam usque uociferationem epistola, si quando res
 ita postulabit, sumetque ampullas, et sesquipedalia uer-
 ba. Neque de bello paceque simili stilo loquetur eruditissimis
 magnatibus, quo de macerandis salsamentis, aut co-
 quendis holeribus mandaret famulo. Ceterum in medio
 eribus argumentis, si non incidet quod aliud suadet,
 non displicebit Atticismus in epistola: nec hic re-
 quiram fulmina aut tonitrua Periclis, si modo sermo
 uelut

uelut è fonticulo limpidis aquis, grato leniq; murmur
re perstreptentibus fluat, non uelut mortuus, stagni in
morem torpeat, omnium expers affectuum.

DE PERSPICVITATE EPISTOLAE

CCE autem maxima pars eorum, qui
E hoc iuris, uel ætatis, uel fortuna præro
gatiua sibi uindicant, ut de literis quas
non didicerunt, censuram agant, magnis etiam conui
cijs à nobis efflagitant perspicuitatem. Graue flagiti
um esse clamitāt, si uerbum ullum misceatur epistolæ,
quod legentē uel tantisper remoretur. Memini quum
ipse puer annos natus quatuordecim, scripsissem tuto
ri cuidam meo, quem magis etiam puer habueram in
stitutorem: & ex lectione librorum, qui tum suppete
bant, admiscuissem non nihil: rescripsit homo, non mi
nus superciliosus, quàm indoctus, ut si post hac esset
animus tales epistolas mittere, eadem opera commen
tarium adiungerem: sibi semper hunc fuisse morem,
clare, & punctuatim scribere. nam his flosculis sibi
placebat. Non hæc dico, quod negem in quauis oratio
ne præcipuam esse laudem perspicuitatis. Quid enim
est oratio, quæ non intelligitur? Sed quemadmodum
pro re non solum probanda, uerum etiam necessaria
est perspicuitas, facilitasq; sermonis: ueluti, quoties se
rium quippiã petitur ab homine semidocto, moroso uē,
aut etiam uehemēter occupato: ita incidit nōnunquā,

ut non

ut non aliud genus excusatius admittat obscuritatem: uelut cum eruditus cum erudito uelitur literatis iocis, quos nolit à quouis intelligi. Quemadmodum nos olim lusimus cum eruditissimo uiro Thoma Linacro: cui scripsimus epistolā metro trochaico tetrametro, sed ita temperata compositione, ut aliud agenti non suboleret esse carmen. Admonueram in epistolæ frontispicio, ut sibi caueret: nam mihi in animo esse ipsum hac epistola fallere: & in calce adieci iam me fessellisse, ni falleret ipse. Non sensit homo fraudem, nisi monitus à me. Mihi non displicet illud Octauij Cæsaris, non aliter in sermone fugiendum uerbum insolens, quàm in cursu scopulum. Et merito ridentur hoc nostro serculo quidam Apuleiani, & obsoletæ antiquitatis affectatores. Arridet usitatis uerbis contexta oratio, sed ab istis lubens quæsierim, quæ tandem appellent usitata. Num è compitis, ac triuijs sumpta? Recte sanè si Gallice, aut Germanice scribendum erit. Verum si Græce aut Latine, quid minus cõuenit, quàm eius sermonis mundiciem ab his autoribus petere, apud quos præter meras sordes nihil est? Olim hoc iuris erat consuetudini publicæ, ut quasdam uoces antiquaret, alijs gratiam nouitatis adderet. Quanquã ne tum quidem omnia placebant doctis, quæ uulgo in conciliabulis, theatris, aut castris iactarètur: & erant in libris eruditorum, ad quæ resisteret plebeius lector. Nunc uero Latine loquendi consuetudo, non à foris aut concilia-

bulis

bulis idiotarum, sed à probatis autoribus petitur. Itaq; nullum uerbum inusitatum uideri debet, quod extet in elegantis mundi; scriptoris literis. Quid Ciceronis oratione candidius, qd apertius? At hic nōnullis uidetur Cimmerijs tenebris obuolutus. Quid Terentiano sermone luculentius? At hunc ne commentarijs quidem adiuti, complures intelligunt. In sordidis autoribus uersatus, si quando incidit in Quintilianum, clamat omnia sibi uideri Græca, aut Arabica. Danda est opera, ut simus aperti, sed eruditis. Neq; quenquam commoueat obscuritatis crimen, quod sit illi cum Cicerone, aut Tito Liuiō cōmune. Clamitas tenebricosam esse Flacci dictionem, sed eruditis uel in primis admirabilis est erudita perspicuitas. Proinde colligis, opinor, in te tenebras esse, non in autore. Tu in quęcunq; scriptorem incidit, modo laudatū, noctem istam tecum circūfers. Vociferaris spinosum esse librū, sed tui pedes spinas habent, non locus: caligas in sole, & lux ipsa tuis oculis noctuinis pro caligine est. Mutandus est, inquis, stilus: qui quoquo modo accidat, tamen non intelligitur. At quāto iustius est, & tibi etiam utilius, tuum mutare uitium, quā eruditos omnes suam orationem tuo uitio accōmodare. Barbare loquendi mille sunt species, ac subinde exoriuntur nouæ. Itaq; simplicius est ac facilius, ut unā emendate loquendi rationē discant omnes, q̄ ut omnes barbare dicendi formas singuli. An æquum censes, ut docti Romanam linguam,

eui tot egregiæ disciplinæ, cui Christiana religio con-
 credata est, sinant intermori, ne quid offendât istorum
 indoctâ arrogantiam? Num par esse iudicas cõmittere
 ut intereant: non dicam Cicero, Quintilianus, & hu-
 ius generis ceteri: sed Cyprianus, Hieronymus, Augu-
 stinus, ut pro his legatur, Catholicon, Holcot, Bricot,
 & Gorra? An lusciniã cõmutabit cum cuculo modus
 suos, propterea quod asello iudici planius & intel-
 ligibilius canit cuculus? At iniquius sit, si docti cor-
 gantur rectũ sermonẽ dediscere, ut cum istis foede bal-
 butiãt: præsertim cum eis in manu sit, imò cum eis tot
 nominibus expediat ea discere, quæ suo magno malo
 fastidiũt. Ego uero qui semper discendi sum cupidus,
 nec his succensere soleo, qui priscas uoces & à Cicero
 nis etiam cõsuetudine semotas eruũt. Fortassis & his
 usus erat Cicero, si extaret quicquid scripsit. Non in-
 dignor obiectũ esse, quod non intelligam, sed oblatum
 gaudeo, quod discam. Tu cõtra maui alienã eruditio-
 nem reprehendere, quã tuã ipsius inscitiã uel agnoscere
 modeste, uel mutare prudenter. Mauis solẽ in crimen
 uocare, quã lippientes oculos tonsori Licino cõmittere.
 Ac uide interim, quã studiose in nos iniquus sis: tu qui tu-
 is in literis sordidissimi sermonis portenta inculcas,
 quũ uere tenebricosus sis, sanis etiam oculis: dilucidus
 tamen uideri postulas, & alios obscuritatis accusas.
 Paria certe facere debueras: & si oculis tuis irasci nõ
 potes, saltem nostras falsas dissimulare tenebras, quũ

tuas, quæ teterrimæ, uerissimæq; sunt, cupias & lau-
dari. Non dignatur tua prudentia Latinam linguam
discere, quo possis D. Hieronymum (nam unum hunc
plurimorum uice nomino) intelligere, & nos uis se-
cem istam sermonis in tua culina nati, perdiscere, ut
te tuosq; sodales delirantes, ac misere balbutientes in-
telligamus? Non uero hæc, optime lector, in hoc tot
uerbis differimus, quod eruditam sermonis simplici-
tatem contemnamus: quæ mea sententia, sæpenumero
plus habet artis, quàm operosa structura: sed ut ue-
ram perspicuitatem, à ueris tenebris separemus. Ser-
uiendum est auribus, sed eruditis: in his duntaxat, quæ
cupimus ab eruditis legi. Quod huic obscurum est,
illi dilucidum est. Sed hic lusciosus, ille puris oculis. Est
tamen aliquid suapte natura dilucidum, ad cuius sen-
sum repurgandi sunt oculi. Ceterum, ut ad institutum
sefe referat oratio: quanquam obscuritas quoties offe-
cit, ubiq; uitanda est uel dicenti, uel scribenti: tamen
haud scio, an ullo in genere plus inueniat ueniæ, quàm
in epistolis: modo non indocta, in quibus uel Ciceronis
exemplo, licet subinde Græca miscere Latinis: obscen-
ris allusionibus uti, amphibologijs, significationibus,
paræmijs, ænigmatibus, clausulis de repente præcis.
Tantum habenda ratio, qua de re, cui scribas, Non
damnabitur libertas, si non destituat nos consilium,
cui decet artem ubiq; cedere.

PORRO qui compositionem in hoc genere damnant, equidem non adeo demiror, quum uideam fuisse permultos, qui eant ne in orationibus quidem aequo animo tulerint. Quamquam mihi nunc cum ijs potissimum res est, qui quid sit in oratione compositio, prorsus ignorat. Ceterum quum eiusdem sit artificis, orationis numerum uel adhibere in tempore, uel negligere, & hanc partem scriptoris arbitrio relinquo: nisi quod uelim adolescentem, qui tantum exercendi stili gratia scribit, aliquandiu compositionem etiam elaborare. ita fiet, ut si res postulet orationem numerosam, apte moduletur: sin neglectam, tamen uitet illud Ciceronis conuicium, scopæ dissolutæ.

DE HABITU EPISTOLAE

MAGNA olim inter eruditos sententiarum uarietas fuit, quod dicendi genus maxime probaretur, Atticū, Rhodiense, an Asiaticum. At Fabius existimat eum optimū dicendi genus sequi, qui pro re, pro loco, pro tempore, pro qualitate auditorū quā appositissime dicit: ut inepte faciant, *optimū dicendi genus* qui dictionē ad certas leges astringunt. Itidem & ego eam epistolam optimam iudico, quæ à uulgato hoc & indocto literarū genere quā longissime recedat: quæ sententijs exquisitissimis, uerbis electissimis, sed aptis constat: quæ argumento, loco, tempori, personæ, quā
 b maxime

maxime sit accommodata: quæ amplissimis de rebus
agens, sit grauiſſima: de mediocribus, concinna: de hu-
milibus, elegans, & faceta: in iocis acumine delectet
ac lepore, in encomijs apparatus: in exhortando uehe-
mens sit, & animosa: in consolando, blanda sit, & ami-
ca: in suadendo, grauis sit, & sententiosa: in narrando,
lucida, & graphica: in petendo, uerecūda: in commen-
dando, officiosa: in rebus sequūdis, gratulabūda: in affli-
ctis, seria. Deniq; (ne quæ sunt infinita persequar) sit
uersipellis, ac polypus quem admodū semet ad omnem
subiecti soli habitū, ita sese ad quemuis argumenti, res
liquarumq; circumstantiarū habitū attemperet. Neq;
enim rei solū obsequundabit epistole stilus, uerum ut
dignū est egregio quopiā Mercurio (nam nunciū uice
fungitur epistola) temporū personarumq; rationem
habebit: nec eadē de re quouis tēpore, nec apud quos-
uis loquetur: alia specie sese offeret semibus, alia iuue-
nibus, alia tetricis ac seueris: alia ijs, qui festiuore sunt
ingenio: alia aulicis, alia philosophis: alia familiaribus,
alia ignotis: alia uacuis, alia negociosis: alia fidis sōda-
libus, alia fictis amicis, ac parum bene uolentibus. Sed
interim & illud spectabit, unde ueniat, non solum ad
quē ueniat, aut quibus de rebus legata. Proinde Mer-
curium quendam aget, semet pro re presenti in om-
nem transfigurans habitum: sed ita tamen, ut in tanta
uarietate, unum quendam tenorem obtineat uidelicet
ut semper munda sit, semper crudita, semper sana. Ab
his si

Epistola vice
Mercurij. v. He-
mij.

Epistola form
q̄ munda

his si non fuerit recessum, nullū est præterea delictum in epistola, cui nō sit parata uenia. Erit loquacior, scripta dicetur tū auido, tum ocioso. **Elaboratior erit, & lucernā olens, scripta est erudito.** Habebit artificium, talem decebat mittere artifici. Carebit artificio, scripta putabitur ei, cui placebat simplicitas, aut imperitiori. **Lacōnismum habebit, occupatus scripsisti occupato.** Fucator erit, ac picturatur, scripta dicetur curioso: priscis uerbis, antiquario: blandior amico, licentior familiari: asperior improbo: adulantior ambizioso putabitur. Deniq; quicquid alibi non uacasset crimine, hic uel à re, uel à persona scribentis, uel à moribus, fortunaq; uel etate eius cui scribitur defensionem inueniet. Quin & aliàs damnanda phraseos, & argumentorū uarietas, & inæqualitas, hic uel præcipuam habet gratiā. In noctibus ac Miscellaneis argumento subinde nouo datur uenia, stilo subinde diuerso non datur. In epistolis iuuat etiam uidere, quantū oratio iuuenilis differat à senili, quidue etas stilo uel adiecerit, uel detraxerit. Quare qui unam quampiā formam ac faciem huic generi tribuere conantur, hi non solū inancem, uerum etiam ridiculam operam sumunt.

PECULIARIS EPIST. CHARACTER

FORTASSIS erunt, qui quasdam epistolas semouebūt ab hoc ordine: quod genus sunt epistolæ ad exercitationē, uel ostensionem

b 2 tationem

tationem ingenij confictæ: ueluti Phalaridis, quas erudi-
 titi tribuunt Luciano: & amatorie Philostrati sanè
 quàm elegantes, si perinde essent castæ: ad hæc heroi-
 narum, autore Nasone, aliæq; cõsimiles. quas si quis ma-
 lit appellare declamatiunculas, equidẽ non admodum
 refragabor. Sunt in quas magis libri nomen uidetur
 cõpetere: quales sunt aliquot Platonis, Senecæ omnes:
 pleræq; Hieronymi, Cypriani, & Augustini: Tertullia-
 ni pauca. Sunt quas aliquis malit orationes appella-
 re, nimirum quæ ad principes aut magistratus, arduis
 ac perplexis de rebus prolixè scribuntur. Tunc enim
 epistola, non cõfabulonis, aut nunciij, sed oratoris uice
 fungitur. Quod si quis nõ dignatur epistolæ uocabu-
 lo, nisi quæ priuatis de rebus inter amicos obambulet:
 quanq̃ ne hic quidem certa forma præscribi potest: ta-
 men si qua peculiaris est huic generi, uideor mihi non
 maiore cõpendio quæ sit indicare posse, q̃ si dixerò ta-
 lem oportere esse dictionẽ epistolæ, quales sunt amico-
 rum inter ipsos confabulationes. Est enim (quod scite
 scriptũ est à Turpilio comico) epistola absentiu ami-
 corum quasi mutuus sermo, quẽ neq; agrestẽ, aut aspe-
 rum, neq; fucatuẽ esse oportet, neq; una de re, neq; ad
 fastidiũ usq; multum. Eoq; simplicitatẽ, candorem, festi-
 uitatẽ, argutiã amat hoc epistolarũ genus. In his igitur
 omnia lepõrum genera cõsectabimur, nisi quũ res,
 aut personæ diuersa postulabunt. Neq; diu sermonem
 eundem urgebimus: & quod solemus cum amicis con-
 fabulãtes

Epistola qua
 oratoris uice
 fungitur

fabulantes, miscemus, si uidebitur, non solum multa, uerum etiam uaria. Huic generi magis congruet Atticismus, ac stilus humilior, comœdiæ propior quàm tragœdiæ, aut si quid etiam humiliter phrasi comica, modo docta sit humilitas: meminimusque non inferioris esse facultatis, cum laude humi serpere, quàm cum Dædalio uolare per aera: & uicinum littus legere contractis uelis, quàm sublatis antennis, medio ferri pelago. Amica est huic generi breuitas, maxime si uel de multis, uel de minutulis negotijs agetur: & si aut ipsi qui scribimus, aut ij quibus scribitur occupatiores erunt. Cæterum quibus rationibus præstanda sit breuitas, indicauimus in opere de Copia. Quod ad hoc institutum attinet, breuiloquentiam præstabimus, si quâdo, ita ut fit in comœdijs, statim mediâ in rem aggrediemur: si præfationes superuacaneas uitabimus: si uerbis quàm signifiantissimis utemur: si rerum exitus ita proponemus, ut ex his conijciantur ea quæ præcesserunt: si epistole, cui respondemus, argumentum recensere supersedebimus, quæ res nonnunquam bonam epistole partem occupat: sed hoc est nostris diuinandum relinquemus. Quod genus sunt illa: Quid narras? Antonius episcopus? Quem lupo quod aiunt. Hæc tempestat magis desiderabat Aurelium. Ille quid aliud quàm nullus magnus malus piscis. Tu uerbo, sed absolutius totum hominem depinxisti. Occideras de ualetudine fratris: sed optimo medico quantum debeam, breui re ipsa declarabo. Fœcun-

ditas uxoris mihi iucundior esset, si res unà cum prole cresceret. Cum Laurentio homine furiose maledico, satius arbitror nullo pacto cōtendere. Quid enim aliud quàm iritabis crabronem, aut si quid crabrone pestilentius? Ex his enim uerbo notatis perpendet lector, quid ille scripserit, cui rescribitur. Sunt qui alienā epistolam penè totam recensent, ac propemodū uerbosius, quàm is qui scripsit. Si res postulet, ut repetatur argumentum, id dextra quadam, ac commoda breuitate fieri conueniet. Qua quidē in re Politianus mirus est artifex, qui hoc in plerisq; epistolis facere consuevit, nimirum lectori consulens, ne quid desideraret, si forte non extarent epistolæ, quibus respondet: aut si tales essent, ut non liberet legere.

ELEGANTIA

AM admonere, ut sermonis uitijs careat
 I epistola: tametsi hoc in arte sua præcipiunt
 rhetores, tamen mihi uix operæ pretium uidetur. Nec enim tam ad rem attinet admonere, ne fiat, quàm dedocere nostram ætatem, quæ passim id facit. Nihil breuius præcipitur, quàm ut sit elegans epistola: at nihil maiore negocio discitur: nec usquam peccatur, aut turpius, aut frequentius. Hoc uitium intolerabile reddit infelix affectatio. Quid enim tā portentosum, quàm oratio: quæ quū munda non sit, tamen ornata uideri uelit: & quū sana non sit, tamen formosa uideat

Epistola, sive
 Elegans.

sa uideri gestiat, purpurissimum huiusmodi illinens. ueluti is qui nostra etate maluit dicere, sagio quid portendas, quod sentio quid tibi uelis. Multa lectione, multis prescriptionibus, accurata scriptorum obseruatione, multo scribendi, dicendiq; usu paratur sermonis mundicius. Erit hic igitur primus ac precipuus labor, si suppetet orationis puritas, atq; etiam ingenij sanitas. Artem in epistola non admodum efflagitabimus: sin deus erit, risum etiam mouebit artis affectatio.

EXERCITATIO ET IMITATIO

IN illud quidem hominum genus errare
 N sinemus, quos ipse non parum multos deprehendi, qui tribus preceptiunculis, ceu magicis uerbis recte scribendi facultatem dari posse credant, quorum stultitiæ utinam olim non obtemperassem. Talis enim erat is, in cuius gratiã ante annos uiginti quinq; opus hoc deliniam, non tam ex animo, quam mea facilitate cupiens obsequundare efflagitanti: quem mox expertus sum, et ingratum discipulum, et perfidum amicum. Is in principum aulis meliorem ac maiorem etatis partem contriuerat, nisi quod sacerdotijs opimis onustus, iam sero sapere coepit, et de literis cogitare, quæ marsupium non consequuntur. Sed huius generis non parum multos comperi, qui simul atq; à prophanis negocijs, et à sordidissimis coaceruata de pecuniæ curis, ad literas sese appulerint, huiusmodi

quasdam compendiaras recte scribendi leges à nobis
 flagitare solent: quas & ita breues esse uolunt, ut ter-
 tiam paginā non totā impleant: & ita efficaces, ut in-
 tra mensem non totum, è muta pecude reddant orato-
 rem eloquentem. Aiunt sibi opus esse omni cōpendio,
 propterea quod & sunt ignauissimi, ut quā minimū
 operæ sumant in rebus honestis, & etatis bonā par-
 tem iam alijs in nugis perdidērūt: postremo quod ad
 fordida illa negocia redire festinant, literas igitur ue-
 lut obiter secum rapere student. Hos si ridere libeat,
 iubebo semel ex musarū fonticulo bibere, atq; in Par-
 uaso somniare, quo repente nobis prodeant ex asinis
 Luscinia. Ceterum de quibus aliqua bona spes affulge-
 bit, hos admonendos censeo, ne errent. Neq; enim com-
 mittam, ut hæ præceptiones, quas studiosorū adoles-
 centium industriæ promouendæ paramus, aliorū stul-
 titiam augeant. Augerent autē, si quis tantū his tri-
 bueret, ut citra uariam eruditionē, citra studium uigi-
 lantissimum, citra multū usum ex his sibi facultatē re-
 cte scribendi polliceretur. Ceterū delicatos istos, &
 indociles senes, quibus pluris sunt pecuniæ, q̄ literæ:
 quibus uacauit tot annis arcas onerare nummis, nec
 uacauit animū onerare honestis disciplinis, in Parnas-
 sum, ut dixi, mittamus: ut postq̄ illic unā noctem cum
 Ennio somniant, magno omnium stupore, subito pro
 Midis redeant Cicerones. Aut certe legemus illos ad
 talē præceptorē, qualē rhetorices doctorem depinxit

Lucias

Lucianus. Porrò iuuenes industrios, ac meliore mente præditos, ad uigilias, & exercitationis assiduitatē habitabimur: quam, quum in omni re, tum in hac potissimū tenere primas: & à grauioribus autoribus dictum est, quàm ut sit dubitandū: & sæpius repetitum est, quàm ut hic sit admonendum. Neq; tamen inficiabor, bonam laboris partem, doctoris commoditate posse detrahi: quem ut assiduum & indefatigatum, ita quàm doctissimum esse uolo: ne quod præcipit, ipse præstare nõ queat: & iuxta prouerbiū, *Sus suæ docere incipiat.* Quod si ob nostrorum temporum infelicitatē, non temere talis cōtingit, ut exquisita doctrina præpolleat, ferendus tamen erit: modo ne sit ex horū numero, qui falsa persuasione doctrinæ turgidi, magna (ut inquit Fabius) cōfidentia, stultitiam suam perdocēt: illiteratiores, quàm ut alios docere possint: elatiores, quàm ut ab alijs doceri se patiantur. Cuiusmodi pestes procul ex urbibus deportandas curarent ubiq; magistratus, si quidam aut partes agnoscerent suas, aut ulla omnino Reip. cura tangerentur. Ampliſsimis salarijs aluntur tot tibicines ac tubicines: at nemo potius erat ampliſſimo salario accersendus, quàm eruditus ludimagister. Verum hoc salarium nolim esse certum ac perpetuum, ne magnitudo mercedis improbos inuitet, et indoctos, quibus semper minus est frontis, & plus audaciæ, quàm eruditis. Conueniet salarium arbitrio doctorum, & spectatæ fidei uirorum, pro merito eius qui asciscitur, præstitui, atq;

b s etiam

*quod dicitur, In
improbitate per
ceptorem*

*Tompece. in
va.*

etiam augeri, minuiue, si is sua doctrina, suaq; indu-
 stria uinceret expectationem de se, aut cōtra. Alioqui
 periculū erit, ne usu ueniat, quod in amplissimis sacer-
 dotijs uidemus accidere: quæ quo sunt magis opima,
 hoc ab indignioribus occupantur. Extant apud nos, si-
 musis placet, etiam uolumina nō exigua de conscriben-
 dis epistolis, ad unam quaque formam additis aliquot
 exemplis, sed o deum immortalem, cuiusmodi. Sed hæc
 prodigiosa barbaries illi seculo imputāda est, quo pror-
 sus extinctis omnibus bonis literis, impune regnabat
 inscitia, publice simul ac priuatim: quum grauis & co-
 piosus autor esset Mammætrectus, opulentū quoddam
 copię cornu Catholicon. Iam apud Italos cœperant re-
 uiuiscere bonæ literæ, quū Louanij magno cum applau-
 su legerentur epistole Caroli cuiusdam, qui multis an-
 nis moderatus est pedagogiū Liliense, quas nūc nemo
 dignetur sumere in manus. Apud Hollandos, orbis lu-
 men habebatur Engelbertus quidā, qui suis epistolijs
 nihil aliud docebat pueros, q̄ inepte scribere. At ni-
 si me fallit animi præsagiū, breui ueniet ætas, quum nec
 his monitis erit opus, nec meis præceptionibus iuuen-
 tus egebit. Sed interim ut mediocriter literatos didas-
 calos industria nostra nōnihil adiuuemus, postea quā-
 suis tradiderit cōpendio artis rhetoricæ præcepta, stu-
 debit illos breuibus, & epistolaribus argumentis fre-
 quenter exercere. In his delectum habebit & curam,
 ut ea potissimū proponat, quæ ætati illi amœnitate ue-

Iam illecebræ blandiantur. In his enim pueri ut liben-
 tius, ita et utilius exercebuntur. id fiet, si uel noua sint,
 uel faceta, uel alioqui puerorū ingenijs affinia. Ea uel ē
 poetarū fabulis, uel ab historicis erūt petēda, nisi quid ^{vixi mox statim}
 nouæ rei, ut serē fit, suggererit uita mortaliū. Frequen- ^{aliquid semp ne}
 ter enim & nostris temporibus eucniunt, indigna quæ ^{in fuggit.}
 nesciat posteritas. Et primi quidem generis sunt amato-
 riæ Nasonis, in quibus fortasse tutū non sit, rudem et a-
 tem exerceri. Quanq̄ heroinarum sunt castiores, neq;
 quicq̄ uetat & hoc genus caste uercundeq; tractari.
 Veluti si procus blandis literis ambiat nuptias puellæ.
 Si Helena Paridem ab amore non permissō deterreat.
 Nam Penelopes ad Vlyssē epistola tota pudica est,
 quemadmodum & Acontij ad Cydippen. Si uxor ma-
 rito peregre cessanti scribat, uti domū properet. Si Ne-
 stor uir natu grandis & facundus, hortetur Achillem
 epistola, ut Briseida creptam ab Agamemnone magno
 animo ferat: ostendens regi etiam improbo parendum
 esse, tum publicum commodum priuato dolori antepo-
 nendum: postremo uehementer indignum esse, Achillis
 uel genere clarissimo, uel animo generoso, uel factis ex-
 gregijs, ob barbaræ ancillæ amorē, uirtutis obliuisci.
 Vbi simul etiam amœnus sese locus aperit, aduersus uo-
 luptatem inhonestam: rursus alter pro immortalitate
 gestis eximijs apud posteros paranda. Si Phœnix ei-
 dem scribat, ut cum Agamemnone redeat in gratiam
 & periclitantibus Grecis subueniat. Aut si Antenor
 Priamo

Priamo suadeat, ne grauetur raptam Helenam suo Menelao reddere, uel quia per se iustum sit, uel quia stultissimi regis sit, committere, ut ob turpissimum effœmi nati iuuenis, & uix uiri Paridis amorem, tot fortissimi uiri dimicationem suscipiant: tot populorum fortuna, simul & uita, in extremum discrimen pertrahantur. Aut si Agamœnon suadeat Menelao fratri, ut negligat potius Helenam, quàm ut ob mulierculam uita indignam, tot procerum milia in uitæ periculum adducat, & eam totius orbis tumultu repetat: quæ etiam si ul- tro rediret, non esset recipienda, Aut si Linus Hercule duabus conspectis deabus, utram potius sequatur hesi- tantem, ad uoluptatis contemptum, & uirtutem am- plectendam extimulet. Aut si Menelaus Paridi uiola- tum hospitium exprobret. Si Amphion fratrem ad mu- sices studium adhortetur, cõtra ille ad suum inuitet. In hoc genere pleriq; Græci non infeliciter luserunt, sed nemo felicius Luciano. Ex his tamẽ deligenda censeo, quæ non omnino sint otiosa, sed habeant aliquid ad ui- tam communem conducibile. Otiosa sunt illa Luciani, de Ioue cerebro prægnanti, & implorante securim Vulcani. De Neptuno per Mercuriũ non admissõ, cum recens Iupiter peperisset è cerebro Palladem. Nam hu- ius generis quæ sunt, ut sunt amoena, & ingenij felicitate arguunt, ita non multum faciunt ad uitam commu- nem. Huc propius conducunt, quæ è comicorum argu- mentis ducuntur. Quod genus fuerit: si Phædræ sodal-
lis illi

Luciani quæ
sunt otiosa
ad uitam
communem

lis illi scribat, ut Thaidis amorem penitus excutiat ex animo, ac pristinae suae seueritatis memor, ineptire desinat: praesertim cum magno fama, rei que dispendio sit alenda, quae nec amet ex animo, nec uni sui copiam faciat. Si quis diuiti illi Plautino suadeat, ut Euclionem pauperem probum, potius quam diuitem illum procum asciscat generum: aut contra, diuiti potius collocaet filiam, quam pauperi. Si Demea fratrem ad suum uitae institutum uocet, hoc est, ab urbana uita, ad rusticanam: à coelibatu, ad matrimonium: ab indulgenti liberorum educatione, ad seueriorem. Si è diuerso Mitio Demeam, ad suum uitae genus adhortetur. Et haec quidem pueris gratiora. At illa quae ab historiographis sumuntur, propius etiam ad uerum accedunt, eoque plus frugis adferunt, nec ita multo minus iucunditatis. Veluti si Horatius ianapitius damnatus, patris opem imploret, suamque fortunam tam repente mutatam deplorat. Si Cicero Milonem, ut forti animo ferat exilium, hortetur. Si quis Cato ^{Cato} ^{litteras} ^{graece tam se} ^{non hinc appi} ^{rebat,} litteras Graecis, quas iam senex appetebat, deterrat. Si quis Ciceroni secum deliberanti, an mortem sibi consciscat: an fuga saluti consulere properet: an exustis Philippicis, uitam ab Antonio redimat: quodlibet horum trium, uel suadere, uel dissuadere conetur. Si quis Qu. Curtio gratuletur, tam fortem ac pium animum, qui priuatam salutem posthabuerit suae ciuitatis incoluimitati. Si quis Delphicis sacerdotibus suadeat, ut Phalaridis taurum recipiant. Si quis Lucretiam uicinstu

pratane

pratam à uolūtaria morte reuocet. Si Ionathas Saulis
 filius, Dauid amicū regis metu latitantem, uagantemq̃
 consoletur, ut promissi diuinitus imperij expectatione
 mentē in rebus tam afflictis fulciat. Si Plato Dionysii
 regē ad philosophiæ studiū adhortetur. Rursus si alius
 quispiam debortetur. Si Resp. Romana Camilli exulis
 uirtutem, aduersus Gallos extrema molientes, implo-
 ret. Si Aristoteles Calistheni ad Alexandrū Magnum
 proficiscenti rationē præscribat, qua debeat regis con-
 suetudine uti, docēs, cū regibus, aut quā rarissime lo-
 quendum, aut quā iucundissime: quo uel silentio tuti-
 or sit, uel sermone gratior. Si Calisthenes Aristoteli re-
 spondeat, consilium futurum fuisse philosopho dignius,
 si potius autor fuisset, nō proficiscēdi in eiusmodi prin-
 cipis aulam, in qua philosopho uel seruiliter esset tar-
 cendū, uel turpiter adulandū: sibi magis curæ fore, quæ
 sint honesta, quā quæ utilia aut tuta. Si Alcibiades
 Socrati suadeat, ut uxorē rixosam ac procacem domo
 exigat. Aut si Callicratides, ut omisso philosophiæ pe-
 renni studio, ad mores cōmunes, et Reip. administratio-
 nem sese conferat. Si Crito eidem suadeat, ut elapsus ē
 carcere, uitæ suæ cōsulat. Huiusmodi copiosissimā uim
 Valerius Maximus, aliq̃ scriptores, qui res memorabi-
 les ex historicorū libris decerpserunt, citra uestigandū
 tediū suggerēt. Quin ex una quapiā historia, uelut ē
 uita Catonis, aut Antonij, aut Iulij Cæsaris, plurima
 themata duci possunt. Quare nos rem, & infinitā, &

cuius

cuius promptam nō persequemur plurimis uerbis. In hoc genere uarie, diligenterq; cōuenit exerceri iuuentutem, q; præter stili fructum, uetustas ac memorabiles historias, hac ratione uelut aliud agentes imbibent, ac penitus insigent memoriæ: hominū & locorū nominibus assuescent: ad hæc decori uim, & probitatis naturam, præcipuas orationis uirtutes ita potissimū cognoscent. Quare doctoris erūt partes, prius quàm epistole formā proponat, rem gestam, unde necesse erit repetitam, & quemadmodū cōueniet accuratissime pueris exponere, indicatis & temporū momentis, & personarum proprietatibus, reliquisq; circūstantijs: ne aut aberrent à decoro scribentes, aut parū cōsentanea dicāt. Deniq; ut sint parati fontes, unde ducant, uel argumenta, uel argumentorū cōfirmationes. quā ad rem nō uulgariter adiuuat circūstantiarū cognitio. Tū locos aliquot indicabit, ubi ea tractentur apud autores, ut ipsi uerborū ac sententiarū uim inde uel colligant, uel imitentur, ex alijs similia cōiectantes. Iā qualia argumētā suppediāt historiæ, talia licebit et cōfingere: cuiusmodi pleraq; sunt declamatoria, ueluti Luciani de medico abdicatione: et Auli Gellij de puerpera, cui suadet Fauorinus, ut pprio lacte nutriat infatulū, de quo genere mox nōnihil attingemus. Sed ē et illd' breuius, ac puerorū ingenij appositius exercitationis genus, uarios locos cōmunes, aut excogitados, aut ab autoribus traditos, arte tractare. Hi serè sumūtur, ul' ab apothegmatis ueterū celebratis

celebratis, uel à prouerbijis, uel ab apologis, uel à similibus, ac metaphoris. Siquidem ex horum unoquolibet potest argumentum epistolæ compingi. De apophthegmate sit hoc exemplū: Socrates bibiturus cicutam, uxori Xanthippæ uociferanti, quod innocens esset moriturus: Quid ais, inquit, mulier, num me malles nocentem mori? Id ualebit in epistola cōsolatoria. Si unusquisquam esses de turba uulgi, merito grauiter ferres exilium, quod longe aliter promerito contigit: sed quoniam scio te uirum cordatum, ac philosophiæ quoque præceptis non uulgariter institutum, hoc ipso leniter ferre debes fortunam tuam, quod indigno obtigit. Ea demū grauis & acerba est calamitas, quæ accidit commerito. Nunc ista fortunæ procella, quid aliud, quàm integritatem tuam, ac in Remp. merita illustrat? Sub hæc narrabitur apte, quod modo retuli, de Socrate. Prouerbij exemplū esto: Si me audies, desines cum tam multis cōiuratis contendere. Nec tu Hercules es, nec res ista uirtute geritur. Et tamē si prouerbio credimus, ne Hercules quidē aduersus duos, & tu cum tot cancris, cum tot hydris congregieris unus? Apologi exemplū erit. Si quem admonebimus, ne periculoso negotio se temere admisceat, nisi prius perpensa ratione, qua confici possit, quod instituit, adhibebit apologum de capro, quem siti periclitantē uulpes pertraxit in puteū, unde postea non dabatur exitus. Item si quis admonebit amicum, ne pendeat ex officio quorundam, qui magnifice

fice polliceantur, sed ipse coram suum agat negocium, eleganter accommodabit fabulam auiculae casitæ, quã in Noctibus suis refert Aulus Gellius. Parabolæ uero sit hoc exemplum. Si quem admonebimus, ne pertendat obstinate, quod per se quidem optimum esse iudicat, sed presentibus rebus semet accommodet: similitudinem adhibebimus de prudẽte nauclero, qui nõ semper eò dirigit clauum, quò recto cursu cuperet ire, sed frequenter obsequundat æstui, frequenter uentis: ac uel flexis, eũ portũ petit, nõ quò cursũ instituerat, sed quẽ præsens tempestas cõcedit. Hæc mihi uidentur aliquanto plus conducere ad parandam orationis facultatem, quàm quædam, quæ in suis progymnasmatis tradit Aphthonius. Cæterum quod de apologis diximus, idem habebit locum in poëtarum fabulis; ad seriam rem uel confictis, uel detortis. Veluti si quem à negotio maiore, quàm ut ipsius uiribus conueniat, deterrere pares, Icarĩ, aut Phaëtontis casum accommodes. Si quem à studio congerendæ pecuniæ reuocare studeas, in tempore adhibetur Tantali fabula. In huiusmodi thematis præludat ætas illa rudis, ut, quod diligenter admonet Fabius, teneræ adhuc mentes, ueluti sub nutricibus mollius alantur, & uberiore quodam iucundioris disciplinæ, cibo lacteque saginentur. Cæterum adultiores iam, ad materias uero proximas paulatim sunt abducendi. Bas præceptor uel aliunde sumptas proponet, uel ipse comminiscetur, ex omni genere causarum uarias, maximeque

ximeq; fecundas. Alioqui fiet, ut pueri nihil aliud discant, quam inepte scribere: si quemadmodum in plerisque ludis fit, literator indoctus pro themate proponet frivolum stulti capitis somnium, in quo neque sit ulla sententia, neque quicquam cohaereat, ne sermonis quidem ulla gratia. Porro in castigando tantum notatur insignes solocismis: ueluti si deprehendant, admonco uobis, pro admotheo uos, quum alia quae dissimulantur, magis etiam ad rem faciant. Nam ista uitia uel usu dediscuntur. Illa neglecta haerent in omnem usque uitam.

QVOMODO PROPONENDA

MATERIA

A doctor nec absolute pertractatam materiam proponet, ne nihil relinquatur inuentioni puerorum: neque nudam tamen, uerum circumstantiis aliquot circumscripam, ut assuescant uelut ad certum scopum dirigere sagittas, & ex his sententiis, argumenta, & argumentorum probationes, amplificationes, aliasque figuras comminisci. Veluti si quis suadet puerperae, ut suo lacte alat quod peperit: addat, puerperam esse puellam, puerum elegantem, ac patri simillimum. Quamquam uix aliud argumentum reperiesset, quod alienius sit a circumstantiis. D. Hieronymus in epistola, qua matri reconciliat filiam: nam ipse propemodum fatetur, hoc argumentum ab se scholastico lusu confictum: non nude proponit, filiam indecore diuisam a matre, addidit matrem uiduam, filiam uirginem, cui frater esset mortuus

nachus

nachus. filiam adolescentulam, corpore uegeto, relicta matre, contempto fratre, in monachi cuiusdā nulla propinquitate coniuncti, formosuli & adolescentis, domesticum contubernium concessisse, cum hoc coniunctissime uiuere: nec aliud incusare, quā maternorum morum difficultatem: cognatos suspectū conuictum grauitate ferre, fratrem in primis, nec tamē adduci puellam, ut cum matre redeat in gratiam: fratrem cōtemptum, ordine rem omnem Hieronymo denarrasse. qui sic proposuit, nōne eadem opera multam orationis suppelletilēm suppeditauit? Ad hanc imaginem multa licebit cōfingere. Quod genus sit: Lucius & Antonius utriq; adolescentes, sed alter mediocri fortuna, alter beatissimis parentibus natus, à primis annis sese non secus ac fratres amarant. In lusibus, in conuiujs, in compotationibus, in amoribus, alijsq; uoluptatibus, & uitijs, quibus ea ferē laborat ætas, uterq; alterū & consciū habuit, & sodalē. Natu maior Lucius, re male profligata, & infamiae iam prouulgata, & amoris infelicis tædio, clam patria profugit: Lutetiae, forte fortuna, quendam amicū paternū nactus, ab eoq; excitatus, simul & adiutus, bonas literas nō minus ardere cœpit, quā antea scortorum amoribus æstuauerat. Hic Antonio sodalī Brugis relicto scribēs, et sibi de mutato feliciter animo gratulatur, & ueterē sodalem à perdita uita ad literarum studiū pertrahere conatur. Sit hæc propositio totius argumenti, non sine circumstantijs. Mox ostendet

argumenti genus, quod est suasorium. Deinde demonstratis partibus, quæ solent in hoc genus incidere communiter, quæq; traduntur ab artis rhetoricæ scriptoribus, quæ sint huic themati peculiare, indicabit. Admonebit totius epistolæ caput in hoc esse, ut corruptæ illius uitæ turpitudinē, infamiam, pericula, incōmoda diligenter enumeret, atrociter exaggeret, dilucide subiiciat oculis Lucius. Tū innoxie uitæ, & honestorū studiorum cōmoda, cū amplificatione recenset: quanto pere hominē deceant: quàm ad beate uiuendū conducant: quantū item ornamenti, quantū solatij in utraq; fortuna præstent: quàm solæ nominis immortalitatem, ac nunq̄ intermōriturum honestæ fāmæ decus largiantur. Deinde per collationem doceat has ueras & solas esse opes: in his uera esse uitæ oblectamenta: ex his ueros honores proficisci. Et hæc erunt futura epistolæ, ceu liniamenta quædam, ueluti carbone denotata. Adde deinde ad unamquanc; partem diuitem suppellectilem, rationum, cōfirmationū, similitum, exemplorū, sententiarum. Ostendet qua parte possint cōmode succurrere loci cōmunes, & quomodo tractari. Siquidem hic locus cōmunis esse potest: Peregrinatione corrigi sæpe numero, quos patriæ deliciae corrumpunt. Alter: Nihil homini felicius accidere posse, quàm fidum & amicū consiliū. Deinde exordiendi rationes aliquot aperiet: Iucundissimi conuictus memoriam, cum uoluptate renouabit. Dicet suam charitatē ob intermissam uitæ consuetudinem

suetudinem neutiq̄ refrixisse erga ueterem sodalem, uerum id optare se uotis ardētissimis, ut ea charitas quæ puerilibus auspicijs, & ineptis uoluptatibus alita fuisset, quo uerior ac diuturnior esse possit, adamantinis uinculis astringatur. Id futurū, si quam in stultis uoluptatibus habuissent societate, & coniunctionē animorum, eam in honestis studijs obtinerēt. Et hic statim incidit locus cōmunis, de uera falsaq; de firma & infirma amicitia. Negabit se satis sibi etiam felicem uideri, quod ab illa insania resipuerit, quod honestissimis disciplinis, pro turpissimis delicijs fruatur, nisi & alteram sui partē, è similibus malis exemptā, suæ felicitatis participem uiderit. Nec id difficile futurū: siquidē ille sodalem his auribus audiat, de cōmuni salute differentem, quibus sæpenumero audiuit de suis flagitijs pueriliter garricentem. Rem agi neq; leuem, neq; summis auribus hauriendam, sed in intima pectoris penitus demittendam. Et huiusmodi quidē exordiendi ratio poterit indicari. Quod si quid erit causæ, cur malit obliquo ductu uti, finget se nihil dubitare, quin ille quoq; totus sit immutatus: atq; illi ueluti ad meliorē frugem immutato pro suo in illum amore, gratuletur, prædicans ab eo fieri, quicquid ab eo fieri uellet. Tum suasionis ingressus quidam, ac ueluti transitus ostendetur. Negabit Lucius Antoniū suū mirari oportere, si quæ nunc scribit, longissime à pristina uita dissideant: imò si frequenter in falsis bonis, uerisq; malis sodali gratulatus est errans

erranti: nunc demum iustissimam esse gratulandi causam, qui stultissimas, ac pestiferas uoluptates, cū felicissimo studiorū amore permutarit. Deinde tanq̄ diuisione proponet, se duo quædam in ea epistola conari, alterum, ut prorsus illi persuadeat, quanta sit ipsi gratulandi causa, id est, quantū effugerit malorū, & quid felicitatis sit assequutus. Alterū utriusq; interesse, ut Antonius, abiectis nugamentis, quibus iam nimīū etatis datum sit, ad eadem studia totū se conuertat, & ipse saluus, Perithoum suū tanq̄ ab inferis reuocatū, conspiciatur. Id erit uelut argumentationi uestibulum. Sub hæc propositiones indicabit argumentationū, cū bases totius negocij. Quarū excogitatio, ut longe omnīū difficillima est, ita cū primis necessaria: adeo, ut nisi his repperitis, reliqua futura sint otiosa. Et nō aliud est qd' minus arte præscribi possit. Qua de re peculiaria quædā tradidit Fabius Quintilianus, proposita controuersia Thebanorū ac Thessalorum: & nos in cōmentarijs de copia, rem, si nō erudite, certe crasse explicamus. Huic igitur argumento huiusmodi propositiones generales cōstituere licebit. Liberalibus studijs nihil esse pulchrius. Ea sumitur ab honesto. Nihil gloriosius, ea sumitur à laudabili, quod natura quidem ab honesto separatū nō est, sed persuadendi causa separatim tractatur. Nihil suauius. Ea sumitur à iucundo. Primæ, quæ generalis est, huiusmodi secundariæ subseruient. Maxime secundum hominis naturam esse scire, eoq; nec hominis uocabulum

uocabulum mereri, qui literas nesciant. Proinde si literæ nihil adferrent momenti ad famam honestam, nihil ad uitæ iucunditatem, nihil ad opes aut dignitates parandas, tamen propter sese expetendas. Altera fuerit, ad perfectam uirtutem solas literas esse duces, ac ueluti pædagogas. Cuius ut semina proficiuntur à natura, ita à literis petitur absolutio. Ab his præstari cognitionem rerum expetendarū, ac fugiendarum: has mederi morbis animarū, tranquillare mentes mortalium. Ab his compefci sequendis in rebus insolentiam: ab iisdem petiti lenimen ac robur in rebus afflictis. In priore propositione cōfirmanda adhibebitur argumenti uice, quod puelli quoq; natura gaudemus, si proposito ænigmate sensum coniecimus, aut si quid nouæ rei discere contigit. Contra falli moleste ferimus. A philosophis ceu propriam notā tribui rationalem esse: at hæc non in illum cōpetit, qui nihil ratiocinatur, sed pecudum more sensibus & usu ducitur. Esse uero, qui negent hominem à reliquis animantibus differre rationis specie, sed gradibus duntaxat: ita fieri posse, ut paulatim adiectis inscitia stulticiaeq; incrementis, homo deducatur usq; ad pecudem. In hoc natura finxit hominem erectum, & in seuit cognoscendi studium, ut in rebus à deo conditis philosopharetur: simulq; & deum omnium opificem, & seipsum, & reliquam huius mundi machinam contempleretur. Ad hæc locuplentanda poterunt adhiberi, quæ poëtæ, Platonici, reliquiq; scriptores

de hominis conditione prodiderunt. De luteo Promethei simulacro, cui igniculus ille cœlestis inditus fingitur: de luto, qd' deus summus ille figulus, afflatu suo animavit: de particula diuinitatis, iuxta quosdã corporibus humanis addita. Quidam enim arbitrati sunt animam nihil aliud esse, quàm scintillam ex igni, aut ratiolum è luce illa diuina. De mentibus è stellis petitis, aut certe è thesauro dei. Huc pertinebit illud Platonis figmentum, de animabus in terram delapsis, quibus hic scire nihil est aliud, quàm ceu per somniũ reminisci eorum, quæ quondam liberæ corporibus uiderunt apud Iouem. Hæc, aliãq; multa, diuinitatem quandam animi declarãt. Declarat & illud, quod unus animus exiguo corpusculo inclusus, tot, tam uarias ac difficiles disciplinas intellectu complectitur, memoria retinet. Id prodigiosum uidebitur, si quis perpendat, quot hominum ac rerum uocabula tenet, qui unam modo linguam didicit: quanto prodigiosius, quod Mithridates unã & uiginti linguas calluit. Et hæc est minima portiũcula mentis humanæ. Addendũ his quod Plato negauit, corpus ad hominis naturam pertinere: nihil enim aliud esse, quàm instrumentũ, domicilium, aut uehiculum animi: animum esse totum hoc, quod hominem nominamus. Item illud quod dixit Seneca, ni fallor: Vita sine literis mors est, & uiui hominis sepultura. Quid minus est homo, quàm hominis cadauer? Iam enim corpus, non corpus est sed sepulchrum: animum etiam ipsum à natiuo
uigore

uigore cohibens: & hinc philosophi $\sigma\omega\mu\alpha$ dictum pu-
 tant, quasi $\sigma\eta\mu\alpha$, hoc est, sepulchrū. Nec aliò spectat,
 quod Plato scripsit philosophiã nihil aliud esse, quã
 mortis meditationē. Nam si abduci à corpore, dicitur
 animæ mori: & philosophia abducit animū à rebus
 corporeis & crassis, ad res æternas & intelligibiles;
 iam incipit animus uiuere, quū ab hoc sepulchro emi-
 cat. Ex historia sumi potest, quod Diogenes accensa
 in meridie lucerna, rogatus quid ageret, respondit se
 hominem quærere. Rursus aduocata concione populi
 hac uoce: Audite homines, audite homines: quum iam
 satis magna multitudo congregata, rogaret, quid uel-
 let dicere, respondit sese homines aduocasse, non illos
 qui nihil haberent hominis. Adhiberi poterat & illud
 Mimi cuiusdam dictum de homine crasso & indocto:
 Nullus, magnus, malus, piscis. Nullum appellabat nul-
 lius precij, nihilq; magnum, onustum obeso corpore,
 atq; abdomine pigrum: malū, nulla uirtute præditum:
 piscem, infantē & elinguem. Huc referri potest, quod
 uulgo quoq; iactatis prouerbijis stupidis & indoctis
 adimūt hominis uocabulū. Quid enim aliud sibi uult,
 quod stupidum & indoctum appellant statuam, ueluti
 figuram duntaxat hominis, non hominem. Item Asi-
 num ad lyram, suem: Suem Bœoticum, asinum Antro-
 nium: nihilo dissimilem elephanto: ouem, beluam, per-
 cudem, fungum, stipitem, caudicem, plumbum, somni-
 um hominis, monstrum hominis. Adhibebitur & para-

bola: Vt auena uitio soli in lolium degenerans: ut tritū
 cum simili de causa degenerans in siliginem, nomē sui
 generis amittit: ita homo pecus esse incipit, si neglectis
 honestis studijs, uentris tantū & inguinis curam age
 re cœperit. Rursum alia: Et sicut materia sculpendo si
 mulacro habilis, tamen signum non dicitur, nisi forma
 artificis industria accesserit: ita natiuitas non facit ho
 minem, sed humanæ naturæ capacem. Quod nascitur,
 ceu rudis quædam materia est: institutio formam indu
 cit. Tertia fuerit: Vt maxime sequundum naturam est
 surculum insitum, eius arboris referre saporem, unde
 decerptus est: ita non oportet animum hominis, cuius
 est origo cœlestis, à suo genere degenerare. Et ut nati
 uum est igni nostro sursum niti: trahitur enim ui genui
 na ad fontem originis: ita hominis ingenium, quanquã
 est his uaporibus corporeis immersum, tamen prin
 cipij non potest obliuisci. Rursum alia similitudo: Vt
 ursus non esset ursus, si mens hominis sub urfi figura la
 tēret: quemadmodum nec Apuleius uere asinus erat,
 quū incolumi mente formam asini circūferret: ita nec
 homo diceretur, si mens pecudis humanam animaret
 figuram. Item si statua figurã hominis per omnia re
 presentans, quales ferunt fuisse Dædali, non statim ho
 mo dicitur, quod mente uacet: nimirum figura non fa
 cit hominem, sed sciētia. Hinc est quod Poetæ ueteres,
 nimirū homines prudentissimi, fabulis non ociosis pro
 diderant: hos, quibus nulla colendi ingenij cura fuisset.
 sed

sed pecuinis uoluptatibus sese totos dedidissent, in fera-
rum naturã abiisse. Contra, qui sapientia ceteris præ-
celluissent, eos ut dijs genitos, in deorum consortium à
morte reuerti. Et dæmones, quos illi deos inferiores
existimant, autumãt dictos, quasi δαίμονες, hoc est,
doctos, aut scientes. Et Horatius imperitum hominem
appellat corpus sine pectore. Huiusmodi supellectilis
uariam copiam pueris suppeditabit præceptor. Nam
mibi interim satis est rationẽ ijs qui docent indicare.
Et quod nos in una propositione locupletanda tentau-
mus, id ille faciet in singulis: & in harũ unaquaq; par-
te, si quid erit tractabile: non ut omnes pueri reddant
omnia, sed ut ex multis suo quisq; ingenio cõsentanea
rapiat: & ex his quæ tradita sunt, similia consuescat
effingere. Sed iam nunc quosdã exaudire uideor, præ-
ceptiunculis meis obstrepentes. Hui, inquit, nã tu du-
ra mones, & negocij plena: tum autem puerorũ ani-
mis, atq; ingenijs maiora. At ego iam ab initio nõ asi-
num, sed præceptorem mihi requirebam, nec inerudi-
tum, nec laboris fugitantem. Nam si indoctus est, qua
fronte doctoris nomen, ac locum occupat? Si ignauus,
cur negocium tam operosum suscipit? Hæc est literato-
ris professio: hæc fabula quam agendam suscepit. Ne-
mo uinetum colendum suscipit, nisi statim animum
suum ad inexhausti, & , ut inquit Virgilius, in or-
bem redeuntis laboris circulum præparet. Pueri uero
quid possunt audire, uel iucundius, uel utilius? Ab his
exercita

exercitamentis prodibunt, qui sacunde concionentur in templis: qui prudenti eloquentia moderentur senatum: qui cum laude obeant publicis de rebus legationes: deniq; qui quauis in re, & iudicio ualeant, & oratione. At ista, inquit, nondum illis annis sapiunt. Vestro sanè uitio, à quibus bonorum autorum loco, modos significandi, & id genus glossemata, non minus stolidi, quàm proluxa didicerunt. At antiquitus pueri à nutricibus in ludum missi, statim ab optimis autoribus, literarum studium auspicabantur, neq; detinebantur decem annis in dediscendis nanijs. Liceat quæso, per uos, ó molesti, uel adolescentibus discere, quod uos pueros docere debueratis: finite ut prima statim ætate hauriant, quod semper meminisse sit pulchrum. Imbibat testula recens, succum purissimū, quem diu resipiat. Discāt ista in promptu habere, & in uarios usus, ut res hortabitur, accōmodare. Quid enim docendo agitur, nisi ne semper sint docendi iuuenes? Quibus si quando optima traditurus es, quur ea non statim tradis? Si nunquam, quid doces? An hoc agitur, ut tu semper doceas, illi semper sint docendi? Ne pigeat bonum uirum, ac de Rep. uel gratis benemereri cupientem: huius operæ discentibus quidem necessaria, ceterum nec ipsis qui docent, sterilis & infrugifera. Ergo postea quàm totius operis, ad hunc modum imaginem quandam, ac sylvam subministrauerit, affectus deniq; & epilogū ostenderit: tum indicabit idem argumentum alia

tum alia quoq; ratione tractari posse. Quod genus sit, ne à proposito recedamus exemplo: Si docebit omnē literarum cōmendationem tractari posse per comparationem, itidem & inscitiae uituperationē. Huius generis hæc erit propositio: Inter omnes res quas mortales tantopere mirantur, ac per fas nefasq; sequuntur, nihil est quod cum eruditione sit conferendū. Nam honores istos, in quibus ambitio mortalium finem boni constituit, multo periculo peti, maiore possideri, ne honores quidem ueros esse: quippe qui pessimo cuiq; sæpe numero contingere soleant, nec esse perpetuos, etiam si ueri sint: atq; adeo non perennes, ut ne diuturni quidem sint: quippe quos fortunæ temeritas, ut interdum insperatibus obijcit, ita frequenter inopinato tollit. Contra, literas in ocio parari, summa tranquillitate possideri, non nisi sua cuiq; industria contingere, ueram & immortalē parare gloriam. Et hic primus disserendi campus, multis locis communibus undiq; amoenus est: multa exemplorum, similiumq; uarietate fecundus. Deinde aperiendus alter: Bonam mortalium partem, aurum, argentū, gemmas, & alias hoc genus opes, per saxa, per ignes, magno capitis & uitæ periculo persequi, quum ista sint aliena bona: quippe quæ & ociosis obueniant, & à cæca fortuna passim ut dantur indignis, sic etiam dignis adimantur. Proinde extra hominē esse, nec in hominis potestate: quippe quæ infinitis casibus intereant, ueluti naufragio, incendio, bello

bello, furto, carie, situ: quorū si nihil accidat, certe usū cōsumi. Quod si nō utaris, nihil habere pulchri, quam obrem sint expetendæ. Ad hæc ut affatim contingant, tamen non explere mentem hominis, sed tantum irata re miseram cupiditatem. Postremo nec animi, nec corporis morbo mederi posse, sed potius utriq; hominis parti malorum omnium seminaria suggerere: & adeo per se non esse honestas, ut à uirtute uel in primis auocent: benignitate exhauriri, parsimonia putrescere: magno sudore congeri, maiore cura congestas seruari, maximo dolore diu seruatas amitti. In literis cōtra hæc omnia. Nam alteram contentionis partem omitto: partim ne sim æquo longior, partim ut aliquid aliorum inuentioni reliquum faciam. Atq; hic sequundus porrigitur campus, latissime patēs & uarius, nec inamoenus. Tum tertio loco proponet: Formæ dotē pleurisque magnum quiddam uideri, & omnibus uotis expetendum: uerum hanc nemini sua cum laude cōtingere, ut neq; culpa negari. Ab ijs enim quæ nobis adsunt à natura, neq; laudem meremur, neq; reprehensionem, neq; etiamnum sciri, si bona contingat: utrum ab irata natura, an propitia detur: propterea quod multis eximia species corporis perniciem attulit, & ipsis qui possident, & ijs qui spectant. Nam possessori quid adfert formæ uenustas, præter solitudinē, metum, suspicionem, rumorem parum sequundū, materiam peccandi, libidinis fomitem, & copiā. Quod si hac præditus,
pudicus

pudicus esse cupiet, hoc ipso miser est quod formosus. Multas enim pellicit in perniciem, sollicitatur ab innumeris. atq; hinc est quod legimus quosdam sibi faciem cicatricibus defœdasse, quod sentirent alios sua forma periclitari. Sin impudicus est qui forma præcellit, quid tandē debet suo bono, nisi ut facilius perditiusq; percerat. Itaq; sua forma neminem pudicum delectari: alienam qui amet, libidinosum esse. Tum ut hoc magnum sit bonū, tamen corporis esse tantū, fluxum, caducum, & adeo non perpetuū, ut uel febricula, uel macie, uel alio quouis casu, subito marcescat: certe ætatis progressu deflorescere, certe morte perire. Diuersa in literis, hoc est, animi bonis omnia. Vides & hic aperiri campū mire fœcundū, si quis conetur hanc partē omnibus suis numeris tractare. Quarto loco proponet, nō paucos mortaliū corporis uoluptates, uti præcipuum quoddā uitæ bonū mire cōplecti: uerū istas insanias esse, falso iucundas, non uoluptates, nec aliud q̄ risum, ut aiūt, Sardoniū. Quur enim ei uoluptatis bonū tribuas, qui sui sensu caret? Ad hæc obscenas esse beluinas, ac prorsus homine indignas, quæ nos in feras transferāt. Tum insynceras, multo plus aloes habere, q̄ mellis: magno cōstare & rei, & famæ dispēdio, quibus admixtū sit fastidiū, comes pœnitudo: malorū omnium escas, laudis ac uirtutis inimicas: infidas his à quibus adamatur, quos tandē deserūt, etiā si non deserantur ipse. Exhaurire oculos, offuscare famā, corporis

ualetus

ualetudinem atterere, ebibere succum uitalem, accelerare senium, morborum omne genus adducere, sui iustissimas ultrices: deniq; totum hominē in tartara demergere. At longe feliciores oblectationes ex honestis studijs colligi: tanto nimirum meliores, quāto corpori præstat animus, & homo beluis antecellit: tanto honestiores, quanto uirtutis decus turpitudinem superat. Feliciter parari, felicius possideri, quæ nos nobis non eripiant, sed restituant: quæ nos non ex hominibus inferas, sed ex hominibus in deos transforment. Ad hæc synceras esse, nullo fermēto uitiatas: quæ omnem animi, si qua resedit, amaritudinem edulcent: quæ regustando fruendoq; dulcescant: quæ liuorem nesciant, hoc suauiores, quo cum pluribus communes: quæ nos ad extremum usq; rogam non deserant: quæ annis quibus omnia deteruntur & obsolescunt, efflorescant: nauſeam satietatem ac pœnitudinē nesciant: quæ præstant, ut non uni aut alteri, sed omni sexui, omni etati, simus iucundi: quæ præstant, ut ipsi nobis etiam uoluptati simus: quæ faciunt, ut senectus etiam molestia careat: quæ nos in omnem regionem, in omnē fortunam comitantur. Deniq; quæ delectant eam hominis partem, qua uere sumus homines. Sed parcam hæc longius persequi. Neq; enim hæc sunt omnia, & innumera sunt, quibus hæc locupletari possent. Neq; nos aliud in præsentia, quā uiam indicamus. Poterat hoc genus & alio colore tractari: uidelicet ut literas alijs bonor

rum generibus anteponamus. Præclara res opulētia, ad quam mortales infatigabili studio contendūt: quanto par est acrioribus studijs eniti ad honestas literas, quibus ditescit animus. Et in hunc modum de cæteris partibus quas proposui, aut alijs his similibus. cuiusmodi sunt, iuuentus, uires, nobilitas, & si quid aliud sit, in hominum uita uehementer expetitur. Quin & perfectionem tractari poterāt. Eruditionem esse rem per se præclaram ac magnificam, adeo, ut si nihil etiã adferat emolumenti in hac uita, tamen sua ipsius causa sit expetenda: quod attigimus in initio. Quis enim non optet perfectam omnium rerum cognitionem, etiam si nunquam esset uicturus inter homines? Nunc instrumenta sunt ad iuuandam Remp. ac priuatim amicos, ut etiam si citra doctrinam ipsi possemus feliciter uiuere, tamen quoniã uir bonus non solũ sibi nascitur, uel in hoc cõparanda sit eruditio, ut alijs possimus esse subsidio. Verũ in epistola seria nolim has partes nimium extare. id quod etiam in orationibus nõnunq̃ expedit dissimulare. Sed oportebit alia quadã epistolari facie obduci, nõnunq̃ data opera perturbari: sed tamen hic ordo profuerit animo, magnã rerum ac uerborũ uim congerenti: ex quibus licebit optima seligere, si locus postulabit breuitatẽ. Ita fiet, ut nõ sit iciuna breuitas. In hoc argumento poterit & illud admoneri, blandio rem oportere fingi epistolã, quã adolescẽs adolescẽti, congerro congerroni, amans scribit amanti. Tũ quod

d qui

qui suadet, inde sibi plusculum fidei conciliabit, quod suum errorē simpliciter agnoscat ac damnet: & ueterum uoluptatū memoriā ita reflicabit, ut declaret animum etiam à cōmemoratione abhorrere. Ab etate suamet occasione: quæ si grandior est, dicet cōuenire, ut plus sapiat, qui uincat annis. Absurdū fore, si qui dux huius instituti debuerat esse, nunc recuset esse comes: sin minor, dicet nullā atatē magis idoneā disciplinis, propterea quod sanguine calente, magis ingenio uigeat, quodq; tenacius hærent, quæ primis annis hauriuntur. Hoc magis esse properandū, ne pars eius optima frustra effluat. A forma item: quæ si præstans est, dicet minime cōuenire, ut in formoso corpore, animus inhabitet deformis: sin minus, dicet hoc magis excolendū bonis studijs animū, ut cum corporis forma paria fiat. A genere, quod si fingitur illustre, dicet olim nullos magis incubuisse liberalib. studijs, q̄ claro genere prognatos. In alijs aut latere, aut negligi doctrinam, fortunæq; sordibus obscurari, in bene natis habere suum decus. Tum obscuri hominis, literas fortunæ admiculis destitutas, per paucis esse præsidio: nobiles, quoniam ferè ad ciuiles magistratus aut ecclesiasticas dignitates uocentur, maximam adferre perniciem, si ad tractandam Remp. citra doctrinā accedant: si contra maximā adferre publice simul ac priuatim utilitatē. Sin obscuro genere fuerit, excitandus est, ut sibi suis ipsius præsidijs pariat nobilitatē, nō paulo ueriores, quam

quàm qua uulgo tument, claris orti natalibus. Ab opibus. Si rem familiarem habebit amplā, demonstrabit illi, tanto magis enitendū ad honesta studia, ne quum fortuna cætera suppeditarit, ipse sibi defuisse uideatur: magnū adiumentū ad consequendas liberales disciplinas esse diuitias: sed has tum demum esse splendidas, ac salutare, si possessor his norit uti, atq; hoc præstare doctrinā. Alios plerosq; felicibus quidem ingenijs præditos, sed ob rei familiaris angustiam, frustra consecretari liberalia studia: ipsi ob rem ampliſsimam, nec ocium, nec librorum uim defuturā, & optimi cuiusq; præceptoris futuram copiam. Sin erit tenui fortuna, tanto enixius oportet incumbere parandis literis, quæ & rem, & famam pariunt, sed insignes. Nam diuitibus satis est, uel infra mediocritatem esse doctos. Hæc quidē à nobis fusius ac loquacius dicta sunt, uerū in tantū necessaria, ut uerear ne multis hæc etiam tam multa non sufficiant. Fateor, ad docendū sunt perpauca, sed ad rationē ac uiam indicandam, non inertis, nec indocto præceptoris arbitror fore satis. Nam his doctorem magis instruximus, quàm pueritiam.

DE EMENDANDO

AM uero in emendandis his quæ pueri reddunt, exactissima diligentia est adhibenda. Neq; enim sat habeat doctor, manifesta sermonis uitia castigare, uerū si quod uerbum
d 2 parū

parum elegans, si minus ornatum, si sordidū, si durius translatum, si qua contra ueterum consuetudinē orationis figura, si quid absurdius compositū, si quid asperum, si quid hiulcum, id notatū emendabit, mutabitq; . Tum si quid alio loco dictum, quod alio magis quadrabat: si quid additum, quod non cohæreat: si quid præteritum, quod inseri oportebat: si quod argumentum futile, uanum: translatum, aut alioqui uitiosum: si quod decus parum feliciter affectatum: si iocus sit frigidior: si languidius dictum, quod acrius oportebat: si tibi à decoro fuerit recessum: si tractationis color parū pudenter sit delectus: si uerbosius tractatum, quod oportebat breuius: aut si breuius perstrictum, quod fusius erat tractandū. Neq; simul tamen omnia reprehendet præceptor, sed aliās alia, ne pueri despondeant animū. Quæ ferri non poterunt, ea non statim aspere, & cum conuicio reprehendenda: & his uerbis, eo uultu, quasi discipulum oderis. Nam ea res, teneros animos in odium studiorum trahit, sitq; ut prius oderint literas, quæ norint cuiusmodi sint. Verum quæ tolerari non poterunt, ea blandius quidem, sed tamen diligenter corrigenda: quæ ferri ut cunq; poterūt, aut dissimulanda interim, aut ingenio collaudato uertenda in melius. Contra, quæ scite excogitata tractatæ uidebūtur, ea nominatim probabit, & quamobrem placeant, exponet. Atq; interim iubebit & reliquos omnes attentis auribus accipere thema cuiuslibet quod recitatur: ac diligenter

genter obseruare, si quid animaduertant reprehenden-
 dum, aut etiã imitandũ. neq; illud inscite monet Quin-
 tilianus, pueros ipsos percontationibus excitãdos esse
 & quid illic uideant uitij, & qua ratione mutandum:
 & quid sequutus sit, qui feliciter affectauit. Hoc satius
 est, quã si non periclitante illorũ iudicio, tantũ indi-
 cet ipse: quid damnet aut probet. At huiusmodi per-
 contationibus, uide quantũ commoditatum conseque-
 mur. Primum, audientibus securitas aberit, ut ait Fabi-
 us, neq; persluent aures quæ dicentur, simulq; perdu-
 centur ad id, quod ex hac re queritur: nimirum ut ali-
 quando hæc inueniãt citra indicem, & intelligãt ipsi.
 Sunt autem quædam uitia, quæ præceptoribus in ado-
 lescentulis non debeant displicere, ueluti sublimior spi-
 ritus, & orationis luxuries: quod hæc indoles pro-
 mittat perfectam maturitatem. Ego in nostris & alia
 pro tempore ferenda censeo, puta uoculas, aut etiam
 clausulas ex autoribus subleatas: poetarũ uersiculos,
 aut hemistichia subinde intertexta: translationum li-
 centiam: apertiore[m] artis affectationem: compositionem
 curiose numerosam, ac propè carmen exprimen-
 tem. Hæc enim omnia, tametsi in adulto scriptore ui-
 tia sunt, in proficiëtibus tamen necessaria sunt. Porrò
 siue quid laudes, siue reprehendas, utrunq; & cum mo-
 do, & uarie faciendũ. In alijs inuentionis nerui, in alijs
 argumentandi subtilitas probanda, in alijs sanitas, in
 alijs grauitas: in his lepos, in illis uarietas. In nõnullis
 d 3 dispositio

dispositio, in nonnullis consiliū, ut ad quamq; uirtutem quisq; uidebitur accedere. Hæc laudis ac reprehensionis dispensatio faciet, ut neq; quisquam de se desperet, neq; despiciat quenquam: tum æmulatio quædam inter omnes excitata, dū iritatis omnibus, alterius quisque laudem affectabit, dictu mirum, quantum calcar addet ad studium. Quorundam putidis ingenijs, & rustico pudori, priuatis ac blādis admonitionibus erit succurrendum. Profuerit & illud, præmiola quædam puerilia proponere ijs, qui primas tulissent. Victores collaudare modice: uictos ad conandum hortari, quasi industria, non ingenio sint præteriti. Hic rursus mihi cachinnum tollet grammatista quispiam ex isto ordine, qui Michaellem Modistam pueris solent prælegere, neq; clamitabit, è ludo theatrum facere. Atqui cum ipse è suo ludo carnificinam faciat, mihi concedat, si ueterum consuetudinem renouare studeo, apud quos in scholis huiusmodi concertationibus iuuentutem exerceri solitam, uel ipse D. Aurelius Augustinus testis est. Siquidem is in libris, quibus titulum indidit, confessionum, narrat sibi frequenter acclamatum fuisse, ubi Iunonis apud Maronem in Troianos stoma-chantis, uerba & affectus cæteris feliciter adumbrasset. Agnoscis theatricum uerbum acclamandi in ludos literarios fuisse receptum, & tu putas scholæ nihil conuenire, nisi plagas, & eiulatus. Fabius haud uulgari formandæ pueritiæ artifex, non uno in loco præcipit

cepit, iuuenum studia non asperitate deterrenda, sed blandis applausibus, modestisq; laudibus alenda, atq; exacuenda: uultq; doctorem in parentis abire affectu: contra discentes, præceptorem non horrere ut carnificem, sed obseruare ueluti parentem. Nec obscurum, quid sibi uelit Horatianum illud:

Quondam pueris dant crustula blandi

Doctores, elementa uelint ut discere prima.

At contra hic Arcadicus quispiam asinus, leonis indutus exuuiio, quum & indoctior sit, quàm ut admiratioue sui pueros habere possit attentos: & insuauior, quàm ut à quoquam possit amari, uel amare quenq;, tumultuosa carnificina menses eximit: puerosq; ingenuos, quos neque meliores potest reddere, quippe uir stultus & improbus, neq; literatiores, ipse illiteratissimus, flagris excarnificat miseros: clamoribus et conuicijs obsurdefacit, ut optimis illis annis sine fruge contritissimis, magnam crudelitatis suæ mercedem percipiat. Vtinã tibi, ô sacrilege: nam barbari leuius ac dilutius est uocabulũ: dignus tuis factis honos aliquando contingat, compellarisq; pileum istum, quem ut non promereris, ita nec intelligis, cum cuculla permutare: pro ueste ista laciniosa, sagum aut renonem accipere: pro soleis ac sandaleis, perones: pro ferula ligonẽ, aut scuticam: istoq; ornatu è scholis, in quib. nihil aliud es, q̃ canis in balneo, rus extrudaris: aut stiue, cui natus es, alligandus: aut, quod malim, in compedibus fossurus:

aut si omnino sine imperio durare non potes, bo-
 ues & asinos ista tua uoce territaturus. Tū ne audes,
 ó clurinum pecus, ut Plauti uerbis utar, docendi lite-
 ras occupare munus, quum ipse nihil unquam didice-
 ris: tū ne audes stolide carnifex, bene natos & inge-
 nuos, atq; ingeniosos adolescētes laniare flagris, quos
 citius occidere possis, quàm docere? Tun' in eo loco,
 quem Græci ab ocio scholam, Latini à uoluptate ludi-
 dum appellandum censuerunt, plus quàm Phalaridis
 tyrannidem exerces? Tun' hominis monstrum ab his
 etiam mercedem, si superis ita placet, exigis, de qui-
 bus peius sis meritus, quàm scelestus ille Faliscorum
 literator de sua pube? Si quidem ille dolo peccabat, tu
 palàm & cōfidentissime perdis bonæ spei pueros. Ille
 clementi hosti tradidit, ueluti pacis obsides, à quo sunt
 citra fraudem restituti. Tu hosti crudelissimo, teterri-
 moq; prodis: uidelicet inscitiae: à quo fermè nullus elabi-
 bitur, qui semel in illius ius uenerit. Sed efferrī me ui-
 deo longius dolore iustissimo quidem, utinam perinde
 utili. Regnare iam passim uideas plagosum hoc & in-
 doctum grammatistarum genus: antra illa in qui-
 bus deblaterant, ceu furiarum regnum, misero eiulatu
 undiq; personare. Et credimus istam uerberandi con-
 suetudinem Quintiliano, uiro tum prudenti, tum eru-
 dito, adde etiam castissimo, sine causa tantopere displi-
 cuisse. Et quod uir ethnicus ut sæuum ac perniciosum
 explosit, nos Christiani libenter recipimus, sæuientes

non solum in pueros, uerum etiam in aetatem penè uirilem. Quod si plagoso illi compotatio contigerit largior, iam pueris etiam instat uita periculum. Rideatur hoc, nisi nostra aetate permulta sint exempla infeliciū, quos doctoris temulenta saeuitia plagis occidit. Et postea deligimus equis nostris idoneum curatorem, liberos cuius asino committimus. Sed hanc cædendi, saeuientiq; necessitatem in puerorum ingenia transferunt, qui ceu Phrygum filij, nisi plagis concisi, nō emendantur. At quo tandē ore, dic quæso belua, tu flagris à pueris officium discipuli requiris, quū tu doctoris officium non præstes? Effice ut merito te amet grex tuus: ut miretur, primum studia, deinde te quoq; studiorum gratia: postremo utrunq; alterius causa. Quod si nec amari potes, homo stolidus ac saeuus, nec admirationem meretur triuialis ista, ne dicam, culinaria doctrina, uel inscitia potius, qd etiā in ludo sedes impudēs? Sin ueterē morem tuo damnas instituto, age profer istos egregios artifices, quos tu nouus magister sic institueris, ut cum ueterū uel infimo certare possint. Quod si qui sunt ad literas indociles pueri, præstat eos ablegare rus, ac parentibus reddere. Sed interim doctori decrescunt reditus. Et ideo bonum uirum oportet esse, qui suscipiat erudiendam iuuentutem. Sed istis non alia ratio est, quàm tyrannis principibus, qui malunt imperio, quàm æquitate retinere populū: nō quod illud melius sit, sed quod hoc difficilius. Sed iam dudum tempus est, ut ad id quod
d 5 instituerat

instituerat, nostra recurrat oratio: iamq; finis sit cum
 istis Boeoticis suis rixandi. Ergo præceptor idoneus,
 & istorum dissimillimus, postea quàm annotarit, quid
 in scriptis puerorum placeat aut displiceat: tum exem-
 plar aliquod à se studiose elaboratū proponet, aut etiā
 dictabit: neq; pigebit in marginib. qd ipse sit sequutus
 annotare. Indicabitur ordinis ratio, trāsitus cōmodus:
 si quod schema speciosius: si quod argumentū noue tra-
 ctatum: ut in eo perinde ac speculo uideant, quid ip-
 sos suffugerit, quid assequi non quiuerint, ubi dormita-
 uerint, aut cæcutierint. Alioqui quod isti faciunt, præ-
 uam epistolæ formam proponere, quid aliud est, quàm
 docere perperam scribere? Dicent, quotum quēq; re-
 perias, cui sit stilus? Calceolariam non docet, nisi calci-
 fex: coquum non instituit, nisi coquus: gubernandi ra-
 tionem nemo tradit, nisi nauclerus, & miraris si literas
 docere non queas, quas nescis? Quid docet grammati-
 cus, qui loqui nescit? Expediet aliquoties & nudū the-
 ma proponere, ac totum inuentionis laborem, ipsorum
 ingenijs relinquere, quo uirium suarum periculum fa-
 ciant. Magis autem blandiuntur etiam nobis, quæ ipsi
 quasi peperimus ingenio: uerū id raro fieri uelim. Nos
 olim quum Senæ Alexandrum archiepiscopum, titulo
 D. Andreæ, Iacobi Scotorum regis filium, rhetorum
 studijs exerceremus, isq; qui sibi iam uidebatur nonni-
 hil profecisse, rogaret, ut tantum indicatis propositio-
 nibus summis, reliquam omnem inuentionem ipsi re-
 linquerem

linquerem, paruimus adolescenti ingenioso, miræq;
 spei. Admissus est summa ui, fortasse sperans fore, ut ta-
 met si sermonis ubertate uinceretur, tamen ob ingenij
 uigorem, non multum esset à nobis relinquendus. Pri-
 mum collaudabam hominis industriam, & passus sum
 illū sibi aliquandiu placere. Mox ubi indicassem, quàm
 multa illum fugissent, quàm multa nō suo loco dixisset,
 cristas demisit, & agnouit, quantū adhuc abesset à me-
 ta. Illud in genere meminerit doctor, ut pro sui quibus-
 que ingenij uiribus præcat. Rudibus tota erit epistola
 præformanda: progressis sat erit liniamenta quædam
 prænotare: adultis suffecerit nudum indicare thema: ut
 & hac in parte parentum curam doctor imitetur, qui
 primum infantibus cibum præmansum in os inserunt:
 deinde sat habent in manum dare: mox mensis tantum
 admouent: postremo etiam domo extrudunt, ut suapte
 industria ipsi sibi quærere consuescant, & quod dici so-
 let, nare sine cortice. Cōducet & illud, si iam ad medio-
 critatem progressis, proponemus idem argumentum
 iterū ac tertio, alijs uerbis, aliāq; sermonis figura tra-
 ctandū. Quæ res potissimū conferet ad parandam ora-
 tionis copiam, ac felicitatem. Id autem cōmodius fiet in
 breuiorib. thematijs. In hoc genere Ciceronē legimus
 cum Roscio suo certare solitum, utrum ille sæpius ean-
 dem sententiam, uariatis gestib. representaret, an ipse
 mutatis uerbis efferret. Extant etiam nū et Maronis in
 hoc genere progymnasmata, ueluti de aurora, & anni
 partibus

partibus. sed hac de re tempestiuus ac pluribus dictum est in libello de Copia. Ceterum ad inuentionis facultatem pertinebit, ut palinodij exerceantur: ut quod modo suaserint, rursus dissuadeant: quod in coelum laudibus tuleris, id uituperando ad inferos deicias: ad quod sis adhortatus, rursus ab eo deterreas. Qua quidem in facultate plurimum ualuisse fertur Carneades. Hæc erunt propemodum similia locis, quos rhetores communes appellant, ut pro amore, quemadmodum apud Platonem dicunt, præter Socratem multi: & contra amorem, quemadmodum apud eundem Lysias: pro literis, contra literas: pro diuitijs, contra diuitias: pro monastica uita, & contra: pro linguis, contra linguas: pro matrimonio, contra matrimonium: pro monarchia, contra monarchiam. Eiusdem generis sunt, quæ per collationem seu contentionem tractantur. Vtra uita præstantior, ciuili, quam practicam uocant Græci: an cõtemplatiua, quam theoreticam illi uocant. Cœlibatus potior, an coniugium? Ad dicendum utrum ars plus possit, an natura? Vtrum recens hoc theologiæ genus præstantius, an priscum illud. Vtrum plus ualeat ad parandam famam militia, an litterarum studium. Ad rem parandam, utilior ne sit iuris prudentia, an studium medicinæ. Idem fit in personis. Vter dux melior, Hannibal, an Scipio. Vter philosophus excellentior, Plato, an Aristoteles. Vter poëta doctior, Vergilius, an Hesiodus. Vtrius facundia mirabilior, Demosthenis, an Ciceronis. Hæc incident in consultationibus

tionibus. uerum quum deliberabit aliquis, utrū Romæ citius paretur fortuna, an in patria: utrum satius sit literarum gratia adire Italiam, quàm Lutetiam, præter ea quæ sunt locorum communium, ex proprijs circumstantijs multa ducet argumenta. Vtrum expediat pueros statim admouere studio literarum, an parcere tene rioribus illis annis, donec ætatis progressu nonnihil roboris collegerint. Neq; semper necesse est, ut præceptor se thematis inueniendi labore fatiget. Ex historijs, ut dixi, sumere poterit. Ex epistolis eruditorū, si quas pueri nondum legerunt: ueluti ex epistolis Ciceronis, Plinij Cæcilij, Symmachi, Apollonij, Angeli Politiani. Quur enim hunc in hoc genere non cum quolibet ueterum conferamus? Sed tamē ē Symmacho rem peti malim, quàm phrasin. Promptissimam huius generis uim, epistolæ diuersæ Græcorum suppeditabunt. Ex omnibus degustatis præceptor, optima quæque proponet. Semper enim ab absolutissimis exordiendum. Proinde Plinium illis statim obijci malim, quàm Franciscum Nigrum, Marium Philelphum, etiamsi pater in epistolis nonnihil habet laudis: Aeneam, Gassarinum, Campanum: multo minus Carolum Viruliū Louaniensem: cuius scripta cito gratiam exuerunt. Non quod negem in his esse, quod aliquis possit imitari, sed quod mediocribus, aut tolerabilibus tantum anteferri malim eximios. Ceterū cui palma debeat in hoc genere, non est huius instituti pluribus uerbis persequi. Si quis omis-

Græcis

Græcis, patiatur quæquam ullo in genere anteponi, M. Tullio, Plinio, & Politiano primas detulerim. Sed hac sanè in re fruatur suo quisq; iudicio.

DE CONSVETVDINE VNVM
multitudinis numero compellandi.

I AM uero consuetudinem insulsissimam
quidem illam, sed aliquot iam seculis mire
receptam, unum hominẽ multitudinis nu-
mero cõpellandi, nõ tam de docendi sunt iuuenes, quàm
animandi, ut ausint contemnere: certe quoties cum his
agitur, unde nihil sit periculi. Mea certe ætate iam hæc
ineptia magna ex parte obsoleuit, paulatim subolescen-
tibus bonis literis. Quæquam supersunt & hodie non
pauci uosiffatæres, qui quod pueri male didicerunt, nõ
solum ipsi mordicis tenent, uerumetiam ab alijs exi-
gunt. Inexpiabili cõtumelia se putant affici, si quis unũ
singulari numero salutet: ac planè rem putant iniuriar-
um actione dignam, ac legibus uindicandam. Tu pro
tua prudentia quid sit optimum dispicito. Hic mihi cõ-
tinuo Tragicum uociferans in re nihili: Quid tu, in-
quit, me tuiffas? tuiffa famulos tuos. ego sum & te, &
tuis omnibus melior. Quid ais hominis monstrum, tu
sic appellari dedignaberis, quomodo olim reges suos
appellabant parasiti: quomodo summos orbis monar-
chas olim affabantur libertini, aut è plebe cerdo quili-
bet? Deniq; quomodo tu ipse deum Opt. Max. com-
pellas

pellas? Quur non ut unum alloquar, quum unum uide-
 am, etiamsi Polyphemo maior esses? An ideo Athonē
 montes dicam, non montem, quod ingens sit? An ideo
 nō est mare Oceanus, quod uaste pateat? Adeo qui uix
 sunt homines, ijs non satis est, si unius hominis loco du-
 cantur. Cæsari totius orbis monarchæ loquimur: Supe-
 ri bene uertant quod agis Cæsar. Et hic indignatur, ni-
 si dixeris: Bene uertant quod agunt uestre dominatio-
 nes: perinde quasi non unum hominem, sed Hecaten
 quampiam triformem, aut Hermetem trimegiftū, aut
 Geryonem tricorporem alloquamur. Hoc fortassis in
 muliere grauida sit tolerabilius, aut etiam, si mauis, in
 Scropha. Quur à grāmaticis distincti sunt numeri, sin-
 gularis, dualis, & pluratiuus, nisi ut uteremur? Hono-
 ris, inquit, gratia abutimur: apte dictum abutimur.
 Nam istud est planè abuti, perinde quasi quis soleam
 utranque eidem inducat pedi. Sed quis istuc iuris uo-
 bis donauit? An æquum putatis, ut honoris uestri gra-
 tia, præter ueterum cōsuetudinem barbære loquantur
 homines? Quod si tyrannidē occupatis, ut nouæ etiam
 linguæ nobis sitis autores, quur nō saltē constatis uo-
 bis? Etenim si numerus mutatus honorem habet, quur
 non eadem opera uidetur honorificum, plures singula-
 ri numero compellare? Quur non idem fit in tertijs
 personis? Honorificū est, si quis Marcolpho dicat, gra-
 tulator uobis: qui minus honorificum est, saluta eos, cum
 unū inbeas saluari, sed honorabilem? Quur hic honos
 tantum

tantum in pronomibus situs est? Honorificum est, salu-
 luto uos domine episcopi: qui minus saluto uos domini
 episcopi? Honorificum est, uidi uos ambulantes: quur
 non uidi uos ambulantes, si uni, sed honorato loquaris?
 Nimirum aucta pluralitate, crescit honos. Quur in re
 diuina, ædituus non hunc in modum respondet sacrifi-
 co: & cum spiritu uestro? Quur is deo loquens, audet
 dicere, præsta quæsumus omnipotens deus. Quur nos
 homunculi non ueremur illi dicere: remitte nobis debi-
 ta: & ne nos inducas, si tantum honoris est in abusu nu-
 meri? Certe primus honos debetur deo. quur hunc tan-
 to fraudamus honore, quur huic præferimus homun-
 cionem? Quid hic respondebunt isti? an nobis obijcient
 heterosin? Audio, sed hac nõ utuntur emendate loquen-
 tes, nisi in prima persona, uel modestiæ, uel festiuitatis,
 uel euphoniæ gratia. In sequenda nunquam, nisi quum
 genus significamus, non personam. Quale est illud Na-
 sonis: Quæ uestra libido est. Taxat enim uirorũ ge-
 nus, ueluti si qs uni meretrici dicat, uos estis perniciis
 adolescentum, non unam notans, sed totum ordinem.
 Huic simillimum est illud in tertia persona: Quum ad
 uxores uentũ est, tum fiunt senes. Vnde quod olim mo-
 destiæ erat, aut inuidiosum, nunc repente honorificum
 esse cœpit? O imitatores seruum pecus, ut mihi sæpe
 Risum, sæpe iocum uestri mouere tumultus. Istos fe-
 fellit, opinor, quod ueterum quispiam magistratu fun-
 gens, hunc in modum scripserit: Consideramus, retuli-

mus, statuimus, nimirum munus publicum cum suis collegis comunicans, & potestatis inuidiam declinare uolens. Hoc, ni fallor, exemplo reges & episcopi ceperunt & ipsi scribere: Nos Ioannes episcopus Camerae censit: Nos Carolus rex Gallorum, Nec dubium quin & hoc qui primi ceperunt, modestiae causa fecerint, uide licet quo tyrannidis speciem fugeret. Tyrannicum enim uidebatur, potestatem cum nullo prorsus habere communem. Verum is scribendi mos simul atque regius haberi coepit, a nostris honorificentiae causa certatim usurpatus est. Ridicule sane. nam si modestiae laus est, ubi quae pro: ego Ioannes episcopus, scribit, nos Ioannes: qui uos Ioannes dicit, pro, tu Ioannes, contumeliosus sit oportet. Nam se deicere, uirtutis est: alterum contemnere atque extenuare, maligni est atque inuidi, si id fiat in absentem: si in presentem, procacis & contumeliosi. Romanus pontifex in suis diplomatibus, admiscet non nunquam hanc Petri sedem, quam indigni tenemus. Quis ferat, si quis idem dicat illi: Confugimus ad istam Petri sedem, quam indignus tenes. Quod si haec sermonis ineptiam idiotarum stulta ambitio commenta est, qui dedignantur orationem habere cum alijs communem, cur eruditi hanc ineptam ac muliebrem inanitatem assentando alunt? Scio deberi honorem, magistratibus, parentibus, praetceptoribus. Sed hic ridiculus est honos, quem praestat solocismus. Verum largiamur interim, ut tantum ualuerit consuetudo. Neque enim me fallit in epistolis deci-

mi libri, qui Plinianis per Aldum adiectus est, legi semel atq; iterum sermonem huiusmodi: Ut primum me domine, uestra indulgentia promouit. Quanquam & hic tergiuersari licuit, eas epistolas non esse Plinij: dein de hoc ipsum tam raro fieri illic, ut mendū uideri possit. Postremo cum uestra dicit, uoluit senatus auctoritatem cum Caesaris uoluntate cōiungere, quod sciret hoc esse gratum imperatori modestissimo. Sed ut omissa tergiuersione, largiamur quod isti uolunt: sit sane ciuilitatis hoc honore blandiri maioribus: sit rustici & inurbani, hoc honoris non reddere: certe nouum insolentia genus est, non esse contentum, si quis cui decedat de uia: si caput aperiat: si genu flectat, nisi ridicule etiam loquatur honoris gratia. Scripserit aliquis Traiano, uestra indulgentia: at idem nō offenditur, cum toties repetitur, tua pietas, pro, uestra pietas. Deniq; non sic illi loquitur Plinius, quū cōsul illius laudes prædicat, quā orationem oportuit quā maxime honorificam esse. Isti tam insolitum honorem etiam conuicijs, atq; adeo flagris exigūt à nobis. Domitianus imperator, uir prodigiose arrogantia, se deū ac dominū scribere solitus est in suis diplomatis, atq; ita se compellari in aliorum instrumentis edixit. At is nemini unquam succensuit, quod singulari numero compellaretur. Ferri poterat res, si modo sint unico solœcismo contenti: uix duplicatus istorum ambitioni satis facit. Nam oro uos, simplex erat solœcismus, quem istorum insolentia iam dudum

ut plebeium, nimisq; popularem fastidit ac renuit. Oro
 uestram humanitatem, sesquimendum crit: nihil adhuc
 nisi uulgaris honor. Oro reuerendissimas humanitates
 uestras, bene congcminatam uitium: mediocris honor
 est, & ferendus. Adde tertium solœcismum, & plenam
 inieris gratiam: Oro reuerendissimas paternitates ue/
 stras, domine præstantissime. Cumulatissimam uis ini/
 re gratiam, quadrigam solœcismorū facito hunc in mo/
 dum: Oro reuerendissimas paternitates uestras, domi/
 ne præstantissime, domine præsul. Euge euge. Iste de/
 mum honorificentissimus est sermo, dignusq; quo solen/
 niter adeantur reuerendissimi præsules, ac potentissi/
 mi monarcha. Magis enim ridiculum, quod quidam ho/
 noris gratia personam quoq; uertunt, dicentes: Mandat
 uerat mihi reuerentia sua, pro, uestra, siue tua. Huius
 sermonis ineptiam si quis uon uidet, illiteratissimus sit
 oportet: si quum sentiat, non expuit, patientissimus: si
 tam absurdam assentationem libentibus etiam auribus
 haurit, gloriosissimus sit oportet. Et hæc sermonis por/
 tenta cuiusquam principis aures ferunt? Et huiusmodi
 non solum ferunt quidam, uerū etiam efflagitant Chri/
 stianæ modestiæ columina: ac non parentibus homines
 seuerissimi grauitè succensent: adeo ut quibusdam
 hac de causa dicam fuisse scriptam sciam, non de asini
 umbra, quod dici solet, sed de iniuria non adhibiti solœ/
 cismi. Nuper etiam quidam, graui nimirum exemplo,
 ultus est huiusmodi contumeliam, ad hunc quident

modum . Ab amicis magnis studijs agebatur apud episcopum quendam, ut quidam spectatis moribus, egregia doctrina uir, sacerdotio, quod tum forte demortuus uacuum fecerat, in auctoraretur. Negabat uigilantissimus pastor, temere sacerdotia committi oportere in exploratis. Ipsum qui commendabatur, accersi iubet, uidelicet de doctrina, prudentiaq; uiri periculum facturus. Ad est ille uir sanè antiqua literatura probe præditus, sed syncerus ac simplex, qui nondum nouum hunc eloquentiæ florem attigerat: postremo qui præsules omnes putaret didicisse literas, salutatur numero singulari: Salue reuerende præsul. Vix totam salutationem dixerat, avertit se præsul atq; abit, indignabundus non aliter, quam si quis in faciem illius cõspuisset. Admirantibus, & causam rogantibus qui salutatorem commendarant, negat se illos cõspectu colloquioq; dignari suo, à quibus sic in os contemneretur. Frustra quidam rem purgare nituntur, planeq; surdo canitur fabula. Iratus ille, sacerdotium in alium quendam disertiozem transtulit, qui quaduplicato solœcismo humanissimas reuerentias domini domini salutaret: & qui unum hominem in multis, rursus in uno multos uideret. At quanto falsius isti nobis talionem reponerent, si ipsi singuli singulariter appellati, nos uicissim binos aut ternos singulari uoce cõuenirent. Etenim si honorificum est, uni multitudinis appellationem tribuere, ueluti *πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ ἑνὸς*, quam erit insignis cõtumelia, plures singularibus

uerbis

uerbis alloqui: Tibi Paule, nos abbas dicimus, tanquam plures in unum cōflati, uix efficiant hominem alicuius precij. sic erat par pari referendum. Dices optime lestor: Rides tu quidem iam dudum, & nimis uncis nariibus indulges. Quid aliud faciam in re tam ridicula? Nam si planè contendunt, honoris significationem esse in catachresi numeri, cur frequenter unicam rem, eamq; friuolam, nihiliq; tricas, apinas, quisquiliasq; uocamus, multitudinis numero? Quur unicum instrumentum quo uerrimus pauimentum, multitudinis numero scopas uocamus? Non inuidendus honos istorum, quem cum quisquilijs & scopis habent communem. Hoc etiam interest, quod nisi multitudinis uocabulo, nemo scopas recte salutauerit, nisi dixerit, saluete scopæ: quum istis interim studiosa barbarie gratificemur, omnibus quidem grammaticis, ac grammaticorum filijs iratis. Quid quod interdum non sine periculo pluraliue conuiciamur etiam, nimirum assueti. Quid enim si strabus quispiam, dubijq; contuitus, uni è multis conuicium dicat, multitudinis numero: nōne quum oculis quem petit non distinguat, periculum erit, ne tanquam commune maledictum in se quisq; rapiat, & pro uno omnes in miserum strabum conuicia regerant? Id uero periculo sius etiam fuerit cæco. Proinde genus hoc sermonis, quibus est hoc uitij, magnopere fugiendum censeo, ne forte oculorum morbo, plures pro singulis cernere putentur. Sic enim nuper quispiam istiusmodi saluatorem

aperte derisit, & aspere potius, quàm urbane: nisi forte uidebitur recte, malo nodo, malus quæsitus cuneus. Is enim solus cum esset in conclauis, & à strabo quodam multa cum pluralitate adiretur, iterum atq; iterum circumspectans, respondit, cæteros abiisse, se solum esse: si quid uellet, oportuniore tempore rediret, dum illi adessent. Ille uero negat se quenquam præter ipsum unum querere. Tum alter hominem percontatur, quot illic lectos uideret. Quum unum duntaxat respondisset, Et quæ tandem, inquit, intemperie te agitant, aut è qua popina nobis probe potus ades, ut ego tibi non unus uidear, sed multi? Et sunt etiam qui rem tam absurdam tueri contentur rationibus philosophicis, ut aiunt. Siquidem Aristoteles scripsit, regem ut cæteris rebus præcellit populum, ita sermone quoq; differre debere. Itidem par esse, ut quos conditio, dignitas, opes, cultus, & insignia discernant, discernat & sermo. Nec prorsus alia nota rectius dignosci, à priuato magistratum, quàm abusu numeri, propterea: quod ille unus sit è multis, hic non simplicem sustineat personam. Papæ, accipio commentum: quanquam apud Græcos istud fiet cōmodius, quibus tres sunt numerorū differentie. Ergo cui geminus sit episcopatus, aut cuius episcopatū abbatia quæpiam opima cōduplicarit, huic dicemus, χαίρομαι. Quod si tres sint episcopatus, aut duobus addita abbatia, ternarium illum sacrum ac mysticum expleat, huic dicemus, χαίρομαι. Hac quædam lege, si τετρακόσια aut ἐξολοκώσια

numero

numero sacerdotiorum sint prætergressi, æqui dent ueniam, si nostram distinctionem sua ambitione confuderunt. Nec uideo qui minus liceat ad hunc loqui modum: Nos episcopi, nos abbates, cui uni plures sint episcopæ, aut abbatæ. Sed dubitari iam dudum potest, isti ne stultiores, qui à re tam absurda, tamen abduci non queant: an ego qui in nugacissimis nugis tantum operæ sumpserim, nisi quod ut hoc facerem, plurimæ res me cohortabantur, sed duæ potissimū: tum ut istos aperitius irrisos, aliquando suæ stulticiæ pudefceret: tum uti eos qui plane depuduissent, iuuenes partim ueterum exemplis animati, partim nostris uerbis moniti, non dubitarent cum sua ambitione contemnere. Desinet offendere, postea quam desierit esse insolens: & aliquando placebit omnibus, quod nunc placet eruditis.

DE SALVTATIONE

NUNC ad præceptiones huic argumento peculiare reuertemur: sed si paucis admonuerimus, quæ sint in saluatione fugienda, unde solemus epistolam auspiciari, ne pessimi gubernatores uideamur, si statim in portu, quod aiunt, impergerimus. Est enim hæc ceu prima frons epistolæ, in qua delinquentem non solum imperitiæ dedecus, uerum etiam religionis neglectæ piaculum maneat. Nam à ueteribus superstitiose obseruatum uidemus, ut è

primis illis forte congregantium uerbis, futuri sermonis uelut omen quoddam arriperent. Eoq; qui sibi forte fortuna uenirent obuiam, quiue quapiam de re inter sese tractaturi congregarentur, quo faustus esset occurfus, ac bene ominatus sermo feliciter utriue uerteret, mutuam salutem dicebant. Et sacerdos quoties prodibat ad populum, salutabat, ac resalutabatur. Ea consuetudo e medijs hominum moribus, in epistolam, qua, ut dixi, colloquium est inter absentes, translata est. Eamq; semper ueteres a dicenda salute sunt auspicati. Idq; tam a Graecis, quam a Latinis, tertia persona factitatum uidemus: siue quod usus sermonis rex, personam mutauit: siue quod studio festiuitas quaedam, quam adfert personae hypallage, uidetur affectata: siue quod olim salutatio non adderetur epistolae, sed in tergo tituli uice adderetur, uelut ab eo recitanda, qui literas perferret. M. Tullius Cicero Trebatio imperatori S. D. Graeci ferme ad hunc modum, $\omega\lambda\acute{\alpha}\tau\omega\upsilon\ \tau\omega\ \delta\iota\omega\upsilon\ \epsilon\upsilon\ \omega\rho\acute{\alpha}\tau\eta\epsilon\upsilon$. Quae uerba non hoc sonant Graecis, quod quidam existimant, quasi iubeamus illos, quos ita salutamus bene uiuere, sed quod felicitatem precemur. Nam quibus res sunt sequenda, ij Graecis $\epsilon\upsilon\ \omega\rho\acute{\alpha}\tau\eta\epsilon\upsilon$ dicuntur. Quidam pro $\epsilon\upsilon\ \omega\rho\acute{\alpha}\tau\eta\epsilon\upsilon$ dicunt $\chi\acute{\alpha}\rho\eta\varsigma$, quod apud nos sonat gaudere. Vtrunq; uno uersu expressit Flaccus:

Celso gaudere, & bene rem gerere Albinouano.

Latini in hunc ferme modum salutant: M. Tullius Cicero, M. Varroni S. D. Plinius suo more addit, suo, opinor q;

non scribat nisi amicis: C. Plinius Sabino suo S. D. He
bræi uulgato gentis suæ more, pacem optant salutantes,
sive quod sentiant bellum ac discordiam esse malorum
omnium compendium: sive quod pacem appellât summam
rerum prosperitatē, ubi nihil est quod offendit animū.
Auctor est Plinius auunculus religiosum antiquitus fuisse,
nominibus salutare, ne preces, opinor, ambiguae ad
alienum auertantur: quemadmodū in deuotionibus nomen
addebatur, uelut irrita futura execratione, nisi urbis
aut gentis uerum nomen apponetur. Ergo ne dirum
omen habeat epistola, utriusq; nomen in ipso statim
ingressu præfandum est: priore quidem loco illius,
unde uenit epistola, posteriore eius, ad quem mittitur:
etiam si longe sit honoratior cui scribitur, quàm qui
scribit. Puerilis mihi uidetur illa nominum honoris
gratia transpositio, nisi nobis placebit illa Gnathonis
salutatio: Parmenonem suum summum, plurima salute
impartit Gnatho. Aut nisi si quis ad hunc modū loquatur:
Idem equus portabat Casarem & Augustam, existimemus
hominem læsæ maiestatis reum peragendum, quod plus
honoris habitū sit equo, quàm Casari, & eius uxori.
Sed extra iocū, mihi probatur ueterum simplicitas,
quam utinam per nostræ tempestatis corruptissimos
mores ubiq; liceret emulari, ut nos inuicem nudis
nominū titulis salutaremus: C. Plinius Caluo suo S. D. Quid enim
erat uerius aut purius? Si quidē ubi quis nomen audit, omnes pariter

uirtutes suas audit compendio. Habet præterea nescio quid peculiariter blandum proprij nominis appellatio, quo audito delectari uidentur & animantia bruta. Quo magis istos admiror, qui uocabulū suū quod inditum est in baptismo, non alijs auribus accipiunt, quā si atrox ingereretur conuiciū. Stultius, quod aulici quidam non ferunt, ut liberi patrē patris, aut matrem matris appellent uocabulo. dominus ac domina malūt audire, quum illis uocabulis neq; sit quicquam honorisificentius, neq; charius affectibus: adeo nihil illis placet cum plebe commune. Porro nominum uocabulo, prænomina, adnomina, cognominaq; cōplectimur. Prænomina ferē à maioribus mutuamur, Marcus Tullius. Cognomina pleraq; gentilia sunt, Bruno Amorbachius, Agnomina solent ex euentu quopiam accrescere, Scipio Aphricanus, Cato Uticensis. Hodie cognomina aut gentilicia sunt, quemadmodum apud Italos, Medicum, Baptistarum, Balborum. Aut à loco ducuntur, Angelus Politianus. Nam præter ueterū consuetudinem faciunt, qui paternum nomen cognominis uice subiiciunt: ut si quis Antoniū Dionysij filiū, Antonium Dionysium appellet. Ceterū qui parentis uocabulum gignendi casu subnectunt, magis referunt Hebræorum cōsuetudinē, quàm Romanorū: Iacobus Alphaei, Ioannes Zebedæi, Petrus Simonis. Iam barbara, nōnunquā & sono absurda uocabula, uel hominū, uel locorū, uel familiarum, aut Latinis Græcisue uocibus reddenda

reddenda sunt, aut in Latinam faciem commode desle-
 ctenda, ut ab idiotis etiam uulgatum nomen agnosca-
 tur: ut quum pro barbir, quod uulgo tonsorem sonat,
 Barbirium dicimus, pro Busleid, Buslidium, aut pro
 Lang, Langium. Quod idem in Græcis & Hebræis si-
 bi permittunt eruditi: ueluti cum pro elephas, dicunt
 elephantus, pro Adam Adamus, pro Abraham Abra-
 hamus. Quibusdam religio est, cognomen gentis im-
 mutare. Sed sunt quædam adeo barbara, ut stridores
 sint uerius, quàm uoces: præsertim nonnunquam apud
 Germanos monosyllaba quinq; cõserta consonantibus,
 quæ ne sonari quidem possint ab eius linguæ rudibus.
 quæ si molliri non poterūt, in Græcas aut Latinas uo-
 ces uertentur. Cognomentis quæ ducuntur à loco, uel
 originis, uel domini, quidam dure addunt præpositio-
 nem, Picus de Mirandula: Latinius est, Picus Miran-
 dulanus: tolerabilius putant, Picus à Mirandula. Ac
 fortasse licebit unū aut alterū exemplū apud autores
 inuenire, ubi addatur, de. sed pueri quod optimum est
 primum assuescant imitari. Non abhorret à ueterum
 consuetudine, nonnunquā ijs quæ diximus, magistratus,
 professionis, cognationis, aut etiam affinitatis cogno-
 men annectere: idq; contra recentium morem, qui ho-
 noris gratia præponūt dignitatum uocabula: Beatissi-
 mo papæ Alexandro sexto. Veteres contra: Trebati-
 us M. Tullio Cic. imperatori. Hieronymus Damaso
 papæ, Budæus Copo medico regio. Erasmus Ioanni
 Coletio

Coletō theologo. M. Cato Bruto consuli. M. Tullius Quinto fratri. M. Brutus Portiæ uxori. Optarim, si fieri possit, nihil adulationis admisceri titulis. Erras autem, si te laudari putas, quum episcopus scriberis, aut theologus, professionis ista sunt nomina, non gloria. Is demum te laudaret, qui bonum episcopum, aut eruditum theologum scriberet. Tolerabile fuerit, si uxorem charissimam, aut liberos dulcissimos appellemus, aut patrem optimum. Porro quoties docti plusculum admiscent honorificentiae titulis, non suo seruiunt ingenio, sed alienis obsequuntur. Istos nemo modestus feret, opinor, qui prodigiosis assentationibus salutationem infarciunt: ac tum existimant salutationem esse mire rhetoricam, ubi nonnunquam ipso etiam hominis nomine prætermisso, hunc solem dixerint, alium lunam: hunc luciferum, alium cynosuram, aut lucernam ardentem, speculum sine macula, turibulum odoriferum, pyxidem unguentariam, candelabrum aureum, virtutum sacrarium, disciplinarum thesaurum, omnis scibilis gazophylacium, phœnicem, aquilam, uitem, hortum, flumen, fontem, pelagus, apicem, culmen, florē, gemmam, iubar, fulmen, paradysum: denique rerum omnium laudabilem copiam cornu. Et quid non? Ita nouus hic saluator iuxta Comicum, uenustum dat adueniens principium. Atque etiam ne parum sint Gnathones, quem admodum alios immodice efferunt, ita sese pari uenustate derijciunt atque extenuant, seruulos à pedibus, uilissima

mancipia

mancipia eius cui scribunt appellantes. Huius salutatio-
 tionis exemplum hoc erit, si quis forte requireret animi
 causa: Perspicacissimo domino, septem artium libera-
 lium candelabro aureo, Radianti theologorum apici,
 Religionis lucernæ semper fulgenti, Dominicalis ordi-
 nis lucifero, Vtriusq; testamenti gazophylacio, Here-
 siarcharum malleo, Omnium uirtutum heroicarū &
 non heroicarum, speculo limpidissimo, Dignissimo do-
 mino meo, domino præceptori, humillimus dominatio-
 nis suæ discipulus, & uilissimus seruator, oscula pedū
 pro salute. Rides exemplum? Sanè merito rides, sed hu-
 iusmodi non solum utuntur isti, uerum etiam libris edi-
 tis præcipiunt adolescentulis. Hæc noua salutandi Ve-
 nus priscis incognita, tum demum nata est: ubi prossi-
 gatis linguis, exactis bonis autoribus, quos illi poeti-
 cos uocant, in ludis literarijs pro grammatica trade-
 batur Michael Modista, pro rhetorica similes nuge.
 Quis unquam Gnatho, aut Colax, aut Gelasinus, usq;
 adeo fuit impudens, aut in tantum esuriit, ut istiusmo-
 di uerba regi suo ausus sit in os dicere? Qui plagas pa-
 ti possunt, qui iure perfundi: qui osse peti, qui commin-
 gi sustinent: tamen non sustinent sic salutare, quemad-
 modum nos Christiani grauibus etiã uiris adulamur.
 Quando Plautus ille parasitorum licentiosus & im-
 modicus effictor, ausus est talem inducere in fabula? Si
 Christianam simplicitatem tueri non libet, simus uel
 ethnicorū exemplo paulo minus impudentes. Paulus
 scripsit

scripsit, inquit, honore inuicem praeuenientes. At Apostolus illic non de saluatione, sed de subsidio loquitur: sic enim ille solet honorem appellare. Quod si uitari non potest: quin blandius agatur cum eo cui scribitur, est uerecundius quoddam assentandi genus. Sunt figuratae laudes, his epistolam, quanta erit, expleas licebit. Verum in ipsa statim saluatione, tam impudentem Gnathonium, obsecro quis ferat, nisi aut Mida stolidior, aut Thrasone gloriosior? Acque uitio dandum est, quod quidam in principum literis factitant, eius cui scribitur, aut qui scribit titulum, trecentorum cognominum longa serie in decimum usque uersum producere. Iustinianus imperator Caesar, Flavius, Alemanicus, Gotthicus, Franciscus, Germanicus, Anticus, Slauius, Vuandalicus, Africanus, pius, felix, inclutus, uictor, ac triumphator, semper Augustus. An non fessus lector, epistolam parabit abijcere, prius quam ad epistolam peruenerit, nisi coronidem quam recensendis titulis finire non poterant, per et caetera praecidissent? Ridendum et illud salutandi genus, inepte fucatum, quod Carolo Louaniensi quoque cum primis arrisisse uidetur: quo salutis loco, nunc hoc, nunc illud apprecamur: ueluti, Midam diuitias, loco salutis. Aut, humillimam recommendationem uice salutis. Promptam cum debita ueneratione seruitutem, loco salutis. Haec equidem deliramenta inuitus refero, sed aliter dedoceri non poterant. Et in primis haec sunt deducenda: tum quod saluationem uerbis superuacaneis onerant

onerant, puritatemq; ac simplicitatē corrumpunt: tum
 quod stultissimum uidetur, aliquid salutis uice subijce-
 re, quum ipsa salute nihil sit melius. Eiusdem ineptiæ
 sunt illa: Quot habet cœlum stellas, quot habet mare
 guttas, tot tibi mitto salutes. Quod si quando pietate
 commendati uiri, secus atq; nos docemus, salutarunt:
 præpostere fecerimus, si à quibus uiuendi petenda fu-
 erant exempla, non loquendi: in his quod optimū ha-
 buerunt, negligemus: quæ pessima, ea sola nobis propo-
 nemus. Neq; si quãdo D. Hieronymus, D. Augustinus,
 D. Gregorius suorum temporū consuetudini concesserunt,
 id nunc oportebit in ludū literarium uocare, præ-
 sertim hac tempestate, qua nihil est omnino literis
 cum uulgo commune. Postremo quid absurdius, quàm
 ex magni nominis autoribus nihil imitari, nisi quod
 erat contemplatione cæterarum uirtutum ferendum?
 Post expressas reliquas Hieronymi uirtutes, salutati-
 onis nouitatem condonabimus. Quod si non potes, no-
 li huius prætextu tueri, quod temporis suo dedit ille, nõ
 iudicio. Sed offendemus, inquit, si tuis præceptis pa-
 rebimus. Quis enim non hanc salutem, Petrus Tar-
 taretus Henrico Bedæ theologo S. D. contumelianz
 interpretetur potius, quàm salutem? Verum ego non
 in hoc hanc operam suscepi, quo docerem sermonem
 stultorum auribus atq; animis accommodare, sed uti
 recte scribendi rationem traderem. Neq; tamen usq;
 adeo desperandum existimo nostrum hoc seculum,
 ut erro-

ut errorem quem corrupti mores hominum, & insciti-
 tia potuit inuehere, eum bonorum & eruditorum uiro-
 rum autoritas & usus non possit reuellere. Videmus
 quantū profectum sit paucis annis. Vbi nunc in scholis
 auditur Michael Modista, ubi glossema Iacobi, ubi ci-
 tatur Catholicon, Brachylogus, aut Mammatrectus,
 quos olim ceu rarum thesaurum, aureis literis descri-
 ptos habebant monachorum bibliothecæ? Certe sem-
 per erit ad optima conandū. Si statim sanctum erit &
 ἐκείντων, quicquid hic aut ille deprauarit in studijs,
 neq; quod deprauatū fuerit, restituere licebit, quò tan-
 dem recident literæ? Deniq; si istis crassis licet ueterū
 eruditorum exemplum cōtemnere, nobis uicissim non
 licebit istorum indocilem inscitiam pro nihilo ducere?
 Quod si quid à ueterum consuetudine libebit innoua-
 re, si uidebitur aliquid dandū eius animo cui scribitur,
 aut publicæ consuetudini, tolerabitur quidem: modo
 absit enorme uitium, hoc est, ne salutatio sit uel loqua-
 citate molesta, uel assentatione parasitica, uel affecta-
 tione morosa, ne quod diximus, pessimum sit omen tor-
 ti epistolæ, si statim à uitio fecerit auspiciū.

SIMPLICIS SALVTATIONIS ALI-
 QVOT FORMVLAE

3 SALVTATIONVM quæ præter in-
 diciū nihil habent formulæ sunt huius-
 modi: Pius pontifex Romanus, eius nomi-
 nis

nis primus, Lodouico Gallorum regi, eius nominis undecimo, S. D. Tiberius Caesar senatui Romano S. D. Senatus P. Q. R. Machabæo duci, & socijs Iudeis S. D. Horatius Trib. Mil. Bruto impatori S. D. Henricus Angliæ rex Maximiliano Cesari S. D. Demetrius eques Romanus Tito Lucio iudici selecto S. D. In huiusmodi nominibus officiorum plerunq; hæretur à dotis, partim quod incertum quæ ueterum nomina, quibus nunc respondeant: partim quod pleraq; iam recepta sunt, peregrinis ac barbaris uocabulis. Siquidem quem olim urbis præfectum uocabant, nunc alicubi uocant Marchionem, alicubi locum tenentē, quem tribunum plebis, nunc ciuium magistrum uocari credunt. Quem olim quæstorem ærarium, nunc redituariū uocant, siue receptorem. Quos olim rationales, nunc opinor, phinantiarios dici. Quos olim quæstores paricidij, nunc scultetos. Quos olim caduceatores, nunc hiraldos. Quos olim senatores, seu selectos iudices, hodie uocant dominos parlamentares. Nam Ammiraldus pro litorū curatore, siue maris præfecto, nescio cuius linguæ uerbū est. Quod genus sunt & illa: Marischalcus, Seneschalcus, Baro, quæ uidetur unā cū barbarico imperio inuasisse. Aut igitur his utendum, aut uetus aliquod uocabulū subiiciendum, quod nouo respondeat. Id cōmodius faciet, qui primum ex antiquis historiographis, è Varrone, è Cicerone de legibus, è iureconsultorum libris, ex libello Fenestellæ, quem ex

f professo

professo scripsit, & inscripsit de magistratibus, an-
 maduerterit singulorum, & uocabula, & functiones.
 Item huius temporis officia, quibus uerbis dicantur,
 & quibus in rebus uersentur. Eandem curam oportet
 adhibere, in conferendis Græcis ac Latinis officio-
 rum uocabulis. Nam illi ὑπατοῦ, hoc est, summum uo-
 cant consulem, ἀνθύπατοῦ proconsulem, ἀυτοκρα-
 τοῦ dictatorem, seu imperatorem, quem eundem in-
 terim & βασιλέα uocant. sed hæc res plus habet ne-
 gocij, quàm ut hic sit obiter tradenda. Argumentum
 hoc proprium uolumen postulat. tantum indicabo,
 quibus rationibus cognitum magistratum possis cir-
 cuitione notare. Qui præest describendis epistolis, &
 uulgo secretarius dicitur, uocabitur ab epistolis: qui
 schedas citatorias scribunt, & notarij uocantur, di-
 centur à libellis: qui thesauro præfectus est, à thesau-
 ris: qui cubiculis, à cubiculis, quem cubicularium, si-
 ue camerarium uocant: pocillator à poculis: scriniõ-
 rum præfectus, à scrinijs. Qui notat ac recitat acta in iudi-
 cijs, ab actis dicuntur, siue actuarij. Atq; itè de cæteris.

NOVAE SALVTANDI
 FORMVLAE.

PLINIANO demum seculo natum uide-
 tur, ut quos familiarius amarent, eos in sa-
 lute suos dicerent, blandiore scilicet pro-
 nomine, coniunctissimã necessitudinem significantes.
 Plinius

Plinius Calphurniæ suæ S. D. Ebutius Hispale suæ S. D. Quod si nobis permittimus à consuetudine ueterum recedere, tot poterunt esse in epistolis salutandi formulæ, quot in congressu, Salue pater optime. Salue mater optima. Saluete liberi dulcissimi. Salue mea Terentia charissima. Salue multum. Salue plurimum. Salue etiam atq; etiam. Salue quantum mereris. Salue pro tuis meritis. Antonius Licentio suo multam optat salutem: plurimam salutem: perennem salutem. Nam plurimas salutes, aut innumeras salutes, non auisim dicere, nisi sentiam à diuersis allatas. Politianus Marsilio suo multam ex animo precatur salutem. Erasmus Fausto suo multam optat faustitatem. Andreas Aegidio sodali iucundissimo multam optat felicitatem. Antonius Laurentius Marco fratri charissimo perpetuam optat incolumitatem. Terq; quaterq; salue meum præsidium. Saluere te iubet tuus Ludouicus. Saluere te iubet, qui ipse non saluet. Salutem tibi dico, quam ipse desidero. Salutem tibi mittit, qui ipse perijt. Salutem tibi mittit, quam ipsa nisi tu dederis, non est habitura. Saluus sis optime socer. Aue præceptor optime. Has itaq; atq; huiusmodi formas, quanquam non nihil diuersas à ueterum consuetudine, tamen non uideo quur oporteat in totum damnare, modo in loco adhibeantur. Illud genus non perinde probo: Salua sit tua præstantia, tua reuerentia, tua nobilitas, tua dominatio.

84 QVOMODO PER ALIVM SA
LVTANDVM, AVT RE/
SALVTANDVM.

C REBRVM & hoc in epistolis, ut per
alios salutemus alios. Id apud eruditos fe-
rè fit his modis: Attico nostro multã ex
me salutem dicito. Vxorem tuam ac liberos mellitisi-
mos omnes meis uerbis saluere iubebis. Generum mea
causa salutabis officiose. Amicis omnibus communem
ex me salutem dicito. Parentem optimum meo no-
mine salutabis diligenter. Fac ut amicis communibus
mei uice salutem annuncies. Totam familiã tuam per
te meis uerbis salutata uolo. Non erat ocium omni-
bus scribendi, sed omnibus pro me multam dices salu-
tem. Tu mihi apud amicos omnes uicarius esto saluta-
tor. Omnibus ex me annunciabis, me illis omnia leta
precari. Gener tuus iussit, uti suis uerbis tibi multam
salutem asscriberem. Socruï tuæ optabis prosperam
ualetudinem meo nomine. In salutandis amicis, quoni-
am in presentia mihi non uacauit scribere, fac Eras-
mi tui uices gnauiter obeas. Quàm blandissime salu-
tabis Antonium, sed meo titulo. Salutassem abbatem
meis literis, sed tu mihi apud illum epistolæ uice fue-
ris. Grauabo te non magna sarcina, ut meo nomine sa-
lutem perferas ad socrum meam. Quæso ut sodalita-
tem totam mihi salutes accurate.

Reddito

PER ALIOS.

ATTICA, quam illi tuis uerbis dixi salutem, libenter accepit, teq; uicissim per meas literas saluere iussit. Tuam salutē Attica libens accepit, ac suā remittit. Ambrosius salutem quam illi tuis uerbis renunciaui, totidem uerbis renuerat. Amici per me tuo nomine diligenter salutati, dederunt hoc negocij, ut te uicissim suo nomine iuberem saluere. Genero tuis uerbis salutem scripsi, nam aberat. is suo nomine tibi multam salutem iussit rescribi. Socer tuis uerbis per me salutatus, te uicissim meis resalutat. Qui me per te salutant, hos omnes mutua salute meis uerbis imparties.

DE EPITHETIS ET NOMINIBVS ADOPTIUIS.

NON VNQVAM urbanitatis & comitatis est, addere honoris, aut adoptiua cognomina: quorum posterius exemplū est, ut si senem bene de nobis merentē, appellemus patrem: iuuenem nobis charum, filium: nouercā matrem: sororis maritum, fratrem: quibus adijcientur & epitheta, que Fabius uertit, apposita. Hæc ueteres parcius admiscebant titulis, etiam si recentium consuetudo diuersum obtinuit. sed horum maior erit usus in media epistola. In his illud in primis erit obseruandum, ut si tribuenda sunt, tribuantur apposita personis, & rei,

de qua agitur. Ecclesiasticis dignitatibus hæc ferè congruunt: *Beatiſſime papa. Pontifex maxime. Summe pontifex. Ampliſſime pater. Sanctiſſime præſul. Vigilantiſſime paſtor. Sacraſſime pater: uenerande, ſuſpiciente, obſeruande, integerrime, religioſiſſime pater.*

PRINCIPVM EPITHETA FERRE
SVNT HVIVSMODI.

AESAR *Auguſte. Rex inuictiſſime.*

C *Fortiſſime imperator. Dux illuſtriſſime.*

Clementiſſime princeps. Vir generoſiſſime, præpotens, ornatiffime, clariſſime, ſplendidiſſime, Opt. Maxime: quod à Ioue ſumptum, quidam in Chriſtum transferunt, in quem uerius competit, quàm in Iouem. Nonnulli etiam ad ſummos monarchas traducunt. Diuos, ac deos appellare reges, ethnici cuiuſdam gnathoniſmi eſt. Dominos appellare barbaricum, etiam ſi cœpit hoc nomen ferre Romana lingua, poſtquàm ingenia iugum tyrannicũ ferre poterant, mox eccleſiæ proceres, quo differrent à prophanis, pro dominis, domni uoluerunt appellari.

MAGISTRATVVM CIVILIVM EPI
THETA FVERINT HAEC.

CONSVL *uigilantiſſime, Senator ſplendiſſime,*

C *Cenſor grauiſſime. Aediliſ magnificentiſſime. Iudex incorruptiſſime.*

Prætor integerrime. Ex his uero qui literas profitentur

tentur: Theologos graues, synceros, absolutos, sacros, ac diuinos appellabimus: Rhetores disertissimos, suauiloquentes, facundissimos: Poetas sacros, diuinos, claros, nobiles, inlytos: Iurisperitos, iuris utriusq; consultissimos, prudētissimos legū, iuris utriusq; iuxta doctos: Dialecticos, acutos, argutos, inuictos: Medicos, pitissimos fidos, eximios: Mixte doctos, undecunq; doctissimos.

COGNATORVM ET AFFINIVM

hæc ferè sunt Epitheta.

A T E R optime. Mater indulgentissima.

P F rater charissime. Patruæ obseruande. Soror charissima. Vxor suauissima. Nepos mellitissime. Iucundissime gener, affinis, sodalis, cōmilito. Ex reliquorū genere, qui nulla certa nota sunt insignes, diuites, & autoritate præstantes uiros appellabimus: Optimates uiros, summates, primarios, nobiles, graues, grauissimos. Ornatos, uirtute aut eruditione præcellētes: Obseruādos, honorādos, colēdos, absolutos, eximios, egregios, prudētes, suspiciendos, spectatos, perspicaces, circumspectos. Matronas nobiles, primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas. Puellas lepidas, bellas, amabiles, optime moratas, pudicas, iucundas, mellitas. Adolescentes ingeniosos, probos, modestos, optimæ spei, eximiæ indolis, generosæ indolis. Milites fortissimos, exercitatissimos. Opifices industrios, solertes, peritos, exq̄sitos, accuratos. Reliqua

sibi quisq; ex his quæ recensuimus inueniet. Atq; hic quidem cautio sit oportet, non solum ne quæ alijs congruūt, in alios transferamus: ueluti si quis puellam uenerandam, senem iucundissimū, regem pudicissimum, matronam inuictissimam nominet: Verum etiam ne quando manifestò falsa tribuamus, ut theologum male doctum, grauissimum potius appelles, quàm eruditissimum: Præsulem stupidum ac supinum quiduis potius, quàm uigilantem: Regem insigniter auarum, clementē magis dicas, quàm munificū. Etenim sibi quisq; conscius, hæc in contumeliam rapit, non aliter, quàm si deformem senem; formosum puellum appelles, aut pumilionem egregium heroa.

VBI ET QUOMODO POTISSIMUM
VTENDVM EPITHETIS.

A E C, ut dixi, in salutationibus optarim
 H parcius adhiberi. Cæterum in media epistola quum res agitur, erit his aliquando locus. Quanquam nec hic passim quæuis, & sine delictu erunt adhibēda. Nam ut boni ducis est unūquenq; militem, ita boni oratoris est, unamquanq; uocem eo statuere loco, ubi quàmmaxime possit usui esse. Ueluti principem cui gratias ages pro accepto munere, aut à quo uelis aliquid impetrare largitatis, tempestiuus munificētissimum, aut benignissimū nominaris, quàm fortissimum, aut inuictissimum. Adhibebimus autem
 in loco

in loco, si dicemus: Ignosces primo errori, dux mitissime me. Patere te exorari clementissime Caesar. Turcarum uim à Christianorum humeris depelle rex inuicte. Succurre periclitanti ecclesie, religiosissime princeps. Restitue per calumniam oppressos, æquissime prator. Nō est meum tibi cōsiliū impartiri, uir oculatissime. Tuo consilio nobis subueni, uir prudentissime. Siquidem in his orationibus non sunt ociosa epitheta, sed argumenti uim obtinent. Ut enim probes non esse tuum illi dare consiliū, assumis argumentum, quod ipse quū sit oculatissimus, domi consiliū habeat, nec egeat mutuo.

DE TRANSFIGVRANDIS
EPITHE TIS.

T RANSFIGVRANTVR hæc appo-
sitiua nomina nonnunquam haud inele-
ganter in substantiua, itaq; pronominum
uicem gerunt: Obsecro te pater pijsime: Obsecro tuam
pictatem pater. Gratulor tibi uir fortissime: Gratulor
tue uirtuti. Condona mihi hunc errorem uir mansue-
tissime: Condonet mihi hunc errorem tua mansuetudo.
Nostræ stulticiæ præsidio sis, quæso, uir sapientissime:
Nostræ stulticiæ tua sapientia sit præsidio. Compesce
improborum audaciam uir integerrime: Improborum
audaciam tua compescat integritas. Publica calamitas
implorat te princeps clementissime: Publica calamitas
implorat tuam clementiam optime princeps. Succur-

re religioni Christianæ pijsime Caesar: Tua pietas Opt. Max. Caesar succurrat religioni Christianæ labanti. Non est hominis imperiti, uiro prudentissimo consilium dare: Non est meæ imperitiæ, tuæ prudentiæ consilium dare. Te, inquam, appello uir impudentissime: Tuam, inquam, appello impudentiam. Nonnunquam uehementiæ causa rem duplicamus, sed immutata uoce. Succurrat mihi tua benignitas liberalissime Mecænas. Te omnes execrantur homo ignauissime: Tuam ignauiam execrantur omnes, homo formidolosissime. Demiror te homo uecordissime: Vecordiam tuam admiror, ó demens. His igitur, si modice & in loco utemur, & grauiorem amplificando reddemus orationem, & argumento iuuabimus sententiam, & sermonem grata uarietate nouabimus. Nam uulgo scriptorum in huiusmodi, neq; modus est ullus, neque tempestiuitatis ratio. Sic enim passim: Dominationis tuæ literas accepimus. Et reuerendissima tua præstantia mihi literis significauit. Et nobilitas tua meo nomine salutabit uxorem suam. Et charitati tuæ breuiter respondeo. Et nostra paruitas, dignissimæ paternitati tuæ gratias agit. Stultum est ita uitare personam, quasi fas non sit ea uti. Et tamen fateor alicubi gratiam habere, uocabulum qualitatis personæ loco submissum. Stulticiæ meæ prudentia tua sit præsidio. Nostram tenuitatem tua foueat liberalitas. Nostram inopiam tua copia sustineat.

DE ADOPTIVIS NOMINIBVS 91

V T autem redeamus ad id quod superius attigimus, ijsdem locis gratiam habent adoptionis uocabula: quoties, potentes, quorum autoritate subleuamur, quorum beneficentia adiuuamur, patronos, parentes, ac præceptores nominamus: Fœminas, patronas, ac matres: Aequales amicitia iunctos, fratres, ac sorores: Eiusdem studij sodales, aut eiusdem instituti professores, cõmilitones: adolescentes, filios: discipulos, alumnos.

DE SVPERSTITIONE
EPI THETORVM.

V
F VGIENDA est infelicitas eorũ, qui se certis uocibus alligant, quas magica, penè dixerim, superstitione uel mutari, uel inuerso proferri ordine, piaculũ existimant, perinde quasi Iouem conceptis uerbis euocent, aut noxios demones asciscant. Quos nisi rite, certisq; uerbis compelles, capitis tui periculo feceris. Beatissime pater, audit Romanus pontifex. Si scripseris, pater beatissime, rescinditur diploma. Audit sanctissimus pater. Si quis scribat, pater sanctissime, mutatur scriptum. Audit sanctissimus dominus noster, nisi addas, noster: aut si præpostere dixeris, noster sanctissimus dominus, ingens flagitium commissum putabitur. Simili superstitione receptũ est, ut cardinalibus tantũ, reuerendissimas dominationes tribuamus. Archiepiscopos reuerendissimos
appellemus

appellemus. Episcopos & Abbates reuerendos. Priores uenerabiles: Decanos spectabiles. Vnum Gallorum regem Christianissimum. Solum Hispaniarum regem catholicum. Angliæ regem serenissimum. Solum Cesarum semper Augustum. Duces illustrissimos. Alios inferioris nobilitatis tantum illustres: alios clarissimos. Quis hanc titulorum superstitionem inuexit in mundum? Nimirum pharisaicum illud hominũ genus, quod alijs quoq; ceremonijs, et falsæ doctrinæ, falsæq; religionis præstigijs, diu mortalium generi nimium credulo imposuit. Huiusmodi reuerendissimis dominationibus, & catholicis maiestatis, amplissimis paternitatibus subinde repetitis, bonam epistolæ partem occupamus, & Latini sermonis gratiã perdimus. Ignosco ijs, qui utuntur inuiti: non ignosco, qui hæc cõminiscuntur, aut qui exigunt ceu rem seriam. Quid enim si regem pro patriæ salute sese periculis obijcientẽ, pro catholico, aut Christianissimo dixero, patrem patriæ: ridebit, opinor, me crasso Calphurnius ore? Quid si Romanum pontificem, non ambitioni, nõ quæstui, non uoluptatibus, nõ tyrannidi inhiantem, sed Christi gloriæ, Christianiq; gregis saluti seruientem, dixero pastorem euangelicũ: an nõ appositius loquar, quàm si dicam, beatissime pater, cum beati cognomen quadret etiam in diuitem? Si uere talis est pontifex, tribui dignum titulum: si nõ est, submonui qualis esse deberet. At isti putant aliud esse, dominus Petrus, & Petrus dominus. Et prophanos hominis

noris gratia semel dominos appellandos, ecclesiasticos, dominos dominos. Ceterum abbates aut episcopos, dominos. Quod si dominici uocabuli congeminatione facit ad significationem dignitatum, quoties eos uocabimus dominos, qui plus quam uiginti sacerdotijs onusti sunt? Et de his tricis, doctissimi scilicet homines sudantes disputant, cum utrumque iuxta sit barbarum. Conditionis nomen dominus est, non honoris: tyrannicum, non magnificum: barbaricum, non Romanum. Nam & leonem cui mancipia sint, dominum recte dixeris. Itidem magistrum nostrum si dicas, theologum intelligunt, praesertim Lutetiae, & Louanij, quum calceariorum famuli, suum patronum inter se confabulantes, nostri magistri uerbis significant. Veluti quum aiunt: ubi cessat noster magister. Temulentus est alicubi noster magister. Utinam nunquam domum redeat noster magister. Quod si caprae loqui possent, pastori suo dicerent, noster magister, Tantulum interest inter caprarium abiectissimum, & idiotam, & inter sacrosanctum diuinae mentis interpretem. Dicent: Quid faciam, si quis honoris gratia me uocat magistrum nostrum? Ride, moue caput, & desinent te sic honorare, si senserint aures tuas non delectari titulis ineptis.

QUOMODO DICENDVM, VALE.

Q VEM AD MODVM à salutatione au-
 spicamur epistolam, ita dicto uale, claudimur. Nisi quod apud Gracos χαίρειν utroque

que loco ponitur, sed in calce rarius. Itē apud Latinos salue. Vale non dicitur nisi in digressu, quemadmodum nec apud Græcos εὐχέω σο. Hoc interest quod salutatio nonnunquam sic effertur, quasi recitetur à tabellario. Cicero Trebatio salutē dicit. Vale semper, ad scribentis personam accommodatur. Vale mea Terentia. Nemo sic scribit: Cicero Terentiam suam bene ualere iubet, quemadmodum: Cicero Terentiam saluere iubet.

VALE DICENDI FORMV/
LAE ALIQVOT.

V ALE. Vale recte. Bene uale. Cura ut q̄
rectissime ualeas. Etiam atq; etiam cura ut
ualeas. Da operam ut belle ualeas. Cōmū
nem ualetudinē fac cures diligenter. Si tu recte uales,
nos iamdudum ualemus. Valetudini tuæ, si quidem nos
ualere uis, omni solitudine fac seruias. Adnitere ut
quā optime ualeas. Sit tibi curæ tua ualetudo mi Ty
ro: Si quidem nos amas, ualebis mi Cicero, meq; mutuo
diliges. Fac ualetudinem tuam summo tueare studio.
Valeto. Scribam aliās copiosius, interim mihi ualebis.
Adero ad calendas Maias, interea curabis ut ualeas.
Da operam ut sis prospera ualetudine. Age curam ua
letudinis tuæ. Si quid erit quod uelimus, eius cui scribis
mus animo inherere solet post uale subijci. Vale, nosq;
quod soles, ama. Vale mi Petre, & hoc unum fac memi
neris, te inter uenena uiuere. Iam uale. Valebis autem,
si phi

si philosophiam amplecteris. Vale, & quicquid accide-
rit, cogita te mortalem esse. Vale nostri memor. Vale
to, & nominis immortalitati totis neruis incumbito.
Vale meum decus, & caue ne tibi excidat, quod admo-
nuimus de fratris negotio. Nonnunquam & post di-
ctum uale subijcimus, quod nos fugerit, aut quod ideo
singimus nos fugisse, quo tenacius insideat animo. Va-
le mi More. Sed heus tu, propemodum praterieram,
quod in primis dictum oportuit. Vale. Iam parabam
obsignare literas, sed quia prater spem ocij nonnihil
obtigit, libet etiam diutius tecum garrere. Vale. Sed
iam obsignaturo epistolam, illud percommode uenit
in mentem. Valebis. Sed mane paulisper: nunc demum
occurrit animo, quod primo loco dictum oportuit. Va-
le. Sed ò me obliuiosum, penè sero soceri tui negotium
mibi uenit in mentem. Vale. Iam ceræ admoueram anu-
lum, Papæ, quàm penè me fugerat, quod omnium maxi-
me scire te uolebam. Valebis, sed si illud prius admo-
nuero, ut à fucatis amicis te subducas. Vale. Eia, de li-
bro nunc demum sese offert memoria: ne cui credas, ni-
si uideris meum chirographum. Vale iterum atque ite-
rum. Equidem non possum desinere, adeo mihi dulce
est cum amico iucundissimo confabulari. Vale iam ter-
tio. Sed prius quàm obsignem epistolam, unum illud
addam. Vale. Iam epistolam complicaueram, cum adi-
ret me gener tuus, qui te iussit saluere plurimū suis uer-
bis. Iam obsignaram epistolam, quā alteras tuas ad me
literas

litteras reddidit ueredarius. Itaq; resignaui, & eadē opera binis tuis respōdeo. Huiusmodi figuræ nō hoc tantum in loco, uerum aliās etiam habent gratiam, si quid Fabio credimus. Nam & amouent suspicionem fuci, & artificij, & lectorem dormitabundū, uelut ad rem nouam expergefaciunt. Reperiuntur apud Christianos dicendi uale formulæ diuersæ ab his, nō tamen in totū damnandæ, mea quidem sententia. Incolumem te nobis diu seruet Opt. Max. Iesus. Faxit Christus autor omnis salutis, ut nobis & quàm diutissime, et quàm rectissime ualeas. Diu te nobis ac Reip. sospitem uelit esse dominus Iesus. Huius generis formas si quis effingat ac commodas, non arbitror reprehendendum. Cæterū alias illas coronides, dureq; affectatas, non feram. Vale in eo qui uastum cingit fluctibus orbem. Validum te seruet, qui mare & terras, uarijsq; mundum temperat horis. Quid enim terra mari cincta facit ad ualetudinem tuā? Aut quid annus in quatuor partes digestus? Mollius erat: Ille qui solus sanat omnem ægritudinem, donet tibi ut quàm optime ualeas.

QVID POST VALE.

OST uale continenter locum ac diem ascribunt ueteres. Locum uarie, his quidem modis. Datum Romæ, datum è Roma. Scriptum Mantuæ, siue è Mantua. Aut omisso participio: Carthagine, Lutetia, Athenis. Ex arce nostra. E uilla paterna

paterna. Ex nostro Formiano. E castris Cæsarianis. Ex regia Britannia. Ex nostro Musco. E naui. Ex pandorocheo. Nam hoc quoq; nonnunquam iuuat discere, ubi fuerit amicus qui scribit. Et locus ac tempus nonnunquam excusat epistolam neglectius scriptam. Tempus priuatim his fermè modis ascribitur: Ruri ad multam noctem. Puteolis prima luce. Ex hortis suburbanis. Inter cœnandũ, aut mox à cœna. E paternis œdibus crepusculo. Ex litore marino ad lunam. Ex aula Cæsaris, nocte concubia. Noctu, multa nocte, profunda nocte, alta nocte, plurima nocte, nocte intempesta. Sub galliciniũ. Ex balneis pomeridianis. Tempus publicum his rationibus additur: Anno à Christo nato millesimo quingentesimo. Anno à natali Iesu Christi, quingentesimo supra millesimum. Anno à uirginis partu, millesimo trecentesimo nono. Anno ab orbe redempto, post millesimum quingentesimo. Anno à Christo passo, sexagesimo sexto. Anno ab hominum genere restituto. Anno salutis humanæ. Quidam auspiciantur annum à natali Christi, quidam à calendis Ianuarijs, quidam à die paschæ, quidam à festo annunciationis. Atq; ex hac re sæpenumero captio nascitur parum attentis: quam uarietatem expediret tolli è rebus mortaliũ. Veteres ab orbe condito supputabant. Græci numerabant Olympiades, quemadmodum alij indiætionis. Romani primum ab urbe condita numerabant: mox per consules designabant annum, quod is magistratus esset annuus. Ascri-

bitur & mensis, & dies mensis. Romæ calendis Ianuarijs, siue Ianuarij, uel Ianuarias. Nonis Martijs, uel Martij. Idibus Iunijs, uel Iunij. Ad Idus Iunias. Pridie calendarũ Ianuarij, uel pridie calendis Ianuarij. quod posterius apud autores probos est usitatus. Postridie calendis Octobres, uel calendarum Octobriũ. Tertio calendis Augustas, uel Augusti: uel ad tertium calendis Augustas. Recentius est autem, qd' quidam à principe mensis die supputant: Die mensis Iulij uigesimooctauo. Errant aut, qui præpositionem ad, additam, existimant semper tempus reddere incertũ. Etenim quum M. Tullius frequenter sic ascribit diem: Ad xv. Cal. Febr. num ita potus erat, ut quo die scriberet ipse nesciret? Imò hic sermo sumptus est à Grecis, qui τῶν ἡμερῶν λέγουσιν dicunt, pro τῆς ἡμέρας. Ceterum si quando de tempore ambigit qui scribit, hoc pacto scribere licebit: Anno circiter nonagesimo supra millesimũ. Anno plus minus quingentesimo. Ad annos circiter nonaginta. Annos fermè nonaginta. Dies qui calendarum diem, aut nonarũ, aut iduum proxime antecedit, nõ est aliter designandus, quàm per aduerbiũ pridie. Pridie calendis Ianuarias. Is enim est ultimus dies mensis Decembris. Qui proxime consequitur, duplici modo notari potest: Postridie nonas Iunias: siue, Octauo Idus Iunias. Nec absurdum est quod nonnulli nostris festis indicant dies: Natali Christi. Natalicio uirginis matris. Pridie natalis Ambrosiani. Ferijs paschalibus.

Die

Die à natali Ioannis Baptistæ tertio. In scriptis, ubi cū periculo possit errari in tempore, profuerit eundem diem, aut annum uarijs notis indicare. ut: Anno à Christo nato M. D. Alexandri Pontificis decimo. Nonis Aprilis, postridie paschæ. Etenim si scriptoris uitio contigerit de prauari numerum, unum ex alio poterit restitui.

DE ORDINE EPISTOLARI

ORDINEM in epistolis, uel à natura, uel ab arte licebit petere, sed ab arte infreq̃uentius. Nam si in actionibus frensis, omnis ferè dispositio à cōsilio sumitur, nō præceptis: quanto magis id faciendum in literis quæ leguntur, non audiuntur: & leguntur à docto, non à uulgo. Postremo quæ nullum omnino nonnunquam habent ordinem: & si habent maxime, melius dissimulant, quàm ostendūt. Quare superstitiose faciunt, qui libertatem illam epistolarem, certis partibus alligant, atq; eiusmodi seruituti includunt, cuiusmodi ne orationes quidem tenere Fabio placet. In simplicibus argumentis, eū sequamur ordinem, quem consilium nobis dictauerit, non præceptiunculæ. In confusancis epistolis, in quibus innumerabilem propè rerum aceruus congeritur: aut ut quicquid in buccam uenerit, ita effundemus: aut ordinem aliquē à tempore, loco, personis, aut rebus imaginabimur, eū crebris transitiunculis breuiter significamus. Quas quidem uel à similibus, uel à dissimilibus, paribus, imparibus, contrarijs, disparatis, relatis fingemus

ad hunc modum. Habes animum monstrosum, nunc corpus accipe monstroso animo dignum. Mea in illum officia tenes, iam quam ille gratiam retulerit, cognosce. Sed hæc adhuc puer, iam quæ adolescens designarit referam. Verum hæc tibi cum multis cõmunia, illud tuæ proprie laudis. Sed hoc leue, illud nõ tolerandum. Sed hæc in suis sordibus esse fatetur, ueniamus ad splendorum. Sic episcopatum est assequutus, nũc audi quomodo gesserit. Sic emit magistratum, nunc dicam ut episcopatum administrauerit. Adhuc uetera diximus, illud nouum & inauditum. Sed hæc tamen iocati sumus, ueniamus ad seria. Sed tristia mittamus, reuertamur ad lætiora. Habes Britannici itineris tragœdiam, nunc Gallias accipe comœdias. Vulnus aperui, nunc remedium ostendam. Sed hoc nihil ad nos, illud uehementer mea refert. Ad primas tuas habes, nũc reliquis respondebo. Minusculæ tuæ epistolæ respondi, uenio ad maiorem. Priori tuæ epistolæ satisfactũ, ad alteram accingimur. Quæ hic gerantur audisti, nunc ad literas tuas ordine. Sed hæc me magnopere delectant, illud male habet. Quid doleam, habes: nũc quid metuam, accipe. Sed hæc spes tantum erat, illud iam tenebamus. Quantam rem susceperis, ostendi: nunc qua ratione perficias, discere. Tu is de negocijs habes, nostræ uero res sic habent. Prioribus tuis, opinor, respondimus, nunc ad posteriores accingamur. Habes forensia, nunc domesticas res accipe. Rusticanas res habes, nunc urbanas accipe. De tuis habes

ad omnia, de meis nunc uicissim accipe. Sed iam satis diu de Rep. ad domestica ueniam. Sed hæc rumore tantum cognouimus, illa uidimus ipsi. Dixi ducem, nunc tibi pacis moderatorem describam. Sed hæc corrigi possunt, illud ne leniri quidem ulla arte potest. Turpissima audisti, audi turpiora. Quid ingratius? sed audi etiam ingratiora. Omnibus ferè de rebus habes, illud unū ad dam. Consilij mei rationem habes, nunc quid te facere uelim, aperiam. Sed iam nimis multa de externis, de nostris pauca cōmemorabo. De partu, recte: de diuortio, discrucior. De affinitate noua uoluptatem nuncias maximam, sed de Cassiano uita defuncto, acerbū profecto nunciū. Huiusmodi transitiunculis cōmode exco gitatis, tanquam ansulis quibusdam inter se connecti poterunt, quæ natura non cohærebunt: pariterq; fiet, ne tanquam scopæ dissolutæ, turpiter diffuat epistola, & legetur libentius, & intelligetur facilius, & hærebit diutius. Quare connexionibus breuibus, & aptis, crebrius uti conuenit: non in hoc solum genere, uerum etiam in simplicioribus argumentis, quibus ea quoque, quæ natura sunt perpetua, interfecimus, quo legentis animus subinde renouetur.

MIXTAE EPISTOLAE EXEMPLVM

MIXTAE epistolæ exempla, quanq̄ apud
 Ciceronem plurima suppetunt, maximeq;
 ex ijs, quas ad Atticum, & Qu. fratrem
 8 3 scripsi

scripsit, tamen necubi nostram operam studiosi adolēscētes desiderent, unum subijciemus.

DOMITIVS LVCIO SVO S. D.

ECVLVM exisse scribis, quod ne litera
 S quidem à nobis adfertur. quanquam impu-
 dens ὕπερβολή, nam seculū istud uixdum
 etiam trimestre: tamen ut me sine culpa incusari doleo,
 ita tuo nostri desiderio maiorem in modum delector.
 Nos uix demum post Vlysseos errores, ad musas rediui-
 mus, nondum satis etiam placatas. Expostulant adhuc,
 & queruntur sibi parum obtemperatum à nobis fuisse,
 qui quidem felicissimo literarum ocio relicto, tantis
 fluctibus memet iniecerim. Lucubrationes tuæ nitidissi-
 mis formulis excusæ, nuper in uulgus exierunt, bonis,
 ni fallor, auibus: nam passim & à distractoribus, & à
 studiosa iuuentute rapiuntur. Neq; desunt tamē Momi
 quidam, qui Veneris sandalium calumnientur, ne nihil
 in absolutissimo opere reprehendant. Stili nouitatem
 subaccusant, id est, antiquitatem, quod ego tamen sum-
 mam laudem interpretor. Quare tu hæc æquo animo
 feres, ne tibi Vergilius inuideat, cuius cœlestis eruditio
 huiusmodi Momos non potuit effugere. Nos quoq; dia-
 logum nostrum incudi redditum perpoliuimus. is iam
 dudum in bibliopolarum est officinis, æditionis aleam
 subiturus. Caterum modo ab Aristotele, cuius signa à
 pueris sequuti sumus, desciuimus, eq; Lyceo, & ambu-
 lacris

sacris illis, in Platoniam familiam transmigravimus.
 Et adeo defectionis non penitet, mi Luci, ut te quoq; ad
 meam Academiam sollicitare non prius sim desiturus,
 quàm persuasero. Verum de scholis aliàs, nunc ad po-
 litica. Hic omnia plausu, læticiaq; perstrepunt. Medio-
 lanum receptū, dux à victore in Galliam deportatus.
 Galli successu victoriæ sublatis, maiora moliantur, &
 iam Italiæ minantur. Nunc ad domestica ueniã. Cætera
 ut uolumus, nepotulus tuus iam mensem febricula affli-
 ctatur, sed medicus bene sperare iubet. A nobis neq; pe-
 cuniæ parcitur, neq; ulli rei, quæ ad illius ualitudinem
 curandam pertineat. Ambrosium, qui tibi debet, iam
 tuis uerbis sæpius appellauit, sed homo planè faciem per-
 fricuit: quare aut nomen condones censeo, aut obtorto
 collo hominem in ius trahas. Etiam si uereor, ne oleum
 & operam omnem luseris. Elabetur aliquã Proteus,
 sed de hoc tute statues. Domesticae res sic habent. Nunc
 ad tuam epistolam. De Britannia adeunda, quid ita mi-
 hi in mentem inciderit, demirari te scribis, ita credo,
 quia parum feliciter euenit. Quid facerem? Orabat is,
 cui negare fas non erat, & per æstiuos menses in Gal-
 lia desidendum erat. Putabam esse aliquid, eadem o-
 pera, & amicissimo homini gratificari, & insulam
 multorū literis nobilē uisere. Postremo, fatebor enim,
 nonnihil etiam nominis atq; emolumentum spes sollicita-
 bat. Consilium habes nostrū, nunc euentum accipe. Ad Nunciatoriam
 reditum usq; sequunda omnia.

Facilis descensus Auerni.

Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras,

Hoc opus, hic labor est.

Prius quàm nauim cōscenderemus, in litore omnis mea pecuniola naufragium fecit. Ceterum placidissima nauigatione Gessoriacum appulimus. Hic denuo portitor omnes crumena angulos rimatur, ac Douariensem portitorem deuouet, qui sibi prædam præriperit. O scelestum inquires litus, Imò amicum & salutare. nam nisi me nudum Britannia remisisset, actum de nobis fuerat. Siquidem in Gallia in latronum sicas incidi, à quibus sola me nuditas seruauit. Nam aduersus hoc hostiū genus, nullis armis melius defendimur quàm inopia. Lutetiam denique reuersum febris æstuantissima excepit, quæ loculos pariter & corpus exhaustit. Habes nō mali consilij pessimum exitum. Quod mihi de noui honoris accessione tam ex animo gratularis, morem tu quidem antiquum tuum obtines, ut amiculi commodis propè uehementius, quàm tuis ipsius gaudeas. De Cas

Lamentatio sij morte næ tu mihi luctum acerbum annuncias. Quod Vari nebulonis improbißimi impudentiam fregisti, o quàm factum bene. Sed quid ais? Petronium ne gladiatorio animo ad te uiam affectare, & tibi tam odiose negocium faceßere? An hoc quoq; portentum tuæ uirtuti **Gratia** fata destinarunt? Quod Antonius de nobis amantissime, & loquitur & sentit, noui nihil nuncias. Quod librum tam impendio carpit Zoilus, incredibile q̄ mihi placcam

placeã, ut illi me intelligo magnopere displicere. Fra-
 tres è turpi similitate, te autore in gratiam redisse se-
 rio gaudeo. Dabis operam ne quando quod sartũ est, **Monitoria**
 rescindatur. Nepotem tuum tam solícite mihi toties
 abs te cõmendari, subiracunde fero. Ignosces, non tibi **Officiosa**
 concedo, ut ille tibi magis curæ sit quàm mihi, etiam si
 eum amas plurimũ. Quod hæreditaria pecunia es au-
 ctus, neq; me utis tibi gratulari, neq; gratulandum pu- **Gratulatio**
 to. Quis enim non uel Cræsi diuitijs illius modi homi-
 nis consuetudinem anteposuerit? Sororem tuam filio-
 lo auctam, te nepotulo uolupte est. Eam rem spero supe-
 ri bene fortunabunt. Generum tibi uoluptati esse gau-
 deo. Ab in filiũ nimium seuis. Memineris facito, illum **Deprecat**
 & hominem esse, & puerũ, teq; idem quod ille est su- **toria**
 isse. An illum uis repente nasci senem? Age mitte hanc
 noxam, me precatore, meoq; periculo. Ad me recipio
 illum post hac emendatiorem fore. Sed ó deũ immor- **Iocosa**
 talem, quantos risus tu mihi nuncias? Itáne Sabellius
 bibit, & fugit? Multũ æris reliquit, sed alieni. Tandẽ
 fatearis oportet, me uatem esse optimum. Quanto an- **Monitoria**
 te fugam istam prospexi, & præcinui? Consiliũ tuum
 de nauigando neutiquam probò. Terrent me hyberni
 menses: sinus naufragijs infamis: tua ualetudo nondum
 etiam confirmata. Sed de hoc ipse uideris. me certe au **Dissuasoria**
 tore non facies. De puero amandando, sanusne es? Cer-
 te differ in reditum meum. Quod de filiæ nuptijs cogi **Domestica**
 tas, ego tuæ sententiæ uehemẽter subscribo. Habes ad

omnem epistolam tuam. Sed heus tu, illud unum me fingerat, fundus tuus si est uti describis, supra modum me delectat: tum ædificium, euge quod scite abs te cogitatum. Iam isthuc gestio reuolare, ut in Academiola nostra, ab omni urbano strepitu semoti pariter philosophemur, certemusque; utrum ego te ad Academicorum partes abducam, an tu me persugam in peripateticorum

Locosa familiam reuoces. Hæc meditare dum accurro. De ædificio te, quanquam architectum tantum, tamen hoc unum admonebo, ut cœnaculum speciosis frequentibusque luminibus illustre fiat. In hortis platanus sit patulis diffusis ramis, & prope fonticulus aqua frigida subscauens, ut musas quoque; si quando uidebitur, possimus ar-

Transitio cessere. Respondimus tuis. nunc quid hic agatur accipe. Nos certe hic in grauißimo æstu, tamen frigemus. Pontifex meus Montes ille quidem aureos promittit,

Exhortatio sed promittit tantum, mittit nihil. Cæterum spe Crassi diuitias uincimus. Ut ut res cadent, nos certe utemur foro. Tu mihi N. toto pectore, id quod per te facis, in nominis immortalitate incumbere. Iam orbis propè uniuersus ingenij tui expectatione suspensus, nescio quid cœlesti sibi de tua uirtute promittit. Et eum in locum

Commenda- res adducta est, ut desistere turpissimum fuerit. Nos hic
titia gloriæ tuæ propagandæ magno ardemus studio. Ne potulos meos ideo tibi non commendo, quoniam commendatissimos esse scio. Scripseram hæc multa quidē nocte, postridie daturus, & ecce tibi ante lucem, de re-

pente

pente Lucilius adest: uixq; resalutatum cequid abs te **Transitio**
 literarum apportet, rogo. Negabat quicquā esse scri-
 ptorum, sed multum omnino rerum nouarum tuis uer-
 bis nunciauit. Primum nauigandi te mutasse consiliū,
 id quod ego utriusq; nomine uehementer gaudeo. **Ca/ Gratulatio**
 minij fucatam beneuolentiam in apertam similitatem
 tandem erupisse, adeo moleste non fero, ut etiam gra-
 tuler tibi. Nam personatus amicus damnū dare pote-
 rat: apertus hostis, quid tandē est quod possit nocere?
 Quod pro nostra existimatione tantam cum inuiden **Gratiarum**
 tissimis hominibus dimicationem suscepisti, non ego actio
 tibi tanquam pro nouo officio gratias agam, quum id
 facere nunquam desinas. Quod de adiungenda **Deme**
 trij affinitate nos consulis, quanquā ipse consilio abun- **Monitoria**
 das, tamen in reditum nostrum rem proferas censeo.
 Coram agere prestabit. Plura tecum garrere libebat,
 quid enim faciam libentius? Sed iam dudum accinctus
 tabellio literas efflagitat. Quare ualebis ipse. nostrōs/
 que omnes ualere meis uerbis iubebis. Datum Aure/
 liae Nonis Decemb.

EPISTOLARVM GENERA

H VIVSMODI literarū genere ex uas-
 rijs rebus consarcinato familiares inuicē
 p̄sepe utūtur. Nūc simpliciu genera pro-
 ponemus. In presentia ne cōsiliij quidē est omnes epi-
 stolarum formas recensere, id quod nō minus infiniti
 negocij

negocij puto, quàm Libycas harenas pernumerare. Nam quod M. Tull. ad Curionem tria epistolarum genera facit, non id agebat ut singulas literarum species distingueret, sed ut propositæ complexioni seruiret. Ea uero diuisio quæ non ex argumenti uarietate, sed ex characteris conditione ducitur, parum mihi uideatur ad docendum apposita. Quod si quis ex argumentorum differentia formas cõmetiatur, quum illorum infinita sit uarietas, quis erit formarum modus? Quid enim est in rerum genere, quod literis non committatur. In his gaudemus, dolemus, speramus, metuimus, In his stomachamur, exoptulamus, blandimur, querimur, iurgamur, bellum denunciamus, in gratiam redimus, consolamur, consulimus, deterremus, minamur, excitamus, compescimus, narramus, describimus, laudamus, uituperamus. In his odimus, amamus, miramur, deliberamus, paciscimur, conuiuamur, nugamur, somniamus deniq; ecquid tandem non? His tanquàm certissimis ministris, omnes animi affectus, his publica, his priuata, his domestica credimus. Quare in re per se infinita eam moderationem adhibebimus, ut neque summa tantũ genera ponamus, neq; minutissimas quasq; partes frustulatim concisas persequamur: ne aut nimia paucitas studiosis non multum adferat adiuuenti, aut immodica diligentia id demum, quod ait Fabius assequamur, ut quum nimis multa, necdum tamen omnia uideamur dixisse.

R HETORVM plerisq; tria causarū genera placuerunt, suasiōis encomiasticōis & iudiciālē. Ad hęc tanquam ad fontes pleręq; literarum formę referuntur, ut suasio has ferē partes subijcias, Conciliationē, reconciliationem: exhortationem, dehortationem: suasionem, dissuasionem: consolationem, petitionem, commendationē, mentionem, amatoriā. In demonstratiuo genere uersantur descriptiones personarum, regionum, prædiorum, arcium, fontium, hortorum, montium, monstrorū, tempestatum, itinerum, cōuiuiorum, ædificiorum, pomparum. Ad iudiciālē genus, hęc ferē referuntur: Accusatio, querela, defensio, expostulatio, expurgatio, exprobratio, comminatio, inuectiua, deprecatio. His tribus quartū genus accersere licebit, quod si placet, familiarē nominemus. Eius eiusmodi ferē species esse possunt: Narratoria, qua rem apud nos gestam, longe positis exponimus, Nunciatoria, qua nouarū rerū quippiam annunciamus, siue de publicis, siue priuatis, siue etiā domesticis. Gratulatoria, qua amicorū felicitatē nobis iucundam esse testamur. Lamentatoria qua uel nostra, uel necessariorum incommoda deploramus. Mandatoria, qua negocij quippiam alij nostro nomine gerendum committimus. Est quę gratiarum habitationem, qua nobis gratum fuisse benemerentis officium declaramus. Collaudatoria, qua puerum, aut qui

in no

in nostro sit imperio officio functum laudamus. Officio
 sa. sic enim uisum est appellare, qua operã ac studium
 ultro pollicemur amico. locosa, qua cuiuspiã animus
 festiua urbanitate delectamus. Verum de his prudens
 supersedebo, propterea quod ut incantatores certas
 quasdam preculas, ita isti formulas quasdã præscrip-
 tas habent, ut ne apicem quidẽ sine summo rerum hu-
 manarum diuinarumq; discrimine putent demutari
 posse. Nos eorum conatus, nostris præceptionibus ad-
 iutamur, qui ad optimum scribendi genus adnuntur:
 non qui uel arrogantissima superstitione, quod semel
 arripuerunt, id pro optimo defendunt: uel ad sordidis-
 simum lucellum toto pectore inbiantes, pro optimis
 pessima sequi malunt. Quid enim ijs præcipias, quibus
 ea demum epistola optima est, qua quæstuosissima?
 His disputatoriã, sciscitatoriã, doctrinalemq; adijcias
 licebit. In quibus & theologicæ, & ethicæ contineri
 possunt. Neq; uero me præterit, apud Græcos esse, qui
 epistolarũ genera diuidat hunc in modũ, ut φιλικὴ δι-
 catur, quã amicus scribat amico. σὺςατικὴ, qua quẽ-
 piam alteri commendamus. μεμπτικὴ, qua desiderar-
 mus in aliquo officium. ὀνδδισικὴ, qua cuiquam ex-
 probamus ingratitude. παρὰ μὺθικὴ, qua conso-
 lamur afflictos in rebus aduersis. ἐπιτιμητικὴ, qua
 increpamus aliquẽ lapsum. νοῦθετικὴ, qua libere ad-
 monemus, quid sit agendũ, quid non. ἀπειλητικὴ, qua
 cõminamur alicui ac metum injicimus. ἑκτικὴ, qua
 moriã

morū improbitatē alicui exprobramus, ἐπανετικὴ, qua collaudamus aliquē officio functū. συμβουλευτικὴ, qua cōsulimus, quid nobis uideatur optimū factū. ἀξιωματικὴ. qua deprecatores intercedimus pro alio quo, qui deliquit. ἐρωτηματικὴ, qua sciscitamus, aut percontamur ab alio qd scire cupimus. ἀποφαντικὴ, qua percontāti respondemus. ἀλληγορικὴ, qua tectis uerbis significamus cuipiā, quod ab eo solo, cui scribimus uolumus intelligi. αἰτιολογικὴ, qua reddimus causas, cur aliquid aut factū nō est, aut nō est futurū. κατηγορικὴ, qua quēpiā incusamus. ἀπολογικὴ, qua nos purgamus. εὐχαριστικὴ, qua gratulamur amico suā felicitatē. εἰρωνικὴ, quum diuersa scribimus, ac sentimus. ἀπευχαριστικὴ, qua gratias agimus pro officio in nos collato. Has epistolarū formas tantū recensent, & exemplū qualecunq; subiiciūt. nec indicāt qua ratione genus unumquodq; tractandū sit. Quod si maxime facerent, tamen ipsa generū distributio, non uideretur ab ulla ratione profecta. Nam quod appellant φιλικόν, nō ab argumento sumptū est, sed à persona. Alioqui quos familiariter amamus, hos admonemus, obiurgamus, exhortamur, cum his iocamur, aut exprobulamus. Extat & Philostrati præfatio, de charactere epistolæ, admonēs nos, quod epistolā nō oporteat nec Atticam esse plus satis, nec omnino carere Atticismo: quod hoc ipso figurata sit, quod figurata nō est: quod tametsi ciuilis sit, tamen non abhorreat à mollitudine:

quod

112 QUID INTER EXHORTAT.

quod in breuioribus epistolis liceat circulum absolue-
re, in prolixioribus nõ item, nisi uel in calce, uel in epi-
logo, uel in epiphonemate: quod perspicuitas præci-
pue congruat epistolæ. Hæc ut sunt ab illo festiuiter
Græce scripta, ita non uideo, quid adiuuent adolescen-
tes ad recte scribendum. Nos igitur iuuentutis indu-
striæ consulere pro uirili cupientes, diuersam gene-
rum distributionem sequi maluimus. Sed ecce prope-
rantem aliò, me uelut è cursu reuocat, auremq; uelli-
cat secretariorum chorus, qui principibus sunt ab epi-
stolis. Itâne nostri, inquiunt, ὡς περ τῶν μεγάλων
ὄνδρῶν λόγῳ. Verum his difficile sit aliquid præscri-
bere, quorum calamus liber non est. Sed quemadmo-
dum præcipit Martialis, ut coquus habeat gulam do-
mini, itidem isti coguntur affectui principum seruire:
quos illud tantum obiter admonebo, ut ubiq; doctam
sermonis facilitatē, ac p̄spicuitatē sectētur, ac decori
cū primis meminerint. Id metiendū erit, nõ ab ipsorū
animo, sed ab eorū fortuna, moribusq; quorū nomine
scribunt. Haftenus igitur epistolarū genera quatuor
proposuimus, & suas cuiq; generi formas subiecimus:
nūc ordine de unaquaq; specie præcipiemus.

QUID INTER EXHORTATIONEM
ET SVASIONEM.

C primū finitimæ admodū inter se sunt,
A exhortatio, & suasio, quas nos tamen di-
cendi gratia separauimus: idq; fecimus
neq;

neq; sine exemplo, neq; citra iudiciũ, propterea quod
 & ueterum nonnulli in arte dicendi, exhortatoriũ ge-
 nus à deliberatiuo disiunxissent, & ipsi nõnihil discrimi-
 minis perspicceremus. Siquidẽ nec eodem tendit utrun-
 que, neq; uia simili. Nam suadendo id agitur, ut uelis:
 exhortãdo, ut audeas. Suasio probationibus docet: ex-
 hortatio stimulis excitat. Suasor sententiã mutat: ex-
 hortator animum addit. Suademus aut errantibus, aut
 certe hesitantibus: exhortamur cessantes, aut etiã iam
 currentes. Quare si rem ad uiuum excutiamus, exhor-
 tatio suasoriæ epistolæ pars erit, nempe epilogus, qui
 affectibus constat, non argumētis. Neq; enim suadenti
 sat erit, quid sit optimum factu docuisse, nisi & stimu-
 los subijciat, ne uel difficultate, uel periculo deterriti,
 uel ignauia retardati, quod optimum esse uiderimus,
 non sequamur. Sed ut in suasionẽ ferẽ semper incidit
 exhortatio, ita in hac non raro continget uti suasio-
 ne. Est autem utrunq; officiosum literarum genus, cu-
 iusq; usus maximis, minimisq; in rebus quàm latissime
 pateat. Atque hoc maiore cura, diligentiaq; nobis erit
 pertractandum.

DE EXORDIO EPISTOLARVM

ED illud unum prius in genere studiosis
 s adolescentibus præcipiemus, ut epistolam
 scripturi, non statim præcepta respiciãt:
 aut ad libros, unde uoculas, sententiolæsue aliquot mu-
 h tuentur

tuentur, confugiant, sed prius res, de quibus scribere constituerint, solertissima cogitatione dispiciant: tum eius, ad quem scribitur, naturam, mores, affectusq; omnes perspectos habeant: quantum etiam ipsi apud eum uel gratia, uel autoritate, uel meritis deniq; ualeant. Eaq; his omnibus diligenter pensculatis, epistolæ tanquam uiuum exemplar ducant. Quo constituto, tum demum nihil equidem morabor, quo minus locos aliquot ex autoribus petant, unde tum uerborum optimorum, tum sententiarum copiosam supellectilem possint mutuari. Eaq; omnia oportebit commode demutata, ad rem præsentem accommodare, ne ueluti male assuta, maleq; conferruminata, hoc ipso fortitua deprehendantur, quod pessime coherent. Quin, Maronis ingenium potius imitemur in alienis asciscendis, ut non aliunde corrogata, sed domi nostræ nata uideantur.

De exordienda epistola, illud etiam in uniuersum trademus, hoc in genere principij ratione esse minus difficilem, q̄ in orationibus. Propterea, quod illic sæpe fit, ut orator iudicis animū, et mores penitus pernosse nō potuerit: & quoties apud cōplures cognitores agitur, hoc etiam accedit difficultatis, ut quo alius conciliatur, eo propter diuersum ingenium alienetur alius. At qui unicuiquam epistolā mittit, non difficulter potest exploratum habere, quibus ille rebus soleat commoueri: quod etiam si nulla intercessit familiaritas, id
quod

quod serè fit, tamen diligenti percõtatione licebit peruestigare. Quare præter ea quæ de colligenda beneuolentia, attentione, docilitate: quæq; de animorũ motibus, rhetorum literis præcipiuntur, & proprij cuiusque mores, uel conuictu familiari, uel curiosa diligentia percepti, peculiarem quandam exordiendi materiam ministrabunt. Porro si ad parum notum scribetur, hoc commodior erit oratoris, quàm scriptoris conditio: quod illi obseruatis iudicium uultibus, mutare quædam ex tempore: & si quid aliorsum quàm expectarat, rapiti uiderit corrigere dicèdo, aut si præsenferit, declinare liceat: quũ epistola semel reddita, neq; fronti legentis possit obsequũ dare: & is qui læditur scriptura, solet at relegendo dolorẽ suũ exasperare, cui periculo conueniet exactissima cura occurrere. At quũ inter se norunt, non est difficilis principij constituendi uia, maximeq; præterea uaria. Nam in actionibus multis modis delinquitur in exordiendo: si nimiũ longo, si uulgato, si communi, si translato, si altius petito proœmio quis utatur. At ea literarũ est libertas, ut undelibet initium sumere liceat: modo id sit eiusmodi, quod illum ad id quod parces præparet. Veluti si quis pecuniam mutuatam rogaturus, statim in epistolæ initio de quopiã nunciat, quod ille ob amorem nominis eius, singularem similitatem, aut odium amarum cupidissime sit accepturus: uel si quis amico, quem non ignoret accurate scriptis literis impense delectari, fabellam aliquam quàm

lepidissimis uerbis fucatã recenseat : deinde inter alia quædam ita de mutuando sermonẽ interijeat, ut quouis potius quàm huc superiora illa spectasse uideantur: nõnne alienissimum initiũ fecerit, in oratione non ferendum, in epistola scitissimum? Vbi illa etiam similitudo plurimum obtinet gratiæ, quando nos aliò, quàm destinauerimus, delabi: aut longius amore rapi fingimus, quàm initio constituissemus. Erit aliquoties à re media, aut omnino præpostere ingrediendum, modo ita simulemus, non etiã oblitum nostri fluctuemus, eamq; ipsam erroris adumbrationẽ scito colore, ad rei commoditatem torquebimus. Idq; incredibili quadã amoris magnitudine dicemus accidere, qui neq; modũ nouerit, neq; ordinem. Calamum ab affectu duci: nos ibi denuo incipere, ubi desinendum erat: propterea quoddum scribimus, coràm cum charissimis hominibus sermonẽ serere nobis uideamur. Quare obliquo illo procerij genere, quod Græci ἐφοδῶν, Latini insinuationem dixerunt, in actionibus non nisi tribus demũ temporibus utendum putant: quũ aut negocij turpitudine, iudicem à nobis uehementer abalienauit: aut qui ante dixit, admodum persuasit: aut oratione nimis longa, auditoris animum defatigauit. At in epistola, quoties uis debetur, oblique ingredi licebit, & quãlibet longe repetere, & quamlibet alienum assumere principium, dum quacunq; uia tamen ad rem conferat. Neq; hoc, ut in dictiõibus, ita & in literis uitiose uidebitur fieri,
 eo quod

eo quod illic auditor unum quiddā expectat: ad quod dum festinat, fastidiat necesse est, quicquid aliō ducere uideatur. At in epistola, quia contra fit, id quod per dissimulationem assumitur, non ingressus uitiosus, sed separata quedam epistolæ pars uidebitur. Rectū uero exordium, his omnino rationibus constituitur, quas in iudiciali genere tradiderunt ij, qui de arte conscripserunt. Sed oportebat eadem præcepta, quæ illi recte ad forenses causas accommodarunt, ad proprietatē epistolarem deflectere. Alioqui quid tandē erat uel fructus, uel negocij, quæ fuissent à ueterum permultis accuratissime, optimeq; perscripta, denuo uel eadem, uel deterius scribere: id quod ab omnibus, qui de hoc genere tractauerunt, factum uideo. Repetunt è Cicerone, quomodo exordicndū: quot narrationum genera: quomodo partitione constituenda controuersia: quemadmodum narratione aperienda causa: quibus argumentis uel communienda nostra, uel aduersariorum coarguenda: quot epilogorum species: deinde quid in compositione fugiendum, aut sequendum: de sermonis elegantia, de luminibus. Sed deum immortalem, quid hæc proprie ad epistolam? Aut si maxime ista discēda sunt, ita uti sunt, quanto rectius à Cicerone petentur, aut Fabio, eloquentiæ fontibus, quàm è corruptis istorū lacunulis? Ut omittam interim quædā etiam illic præcipi, quæ ad epistolam pertinere ne possint quidē: puta de persona litigatoris, & oratoris: de circūstantiū per-

sona: de subiicienda re pro homine: de homine pro re
 submittendo: de constituenda questione. Nisi forte quæ
 dam ex his in criminatoriã epistolã incidere uidebun-
 tur: sed etiam si incidunt eadem, tamen incidunt aliter.
 Ergo si quando res hortabitur, ut eius ad quem scribi-
 mus beneuolentiã, aut cõciliemus, si dubius sit animus:
 aut redimamus, si læsus: aut augeamus, si res erit duri-
 or: aut excitemus, propter diutius intermissã neces-

Quomodo ca- situdinis consuetudinẽ: à personis his serè modis fauo-
 ptanda bene- rem captabimus, si nostris parentibus cum illius maio-
 uolentia a per ribus, arctiõsimam charitatẽ, copulatiõsimã consuetu-
 sonis dinem interceßisse dicemus, plurima utrinq; extitisse
 officia: & si eam beneuolentiã nobis tanquã per ma-
 nus, & hereditaria succeßione traditam, nunquã ne-
 glectui fuisse dicemus. Verũ amorẽ, quẽ ueluti cum nu-
 tricis lacte imbibissemus, unã cũ ipsis annis accreuisse,
 & primũ quidem fatalem potius fuisse, q̃ iudicio con-
 stitutum: nũc cõsuetudine, officijs plurimis sic esse con-
 firmatũ, ut nullo prorsus casu cõuelli possit. Præterea
 quanta semper patris illius, aut patru, aut matris fue-
 rit in nos charitas, aut nostrorũ in illum, & q̃ nos illos
 inuicem studiose, q̃ obseruãter coluerimus, aut ille no-
 stros. Quod si auitã, paternamq; amicitia, quia nulla
 fuerit, cõmemorare nõ licebit, dicemus eos solere ma-
 iorum suorum necessitudines repetere, qui ipsi nullis
 amicitie uinculis essent cõiuncti: quemadmodũ auita
 facinora narrant, qui nihil ipsi memorabile gesserint.

Hanc

Hanc necessitudinem non tanquam hereditaria sorte temere obuénisse, sed à nobis ipsis & natam, & educatam: initio quidem, ingeniorum studiorumq; similitudine pueriles animos mira charitate conciliante: A similitudine studiorum deinde conuictu cõiunctissimo, mutuis officijs: postremo mutua uirtutum utriusq; admiratione sic coaluisse, adoleuisse, maturuisse, ut iam nihil accedere posse uideatur, uel ad beneficiorum cumulum, uel ad amorum magnitudinem. Tum nominatim, quo in loco, & quemadmodum, quibus communibus studijs pueritiam, aut etiam ephebiã transegerimus, quas uoluptates, quæ incommoda, quæ pericula communiter tulerimus. Hæc omnia iucunda commemoratione refricabimus. Solemus enim grandes huiusmodi rerum, mutua recordatione mire delectari: & cõsueuit plerunq; ex his inter pueros imita beneuolentia, in seram usque senectam, multa cum uoluptate perseuerare. Porrò si qua propinquitas, si qua affinitas intercedet, sic natura coniunctissimos fuisse dicemus, ut longe tamen mutua charitate coniunctiores. Sin nulla erit, affirmabimus nulla esse cognationis uincula, quæ nostros animos arctius aut iucundius, aut etiam tenacius alligent, quàm necessitudinis: sine his cognationem aut affinitatem molestam quoq; haberi: ubi hæc adsunt, illa non magnopere requiri. Nullũ esse prestantius firmissq; Ab amore ex admiratione uirtutis nato necessitudinis genus, quàm quod à uirtute pulcherrimisq; studijs cœperit initium. Affinitatis copulam

diuortio dirimi, cognatorum charitatem simultate resci-
 scindi: beneficijs conflatam beneuolentiam, alterutrius
 ingratitude in odiũ uerti solere: tum contractũ amo-
 rem temere euanescere: eam demum copulam quam
 uirtutis admiratio coniunxit, quemadmodũ uirtutem
 ipsam immortalem esse. Proderit & illius in nos meri-
 ta, cum gratitudinis significatione uehementer exag-
 gerare: nostra uicissim in illum, multa cum uerecũdia
 ac figurate significare. Qui nostri de illo sermones, q̃
penitus infixæ memoria: quanto per illius literis dele-
ctemur: ut illius cõmodis gloriaq; magis etiam ex ani-
mo gaudeamus, quàm nostrapte: quodq; incommoda
illius nõ paulo acerbius quàm propria feramus: quan-
tam pro illius dignitate, fortunaq; curam, studiumq;
prestiterimus: quàm acrem contra maleuolentium im-
probitatem, dimicationem sustineamus. Postremo uel
eruditionem, uel uirtutem quampiam in eo laudemus:
 nostra si qua erunt laude digna, uerecunde comme-

A miseratiõnem moremus. A miseratione beneuolentiam captabimus,
 one si nostram fortunam aut eorum quos commendamus
Ab aduer sibi libenter exponemus. Ab aduersariorum persona, fa-
 sario uorem aucupabimur: si quas minas, si qua conuicia: si
 quam contumeliam illius causa nos pertulisse narra-
 mus, ab ijs qui & ipsum & eius nomine nos quoq; ha-
 bẽt inuisos. Cõtra qd nos in illos, aut fortiter cõtume-
 liose uel dixerimus, aut inimice fecerimus. Sed hæc su-
 is in locis. A re præparatiores reddemus, si negabimus
 ulla

ulla ex parte ad nos pertinere quo de scripturi simus,
 ad illum magnopere: nobis illic neq; scri, neq; meti, nisi
 quod amici charissimi commodis haud secus atque nos-
 tris cōmouemur: si præterea negocij magnitudine, pe-
 riculo, nouitate, antiquitate, utilitate, iucunditate, ne-
 cessitate aut huiusmodi quapiam cōmendatione excita-
 binus. Si iubeamus animo minime oscitanti legere,
 propterea quod longe plus momēti sit in re, quàm præ-
 se ferat. Si quantopere cū nobis, tum ijs quos illum plu-
rimum facere cognouimus cura sit, quantiq; referat ape-
ricimus. Quod si res ipsa durior esse uidebitur, blandi-
 mentis præleniemus: prudentiam illius obtestabimur:
 ut quæ nos optimo amantiſſimoq; studio dicturi su-
 mus, ea pro sua uetere mansuetudine, in optimam par-
 tem accipiat. Rem eiusmodi negabimus esse, cuiusmodi
 primo statim occurſu uideatur: tū si maxime dura sit,
 tamen admonebimus quantulum amaritudinis, summa
 utilitate compenset. Sed hæc quoniam neq; proprie ex
 ordij sunt, neq; in genere commode præcipi possunt, in
 suum quæq; locum transferemus. Neq; omnino eam ex
 ordiendi formam improbauerim, quam uideo neoteri-
 cis scriptoribus nimio plus placuisse, ut à peruetusta
 quapiam sententia factōue memorabili in epistolam in-
 grediamur. Quod genus sit: Scio non temere scriptum
 esse Flacco: *Quem cui cōmendes, etiam, atq; etiam*
aspice, ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
 Nec ignoro iudicium tuum exactum, cui non temere

quiuis probatur. Sed tamen tot modis exploratum habeo huius iuuenis ingenium, ut illum non dubitem tibi uel meo periculo cōmendare. Item : Hercules olim aduersus hydram Lerneam & cancrū congressurus, coactus est alienam opem implorare, qui solet opitulari ceteris. Ego unus cum tot monstris dimicans, ijsq; subinde nouis exorientibus, quid faciam?

ABRVRTVM EPISTOLAE

INITIUM.

ATYRICA illa, & ueluti ex abrupto
 S principij species, in iocosis & familiaribus mire decet, qualis est illa Ciceronis:

Itāne praeter litigatores istos nemo ad te uenit? & deū immortalē, quid ego audio? Sic est inquam uti scribis. Siccine igitur ueterem amiculum negligis? Ergo mutabimus sententiam, quando tu quidē hoc tantopere census. Quin ego igitur tibi gratulor? Quin tu igitur huc reuolas, sic isthæc ut scribis res habet. Hui quis te tam esse uirum credidisset? Eho, quid ais obsecro? Ringitur Zoilus? Næ tu mihi album apportas nunciū. Huiusmodi figuris id assequimur, ut nō mutam epistolam epistole, sed uiuo sermoni, uiuum item sermonem referre uideamur. Et quoniam utrinq; missæ acceptæq; literæ, mutuum alloquium imaginantur, pulcherrimum fuerit, quam rem representant, eam quā appositissime adumbrare. Porrò solennes illas cōmendationes, quas iam ex more praesunt, aut prorsus omittendas, aut in epistolæ

epistolæ calcem censeo traducendas. Quanquam ubi
uis etiam imperite uidetur fieri, ut nos ipsos cuiquam
commendemus, sed offerimus magis, ac dedicamus ope
ram nostram. Alios cōmendamus id est, laudamus, ut
beneficio digni uideantur.

DE EXHORTATORIA EPISTOLA

VONIAM exhortatoriū genus, quod

Q Græci *παραινετικόν* uocant, affectibus
serè constat, quos iuxta sapientum multo-
rum sententiam, natura nobis, tanquam stimulos quos-
dam ad uirtutem perfectam ac pædagogos addidit, ani-
maduersum nobis penitusq; prespectū esse debet, quæ
sit humani animi natura: quæ uarietas ingeniorū: quæ
quæq; res affectum pariat: quibus quisq; rebus maxime
ducatur, à quibus abhorreat. Qua quidē in parte pro-
prie facultas oratoria dominatur. Sed hæc è rhetorum
præceptionibus haurienda. Nos tantum breuiter attin-
gemus, quantum ad huius generis epistolam conficien-
dam satis esse putabimus. Ergo ex his potissimū locis
extimulandi animi rationes petemus. A laude, spe, me-
tu, odio, amore, miseratione, emulatione, expectatione,
exemplis, obsecratione.

A LAUDE.

A LAUDE bifariā exhortabimur, ut tum
rem ipsam laudemus, tum hominem. Re
laudanda excitabimus, si piā, si magnifi-
cam, si gloriosā, si raram, si nouā, si arduā, si ha-
ctenus

Strenus intentatam dicemus. Quanquam hanc partem
 in suadendo diligentius tractamus. Personæ collauda-
 tio in exhortando plurimum habet usus. Nam & ho-
 nos unice uirtutem excitat, alitq;. Et ita mortaliū ani-
 mos natura finxit, ut uix quisquam adeo demisso sit pe-
 ctore quin laudibus erigatur. Quare studiose cohorta-
 tionis monita multa cum laude miscebimus. id quod Ci-
 cero & factitat, & factum à se refert, ut exhortandi ar-
 tificium quoddam indicare uoluisse uideatur. Ergo ab
 hac parte cōmouebimus, si ante ab eo bene gesta artifi-
 ciosa laude dilatabimus: idq; tum à modo, tum à loco, à
 tempore: tum à persona, à difficultate rei: per collatio-
 nem, per fictionem, alijsq; amplificandi modis, de qui-
 bus suo loco nonnihil attingemus: propterea quod quā
 plerisq; in generibus plurimum ualent, tum ad hoc pro-
 prie præcipueq; pertinent. Si quæ pulcherrime adhuc
 perfecit, ab omnibus in cœlum tolli dicemus, ut quæ se-
 liciter & strenue cepta, pari aut maiori etiam animi
 magnitudine pergat hortabimur: nihil illius immortal-
 tati, præter extremam manū deesse: eam imponere nō
 tam esse arduum, & negciosum, quàm ad tuendam,
 quæ iam uirtute parta sit gloriam, necessarium, ut qui
 eatenus omnes reliquerit in hoc tanquā extremo actu
 bonus artifex seipsum superet. Si generis claritatem, si
 fortunæ splendorem, si nobilitatem, si dignitatem, si im-
 perij præstantiam, si ingenium, si uires, si sapientiam, si
 uirtutem, si etatē, si rerū usum extollemus, ac ne quid
 his indi-

his indignum admittat admonebimus. Itaq; rei dilatate præstantiam cum eius uirtutis amplitudine cõmetimur: dicemusq; illius diuinam uirtutem, huic tam præclaro muneri unam parem inueniri. Ac rei quidem securior est amplificatio, personam uero quemadmodum laudes, nonnihil refert. Sunt enim alij paulo inaniore, qui laudem etiam apertiorẽ facile agnoscunt. Est alius morosiore natura, cui male si palpere, recalcitrat undique tutus. Quare illi plenius, hic laudãdus figuratius. Tantũ ad mores attinet. Neq; nihil in ætate discriminis. Siquidẽ iuuentus quoniam & ætatis uicio, & rerũ imperitia tumet, apertiore laude tanq̃ applausu clario re, cristas attollit: & senectus decrepita ob deficientis ætatis infirmitatẽ, laudationẽ libenter accipit. At matuta illa, & uirilis ætas, quo magis suis cõfidit uiribus, quoq; longius, uel à puerorũ ineptia, uel à senũ deliramentis abest, eo tectius minusq; scenice laudari debet. Ergo apud uiros natura seueriores, laudandi inantatem figuris obtexere conueniet: ut aut occupatione laudẽ dissimulemus, aut cõtrario ductu orationis tanq̃ obiurgantes, maiore fide laudemus: aut in alterã quampiam personam laudationẽ eam transferamus. Quouisdemũ artificio apertũ Gnathonismum effugiamus.

A SPE, ET METV.

P ERACRE res utraq; calcar habet, tum ad excitandos animos mortalium, tum ad sustinendos, ne rerum magnitudine defatigentur

gentur, spes præmiorum, & incōmodorum metus: quorū alterius quidem in adhortando propriæ sunt partes, alterius in deterrendo. Vtrunq; in genere deliberatiuo late tractatur: hoc in genere eatenus adhibetur, ut tanquam suasorio epilogo, cōmodorū, incōmodorumq; summam, breuiter & non sine amplificationibus, tanq̄ in conspectu ponamus, immortalitatē, beatitudinē, decus, gloriam, honores, opes, uoluptates, tranquillitatē, aut aliud emolumentum. diuersa ex parte, inferos, æternos cruciatus, turpitudinem, ignominiam, egestatem, dolores, tumultus. Quod si utrisq; partibus uno in genere, id quod plerunq; fit, utemur, per Antithesim cōmoda dilatata cum incommodis item exaggeratis conferre oportebit. Et quibus quenq; rebus maxime duci senserimus, eas res studiosius ampliatas, frequentius ingeremus: puta ambizioso honores, auaro emolumentū, seni uitæ tranquillitatem: itemq; de reliquis contra, ut quicq; maxime inuisum esse cognouerimus, ita quān̄ atrocissime, ac creberrime proponendū. Deinde laborem, quo uel tanta cōmoda petuntur, uel incōmoda uitantur, per depressionem oportebit extenuare, ac postea per contentionem componere.

AB AMORE, ODI, MISERATIONE

V EHEMENTER cōmouerimus, si eorum quorum nomine pericula subeuntur, charitatē, cōmemoratione renouabimus,

¶

¶ artificio alleuabimus: ut in patriam, parentes: in li-
 beros à natura insitam pietatē: in benemeritos amorē:
 in amicos necessitudinē: in præstantes uirtute uiros ob-
 seruantiam. Rursus si odiū ¶ atrocitatē, in eos contra
 quos dimicatio suscipitur, quàm grauissimè exaggera-
 bimus. Neq; enim amanti solū, qd' antiquitus dictū est,
 nihil est difficile, uerū idem ¶ odium præstat. Quare
 utrunq; calcar admonebimus, ¶ hinc amicorū grati-
 am, hinc inimicorum atrocitatē cornibus aduersis con-
 feremus: ut pro sanctissima Christi religione, contra te-
 terrimam Turcarū superstitionē: pro coniugibus, pro
 liberis, contra nepharios parricidas: pro fidelissimis so-
 cijs, contra crudelissimos hostes: pro charissimo, hone-
 stissimoq; amico, cōtra maledicentissimū sycophantā.
 Idē ¶ ijsdem rationibus efficiet cōmiseratio. Si amicos
 rum solitudinē, inopiam, luctū, squalorem: è regione ini-
 micorum potentiam, ferociam, audaciam, insolentiam
 proferemus. Sed hos affectus, quem admodū oporteat
 suscitare, ¶ augere suscitatos, à Fabio plenissime tradi-
 tum est, in exordij, et cōclusionis præceptis. Hoc tantū
 à nobis admonebitur, grauissimos animi motus excita-
 turum, qui cōsequentis temporis imaginē graphice re-
 presentabit: quantū cōmodorū sequatur si res bene ge-
 ratur: sin contra, quantū malorū. Et qui per prosopo-
 pœiam, rebus ipsis uocē dabit, uti patriæ, religioni, tem-
 plis, mœnibus, sepulchris, manibus è monumento exci-
 tis: hisq; affectus, ¶ sermonē conuenientē, ac decorum
 accommodaueriti.

HIC locus ab inuidia sumitur, nō illa igna-
 ua & execrata, quæ quum ipsa nihil præ-
 clari machinetur, alienis tamen uirtuti-
 bus uritur, sed illa generosa, quam animis nostris inse-
 uit natura prudens, ut æmulatione contra certantium,
 tanquam acerrimis quibusdam stimulis, incitaremur
 ad fortiter agendum: quæ nobis persuasit gloriosum esse
 se, & quantisuis periculis redimendum quàm pluri-
 mos præcedere: contra turpissimum, & quauis merce-
 de fugiendum, in simili certamine posteriores tulisse.
 Verum non simplex est ab æmulatione exhortandi ra-
 tio. Vtrinque enim accrescent animi: si æmulorum uirtu-
 tem, gloriam, studium, conatum, opes, improbitatem,
 cum amplificatione ante oculos ponemus. Sed cauend-
 dum obiter, ne contra certantium laudem usque adeo
 exaggeremus, ut eius animū, quem erigere conamur
 in desperationem abijciamus. Vnde comminisci quip-
 piam oportebit, ut æmulos, uel fortunæ ui, uel huius len-
 titudine nonnihil præterisse dicamus, haud uirtute: eō-
 que acrius annitendum, ut id dispendij, quod fortunæ
 culpa sit acceptum, studio nostro sarciamus: & pudor-
 rem, quem negligentia contraximus, uincamus indu-
 stria, siue eorundem ignauiam, inscitiam, infirmitatē,
 inopiam per eleuationem proferemus: hac quidem
 moderatione, ne quem hortamur, ad securitatem, &
 oscitationē trahamus. In superiori modo erectior red-
 detur, ubi intelliget, tanto gloriosiore futuram victo-
 riam

riam, quanto uirtute gloriaq; præcelluerint ij, quibus cum certatum est, quum ab egregijs uiris uel superari non indecorum haberi soleat. In altero sic facilem esse uictoriam ostendemus, ut tamē haud negligendam ar- bitremur, incertos esse rerū humanarū exitus. Et multo magis pudendum esse, ab ignauis æmulis superari. Hortabimurque ut iam non cum illis, quos longo interuallo post se reliquerit, sed ipsi secum certamen esse putet.

AB EXPECTATIONE
DVPLICI.

EXPECTATIO quidem geminum habet calcar. nam haud mediocrem iniecerimus sollicitudinem, si quanta sit omnium amicorum, & beneuolentium publica priuataq; de illius uirtute expectatio: nominatim quantum sibi promiserint ij, quorum ille iudicium, & auctoritatem plurimi facere uidebitur, quorumq; causa facturus omnia putabitur, ostendemus: nō illius unius interesse, sed omnium necessariorum: sed posterorum, in quos ea sit gloria transfundenda. Expectationem quā maxime probabilem efficiemus, à generis nobilitate, ab indole patrum spectata, ab educatione, à loci celebritate, ab antea actis, & antea dictis, ab ominibus, somnijs, & uaticinijs, atq; alijs item id genus circumstantijs.

AB INIMICORVM EX/
PECTATIONE

E DIVERSO malevolentium & inuidorum expectationem, & studia peruersa atrociter exaggerabimus, e quibus nominatim referre quosdā fuerit efficacissimū, quos illi praeter ceteros inuisos atq; infestos nouimus: & quid quisque aut inuide dixerit, aut inimice fecerit referre. Horum omnium qui nunc presenti gloria eius uruntur, si quod ipsi uix ausint sibi promittere, res parū feliciter euenerit, quā insolens sit futurū gaudiū: quanta in bene cupiētes insultatio, quae scommata, qui risus: quanta ferocitas descriptione ante oculos ponemus. Ita eius unius uirtutem, in editissimo frequentissimoq; theatro omnium oculis expositam: unde necesse sit, aut cū summa benevolentium gratulatione & plausu recedere, aut inuidientissimorum hominum sibilis cum summo nostro nostrorumq; pudore exigi atq; explodi.

AB EXEMPLIS

I AM nulla perinde re ad uirtutem inflammescimus, ut eorum quos admiramur exemplis, maximeq; illustribus, peruetustis, ac domesticis. Illa enim autoritate, haec affectu cōmendantur, propterea quod priscorū uirtutes, quoniam ab inuidia longe absunt, & audit quisq; libenter, & miratur impensius: & natura fit, ut quisq; finitimis exemplis acrius tangatur, ueluti maiorū nostrorum, affiniū, praceptorum

præceptorum, & eorum quibus cum nobis uel patria,
uel ordo, uel professio communis sit.

EXEMPLA QVOMODO
TRACTANDA.

In his ergo tractandis, ut summa est utili-
tas, ita studij curæq; plurimum erit adhi-
bendum. Primo quos proponemus imitan-
dos, eorum uocabula cum laude statim aliqua, & hono-
rifica præfatione proferemus, hunc ad modum: Socra-
tes uir bonus diuino testimonio sapiens iudicatus. Per-
spexit hoc Plato philosophiæ parēs. Egregie Phocion
Græcorum longe incorruptissimus. Vidit hoc Alexan-
der ille Macedo, uir gloriæ natus. Dauid de quo dubi-
tes, utrum rex gloriosior, an propheta sanctior. Præ-
stanti uir animo Camillus. Imperio & triumphis geni-
tus Scipio. Nunquam satis laudatus Aemilius. Oporte-
bit autē huiusmodi præfatiunculas ad rem esse accom-
modas: etiam si quæcunq; laus exempli autoritatē ad-
iuuat, tamen alieniorem adhibere infantis est hominis:
ut si quis eum unde fortiter dicendi duxerit exemplū,
diuitem appellaret aut studiosum.

DE CONTRARIIS EXEMPLIS

DIVERSVM in contrarijs exemplis fie-
ri conuenit, ut quæ posteritas Dionysij sa-
cilegi tyranni nomen non execrabitur?

Nobilitatus crudelitate Nero. Sardanapalus uir muliere corruptior. Cleopatra regina meretrix. Catilina impiissimus patriæ proditor. Sibi felix, patriæ funestus L. Sylla. Nam huiusmodi exemplorum nõ in dehortando modo uerũ & in exhortando frequens est usus, propterea quod quemadmodũ uirtutis imagine allicimur, ita uiciorũ simulacris ad honesti amorẽ accendimur. Neq; raro usu uenit, ut eadẽ opera pariter & adhortemur, & deterreamus. ueluti qui ad capessendam remp. exhortetur, idem utiq; à priuato ocio deterreat.

DE INAEQUALITATE
EXEMPLORVM.

E T quoniam exemplorum multa uarietas est: nam alia ex parte, alia in totum similia, aut dissimilia, alia cõtraria, alia maiora, minora, paria: ostendit in Topicis Cicero, ad exhortandum efficaciora esse inæqualia. Quod ego quidẽ in hunc accipio sensum, ut semper à maiore ad minus descendat exhortatio. Nam etiam si aut persona, aut res minor esse uideatur, tamen complexus rerũ & uerborum facit, ut maius sit, quod assumitur. Exempli causa, si propter matrimonia uiolata urbes euersæ sunt, quid fieri adultero par est? Hoc Fabius recte putat à maiore ad minus. Illud huic aduersum existimat, Tibicines quũ ab urbe discessissent, publice reuocati sunt, quanto magis principes ciuitatis uiri, & de rep. bene meriti,

cū inuidiæ cesserint, ab exilio reducendi. At hic tamen Exhortatio
 si tibicinū persona sit principū conditione inferior, ta/ omnis ab is
 men hoc ipsum tibicines fuisse publice reuocatos maius equalibus
 est, ob complexū, quā si principes ab exilio reducan
 tur. Quod si hic intellectus nō placet qui mea quidem
 sententia uerissimus est, negationē obseruemus necesse
 est. id quod à neotericis dialecticis utcunq; præcipitur.
 Sed hæc inæqualitas erit per collationē aperiēda, quæ
 ferè exemplis subijci consuevit. In finitū uero traditu,
 unde ea ducatur. Nam nō modo ab una qualibet circū
 stantiarū sed etiam ab alijs quibuslibet differentijs su
 mitur. Omnia tamen ad personam, & rem referuntur.

A persona ad hunc quidem modū: Formica brutum & A persona
 minutum insectum & uix animal, hyberno uictui a sta
 te consulit, & homo senectæ nō prospiciet in adolescen
 tia? Hoc ausa est mulier, quid te uirū oportet? hoc uir/
 guncula intellexit, te anū qd par est sapere? Ille ethnī
 cus, tu Christianus. Ille barbarus, tu Romanus. Ille pro
 phanus tu sacris initiatus. Ille priuatus, tu magistratus.
 Ille tribunus militū tantum, tu consul. Ille tyrannus, tu
 philosophus. Ille obscurus, tu patricius. Alienus ille, tu
 patruus. Ille omnis expers doctrinæ, tu à puero philo
 sophiæ rationibus optimis institutus. Rudis ille, tu mul
 to rerum usu exercitatus. A re autem hoc pacto: Vi A re siue
 tam ille contempsit, tu uoluptatem nō contemnes? Ut negocio
 corpus ualeat, ferrū patieris & ignes, & ut animo ua
 leas, salutarem obiurgationem nō feres? Opes caducæ

Et sordida, per tanta pericula petuntur, Et à sapientia quiduis incommodi deterret? Vnus ille, nos multi non idē faciemus? Ille inermis, imparatus, uos instructi. Regnum ille sperabat, tibi immortalitas certa proposita. Toties ille, tu semel. Ille in tanta rerū difficultate, tibi omnia expedita. A persona, Et à re pariter: Puella uitam pro nihilo habuit, tu uir Et uir eruditus, uoluptatulas nescio quas nō quibus contemnere? Erit hoc artis, quæ natura paria sunt ea dicēdo imparia facere, et artificiosa collatiōe, altera exaggerare, deprimere altera.

Ab utroque

DE VARIETATE ET ORDINE
EXEMPLORVM.

Exemplum
quid proprie

Q VANQVAM autem appellatione propria id demum exemplum dicimus, quum res gesta aut perinde ut gesta exhortandi causa proponitur, tamen illustrium uirorū grauius dicta, philosophorum paradoxa, poetarum figmenta, auctorum nobilium sententiæ, paræmiæ uulgo receptæ, allegoriæ, paraboli: breuiter quicquid similitudinibus est affine, id exempli uim habet, Et à Fabio huic generi subijcitur. Neq; primum illud genus, quod retulimus, simplex est. Nam quædam ab inanimis ducuntur, uti: Sol Christo moriente luxit, quid hominem oportet facere? Saxa mors illius scindere potuit, humanam mentem nō permolliet? Orbes cœlestes perpetua uertigine parent imperatori deo: nec ullum sydus è tot stellarū milibus

Exempla ab
inanimis

milibus ordinem deserit, aut in officio cessat, & mortales quid facere par est? A mutis rebus. Tigris pro catulis præcepit seuit in prædonem, & pro liberis coniugeq; charissima, uirum fortem quid facere oportet? Leo in uictos, & abiectos non seuit, & nõ idem faciet imperator? Apis non solum mutum, uerum etiam exiguum animal, in cõmune laborat, & homines republicam negligunt? Elephanti numen agnoscit, & negligunt mortales? Quæcunq; autẽ ab inanitis ducuntur & mutis, imparia ferẽ sunt. Siquidem ut similia, nõ ut paria proponuntur: sicut & illa, quæ à spiritualibus trahuntur, quod genus est: Cacodæmones credunt, & contremiscunt, quo magis oportet hominem immortale numen uereri. Cœlestes illæ mentes, & immortales, nocturni diurniq; uitæ nostræ custodes, perpetuo nobiscum obambulant: quanto studio par est, nos ipsos pro nostra salute uigilare. Deus ipse, cui liberum est diffingere pro arbitratu qd' arbitrio suo finxit, ad ulciscendos fontes lentissimus, ad ignoscendum promptissimus est, & regem mortalem cuiusmodi esse conuenit? Iam quæ ab hominibus ad homines transferuntur, ea tribus modis imparia fieri ostendimus, à persona, à negotio, ab utroq; Ergo ut primi generis exempla copiose suppetant, omnium rerum, maximeq; insignium naturæ, uires, miracula, & ex autorũ monumentis, & nostræ observatione, comparata esse debent: fontium, fluminum, marium, montium, gemmarũ, arborũ, herbarum, mulanda

A spiritualibus

Require ea
pate præcedenti

Exempla in
animorum

unde accu-

florū, atq; ex his quàm plurimæ similitudines iam præ
 paratæ, atque repositæ: ut si quando usus fuerit, uelut è
 Exempla ir- proxima depromantur. Secundi uero generis, diuitem
 rationalium suppellectilem accumulauerimus: si quæ ueterum erud
 unde per dita curiositas, de uolatiliū, de quadrupedum, de fera
 tenda rum, de serpentium, insectorum, piscium ingenijs memo
 riæ prodidit: quæq; quotidie mortaliū experientia de
 prehendit, eorum omnium quàm densissimam multi
 tudinem in memoria, tanquam in procinctu paratam
 habeamus: maxime si qua sunt, quæ à certis autoribus
 prodigiose facta referuntur. Quod genus est illud, de
 Delphino amatore, & puero adamato apud Au. Gel
 lium: & de dracone, qui nutricium suum, iam à latro
 nibus in sylua iugulandum seruauit: deq; leone, qui ho
 spiti ob os exemptum, gratiam uenatum aggerendo
 retulit. Et de Arione ac Delphino, cuiusmodi permulta
 à Plinio referuntur: quorum & in inanimis nonnullus
 est usus. Verum hæc quoniam ad fabularū speciem pro
 xime accedunt, autoritas erit grauitate, & multitudi
 ne, tum etiam sermonis commoditate fulcienda, deniq;
 præfatiunculis etiam munienda. Porrò eorum quæ ab
 humana persona ducuntur, minime frugalē, maximeq;
 uariam copiam conflare oportebit: tū ex priscis histo
 rijs, atq; annalibus: tum ex his, quæ nostra serè memoria
 gesta memorantur: eaq; cum sit expeditior, magisq; ad
 manum copia, de quaq; uirtute, de quoq; uitio, de qua
 que re illustri aliquot exempla sunt ediscenda. aut præ
 meditanda

meditanda: neq; id ab unico historico, aut unica gente, sed à Græcis, Latinis, Hebræisq; scriptorib. omnibus, ex his quæ apud Aegyptios memorabiliter sunt acta, quæ apud Lacedæmonios, quæ apud Thebanos, quæ apud Atticos, quæ apud Syros, quæ apud Persas, apud Romanos, apud Gallos, apud Britannos, apud Iudæos, apud Scythas. Nam habet sua quæq; gens miracula, suos ritus, sua quædã instituta. Narrât hodieq; nautæ & negociatores, qui per omnes terras ac maria quærendæ studio rei circûuolitant, quædã nō minus prodigiōsa q̄ prisca uetustas finxisse creditur. Horū omniū duplex esse ordo poterit, ut ad efficaciora sensim in *Ordo exen* crescat series: qui quidē nō tam est uulgatus, q̄ utilis: *plorum* aut ut ab antiquissimis, maximeq; externis, p̄ gradus ad nostratia, & proxima demū ueniamus, ut ab Aegyptijs, Phrygijsq; ad Persica, à Persicis ac Syriacis. ad Græca, à Græcis ad Hebræa: ab his ad Romana, à Romanis ad barbara, ab ethnicis ad Christiana, à peregrinis ad nostratia: tum à ueteribus ad recentiora, ab ijs, ad ea quæ nostra sunt gesta memoria descendamus, à quibus ad gentilicia, postremo ad domestica perueniamus.

DE FABULOSIS EXEMPLIS

PROXIME sunt huic generi ueterum *Fabularum* poetarum fabulæ, & prophetarum allegoriae. Sed fabularum hic erit usus, ut aut

fabulas esse negemus : fuisse antiquitus permulta , & his incredibilia , quæ tamen à certissimis autoribus sint literis prodita : aut poetæ laudem præfati , quid sibi eruditissimi , prudētissimiq; homines eiusmodi figmentis uoluerint probabiliter aperiemus , hoc pacto : Nimirum hoc sentiebat diuina mens Homeri , non poeseos modo , sed omnis etiam philosophiæ parentis , quum & in Iliade Vlysses , plerisq; belli negocijs admisceret , & in Odyssea tot casibus alterum decennium fecerit iactari , arduum , perq; durissimos labores esse uirtutis iter . Neq; temere profecto , neq; aniliter erudita finxit antiquitas Hercule , tam multis exantlatis laboribus , consumpto igni corpore , in deorū contuberniū fuisse relatum . Id enim erat prisca illis sapientibus institutum , sanctissima philosophiæ mysteria , ne passim euulgarentur , huiusmodi doctis fabellis obtexere . Significauit autē immortalitatē , non contingere nisi his , qui perpetuam etatē honestis laboribus exegissent , & in exhausto uirtutis ardore , cum omniū uitiorum monstris indefatigati bellum gessissent . Sub hoc genere , & mysticos ueterū sacrorū ritus , supersticiosasq; nationum priscaarum ceremonias cōplectimur , in primisq; Hebræicarum literarum mysteria : in quibus quidem interpretandis , utinam tam essemus circūspecti , quàm sumus frequentes , & audaculi . Mirabor enim , si quisquā illa scite interpretabitur , omnis antiquitatis ignarus : ita ut serè sunt isti , qui tantum uersantur in plus quam

Quam mutis literis, ac spinosis quæstiunculis. Eodẽ referenda sunt (nam eundem habet usum) quæ à tragicis comicisq; personis mutuamur, & eorum qui in dialogis, & item historijs, non ad fidẽ rei gestæ, sed ad imitationẽ cõpositis inducuntur. Huc quoq; pertinere Fabius autumat apologos Aesopicos, & Aniani, quos ille λόγους μυθικούς, id est, sermones fabulosos appellat. His enim uehemẽter duci animos, præcipue simplices & imperitos, cum tantũ ualuerit ille Menenij Agrippæ, de membris humanis aduersus uentrem coniuratis, sermo, ut grauitè irritatam plebem patribus reconciliarit, Quod si quem deterreas, ne cum potentiore contendat, miros habebit stimulos apologus Horatianus, de rana sese inflante. Neq; leuiter interdum mouent excellentium uirorum dicta, itidem ut facta: quæ lia nõnulla Plutarchus collegit, & ueterũ sapientum paradoxa. Vt rex est qui metuit nihil. Et poetarũ & illustriũ scriptorum insignes sententiæ, ut Enniana illa: Fortes fortuna adiuuat. Et Vergiliana:

Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur.

Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est. Aut uulgo receptæ, quas adagia nominant. Sunt & à nobis animosæ quædam, & plenæ spiritus fingendæ, ut: uiri est, aut fortiter interire, aut uincere. Non moritur, quisquis pro patria mortẽ oppetit. Vt palma contra impositum onus, ita masculus animus, contra fortunæ difficultatẽ debet erigi, ultroq; insurgere. Virtus
duris

duris laboribus pascitur, non frangitur. Viri nihil habet, qui glorioso labori ullam uoluptatem anteposit. Inductiones autem Socraticæ, quas εἰσαγωγῆς uocant, non tam ad excitandum ualent, quàm ad persuadendum, etiam si ad utrunq; sunt non inefficaces. Horum omnium miscellaneam quandam agemus, quouaria magis sit oratio.

DE OBTESTATIONE

XHORTANDI locos ceu fontes ferè
 E omnes aperuimus. quod si quis epilogum
 etiam paræneticum quendam requiret: is non incommode per obtestationem sumitur, ut eum per inclytas maiorum imagines, quibus plus lucis attulerit, quàm acceperit: per egregia gentis decora, quæ sua uirtute non mediocriter illustrauerit: per gloriam bene gestis partâ: per egregia facinora, quibus quotidie seipsum uincat: per immortale nomen, cuius iam æterna iacta sunt fundamenta: per felicissimam indolem: per ingenium immortalitati & pulcherrimis rebus natum: per incredibilem sapientiam, prudentiam singularem, doctrinam raram, animi magnitudinem propè diuinam, uirtutem absolutam, à qua nihil sit tam arduum, quod aut præstari non queat, aut non ab omnibus expectetur: per maiorum manes, qui se à sua posteritate benefactorum gloria superari gaudeant: per liberorum, & nepotum pietatem, ad quos decus hoc unà cum patri
 monio

monio sit hereditaria traditione transiturū: per amicorum & beneuolētium uota: per inuidorum studia: per odia execrata maleuolentiū, quos optime sic deum ulturus sit, si inuidentiſſimas aures illorū, & oculos, uirtutum splendore, & pulcherrimis rumoribus perstringat, atq; obruat, obtestabimur, atq; obsecrabitur, ut se digna uelit & audeat.

DE LENIENDA EXHORTATIONE

ERV M si quando periculum esse iudicabimus, ne quid offendant uehemens, & importunior exhortatio: nam habet hæc nescio quid monentis, præcipientisq; , aut etiam diffidentis: & quorundam ingeniorum ea est insolentia, & securitas sui, ut ne moneri quidem patiantur. Id igitur ubi metuemus: multis rationibus exhortationis molestiam leniemus: ut aut negemus nos oratione nostrâ languentem uelle accendere, sed currentem incitare: ac ne incitare quidem, ut ea gerat, quæ iam dudū sua sponte facit. sed nos pro nostro singulari in illum studio ita gerenti gratulari: orabimusq; ut importunitati nostræ det ueniam, quæ non aliunde proficiscatur, quàm ab immodico quodam gloriæ illius studio. Nihil esse tam magnificum, quod illius uirtus non sit abunde præstatura: sed tamen qui in certaminibus spectant, tæmet si nihil opus esse sciunt, tamen non possunt nõ applaudere, cui ualde fauent: quumq; is qui certat, suæ uirtutis

uirtutis probe conscius, securus sit ab animo: tamen
 fautor ille securus esse non potest, donec certam uictor
 riam uiderit. Aut longe aliud à nobis institutum fuisse
 simulabimus, sed præter consilium huc calamum esse
 delapsum, transuersum scilicet agente nos incredibili
 quodam amore, ut eum exhortaremur, qui non tam
 calcari egeat, quàm freno. Deniq; uirtuti eius om
 nia secunda precabimur.

QVIS HVIC GENERI CHARACTER
 PROPRIE CONVENIAT.

X multis stili generibus, graue illud, &
 E acre atq; ardens, & incitatu exhortatio
 ni præcipue conuenit. Nam florida, con
 cinna, ac festiua, alibi gratiam habet, hic masculus, &
 ut ita dicam, robustus debet esse character, amplius,
 & neruosus. Grauitas autem est, quam *ἀέριος* Fa
 bius nominat, eamq; inter præcipuas orationis uirtu
 tes ponit. Sed in his quæ ad cõcitandos affectus potis
 simum ualent, his ferè rationibus constare uidetur, re
 bus, uerbis, amplificatione, figuris, & compositione.

Grauitas qui
 bus rebus con
 stat
 Rebus grauitatè cõsequemur, si quàm optimis senten
 tijs, è sublimibus, grauibus, ac magni nominis, & per
 uetustis autoribus petitis: si exemplis exquisitissimis,
 si priscis, si illustribus, si neutiq; uulgaribus utemur.
 Verbis reru grauitatè augebimus, si uoces sonantissi
 mas, si amplas, si q̄ maxime grauiter translatas, signi
 ficantes

ficantes deligemus. Sonantes, ut: bellicos tumultus diuina propè uirtute profligasti. Amplas: Immortalia uirtutū tuarū monimēta, nulla unq̄ seculorū series obliterabit. Significantia, ut: Fratrem ne desere frater. Egregiam uero laudem, & spolia ampla refertis, Vna dolo diuum, si scœmina uicta duorum est.

Hanc uirtutē sermonis Fabius energiā appellat, quod nos actionem, aut efficaciam uertere possumus. Ea præstat, ne quod uerbū tota oratione sit ociosum, quem admodum in hoc carmine Vergiliano:

Tú ne in triujs indocte solebas

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Nam in posteriore uersiculo, singula quæq; uoces nouum pondus addunt. Hoc modo, grauitatis laudem assequemur, si sermonem perpetuum, argumentis, amplificationibusq; infarciamus, eaq; singulis uocibus includemus. Augent orationem & epitheta, id est, apposita, maximeq; translata, ut cruētis manibus sacratissimum deorum &c. Huius tamen modum requirit Fabius, & ociosa sunt uitanda, quibus ad uoluptatē, non ad usum utuntur poætæ.

DE AMPLIFICATIONE

H N affectibus autem permouendis præcipue atq; adeo propè sola dominatur amplificatio: cuius quidē uis omnis, in alledō, deprimēdoq; cōsistit. Ea sumitur à circumstantijs

Amplificatio unde sumitur et quanta eius uis

tij omnibus, à quibus & probationes ducuntur. His
 Modus ampli autem rationibus licebit amplificare. Primū quidem
 ficandi in ele commutato rei nomine: ut si, qui casus sit, eū dicamus
 uando occisum: & qui sit improbus, eum latronem nomine
 mus. Si quod nobis molestum est, id enecare, aut ad re
 Deprimendo stim adigere dicemus. Contraq; si, qui pulsarit homi
 nem, attigisse, qui uulnerarit, lesisse dicetur. Si impudi
 ca quæ sit, meretrix: si audaculus, gladiator nomina
 bitur. Alter est modus nihil à superiore diuersus: nisi
 quod illic sola ponuntur quæ amplificant, hic per col
 lationem efferuntur etiam illa, quæ recta erant, ut ma
 gis emineat atq; increseat amplificatio. Quod genus
 est Ciceronis in Verrem: Non enim furem, sed raptor
 rem: non adulterum, sed expugnatorem pudicitie: non
 sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumq;: non
 sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium, socio
 rum, in uestrum iudicium adduximus. Tertius ampli
 incrementum ficandi modus, incrementum uocatur: quū non statim
 quod est atrocissimum ponimus, sed per gradus plu
 res, aut etiam unū peruenitur, interdum ad summum,
 interdum ad id quod supra summum est quodam mo
 do. Sic oratio increuit Ciceroni: Facinus est, uincire ci
 uem Romanum: scelus uerberare: parricidiū, necare:
 quid dicam, in crucem tollere? Hic ultra summū per
 uentum est. Ad summum sic: Matrem tuam cecidisti,
 quid dicā amplius? occidisti. Increscit & citra distin
 ctionem oratio, dum cursu quodam grauius, grauiusq;
 semper

semper aliquid insequitur: ut, pecuniam, honores, regnum: uitam deniq; patriæ charitate cōtempfit: & deuomitu Antonij. In cœtu uero populi Romani, negotium publicum gerens, magister equitū. Est & hoc incrementi genus, quum tanquam per fictionem, inferiora quæ sunt augemus, ut illa maiora uideātur: ut hanc rem tam æquam, si quilibet ignotus abs te peteret, tamen ignoto recusare non debebas: nunc orat pater, & pater sic meritus. Si tantis officijs nullam gratiã reposuisses, ingratiſſimus eras: nunc pro summo beneficio, maleficium summum retulisti. Si liberorum & coniu- gum salus defendenda tantum eſet, tamen nullū erat periculum non subeundum: nunc pro totius Christiani orbis incolumitate, dignitate, capiuntur arma. Conſi- ne eſt huic, quū id quod tanquam exempli cauſa pro- poſitū eſt augemus, eoq; aliud maius etiam eſſe oſten- dimus: uti, Cicero mulieris facinus, quod medicamen- tis partum abegisset exaggerat: ac merito rei capita- lis damnatam dicit, quæ quidem ſpem parentis, memo- riam nominis, ſubſidium generis, hæredē familiæ deſi- gnatum: Reip. ciuem ſuſtulisset. Deinde Opianici cul- pam, cuius par noxa uidebatur, hūc ad modum exag- gerat per collationem: Quanto eſt Opianicus in ea- dem iniuria maiore ſupplicio dignus. Siquidē illa quū ſuo corpori uim attulisset, ſeiſpſam cruciauit. Hic autē idem effecit per alieni corporis uim, atq; cruciatum. Grauius auget illud cōparationis genus, quū utrinq;

k plura

plura pluribus redduntur. Quod genus est illud M. Tull. in Catil. An uero uir amplissimus P. Scipio pontifex maximus, Tib. Gracchū mediocriter labefactantem statum Reip. priuatus interfecit, Catilinā orbem terræ cæde atq; incendio uastare cupientem, nos consules perferemus? Hic & Catilina Graccho, adolescēs perditus uiro ornatissimo, & status Reip. orbi terrarum, & mediocris labefactatio cædi, atq; incendijs, uastationi, & priuatus consulibus comparatur. Per ratiocinationem ampliamus, quum alibi sit, alibi ualet amplificatio, id quod non simpliciter accidit. Amplificantur enim & ex antecedentibus consequentia, & ex consequentibus antecedentia. Prioris exemplū hoc erit: Ille cauū cōuersa cuspide montē Impulit in latus, ac uenti uelut agmine facto, Qua data porta ruūt. Ex his sic amplificatis apparet quanta sit tempestas consequutura. Et Christiani iudicij supremi horrorē exaggeramus, amplificatis his monstris, quæ ferūtur antecessura. Posterioris erit illud Cice. in Antonij uomitum, quem tantū ait uini in Hippie nuptijs hausisse, ut postridie cogereetur in conspectu populi Romani uomere, & frustis esculentis subsellia cōplere. Mire significauit, quāta præcesserit ingurgitatio, quū eo in loco uomeret, neq; casu, neq; uolens, sed necessitate: neq; recens, ut ferē solet, cibus refunderetur, sed qui in posterum usq; diem redundasset. Est alia huius generis species, quū aut ea quæ per se grauissima sunt, cōsulto de-

primus

primimus, quo magis, magisq; attollatur, quæ sequuntur sunt: aut diuersa attollimus, ut augeamus ea quæ præferuntur. Prioris exemplum erit illud in Verrem: Leuia sunt hæc in hoc reo. Metū uirgarū Nauarchus nobilissimæ ciuitatis, precio redemit. humanū est. Alius ne securi feriretur, pecuniā dedit: usitatū est. Ex his quæ grauissima nō uideri non possunt, sic eleuatis, necesse est atrocissimū quiddā colligi, atq; expectari. Sic amplificauit Terentianus Hegio, ubi Demeæ de uirgine uitiata questus, facinus hoc ueluti uulgatū iam, et humanū contemnit, iubetq; grauius adhuc accipere, quū pater nihil hoc grauius, neq; fieri, neq; dici posse crederet. Posterioris generis illud est, quū Vergilius Aeneæ laudes ex amplificata Turni uirtute adauget: aut quū Hannibalis bellicis laudibus crescit uirtus Scipionis: aut quū Germanorū, aut Gallorum fortitudo, Cimbrorum immanitas augetur, ut maior sit uictoris gloria. Sed infinitæ propè sunt, ex relatiōe ad aliquid, amplificandi formæ: ueluti si clades à Troianis, Græcisq; acceptas amplifices, quo uideatur Helena speciosior admirabilior, ob quā non piguerit sapientissimos uiros, tot mala perpeti. utq; in Platōis symposio, et Alcibiadis forma, et toties oblata copia, Socratis cōtinentia singularis colligitur. Reliquū est ultimū augēdi genus, quod *συνάθεσις* μὲν, id est, cōgeriem appellant, qua rem eandem alijs atq; alijs modis offerimus. Nam nisi summa fiat uarietate, uitiosa erit iteratio. ueluti

Cic. pro Ligario : Quid enim tuus ille Tubero distributus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Sed plus habet gravitatis, quam paulatim series increfcit, ut: Aderat ianitor carceris, carnis fex prætoris, mors, terrorque sociorum, & civium Romanorum licitor Sextius. Iam uero extenuandi eadem sunt rationes, quæ amplificandi, neque diuersus usus. Optime extenuationis exemplum erit illud comicum: Hæc uerba una, me hercle, falsa lachrymula, quam oculos terendo misere uix uis expresserat, restinguet. Hic uitiiosissimum fuerit ad leuora à grauioribus orationem proficisci, ut uitam, sanguinem, pecuniam pro te effundere non dubitem. Plurimum uero ponderis orationi accedat necesse est, quoties hinc amplificata, hinc eleuata inter se componuntur.

DE FIGURIS AD GRAUITATEM FACIENTIBVS

In hoc genere potissimum consecretabimus ea sermonis schemata, siue tropos, quæ reddunt acrem & ardentem orationem. Huiusmodi sunt ex his quæ in uerbis sita sunt, mēbra, articuli, comparia, repetitiones, contentiones, interrogationes, dubitationes, metaphora, prosopopœia, apostropha, demonstrationes, quæ rem oculis subiiciunt
cum

cum exaggeratione. Eandem uim habent asseuerationes, si quis tamen has inter schemata numerat: epiphonemata, quas acclamationes recte uerteris. De quorū singulis non est huius instituti prolixius differere: qui rhetoricen hic non docemus, sed indicamus duntaxat, quod ad scribendas epistolas attinet. Ceterū totius huius generis supellectilem, ac uim copiosam colligere licebit, quum ex alijs scriptoribus, tum præcipue ex historiographis: apud quos reperire licet crebras orationes, quibus dux exercitum, aut miles militem, aut magistratus populum ad fortiter agendum cohortatur. Profuerit & ea meminisse, quæ philosophi & facundi scriptores, de fortitudinis natura memoriæ prodiderunt. Nos tamen interim, quo quæ præcipimus iuuentuti ceu digito commonstremus, unicum subijcimus exemplum.

EXEMPLVM EPIST. COHORTATORIAE.

ICI non potest, iucūdisime nepos, quam Principium
 D ta tum me, tum tuos omnes uoluptate affe a laude
 cerit pulcherrimus rumor, nuper hic de
 rebus fortiter abs te gestis, exortus. Iacta sunt perpul
 chra immortalitatis tuæ fundamenta. Quid autē hor Exhortatio
 tari incipiam, ut rem diuinitus cœptam, perficias: qui cum laude
 eo animo sis natus, ut nihil unquam humile, aut sordi mixta
 dum cogitaris: utq; non tam calcaribus, quam frenis
 k 3 egere

egerere te putem? Sed tamen incredibili quodā erga te
 studio, cōpellor currentē (quod aiunt) incitare. I. bone,
 Laus a bene coeptis. quò uirtus tua te uocat, i. pede fausto : perge absolue
 A genere re, quod summa cum laude cœpisti, te natalibus tuis,
 A patre quibus hæc urbs nihil unquā uidit illustrius, patre tuo
 Ab indole clarissimo, ista tua indole, ista eruditione, isto animo
 Ab eruditione dignum præstare. Impone summam manum immorta-
 libus monimentis, à quorum absolute non multum
 abes : quod maximum ac difficillimum est præstitisti:
 quod desideratur, plus habet decoris, quàm difficulta-
 tis. Certasti cum maiorum tuorū imaginibus, quibus
 tuapte uirtute, plus lucis attulisti, quàm acceperis. Vici-
 sti ætatem, qua cum propè adhuc impubes habearis,
 nihil tamen non forti uiro dignum uel gessisti, uel cogi-
 gitas. Anteuertisti maioribus tuis uirtutum magnitu-
 dine : uicisti hæctenus, & tui studiosorum expectati-
 onem, & emulorum inuidentiam. Sed post quā omnia
 superasti, unum etiam certamen reliquum esse puta-
 nempe ut te ipsum imiteris, tui similis esse studeas: tu
 te ipsum præire contendas. Nam uinci à te ipso, tam
 foedū fuerit, quàm pulchrū fuerit reliquos superasse.
 Ita si semper tibi instes, non deerit, qui cum laudibus
 A spe metuq; certare possis. Cogita te eū in locū, ipsius fortune ma-
 nibus esse deductū, ut necesse sit, aut summa cum laude
 peragere fabulā, aut summo cum probro defatigari.
 Ardua quidē & difficilis est uirtutis uia, sed amplissi-
 ma tibi præmia propone. Decus, immortalitas, imperi-

um, opes, dignitas, felicitas, in manu sunt, si pertende / A metue
 ris. At si (quod omen dii auertant) defatigeris, non so/
 lum pristinae gloriae tenebras offuderis, uerū etiam in
 posterū omnē dignitatis spem tibi recideris. Labores
 neq; diurni sunt, neq; ita magni: praemia tum aeterna,
 tum amplissima proponuntur. Multa iam pars exhau/
 sta, annus duntaxat est tibi perdurandus: in quo faci/
 to, ut tanq̄ in conclusione, & extrema muneris tui par/
 te, perfectissimus atq; ornatissimus fuisse uidearis. Fac
 ut ueterum heroum pulcherrima facta tibi ob oculos **Ab exemplo**
 assidue uersentur. Hercules ille, totius Graeciae facile **Exemplum**
 princeps, quot laboribus sibi iter in caelū aperuit, quot **poeticum**
 monstra superauit, qui ad inferos etiam ipsos legitur
 penetrasse? Quae tibi si ficta de illo uidebuntur, non **Tractatio**
 pugno quidem, sed tamen diuinitus à sapientissimis, do **fabulae**
 ctissimisq; uiris excogitata sunt, quo nobis heroicae
 uirtutis exemplum absolutum proponerent, & ad im/
 mortalitatē nominis uiam ostenderent. Nam quonam **Laus auto**
 alio consilio Homerus, cui magno doctissimorum ho/
 ris
 minum consensu, diuinitas quaedam tribuitur, Vlysem
 quem nobis ut sapientis uiri simulacrū proposuit, tam
 diurnis laboribus iactatum scripsit, nisi ut signifi/
 caret hāc unam esse uiam, ad aeternum nominis decus
 parandum apud posteros. Hac Epaminondas, hac **Exemplum**
 Alcibiades clarissimi Graeciae imperatores, sibi im/
 mortalem apud posteros laudem pepererunt. Quid **Græcum ex**
 aliud Alexandrum Magnum cogitasse credis, cum **historia**
Exemplum
Mac doni-
k 4 setan/ cum

Exemplum se tantis periculis obijceret? Quem tu laborem Decii
 Romanum os illos recusaturos fuisse unquam credis: quorū alter
 ut eternam sibi laudem cōpararet, dijs manibus se de-
 uouit, alter in medios hostes se præcipitē dedit? Quæ

Exemplum non ætas Machabæorum nomen celebrabit, quorum
 Hebræum unus elephanti uentre perfoſſo pulcherrimam oppre-
 tens mortem, clarissimo facinore immortalē glori-

Exemplum am est cōsequutus. Quid hodie uel celebrius, uel plau-
 foemineum sibilis Iudith, Debboræ, & Rachab memoria? quæ
 quoniam sexu suo maiores masculū animi robur præ-
 stiterunt, non inter scæminas, sed inter heroas comme-

Transitus. morantur. Sed quid nos externa atq; antiqua repeti-

Exemplum mus? domi habes, qui te ad huiusmodi uirtutem debet
 domesticum ant incitare, & quidem eo uehementius, quo genere
 coniunctiores. Nam ceteros quidem egregios uiros
 imitari, laudi ducitur: at tuorum sine summo dedecore
 dissimilis esse nō potes. Viuit adhuc recens, & posteri

Exemplum tate ipsa crescit aui tui uiri fortissimi memoria. Quan-
 aui to ille animo iam inde à teneris annis ad nominis im-
 mortalitatem contendit? Honestos ille labores, pro lu-
 do habuit: uoluptatem & ocium non secus, ac pestem
 teterrimam fugiebat. Sæpe ipse adolescens ex eo iam
 natu admodum grandi audiuisse memini, se haud lon-
 giorē uitā à superis optare, quā ut patriæ sua in-
 dustria posset usui esse, cui se potius quā sibi ipsi na-

Exemplum tum dicebat. Ad propiora ueniam, tibi magis, quā
 patris mihi ipsi nota. Pater tuus uir fortissimus, atque opti-
 mus

mus, quid unquam durum, aut difficile iudicauit, quod
 uel ad gloriæ incrementum uel reip. commodum perti-
 nere putasset? Quot ille, quanque difficiles legationes *Repetitiones*
 adolescens, non sine summa laude obiit? Quot hyemes
 sub pellibus egit? E quantis angustijs sua se uigilantia
 expediuit? Quem ille magistratū non petijt? Quid au-
 tem petiuit, quod non obtinuit? Quid obtinuit, quo nō
 summa cum laude sit perfunctus? Debent pectori tuo *Dicta famili*
 paterna illa monita infixā sedere. Sæpe enim te adole- *aria patris*
 scentulum, ut memini, Vergiliano illo carmine consue-
 uit exosculans hortari: Disce puer uirtutem ex me, ue-
 rumq; laborem, Fortunam ex alijs. Nec raro me audi-
 ente, hunc usurpare sermonem solebat, sibi prorsus ui-
 deri nihil interesse inter eos, qui nunquam nati essent,
 & eos qui nulla re memorabili gesta, obscuri ex hac ui-
 ta migrassent. Quare quum ab his sis maioribus ortus, *Ab expecta*
 huiusmodi præceptis foris, domiq; institutus, obscurum *tione*
 tibi esse nō debet, quid tui, uel patria potius ipsa abs te
 expectet: præsertim cū isti generi, isti indoli, egregiam
 quoq; doctrinam adiunxeris: quum iam istiusmodi ru-
 dimenta ædideris. Cogita tuorum omnium, non amico-
 rum modo, sed ciuiū etiam quotquot sunt oculos in te
 unum coniectos, omnium in te suspensos animos: quorū
 iam expectationi uix satisfacturus uideris, si tantum à
 natalium tuorum uirtute nihil degeneraueris. Nescio
 quid maius sibi de te pollicentur. quorū si uotis tua uir-
 tus responderit, quid si etiam uicerit, quantus erit tuo-
 rum

rum omnium triumphus, quanta patriæ gratulatio? Quantum autē Trebonij uiri, ut scis, tui amantiſſimi, & iudicio de te, & amori in te acceſſerit? Sin rem indiligenter geſſeris (quod omen deus auertat) maleuolentiſſimi homines, qui tuæ haſtenus inuiderunt uirtuti, quosq; rerum tuarū ſplendor excruciat, continuo uerticem tollent, erimusq; & tu, & tui omnes ludibrio, & riſui nebulonibus inuidentiſſimis. Amici obmuteſcent, inimici inſultabunt, beneuoli frigidi, maleuoli feroces.

**Ab expecta-
tione male-
uolorum** **Contentiones** **A certa
perſona** An hæc feret iſta tui pectoris celſitudo? Zoili in te odi-
um noſti. Nullo commodiore modo peſtem illam ulciſci potes, quàm ut gloriæ tuæ inuidia contabeſcat. Varrum autem uirulentiſſimum hominem plane ad ſuſpendium adegeris, ſi nobis uictor redieris. Codrus iam nūc ſuſpendio trabem delegit. Si nihil te, neq; tua gloria, neque noſtra expectatio mouerit, hoc certe tanti fuerit, ut hæc monſtra conficias. Quare te Chariſſime nepos, unica ſpes, & idem decus tuæ gentis, per luculentiffimas maiorum tuorū imagines, per egregiam indolem, per ſapientiæ laudē cui ſemper ſtudiſti, per noſtram, patriæq; expectationem: per bene auſpicata laudum tuarum initia, obſecro, atq; obteſtor, ne committas, ut quū haſtenus ceteros uiceris, à teiſpo ſuperatus uidearis. Dij tua cœpta ſecundēt, & felicibus utere fatiſ. Vale decus noſtrū. Eſt & inter Hieronymianas epiſto-
las, exhortatoria ad Heliodorum, quæ uniuerſum eius generis artiſcium una complectitur.

PERAE precium non putavi, dehortationis exemplū subijcere, quod eadem sit utriusq; generis ratio, quum uix unquam exhortemur, quin eadem opera dehortemur. Exempla eorū quibus ea res infeliciter cesserit accumulabimus. Deinde rei turpitudinem, probrū, conuicia, damnū, incommoda diligenter colligemus, quae per exornationē, quā rhetores descriptionē appellant, ante oculos ponemus. Sed haec aliāq; studiosorū industriæ relinquenda putauimus. Nunc ad singulas cuiusq; generis partes, nō quidē ex omnibus, sed optimis autoribus sylvam quandam uerborum, ac sententiarū subministrabimus: quibus ex nostris nonnihil adijciemus, quo scripturi, haec semper tanquam penum ad manū habeant, & imitandi studio, similia discant effingere.

EXEMPLVM DE PROMPTVM EX
prima Ciceronis ad Q. fratrem epistola.

Q VARE, quoniam in istis urbibus cū sum Ab expecta-
mo imperio & potestate uersaris, quibus tione bono-
uirtutes tuas consecratas, & in deorū nu- rum
mero collocatas uides, in omnibus rebus, quas statues,
quas decernes, quas ages: quid tantis hominum opinio-
nibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas co-
gitabis. Quod si in mediocri laude sermonis, ac praer Ametis
dicationis, res nostrae essent, nihil à te eximium, nihil
praeter aliorum cōsuetudinem postularem. Nunc uero
propter

propter earum rerū, in quibus uersati sumus, splendor
rem, & magnitudinē, nisi summam laudem ex ista pro
uincia assequimur, uix uidemur summam uituperatio
nem posse uitare. Ea nostra ratio est, ut omnes boni tū
faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, uirtu
temq; postulent & expectent: omnes autem improbi,
quod cum his bellum suscipimus sempiternum, uel mi
nima re ad reprehendendum contenti esse uideantur.

Ab expecta
tione malo
rum

Quare cum eiusmodi theatrum est totius Asiæ celebri
tate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio
eruditissimum, natura autem ita resonans, ut Romani
usq; significationes uocesq; referantur, contende quæ
so, atq; elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse, sed
etiam, ut omnia illa tuis artibus superasse uidearis.

Simul & illud cogita, nos non de reliqua & sperata
gloria iam laborare, sed de parta dimicare, quæ quidē
non tam expetenda fuit, quàm tuenda nobis est. quod
reliquum est, id non tam difficile, quàm præclarum.

Mitigatio Exhortationem mitigat hoc modo. Atq; hæc nō eo di
exhorta
tionis tius ut currentē incitasse uideatur. - facies enim per
petuo, quæ fecisti &c. Tu quanquam consilio non
eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes,
ut nihil cures, quàm ut ante factum aliquod egregium
A laude audiamus quàm futurū putaremus. Te uero admoneo
tum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnē
gloriam ad quā à puero inflammatus fuisti, omni cura
atq;

atq; industria consequare, magnitudinemq; animi, quã
 ego semper admiratus sum, semperq; amaui, constan-
 ter obtineas, nec unquam inflectas cuiusquam iniuria.
 Illud te ad extremũ & oro & hortor, ut tanquam poë *Obsecratio*
 te boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema
 parte, & conclusione muneris, ac negocij tui diligen-
 tissimus sis. Quamobrem si me amas, quantũ profecto
 amas: si dormis expergiscere, si stas ingredi: si ingre-
 deris, curre: si curris, aduola. Hoc sit negocium tuum, *Plinius*
 hoc ocium, hic labor, hæc quies: in his uigilia, in his eti-
 am somnus reponatur Effinge aliquid, et excude quod
 sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarũ post te,
 alium atq; alium dominũ sortientur, hoc nunquam tuũ
 desinet esse, si semel cœperit. Scio quem animum, quod
 horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tan-
 ti, quanti uideberis alijs si tibi fueris. Quod te quoq; ut
 facias, & hortor & moneo. memento quibus imaginibus
 onereris, quæ non na, & quanta sustineas. Proinde
 dum suppetit uita enitamur, ut mors quã paucissima
 quæ abolere possit, inueniat. Lusus uocantur, sed hi lusus
 non minorem interdum gloriam quã seria consec-
 quuntur. Confugit in sinum tuũ respublica. Ac mihi in-
 tuenti sapientiam tuam, minus mirũ uidetur, quod mor-
 tales istos caducosq; titulos, aut depreceris aut tempe-
 res. Scis enim ubi uera principis, ubi sempiterna sit glo-
 ria: ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil sene-
 stuti, nihil successoribus liceat. Arces enim & statuas
 templaq;

templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit car/
pitq; posteritas. Contra contemptor ambitionis, & po/
testatis domitor, ac frenator animus, ipsa uetustate flo/
rescit, nec ab ullis magis laudatur, quàm quibus mini/
me necesse est. Quod ego titulis omnibus speciosius re/
or, quando non trabibus aut saxis nomen tuum, sed mo/
numentis aeternæ laudis inciditur. Ibit in secula fuisse
principem, cui florenti & incolumi nunquam nisi ma/
dici honores, sepius nulli decernerentur.

EXHORTATIO.

Cicero

ED presta te eum, qui mihi à teneris (ut
s Græci dicunt) unguiculis es cognitus. Ma/
gna est hominum opinio de te, magna cõ/
mendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui.
Hæc profecto uides quanto expressiora, quantoq; illu/
striora futura sint, cū aliquantū ex prouincia, atq; ex
imperio laudis accesserit. Quamq; te ita gerere uolo,
quæ per exercitum atq; imperiū gerenda sunt, ut hæc
multo ante meditare, huc te pares, hæc cogites, ad hæc
te exerceas, sentiasq; id, qd' quia semper sperasti, nō dur/
bitō quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere
summū atq; altissimum gradum ciuitatis: quæ quidem
mea cohortatio ne tibi inanis aut sine causa suscepta uī/
deatur &c. Teq; ad studium summæ laudis cohorta/
bor. Est enim tibi grauis aduersaria cõstitutata, & para/
ta incredibilis quædam expectatio, quam tu una re fa/
cillime uinces, si hoc statueris, quarū laudum gloriam
adamaris

adamaris, quibus artibus eæ laudes cõparantur, in ijs
 esse laborandũ. Lib. I X. epistola, Duabus tuis, locos ha
 bet hortatorios, & item gratulatorios, circa mediũ et
 finem. Quã indicare malui, partim nẽ uolumen onere
 tur, partim quod gratiora sunt quæ nobis ipsi decerpi
 mus. Epistola lib. X. Quũ ipsum Furniũ, aliquot habet
 locos exhortatorios. Itẽ $\omega\alpha\nu\tau\omicron\iota\upsilon\varsigma \acute{\alpha}\rho\epsilon\tau\eta\varsigma \mu\iota\upsilon\upsilon\eta\omicron\varsigma$. Cicero ad
 xeo. curaq; & effice, ut ab omnibus & laudemur, & a/ Atticum
 memur. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & Dehortatio
 obsecro ne quid grauius de salute, & incolumitate tua
 consulas. Nam deos hominesq; amicitiamq; nostram te
 stificor, me tibi prædixisse, neq; temere monuisse. Quã
 re si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ
 tibi charæ sunt, si aliquid apud te nos, si uir optimus ge
 ner tuus, ualeamus, eorũ fortunam nõ debes uelle contur
 bare, ut eam causam, in cuius uictoria salus nostra est,
 odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatẽ
 contra salutem tuam habeamus. Etiam atq; etiam Cice
 ro cogita, ne te, tuosq; omnes funditus euertas: nec te
 sciens, prudensq; eò demittas, unde exitum nullũ uides
 esse. Quare quid est quod ego te horter, ut dignitati Adhortatio
 & gloriæ seruias? Proponam tibi claros uiros, quod fa
 cere solent qui hortantur? neminem habeo clariorem,
 quàm te ipsum. Te imitere oportet: tecũ ipse certes, ne
 licet quidem tibi iam tantis rebus gestis, nõ tui similem
 esse. Quod cum ita sit, hortatio nõ est necessaria, grau
 latione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod
 haud

haud scio, an nemini, ut summa seueritas animaduersionis, nō modo nō inuidiosa, sed etiam popularis esset: & cum bonis omnibus, tum infimo cuiq; gratissima. Hoc si tibi fortuna quadā cōtigisset, gratularer felicitati tuā, sed cōtigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atq; consilij. Quo factō, intelligere debes, in te positam esse Remp. tibiq; nō modo tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, à quibus initiū libertatis profectum est. Tu quoniam Remp. nosq; conseruas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolobella, custodias. Nunc mi Attice, tota mente incumbe in hanc curā, magna enim res est. Quā ob rem aduola obsecro, atq; eam Remp. quam uirtute, atq; animi magnitudine, magis quā euentis rerū liberasti, exitu libera: omnis omniū cōcursus ad te futurus est. Fortem & liberū animum, quo & consul, & nunc consularis Remp. uendicasti, sine constantia, & aequalitate nullum esse putaris. Nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat: quia neminem magis decet, quā te Remp. amare, libertatisq; defensorē esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; efflagitatione omniū: Tute exuscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam atq; honestam fore putes, si modo sint populo duces, ad resistendū improborū consilij. Quare magnū fac animum habeas, & spem bonam. Cessator esse noli, et illud, γυνῶντι σελευδῶν noli putare ad arrogantiam minuendam solū esse dictū, uerū Plinius etiam ut bona nostra norimus. Præterea meminermus

mus, quanto maiori animo honestatis fructus in consci/ entia, quàm in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec si casu aliquo nõ sequatur, idcirco quod gloriam promeruit, minus pulchrũ est. Ii uero qui bene facta sua uerbis adornant, nõ ideo prædicare, quia fecerint, sed ut prædicarẽt, fecisse creduntur. Sic quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente, uanescit. Homines enim quũ rem destruere non possunt, iactationẽ eius incessunt. Ita si silenda feceris, factum ipsum: si laudanda, quod nõ sileas ipse culparis. Multo deformius amittere, quàm non assequi laudem.

Item lib. 11. tota epistola, cuius initium: Hominem te patientem. Huiusmodi sententijs extimulamus animũ laudis cupidũ. εἰς οἰωνὸς ἀριστος ἀμύεθ' ὡρεὶ πάσης. ἀλκμὸς εὐσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιρόνων εὖ εἴπῃ. ἀνέρις ἐσὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θόρυδος ἀλκῆς.

I, bone quò uirtus tua te uocat, i, pede fausto.

Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito

Quàm tua te fortuna sinat.

Fac aliquid dignũ promissis. Difficilia quæ pulchra.

In magnis et uoluisse sat est. Macte hac grauitatis gloria Caesar.

DEHORTATIO.

ED ego te ut ad certam laudem adhor/ Cicero epistolator, sic à dimicatione deterreo: redeoque stola facta ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui

I iudicium

iudicium, non tam ex consilio tuo, quàm ex euentu ho-
mines esse facturos.

COMMENTICIA MEA.

NON est affectanda gloria forti uiro, suapte
uirtute contento: sed hæc benefacta nõ ali-
ter quàm umbra corpus consequitur. Nõ
appetit laudem, sibi bene conscia uirtus eximia sed hoc
contingit illustrior ac ærior. Splendidus titulus, pa-
ter patriæ: sed hunc promeruisse pulchrius est, quàm
possedisse. Inter omnia tua, gentisq; tuæ decora si mihi
credis, erit hoc præcipue gloriosum. Tot egregijs fa-
cinoribus summa cum laude gestis, fac istum ceu color-
phonem addas. Arduum facinus ad quod te hortor, sed
tuo genere, tuoq; animo dignum. Ab ista familia, ab ista
indole, ab istis factis, nihil expectatur plebeium, aut me-
diocre. Omnia summa præstes oportet, si uelis maiorũ
tuorũ ornamentis, si tuæ pristinae gloriæ, si omnium de
te expectationi respondere. Cogita te uersari in thea-
tro longe frequentissimo, omnium oculos in te coniectos:
quibus nunquam satisfacies, nisi summa cum laude per-
egeris cœptam istius pulcherrimi facinoris fabulam.
Ipsa uirtus abunde magnum sui præmium est. Non ui-
uit, qui uiuit inglorius. Non perit, qui moriens, hone-
stam sui memoriam relinquit posteris. Vt omnia mors
tollat, certe nominis honesti decus à rogo redditur illi-
strius. Erexeris, mihi crede, tibi monumentũ ære peren-

nius, quod nō liuor edax, nō aquilo impotens, possit di-
 ruere, aut innumerabilis annorū series, aut fuga tem-
 porum. Onerant te tuorum imagines, non illustrant,
 nisi quibus factis illi sibi nobilitatē pepererūt, ijs tu tu-
 earis & alas. Huc te uocat generis tui claritas, huc pa-
 triæ pietas, huc ciuium tuorum nunc in tua uirtute sita
 salus: tantum exeras istum uere magnum animum tuū,
 aderunt fortibus ausis superi fauentes. Audaces adiu-
 uat ipse deus. In re honesta, suus cuiq; animus deus est.
 Nunc delibera, utrum malis maiorum tuorū ornamen-
 tis, tuisq; laudatissimis factis hoc decus ac ueluti sum-
 mam manum addere, an generi tuo tenebras offunde-
 re: & quicquid hactenus tot egregijs laboribus partiē
 est gloriæ semel amittere. Nulla possessio difficilius aut
 tardius paratur, quàm honestæ famæ, nulla citius amit-
 titur. Si te nulla mouet tantarū gloria rerū, certe li-
 beris tuis nullam possessionē relinquere potes, uel spe-
 ciosiore, uel preciosiore, quàm huius facti nunquam
 intermorituram gloriam. Ut leones & aquilæ, nō cū
 quibuslibet feris belligerantur, sed quasdam prædas, ut
 suis unguibus indignas cōtemnunt: ita tuum est hoc fa-
 cinus, quo maius est, ac difficilius, hoc maiore cum ani-
 mo suscipere, uelut eximiam gloriæ materiam, eximie
 uirtuti seruata. Scio difficillimum esse ad quod
 hortor: nec ignoro uerum esse quod dici solet, ὅτι τῶν
 τὸς ἀπὸς: aliquando grauiora præstitisti, nec alius
 animus par tanto negotio. Si palma dedignatur

cedere ponderi imposito, sed magis aduersus imposi-
tum nititur, sursum erigens sese, quanto magis oportet
fortissimi uiri animum, ex ipsa negocij difficultate cre-
scere. Non hæc scribo, quo te cessantem extimulem,
sed quo sponte currenti calcar (quod aiunt) addam.

Nō tam hortor ut ista facias, q̄ gratulor ultro prope-
ranti, quò nostra uota tuam uirtutem uolebant inuita-
re. Primum cogita, quid deceat Germanum, deinde
quid Saxonem, deinde quid Alberti nepotem, postre-
mo quid Philippum. Duplicem sustines expectatio-
nem, nimirum ut laudatissimo patri Philippo Philip-
pus, & eximio fratri, cui succedis, respondeas. Nobi-
litas uera, nō aliunde quàm ex egregijs factis nascitur.
Hanc ipse tibi præstare potes. Quid suspicis uetusta
stemmata? Quin ipse tibi paras imagines? pulchrius
erit decus, cuius autor fueris, quàm cuius hæres.

Quanto pulchrius est, te tuis maioribus, tua uirtute
præluccre, quàm in alienæ laudis hereditatē uenisse?

Probrum ignauia quorundam nuper acceptum, tua
uirtus tuaq; uigilantia sarciat oportet. Proxime ac-
ceptam cladem omnes fortunæ imputabunt, si nunc de-
clararis, quantum in bello ualeat fortis & infractus du-
cis animus cum eximia prudentia coniunctus.

Nihil magis nostrum est quàm quod nobis nostra pa-
ratur industria. Hoc tibi præstat ista pectoris uirtus,
ut audeas: hoc patriæ pietas, ut uelis: quod reliquum est
dabunt superi, & pietatis fautores, & honestæ uir-
tutis

tutis prouectores. Maacte istius animi esto. Istiusmodi studijs ad nominis æternitatem grassare. Eia, maacte uirtute. Sic sic itur in cælum. Age fortissime iuuenis, ne defatigare, ne conuiresce, donec pulcherrimis gestis honestissimum finem imposueris. Maxima stadij pars tibi iam decursa est: hoc alacrius ad metam propera, quo propior es. Nihil est tam arduum in rebus humanis, quod nõ efficiat, si sibi imperarit animus, ut magno pere uelit. Quæ res primum deos, ac diuos fecit: nõne præclara in Remp. merita? Quid enim deo similis, quàm excelsus animus, uel gratis de uniuerso mortalium genere bene mereri studens? Magnificentius est, amplissimos honores promeruisse, quàm obtinuisse. In magnis & uoluisse magnum est. In rebus præclaris etiam conatus in magna laude ponitur.

Quõ hæcenus in campo gloriæ præcucurreris omnes, hic tui similis sis oportet. Si quid in te generose mentis, si quid paternæ indolis, si qua scintilla pietatis in patriam, si quid consilij, si quid constantis animi, si quid masculi roboris, si quid heroicæ uirtutis, id totum nunc exprimas oportet. Non poteris in hoc laudis cursu defatigari, si spectes quæ præmia tibi sint propofita. Perge infracto animo, quã cœpisti, nomenq; tuõ immortalitati commenda. Verum decus non in opibus, sed in uirtute positum est. Bene collocauit, qui patriæ uitam impendit. Te unum spectant oculi ciuium tuorum. Tuis humeris innixa est patria. Illi desponde

bunt animum, nisi eum praestiteris, quem semper esse iudicarunt. Hæc ruitura est, si te subduxeris. Cogita laborem esse breuem, felicitatem ad quam properas esse perennem. Ardua est, iuxta Hesiodū, uia, sed in uertice manet inæstimabile præmium. An aliquid durum uideri debet, quo paratur æterna felicitas? Ne specta, quid hic aut ille interim de te loquatur, sed quid tota posteritas semper sit loquutura. Vere regiū, magniq; animi est, male audire, quā bene feceris. Inuidiam maleuolorum, gloria benefactorū obrue. Pulcherrimum uindictæ genus est, inimicum benefactis ad suspendiū adigere. Inuidorum latratus, uelut ignauorum canū negligere. Illud uide, quò te bonorū consensus prouocat.

Malis placuisse tam turpe est, quàm ob turpia. Enitere ut his placeas, qui bonis placent omnibus. Asina per medios ignes succurrit suo sætui, & uir fortis destituet patriam periclitantem: cuius pars sunt & liberi? Parua & exilia sydera, ualidorū exortu obscurantur, sed tu nō potes magis illustrare progenitorū tuorum gloriam, quàm si ad istum modū famam illorum obscures. Eò perge, nō quò te reuocat mundus, sed quò te uocat Christus. An te remoratur difficultas, ubi cælum promittitur? An diffidis, ubi fautor et adiutor est Christus? An dubitas de præmio, ubi promissor est deus? Non agnoscet beneficium tuum ætas tua. Atqui istud demum est animo excelsio dignum. Nullum beneficij genus herouicis animis dignius, quàm quod erogatur in poste-

ros. Sudoribus emuntur literæ, sed pariunt immortalitatem. Vigilijs parantur, sed semel partæ nunquam amittuntur. Serius contingunt, sed ubi contigerint turpissima simul & perennis est possessio. In alijs egregie gestis, magna laudis portio fortunæ deceditur, non nullam & hi sibi uendicant, quorum opera res peracta est. huius facti gloria in solidum tua erit. Summam de te spem concitasti, nõ est tibi cõmittendum ut hanc fellisse uidearis. Genus, indoles, prudentia, animi sublimitas, pristina decora, miram quandam de te concitarunt apud omnes expectationem: hanc fallere turpissimum fuerit, æquare necessariũ, uincere pulcherrimũ. Si uoles cogitare, quid te dignũ sit, sic te geras in ista prouincia, ut qui in eadem ante te, non mediocri cũ laude uersati sunt, tui comparatione magnam laudis partem amittant: neque quisquam exoriat, qui tibi ausit succedere. Fac ita te geras in isto magistratu ut & auctoritate tua successori tradas augustiorẽ, & integritate uigilantiãq; difficiliorẽ. Cogitato tecũ, quicquid est istud laboris, quod percipiendæ iuris prudentiæ datur, tribus, aut ad summũ quatuor annis absolui: cæterũ honorem in omnem usque uitam te comitaturum. Laborabit, honestas manet: labor breuis, gloria immortalis. Alij tot annos desudant, per terras, mariaq; uolitant, ut rem familiarem augeant, te pigebit ad paucos annos honestissimis studijs incumbere, quo tibi simul & rem, & dignitatem pares? Honos alit artes, ut scripsit

Cicero: & hoc tibi calcar non mediocre debet addere, quod is princeps nobis cōtigit, sub quo nemo gratis uirtutem colit. Quidam ita propagant nominis tui memoriam, at nullū monumentū fidelius custodit hominis famam, quā si benefactis nomen tuum in sculpas animis hominum. hoc est, si ingenij monumentis, non solum de tua patria, uerum etiam de cunctis nationibus: nō solū de tuæ etatis hominibus, uerum etiam de posteris benemerearis. Vide etiam atque etiam necubi dormites in hoc opere. magni refert, unde famam auspiceris Expectat omni cura perpolitum esse, per quod primum innotescere uis populo. Postea quā semel bonarū literarū patrociniū suscepisti, nō oportet de gradu cadere. Vitades cū cuiusmodi monstris res est. prorsus Hercule quopiam est opus. Eum nemo melius præstabit uno te: Obtestor te per nostram amicitiam, per utriusq; salutem: nam mea, nisi te incolumi nō constiterit, ne te periculo so negotio admisceas. Vel hircus Aesopicus te doceat, ne te conijcias temere in negociū, unde quum uoles, nō possis temetipsum extricare. Facilis descensus Auerni, sed reuocare gradū, perdifficile est. Si tibi uilis est tua uita, uxoris ac liberorum te moueat calamitas. Sine his tu perire non potes, quum ex te uno pendeant omnes. In te omnis domus inclinata recūbit. Hanc tua prudentia, tua uigilantia, tua fortitudine fulcias oportet, alioqui collapsuram. Tu inuicto animo, qd' honestissimum iudicabis sequere. Optimæ causæ fauebunt & numina.

EXHORTATIO MEA

COGITA quanta factū istud laus & gratulatio sit consequutura. Quid multis? sic te numeris omnib. uirtutū absolutū præsta, ut inimici uituperare te non possint, nisi simul laudēt. Illud noctes diesq; tecū cogita, quo te quoq; possis Tollere humo, uictorq; uirum uolitare per ora. Quis non exosculetur istam eximiā indolem? Quare te etiam atq; etiam hortor, ut quod tibi maiores prætulerunt, tu posteris præferas. Tu uel unus efficere potes, ne prorsus uerum sit, quod uulgo iactatur, nobiles nostros, nihil habere in domibus suis pulchrum, nisi imagines, Hortātur te uno ore amici omnes, ut magno sis animo, utq; omniā summa speres. Hoc utilissimum iudicatio, quod est cum honestate coniunctum.

DEHORTATIO MEA

SIC habeto rationem dignitatis, ut memineris salutis. Fama ægre quidem restituitur sed restituitur tamē. Vita semel amissa nunquam recuperatur. Stultum est cum eo contendere, cui par esse non possis. Qui certat cum eo, quem non potest uincere, quæso quid aliud quàm irritat crabrones? Frustra nitendo, nihil aliud quàm odium quærere, an non extremæ dementiæ est? Si aduersus naturam tuā niteris nihil aliud quàm cum dijs pugnaueris. & scis quomodo res ea successerit gigantibus. Quāto

cum periculo tentatur ea quæ uires nostras superant, Phætonis, Icari, & gigantum fabula te docere poterit. Quàm non tutum sit audacem esse erga potentes & armatos, Adonidis interitus docere nos debet.

QVIBVS RESPONDENDVM EX/
HORTATORI.

CVM ego idipsum destinassem, addidisti
 C calcar sponte currēti. Video quàm faue-
 as gloriæ meæ. Itaq; dabo operam, ut non
 solum iudicio de me tuo, uerum etiam studio satisfaciam.
 Quāquam ipsa res iam dudum inflammarat animum meū, tamen nō mediocriter addidit tua tam
 amica exhortatio. Vtinam fortuna, & meo animo, & tuo studio respōdeat. Non alia ratione poteras me magis deterrere, quàm qua me conatus es incitare. Ais quicquid præscripsero, omnes habituros oraculi uice. Absit ut in negotio tam periculoso, meā auctoritatem quisquā sequatur. Strenue tu quidem suffundis aquā, quod aiunt, sed mihi magis opitulatore opus est, quàm hortatore. Quin ipse capeßis ad quod me instigas? Si uideres uires meas esse pares negotio, nihil esset opus, qui adderet animum. Animi satis est, si tantundem esset uirium. Næ tu equum, quod aiunt, in campum prouocas. Te quidem autore nihil non audebo. Iste tuus animus tam feliciter ominans, mihi fuerit auspicij uice. Nutantem animum, tua exhortatio totum
 impulit

impulit in curam huius negocij. Omnis iacta sit alea. Nos tuis auspicijs, rem fortiter aggrediemur. De exitu uiderint superi. Nos quod in nobis est, fortē & erectum animum præstabimus. Age, nos uela uentis pandemus. Tantum ut fortibus ausis aspirent superi. Vt uiam, quemadmodum addis animum, ita possis & successum rei dare. Tanti est apud me tua autoritas, ut te autore non dubitem uel in medio saltare foro. Quis tam est Thersites, quem ista tua tam ardens oratio non faciat uirum? Acres stimulos addidit tua exhortatio, sed iam currenti, ut aiunt. Quod mea sponte faciebam, id tuo hortatu multo faciam alacrius. Ut fortis militi tubæ sonitus ad prælium addit animos, ita tua exhortatio me satis iam animatū, reddidit alacriorē. Ut qui monet quasi adiuuat, quemadmodū ait Plautus, ita qui hortatur, qui acclamat, qui applaudit.

DE EPISTOLA SVASORIA

AM adsuasorium genus ueniamus, quod
 I quidem ab illo superiori non admodū abhorret. Nam ut illic, ita hic quoq; laudē, spem, expectationem, cohortationi nonnunquā admiscemus. Complectitur autem hoc genus uarias epistolarum species, quas separatim tractabimus. Nā & qui petit suadet, & qui commendat, & qui consulit, & qui monet, & qui consolatur. Suasoriam igitur epistolam hoc pacto licebit instituire. Si res postulabit

Quibus partibus constet
 suasoria
 epistola

captanda

captanda paucis est beneuolentia . Id quemadmodum fieri conueniat, à rhetoribus diligēter monstratū est.

Narratio Deinde narrationem subiiciemus, in qua omnia ad suadendum accommodabimus, & tanquam argumentorum semina iaciemus . Deinde si res ipsa partes in se

Diuisio cōtinebit, eas cum diuisione proponemus. Quod si simplex erit, ipsi nostro ingenio diuisionem faciemus, & rationum capita, à quibus potissimū sumus suasuri, sub distributiōe, ut diximus, enumerabimus. Deinde singulas rationes uarie, copioseq; tractabimus. Si quid uehe-

Confutatio menter nostræ rationi uidebitur officere, id statim in principio destruemus: aut ut quicq; inciderit, ita confutandum erit. Sed de rationum inuentione prius, po-

Enumeratio stea de earum tractatione præcipiemus. Sumuntur autem rationes ab his potissimum partibus, honesto, utili, tuto, iucundo, facili, necessario. Honestum autem di-

Partes a quibus suadetur uiditur in rectum & laudabile . Rectum in uirtutē & officium. Virtus in prudentiam, iustitiam, fortitudinē, temperantiam. Prudentia, in intelligentiā, memoriam,

Diffinitiones prouidentiam. Iustitia in naturam, consuetudinem & singulorum legem. Natura in religionem, pietatem, gratiam, uindicationē, obseruantiam, ueritatem, pactum, par, iudicatum. Fortitudo, in patientiam, magnificentiam, fidentiam, perseuerantiam. Temperantia, in continentiam,

Honestum clementiam, modestiam. Honestum est, quod propter se est expetendum. Rectum, quod cum uirtute fit & officio. Virtus est animi habitus, rationi consentaneus.

Officiū

Officium est uirtutis, ad unamquandq; personã accom-
 modatio. Id sumitur ab ætate, scientia, dignitate, pro-
 fessione, alijsq; circumstantijs. ut aliud est officium mi-
 litis, præceptoris, discipuli, consulis, prætoris, nobilis,
 plebei, obscuri, senis, iuuenis, docti, indocti, uiri, fœmi-
 næ, cõiugati, cœlibis. Quæ quidẽ officia pro loco, tem-
 pore, & rerum conditione uariantur. Prudentia est
 rerum multarum memoria, & usus complurium ne-
 gociorum. Memoria est, per quam animus præterita Memoria
 repetit. Intelligentia est, per quam ea quæ sunt, per- Intelligentia
 spicimus. Prouidentia est, per quam futurum aliquid Prouidentia
 uidetur, ante q̃ fiat. Iustitia est æquitas, ius unicuiq; Iustitia
 tribuens, pro dignitate cuiusq;. Natura ius est, quod Natura
 nobis non opinio, sed quædam uis innata inseuit. Re- Religio
 ligio est uis insita quæ deorũ metu, & ceremonijs ho-
 minem ducit. Pietas est in parentes, aut patriam aut Pietas
 alios sanguine iunctos officium. Gratia est officiorũ, Gratia
 honorum, & amicitiarum memoria, & remuneratio.
 Vindicatio est quæ uim, & contumeliam defendendo Vindicatio
 aut ulciscendo propulsat, per quam peccata punimus.
 Observantia est, per quam ætate aut sapientia, aut di- Observantia
 gnitate aliqua antecedentes ueneramur. Veritas est, Veritas
 quæ nos mouet ut rem sicuti est & sicuti scimus dica-
 mus. Consuetudo ius est, quod sine lege propter uetu- Consuetudo
 statem, æque ac si legitimum sit, usitatum est. Pactum Pactum
 est, quod inter aliquos conuenit. Par est, quod inter Par
 aliquos commune & æquale est. Iudiciũ est, de quo Iudicatum
 alicuius

- alicuius, uel aliquorum sententia iam constitutum est.
- Lex** Lex ius est, quod aut populi, aut imperatorū iussu constitutum est. Fortitudo est rerū magnarū appetitio, & rerum humiliū contemptio, & laborū cum utilitate ratione perpesio. Magnificencia est rerū magnarum, cum ampla animi cogitatione administratio. **Fidentia** Fidentia est per quā animus in magnis & honestis rebus multū in se fiducia certa cum spe collocauit. **Patientia** Patientia est rerum arduarū, ac difficilium honestatis, ac utilitatis causa, uolūtaria, et diuturna perpesio. **Perseuerantia** Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis & perpetua permansio. **Temperantia** Temperantia est rationis in libidinem, atq; alios nō rectos impetus, animi firma, ac moderata dominatio. **Continentia** Continentia est, per quā cupiditas, consilij gubernatione regitur. **Clementia** Clementia est, quā animi temere in odiū concitati, comitate retinentur. **Modestia** Modestia est, per quā pudor honestus, clarā & stabilem cōparat autoritatē. Hæc sunt quæ honesta appellantur, propter se expetenda. Quæ his autē contraria sunt, turpia nominātur, & propter se sunt fugienda. Et quoniā uirtutibus uitia sunt finitima, nō difficile erit, quāuis rē uel ad laudē, uel ad reprehensionē retrahere: idq; uel à nominis deprauatione, uel ab aliqua circumstantiarū. Sed hæc rhetorū sunt, & ex eorū præceptis mutuanda. **Laudabile** Laudabile est, quod cōficit honestam & presentē, & sequentē cōmemorationē. Id ex officio et uirtute nascitur, neq; unq̄ ab honesto separatur.

Utilitas in conseruatione presentiu, & comparatione vtilitate sequentiu commodoru, & in eoru quæ his sunt contraria, euitatione consistit. Commodoru uero, quæ & bona appellantur, quædã sunt corporis: ut forma, uires, facultas, & eiusmodi: quædã animi, ut docilitas, celeritas ingenij, memoria felix, bonitas naturæ & indolis. Ad hæc quæ nostra paramus industria, eruditio, magnanimitas, temperantia, ac cæteræ uirtutes: quædam fortunæ, ut honores, magistratus, opes, amici, & eiusmodi. Horum, ut quicq; tractandũ sit ne sim prolixior, à rhetoribus peti iubebo. Tantũ argumentandi formas annotabo, quæ rhetori conueniant: nam eas quas in tres figuras digessit Aristoteles, magna ex parte frigent, etiã in philosophorũ scholis. Quamquam hanc partem non repperi in exemplari, quod apud me fuit manu descriptũ. Atq; inter recognoscendum planè comperi, hoc ab alio quopiam assutum fuisse, qui nactus sit hæc in schedis meis, ex rhetorũ præceptionibus, in alium quempiam usum decerpta. Non refecimus tamen, quod in his magis desideraremus aptam tractationem, quàm utilitatem.

DE COMPLEXIONE, ET CAETERIS
argumentationum oratoriarum generibus.

Complexio est, in qua utrumuis concesseris, reprehẽditur. Vnde, si tibi bonus præceptor sui, quid insectaris bene meritum? Exempla
fin

*sin malus, cur reuocas? Poetas desine calūniari, quos
 si ipse didicisti, cur in alijs reprehendis, quod ipse feceris?
 sin, quod magis credo, non didicisti, cur quod ignoras calumniaris?
 Pater si maritum improbū noueras, cur me illi collocaſti?
 si probum, cur distrahis? Gabiniū admonendū non cenſeo:
 nam si probus eſt, non eſt reprehendendus: sin improbus,
 admonitiōē tuam contemnet. Miſerum eſt habere uxorē:
 nam si formoſa ſit, metu angeris: sin deformis, hoc ipſo miſer eris,
 quod deformē habes. Si meministi, obtundā: sin obliti eſtis,
 quā re nihil egerim, quid uerbis efficere poſſim? Stultum eſt,
 cuiquā abſenti obrectare: nam si amicus eſt, cur præſentem
 potius non admones? sin inimicus, cur odium eius irritas,
 & illi nihil noces? De futuris euentis angi metu non debemus:
 etenim si bona ſint, fruſtra metuimus: sin aduerſa, infelicitatem duplicamus.*

*De falſa com prauata autem complexio dicitur, quum aut utraq;
 plexione pars, aut altera conuerti poteſt, & in aduerſarium re
 torqueri: ut illud apud Aul. Gellium: Intendo tibi litem:
 si perſuaſero me nihil debere, non reddo mercedem, quia perſuaſi:
 sin minus perſuaſero, nihil debeo. neq; enim didici artem.
 Sic utraq; pars conuertitur: Si perſuaſeris te mihi debere,
 dabis, quia didicisti artem: sin minus perſuaſeris, rursus accipiam,
 quia non perſuaſiſti. Accuſandus omnino non eſt: nam si ueretur,
 quid eum accuſas, qui probus eſt? si non ueretur, quid eum
 accuſas, qui id parui æſtimet? Inuerte partē priorē*

rem

rem: Imò si ueretur, maxime est accusandus, ut corrigatur. Inuerte posteriorem sic: Imò si non ueretur, hoc ipso est accusandus, quia improbus. Complexio, quæ ex oppositis partibus constabit, refelli non poterit, ut hæc: Non sum accusandus, si aliter euenit quàm putauit. Nam si sciebas id non profuturum, tu potius es accusandus, qui quod Reip. utile uidebas, præsens contumisti: si nesciebas, nec hic sum accusandus, cum & tu eiusdem futurorum inscitia reus sis. Enumeratio est, in qua pluribus rebus expositis, ac cæteris infirmatis, una reliqua necessario cõfirmatur, hoc modo: Si illum ab hoc dicis occisum, quum sine causa nunquam suscipiatur maleficium, necesse est, aut metu, aut odio, aut spe alicuius cõmodi, aut amici alicuius gratia ab hoc esse occisum: sed neq; odium, neq; metum, neq; spem intercessisse, neq; ad amicum aliquem mortem eius pertinere, probare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non esse occisum.

De enumeratione

ALTERVM EXEMPLVM.
Quoniam hunc fundum constat meum fuisse, quem tu nunc possides, necesse est aut hereditate tibi obuuisse, aut te uacuum occupasse, aut hunc emisse, aut usu tuum fecisse, aut certe me inde ui deiecisse. Me uiuo, mea res hereditate tibi obuenire nõ potuit. Emptio nulla profertur. Vacuum, quod meum fuisse constat, possidere non potes: usu tuum non fecisti. Relinquitur igitur, ut ui me à mea possessione deieceris: Hæc argumentatio confutatur, si aut unum aliquod membrum, quod ab

aduersario præteritū erat, profertur: aut si unū quip/
 piam ex his quæ prolata sunt, falsum ostenditur. Vt si
 dicat eum agrum sibi datum esse, quod ille in enume/
 ratione præterierat: aut si emptionem proferat, quod
 alter in enumeratione negarat. Simplex conclusio,
 est argumentatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid
 consequi necesse est, hoc modo: Si hunc hominē in pro/
 uincia constat fuisse occisum, ab hoc qui tum Romæ fu/
 it, occidi non potuit. Item: Spirat, igitur non est mor/
 tuus. Peperit, igitur cum uiro cōcubuit. Cum uiro con/
 cubuit, igitur uirgo nō est. Homo est, igitur animal est.
 Poetas nouit, igitur didicit. Hæc argumentatio confu/
 tatur, si non cohære consequens ostenditur: ut, Si ma/
 ter est, diligit filium. At Medea (dicet aduersarius) fi/
 lium interfecit. Poeta est, igitur lasciuus. At Prudenti/
 us continentissimæ uitæ fuit. Sunt enim quædam, quæ
 probabiliter quidem, ac iuxta sensum communem, sed
 neq; necessario, neq; perpetuo consequuntur. Ferè fit,
 ut iuuenes illaqueentur amoribus, sed reperias castis/
 simis moribus præditos. Aut si quod antecedit nega/
 bitur: ut si in primo exemplo dicat aduersarius, eum
 non Romæ, sed in prouincia fuisse. Subiectio est ar/
 gumētatio, in qua quærimus, quid pro aduersario, aut
 contra nos dici possit. Deinde per singulas interroga/
 tiones, propere subijcimus rationes, quibus id quod di/
 ctum est, non ita esse ostendimus, hoc modo: Quæro
 igitur, unde iste ex tenui, tam pecuniosus sit factus? pa/
 trimo

De simplici
 conclusione

De subiectio

ne

trimonium amplum relictum est? At patris bona ut
 nierunt. Hereditas aliqua obuenit? At à suis exheres
 datus est. Ex mercatura quam agere constituit, qua
 stum maximum consequutus est? At ex ea re, qua ha
 bere uidebatur, omnino amisit. Quare si his rationi
 bus locupletatus non est, aut illi aurum domi nascitur,
 aut unde non oportuit, surripuit. Numeratur hæc ar
 gumentatio & inter exornationes. Nam quatenus ali
 quid colligimus, argumentatio est: quatenus ornatam
 cõficit orationem, exornatio putatur. Neq; tantum ad
 concludendum adhibetur, quum non minus habeat
 dignitatis, hoc modo: Quid faciam miser? taceam? in
 stigem? purgem me? laterem lauem. Reprehenditur
 hæc argumentatio, ut enumeratio: à qua non multum
 differt, si aut aliquid prætermissum ostenditur, aut in
 firmatur aliquid ex enumeratis. Oppositio est ar
 gumētatio, in qua ex opposito propositionis, ad ipsam
 propositionē reuertimur, hoc modo: Si eo tēpore, quo
 hunc hominem in prouincia occisum dicitis, Romæ
 fui, relinquitur à me occisum non fuisse. Hæc proposi
 tio est, cuius oppositū sequitur. Nam si eo tēpore, quo
 hūc hominē in prouincia occisum dicitis, in prouincia
 fuissē, à me occisum suspicari poteratis: nunc autem,
 quū eo tempore in prouincia nō fuerim, nihil est quod
 hominem à me occisum suspicemini.

De opposi
 tione

ALIVD EXEMPLVM

Oportet nouo exemplo contra Cimbros Caium

m 2 Marium

Marium imperium continuare. Nam si pax esset, & nullus nos ad nouas cogitationes cogeret, liceret autem facere quæ uolumus, nūquam nobis Quirites nouandum aliquid dicerem contra exempla atq; instituta maiorum. Contentus enim essem moribus his, legibus, eaq; consuetudine, quæ nobis à patribus tradita est. Nunc autem cum bellum acerrimum sit, & hostes Italiam deuastent, quotidieq; propius ueniant, ac iam urbi imminere uideantur, is qui omnibus imperatoribus antecellit Caius Marius, uel contra instituta ciuitatis (silent enim leges inter arma) ut nos liberet, nouo quodam exemplo, hoc etiam anno consulatum ac imperium contra Cimbro accipiet. Etenim quæ non faceremus, si pax esset, hæc nobis cum bellū sit, necessario suscipienda uidentur.

ALIUD EXEMPLVM. Non ab insignibus modo, uerum etiam à leuissimis uitijs nobis temperandum est. Nam si nulli nobis essent inimici, facile istis uitijs ignoscerem, quæ & humana sunt, & ipsa ætate penè excusantur. Nunc autem quum in dignitate uitæ constitutus, à pluribus inuidis & maleuolis obserueris, dandam tibi operam censeo, ne uel in minima culpa deprehendi queas.

Redit ad primam propositionem

Hæc propositio est oppositum

ALIUD EXEMPLVM. Grauiissime omnino istam iniuriam feram necesse est, quæ si mihi ab alieno quopiam, de quo nihil essem bene meritus, obiecta esset, æquiore animo ferrem, liceret enim inimicum ulcisci, & simplex uulnus esset. Nunc autem

quum

quum ab eo hanc contumeliã acceperim, qui cum summa mihi familiaritas fuit, & in quem tantum officiorum contuli, quantum in alium neminẽ, non molestis sine ferre non possum. Duplicatur enim uulnus, quum iniuriã ingratitude summa additur, & eum, quo amico sum usus, sine summa turpitudine non licet ulcisci.

ALIVD EXEMPLVM.

Haud æquũ est, ut tibi meã operã sine fructu cõmodem. Nam si referendi facultas tibi deesset, uoluntas prompta adesset, uoluntate cõtentus essem. Nunc autẽ quũ sis opulentissimus, & id tibi supersit, quod mihi deest, haud par est, te gratis meũ officium postulare.

Violatio, quã Græci Βιάου appellãt, est argumẽtatio, in qua ex aduersariorũ ratione, non id quod ipsi uolunt, sed quod nobis utile est, sequi demonstramus. Hęc in consutatione solum adhibetur.

EXEMPLVM

Non est ducenda uxor, Ratio, eo quod ex conuulbio, in orbitatẽ & luctum incidamus. Imò eo maxime est uxor ducẽda, quæ filijs alijs pcreatis, luctũ orbitatis à nobis expellit. ALIVD EXEMPLVM

Non sunt legendi poetæ, demulcent enim legentis animũ, & alliciũt. Imò ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animũ. ALIVD EXEMPLVM

Nihil est magni tentandum cuiquam, eo quod breuis sit hominis uita. Imò tanto magis aliquid egregij tentandum erit, ut quum diu uiuere non possimus, ali-

quid relinquamus, quo nos uixisse testemur. Et iterū:
 Dammandus est, occidit hominem: imò præmio donan-
 dus, quia tyrannum hominem occidit.

De inductio Inductio est argumentatio, quæ rebus non dubijs
 ne concessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat,
 comprobatur. Dic mihi prætor, uarijs sententijs pugnan-
 dum, nec ne, si illo die inter nos dissensissemus, utrius
 sententiæ staretur? Non est dubiū, inquis, quin consu-
 lis. Quod si diuersa fuissent auspicia, & mea quidem
 pugnadū eo die significassent: tua, quiescendū: meisne
 auspicijs pugnadū fuisset, an tuis quiescendū? Meis
 scilicet, quia consul fui, parendum dices. Age uero, si
 meis auspicijs, mea sententia, pugnatum prospere est,
 æquū ne tibi uidetur, eum honorem ex ea re assequi,
 cuius nec sententia, nec auspicijs quicquā actum est?

ALTERVM EXEMPLVM

Dic mihi senex ingratiſſime, si nihil in te beneficij
 collocassem, num tu me iniuriū uocasses? Non, inquis.
 Neq; enim iniuria uideri potest, si nihil de eo bene me
 rearis, cui nihil debes. Nunc igitur quū ultro plurimū
 in te officij contulerim, non æquū est te mihi succense-
 re, quod bene facere desierim, qui succensere non pote-
 ris, etiam si nunquam bene facere cœpiſsem.

De collectio Collectio est argumentatio, quæ rationibus & ex-
 ne politione absoluitur. Hæc in quinque partes distributa
 est: propositionē, rationē, rationis confirmationē, ex-
 politionem, & conclusionē. Propositio est, per quam
 sum.

Summatim ostendimus, quid sit, quod probare uolumus. Ratio est, quæ demonstrat uerū id esse, quod proposuimus uno aut pluribus argumentis. Rationis confirmatio, quæ rationem expositam corroborat. Expositio est, quæ rei locupletandæ & honestandæ causa sumitur. Conclusio est, quæ postremo diffusius dictas breuiter colligit partes argumentationis.

EXEMPLVM

Quoniã breuiter docui, iudices, qua de causa semper Ulysses Aiacem extinctum uoluerit, nunc quid uobis impedimento sit, quin eum ab hoc interfectum uel hac luce clarius uideatis: potuisse quoq; quod uoluerit facile perficere, quàm breuissime ostendam. Nam is quum sine socijs acerrimū uirum uideret, tum demū cogitauit posse eum incautum opprimi. Etenim quum arborum frequentiam prospectum omnem eripere uideret, tum eum securū, alijs cogitationibus occupatum, non ante quicquid aduersi suspicaturū arbitrabatur, quàm ei gladium occultus insingeret. Itaq; solitudo loci, obscuritas, insidiæ præparatæ ac dolus, acerrimi, & capitalis inimici, nihil metuentis, solitudo & securitas, potestatem interimendi fortissimum uirum, deterrimo omnium atq; perfidissimo præbuerūt. Non credat hoc quisquam nisi constet nihil esse Ulyssis animo sceleratius, atque improbius. Cuius rei indigna mors Palamedis præclarum testimonium est, quum singularis prudentiæ uirum dolo atq; insidijs confusus,

uel publico iudicio superare posse sperauerit. Quod si non in syluis, neq; in solitudine, sed celeberrimo loco, cunctis spectantibus, publico iudicio, sapientissimū hominem superare posse credidit, quanto magis solum, atq; incautum, idq; in latebris interrimere posse sperauit? praesertim quum Palamedis iniusta nex animum ad maius facinus audendum accenderit. Quare si syluam si solitudinē, si illum inermem, incautū, hunc praemeditatū haec omnia, paratumq; fuisse intellexistis, nolite amplius dubitare, iudices, Aiacem ab Ulysse occidi potuisse.

ALIVDEXEMPLVM

Propositio Nihil dementius est, quàm de improbo homine bene mereri. Quisquis enim id facit, suo officio, suoq; sumptu hostem sibi facit eum, quem neq; amicum, neq; inimicum habere licuit. Nam si eum suis officijs nullis deuinxisset, nihil cum improbo commercij fuisset. Nunc quum is ei se deuinctum sentiat, cui gratias referre non lit, cui debitorem uideri pudeat, necesse est, ut eiusmodi hominem extinctum uelit, ne sit, cui debere superbissimus simul, & ingratisimus homo uideatur. Id si cui obscurum uidetur: Trebonij hominis innocentissimi casu, liquido poterit intelligere, qui quum Varum senem, omnium quos terra sustinet, ingratisimū, amicum etiam habere potuisset, si nihil de eo meritus esset, eum suis summis beneficijs, acerrimum effecit inimicum. Itaq; quanto se deuinctiorem illi intelligit, cui homo superbissimus minime uelit, tanto diligentius in
eius

Conclusio

Propositio

Ratio

Confirmatio

eius perniciem incumbit. Quis eum hominē sanæ men- Expolitio
 tis iudicaret, qui latroni gladium quo ipsum iugularet,
 ultro ministraret? Nihil plus sapit is, qui improbū &
 ingratum demercens, causam illi præbet, cur se perditū
 uelit. Quare cum nostro beneficio summū malū nobis Conclusio
 parari intelligamus: & quemadmodum amico nostro
 cefferit, uideamus, ipso Oreste uidebimur insanores, si
 post hac improbum hominem nostris beneficijs deme-
 reri uelimus.

ALIUD EXEMPLVM.

Sapientis est famæ suæ longè diligentius, quàm opi Propositio
 bus suis, non minus uero diligenter quàm uitæ consule
 re. Minus siquidem damni, & incōmodi accipit, qui Ratio
 pecuniam, aut etiam uitam amittit, quàm qui famam.

Pecunia enim amissa sarciri potest, fama semel amis- Confirmatio
 sa, in integrum restituitur nunq̄. Et uita quidem cor-
 poris, quū certos à natura terminos acceperit, in lon-
 gum tempus extendi nequit. Fama uero hominis quæ
 est altera, & potior uita nostra, etiam post cineres, &
 rogū superest. Vitam igitur quisquis eripit, rem adi-
 mit, qua nullo etiam auferente, diu frui nō poteramus.

At famam qui eripit, re immortalī, & pulcherrima Expolitio
 nos spoliāt. Quod ueteres recte intellexisse mihi ui-
 dentur, qui non pecuniam modo, uerum etiam uitam ip-
 sam effundere non dubitabant, quo nomen suum quàm
 maxime prorogarēt. multos fuisse eo animo legimus,
 ut postq̄ se fama spoliatos uiderent, ne causam quidem

esse putarent, cur diutius in uita manerent. Adeo gra
Conclusio uius famæ, quàm uitæ dispendium iudicabant. Quod
 si homines ijs rebus maxime timere uidemus, quæ cum
 sint preciosissimæ, facillime tamen perduntur, ac dif-
 ficillime restituuntur: sapiens existimandus non est,
 qui famæ, quæ neq; restitui potest semel amissa, & qua
 nihil habet homo preciosius, non multo diligentius con-
 sulendum putat quàm pecuniæ, aut etiam uitæ. Potest
 etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus confici
 collectio: si uel confirmatio, uel expolitio, uel utraque

De ratiocinatione omittitur. Ratiocinatio est, argumentatio perfectissi-
 ma, quæ accōdatione assumptionis, ad id quod pro-
 positum est, elicit conclusionem. Hæc quoq; sicut col-
 lectio paucioribus partibus constare potest, tamen ea
 quæ perfectissima putatur, quinq; partibus consumi-
 tur: Propositione, ratione, propositionis assumptione,

Propositio assumptionis ratione, & complexione. Propositio est
 per quam breuiter is locus proponitur, ex quo omnis
 emanat uis argumentationis. Ratio est, quæ demon-
 strat uerum esse, quod proposuimus uno, pluribus uel ar-
Assumptio gumentis. Assumptio est oratio per quam id, quod ex
 propositione ad ostendendum pertinet, assumitur.

Assumptionis ratio est, per quam id quod assumptū
 est, confirmatur. Complexio est, per quam id quod ex
 tota argumentatione cōficitur, exponimus hoc modo.

Omnes qui causam habent, ad suscipiendum facinus,
 si uita eorum à maleficio non abhorret, libenter male-
 ficiū

ficium suscipere solent. At Vlysses interficiendi Ai-
 acis summam causam habuit: nec est homicidium ab eius
 uita alienum. Vlysses igitur interficiendi Ai acis male
 ficium suscepit. Hæc est ratiocinatio tripartita, omis-
 sis rationibus. Hanc quinq; partibus hoc pacto tracta-
 bimus. Omnes homines, iudices, quorum uita per con- Propositio
 suetudinem à scelere non abhorret odio sic mouentur,
 ut uehementer exoptent suas inimicitias, quouis exple
 re facinore. Nam eiusmodi homines, qui manus sem- Ratio
 per iniusto sanguine cruentas habere consueti sunt,
 quum non possint à uicio animi recedere: non solū, quū
 aut ita accidit, ut commodum consequantur, aut incom-
 modū maleficio uitent, mouentur ad facinus: uerum eti-
 am ipsi causas quærent, quibus socio iniurias manus ad-
 ferant. Etenim si boni uiri cauendū putant, ut ne cau-
 sam quidem habeant, qua prætermittere officium com-
 pellantur, hos crudeles uiros, hos iniquos, qui semper
 sanguine gaudent, non mirum est interficiendi homi-
 nis causam quærerere. Præterea, si boni nonnunquam
 metu, aut inimicitijs à recta uia qua semper uixerunt
 depulsi sunt, quis nō credat homines prauos commodo
 suo moueri, ut conseruare consuetudinem suam uelint?

Illi uirtutem sibi solitam utilitate decepti omittunt:
 hi officium quod nunq̄ obseruauerunt, quū utilitatē sce-
 lere adipisci se posse intelligūt, obseruabūt? Videlicet
 ignoratis iudices, quanta uis sit iræ? qd inimicitie pos-
 sint, quid odiū pariat? Nō dico hic beluas ira & odio

moueri

moueri, ut alteri noceant. Non dico multos sapientissimos uiros, odio atq; ira permotos, temperare sibi nō potuisse. Præterire melius est, quot urbes, quot regna, quot gentes infectæ odio iacent. Quare iudices, si etiam bonos inimicitijs corrumpi uidetis, huiusmodi homines qui per consuetudinem à maleficio abesse nō possunt, odio motos, obruncare inimicū uoluisse dubitatis? At Vlysses acerrimus inimicus, capitaliq; odio

Assumptio ab Aiace dissidebat. Scitis enim omnes, scitis: nec opus est, ut altius rem uobis aperiam, quem in illum animum gessit, post iniquissimam illam contentionem armorum. Scitis timidum hunc hominem, qui nihil unquam uirtute animi, omnia fraude egerat, fortissimum hominem, acerrimum hostem, inimicorū persecutorem, iniuria lacepsitū uehementer extimuisse. Intelligebat enim nisi uitam illi eriperet, se incolumē esse non posse, Consueuerat, si manifeste non poterat, quouis modo aduersarios aggredi. cui rei Palamedis indigna mors testimonio est, quem quum prudentia omnes superare uidebat, non ignoratis qua proditione, quibus insidijs, qua inuidia motus, occiderit. Atq; ex illo nullū periculum metuebat. Aiace metu cōficiebatur. Hac in re inuidia,

Complexio odium, ira, & metus simul concurrunt. In Palamedem inuidia solū mouebatur. Quare iudices, huiusmodi homines, uel parua de causa maleficia suscipere solēt. Hic autem odio acerbo Aiace, ac metu percussus erat. Nō est audiendus, si neget se Aiace interficere uoluisse.

Propositiones

Propositiones autē, à principalibus causarum locis in/ De proposi/
ueniuntur, ut in coniecturali statu, à petitione testium, tionis in/
hoc modo: Sine testibus nō est audiendus aduersarius. uentione
In negociali constitutione, à lege hoc pacto. Non oportet
aliquid innouari contra leges. His cōtraria, ut nō
sunt omnis rei petendi testes. plurima enim flagitia oc
culte cōmittuntur. Et hoc tempore cōtra leges aliquid
innouare oportet. Si uero id quod ab aduersarijs pro/ De exornan
positum est, aut proponi poterat refellere uoluerimus, da propo/
tum utendū erit. propositione, sublatione, apposita pro sitione
positione, solutione. Propositio est, sublationis pollicita
tio. Exemplū, Nec me clam est, quid callidissimus senex
calumniatur. Sublatio est aduersarij. Exemplū, Nō de
buisse me contra pactiōnem discedere. Opposita propo
sitiō est, solutionis pollicitatio. Ut, Verū id quā friuo
lum sit, nō est difficile ostendere. Solutionē secundarijs
locis confirmabimus, hoc modo: Ridicule enim mihi pa
ctiōnem allegat, quam ipse prior soluit. Cōuenerat, ut
biennium abs me doceretur, fateor: uerū ea lege, ut ille
mores in melius mutaret. Nunc quū ex malo factus sit
pessimus, ab utro nostrū est pactio uiolata? nempe ab
isto.

ALIVD EXEMPLVM

Nec audiendos theologos puto, qui poëtas legendos
negent, quod uerborum nitore legentis animum uehe
menter alliciant. Quid enim magis pro poëtis dici po
test? Nam si, ut fatentur, poëta mira quadam dicendi
politie, uenustateq; delectant: quū ea uoluptas nō modo
à tur/

& turpitudine absit, uerū etiam summam adferat utili-
 tatem, causa est ostensa, cur maxime poëtas legere de-
 beamus. Rationes porrò, quibus propositiones con-
 firmantur, inueniuntur à circumstantijs quæ sex nume-
 rari solent, persona, res, causa, locus, tempus, modus. qui-
 bus additur à nōnullis septima, materia. Persona est,
 quæ ad aliquam rem confirmandam, uel infirmandam
 capitur, hominis conditio. Persona est duplex. Vna ex-
 tra causam, ut maiorum aliorum iudicum, auditorum.
 Alia in causa, ut accusatoris, rei iudicis, testium. Perso-
 na in decem partes distribuitur, Nomen, naturam, ui-
 tum, fortunam, habitum, adfectionem, studia, facta, ca-
 sus, orationes. Additur & consilium. Nomen propriū,
 ut Cato Sapiens, Aristides Iustus, Metellus Numidicus
 Pius, Pomponius Atticus, Melauius Polynices, Petrus
 Candidus. Nomen cōmune ciuitatis, aut gentis, aut pro-
 uinciæ, ut Pœnus perfidus, Græcus leuis, Athenienses
 studiosi, Romani bellaces. Ab his sæpe rationem duci-
 mus, maxime in genere demonstratiuo, nomen fortuito
 impositum in calumniam trahentes. Ut, Hic uero nomi-
 ne Niger, nomen ex re habet. Credo hoc nomen nō for-
 tuito, sed præfagio quodam & omine contigisse. Aut
 inuertimus nomen: ut, falso nomine Innocentius, quum
 nihil sit eo nocentius. Candidus quū præter nomen ni-
 hil habeat candidi. Aut per antiphrasin, ut Vigilātius
 dictus, quū Dormitantius merito debeat appellari. Fir-
 gimus & ipsi nomina, de quo suo loco dicemus. Nihil
 enim

enim ad rationum inuentiones ea res attinet. Natura *Natura*
aut diuina, aut humana, & mortalis est. Diuina sumi-
tur ex augurijs, extis, ominibus, pdigijs, oraculis, diui-
nitas dictis. Mortalis natura diuiditur in sexū, ut uir,
mulier. Nationē, ut Græcus, Barbarus. Patriam, ut Ro-
manus, Atheniensis: Cognationē, ut nobilis, ignobilis.
Aetatem, ut puer, iuuenis, senex: Dignitatem, quæ in
cōmoda animi & corporis distribuitur, siue etiam in
commoda. Animi autem cōmoda, & incommoda sunt,
ut acutus, hebes, memor, obliuiosus, prudens, stultus, ti-
midus, audax: dum hæc insunt à natura, non industria
comparata. Corporis autem sunt, ualetudo, imbecilli-
tas, longitudo, breuitas, formositas, uelocitas, tarditas,
candor, suscedo. item & nasutus, hirsutus, glaucus, &
huiusmodi. *Victus* distribuitur in educationem, apud
quos, quo modo, & cætera. In usum, ut quo in negotio,
quo quæstu sit occupatus, & cætera. In mores, ut libi-
dinosus, an frugi, auarus, an liberalis, & eiusmodi. In
Fortuna considerandum est, seruus ne sit, an liber, pecu-
niosus, an tenuis: exul, abdicatus an secus: priuatus, an
Adfectio cū potestate: fortunatus, an infortunatus. *Adfectio* est
animi, & corporis ex tempore aliqua mutatio, ut uul-
tus letus, tristis, cupiditas, metus, titubatio, pallor, ru-
bor, tremor, oculorum suffusio, gestus insolitus, incessus
modo citus, modo tardus, quæ inter signa cōiecturalia
Habitus numerantur. *Habitus* uirtutes, et uitia corporis et animi
cōplectitur, quæ non insunt à natura, sed industria sunt
comparata

Studium comparata, ut uelocitas, robur, ingenium, memoria, probitas, eruditio, facundia & huiusmodi. Studium est uel hemens animi ad rem quampiam applicatio, ut medicus, orator, poeta, theologus, miles, uel equorum studio

Facta sus, & eiusmodi. Facta casus, et rationes, ex tribus temporibus et poribus considerantur. Ex praeterito quid fecerit, quid rationes illi acciderit, quid dixerit. Ex praesenti, quid faciat, eueniat, quid dicat. Ex futuro quid facturus sit, quod illi euenturum sit, quae dicturus sit, aut ipse aut eius socij, ciues,

Consilium maiores, amici, inimici. Consilium est faciendi excogitata Res ta ratio. Res est totius negotij certis signis conflata causa

Causa plexio, quae potissimum in epilogis adhiberi solet. Causa diuiditur in impulsione, rationationem. Impulsio est temerarius impetus animi ad aliquid faciendum, aut non faciendum, ut ira, cupiditas, uolentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio. Ratiocinatio est, quae commodorum comparatione, aut incommodorum uitatione, ad rem hortatur. Ea consistit in commodorum ad-

ceptione, retentione, augmento, aut incommodorum euitatione, reiectione, diminutione. Est autem duplex causa, principalis, & accessoria. Principalis, ut occidit hominem ex quo pecuniae maximam summam sperabat.

Accessoria, praeterea non ignorans se Clodio, huius inimico acerrimo rem gratam facturum. Locus opportu-

Locus nus, an importunus, angustus, amplus, nemorosus, montuosus, longinquus, an propinquus, celebris an desertus, sacer an prophanus, publicus an priuatus. Modus,

clam

clām an ui, palām an oculte: persuasione an sponte: au/ Modus
dacter an captiose: insciēs an prudens: amore an odio.
Materia, fuste an gladio, arcu, ueneno, incantationib. Materia
Nunc quomodo rationes à circumstantijs inueniantur,
exempla subiiciamus. Proditor es patriæ Catilina. nisi
huius rei testes Cicero produxerit, non est audiendus. Propositio
Ea enim nobilitate, his maioribus natus sum, ut sine te/ Ratio a per/
stibus, id de me suspicari non debeatis. Atq; ideo magis sona rei
expellendus est Cicero, quū hæc sine testibus dicat, qd'
mibi semper inimicus fuerit, & nobilitati (utpote no/ A persona
uus homo) infestus. Nam uestræ prudentiæ, iudices est aduersarij
eam potestatem, talibus uiris nō concedere, ne fictis ar A persona
gumentis nobiles homines circumueniāt. Nō enim tan iudicium
ti sceleris suspitionem sine testibus approbare debetis. Arc
Præsertim in hac republica, in qua leges sanctissime A loco
semper sunt conseruatæ. Atq; ideo magis expellendus,
ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrū, hi A causa
noui homines inuadere conentur. His præsertim tem/ A tempore
poribus, quibus ignobiliū animi, in nobilitatē sunt ac/
censi: & ea licentia uiuitur, ut nemo falsa crimina non
excogitet. De circumstantijs hætenus, unde rationes
propositionū inueniuntur. Nunc de confirmationū in De inuentio
uentione. Profluit autē omnis confirmatio ab ijs locis. ne confirma
Ab exemplo, minori, maiori, æquali, & contrario. tionum

EXEMPLVM.

Oportet tempore belli ob ciuitatis emolumentū ali Propositio
quid innouare. Et maxime nobis Romanis id licet, qui Ratio a per/
n semper sona

semper ad utilitatem reip. aliquid noui solemus exco-
 gitare. Maiores enim nostri ex cōmodo reip. reges ex-
 pulerunt, & decemuiros continuare imperium passi
 sunt: & tribunos plebis sacrosanctos constituerūt. Sci-
 pionem ante tempus consulem creauerunt. Si paterfa-
 miliās multa ē re sua, innouare non ueretur, senatus ob
 Confirmatio reip. cōmodum quippiam innouare nō audebit? Si tem-
 a contrario pore pacis innouare quicquam solemus, tempore belli,
 De inuentio quum res postulat, est innouandum. Profluit expolitio
 ne expolitio à circumstantijs, unde & rationes. Est autē expolitio,
 nis quiddam ex ratione, confirmationeq; conflatum, hoc
 modo. Continuare Scipioni imperium, uel contra leges
 Confirmatio oportet. Nam & maiores nostri ex utilitate reip. de/
 Expolitio ex cemuiros facile continuare imperium passi sunt. Atq;
 tempore illi tunc in pace, nos coacti bello quid faciemus? Et illi
 A causa ad ornandam remp. nos ad defendendam libertatem fa-
 A re ciemus. Et illi decemuiros continuare imperium simul
 A persona passi sunt, nos unum solummodo non patiemur? Et illi
 Appium Claudiū hominem, ut res docuit, libidine per-
 ditum, atq; tyrannicū, nos Scipionem, qui ea continen-
 tiæ exempla dedit Numantiæ, ut omnium probatissimus
 uideretur. In exornationibus uero longe aliter de ex-
 politione præcipitur. Hoc monendus est studiosus, sicut
 ad unam propositionem confirmandam, plures ratio-
 nes adferri posse, ita unam quanq; rationem plaribus
 confirmationibus posse muniri: & item ad confirman-
 das singulas, plures expolitiones posse adhiberi. Verū
 quemadmodum

quemadmodū rationes propositionibus breuitatis cau-
 sa nonnunq̄ admiscuntur, ita cōfirmatio rationi, confir-
 mationi expolitio intexitur. Est igitur hoc loco expo-
 litio, siue Enthymema, oratio quæ à circumstantijs ad De Enthyme
 confirmationem nō sine collatione fertur. Epenthyme mate, et E/
 ma est quædam addita enthymemati acuta excogita penihyme/
 tio. Exempli causa, Coriolani factum plusquam hostile mate
 nobis uideri debet. tyrannicū enim est patriam expug-
 nare. Hostes enim oppugnandi nō sunt, quibus hic ma/ Propositio
 iori odio est prosequendus, quod illi alienam, hic suam Ratio a re
 patriam oppugnat. Et cui plurimū debet, hanc euerte/ Confirmatio
 re conatur, Fluit quidē comprehensio à circumstantijs, a contrario
 sed approbatur à quadā, aut totius in minora, uel pau/ De compre/
 ciora, incisione, aut similiū enumeratione, aut fictoria hensione
 ratione, quæ oppositum rei confingat.

E X E M P L V M

Simulat, non amat puella. quæ si uirum quempiam A fictoria
 amaret, non ego te ueneficij accusarem. Si te ipsum ar/ ratione
 deret, artes tuæ mihi suspectæ nō essent. Si aliū quendā A similitum
 furorem fereret: si alia ægritudine laboraret, nō te ac/ enumeratiōe
 cusarem. Pater tres semel interfecit filios, si duos inter Ab incisione
 fecisset, si unū solū, si non filium, tamen moleste ferretis. totius in
 Misit centum talenta Philippus Atheniensibus, quibus pauciora
 Demosthenes sibi traderetur. Nō si mille daret, nō si de Ab incisione
 cē milia, nō si ciuitates, gentes, prouincias, regna simul in plura
 omnia cōferret, Demosthenē qui Græciæ libertatē, tū Ab incisione
 prudentia sua, tum eloquentia tutatus est, tradituros in minora
 n 2 putarem

putarem. His ego talentis, nō dico Hyperidem, aut Aeschinem, sed ne plebeium quidem quempiam, aut opificem, aut omnino ciuem infimum traderem.

ALTERVM EXEMPLVM

Ego si tuos filios (si modo tui dicendi sunt, quos crudelissime trucidasti) aut uerberibus affecisses, aut exilio, & abdicatione notasses, moleste tamen etiam ferrē, tot pulcherrimos iuuenes uel clarissimo patriæ solo priuari, uel indigne uerberibus cedi. Nunc uero quū nō abdicatione, nō exilio, nō uerberibus, sed morte tres simul abstuleris nō expostulem? nō accuscem? nō grauiter fer-

Ab incisione rum? Et qui si unū interfecisses, exclamarē, nūc tribus totius in necatis, silebo? Inueniuntur itē argumenta, & rationes pauciora à locis topicis, nempe à genere, specie differentia, proprio, definitiōe, toto, partibus, causis, effectis, usibus, iunctis, iudicato, simili, maiori, minori, pari, proportione, oppositis, transsumptione, casu, coniugatis, diuisione.

A genere Genus est, quod continet speciem. Ad generis negationem, consequitur & speciei remotio, nō contra, ut: uirtus non est, igitur nec iustitia. Animal nō est, igitur nec

A specie homo. Remota specie, nō consequitur remotio generis, sed affirmata specie, sequitur affirmatio generis. Iustitia non est, igitur uirtus non est, non consequitur: iustitia est, igitur uirtus est, cōsequitur. Ad remotionem tamen totius generis, consequitur remotio cuiuslibet speciei. Rursus ad affirmationem totius generis, consequitur affirmatio uniuscuiusq; speciei, ut, omne argentum legauit

legauit, igitur & calatum legauit. Omnibus scientijs operam dare iubemur, igitur & poeticae. Nulla uirtus est principi negligenda, igitur nec clementia. Remouetur tamen necessario genus, si quis formas eius omnes per enumerationem negauerit, hoc modo: Nam quod nec ratione utitur, uec brutum est, id ne animal quidem est. Differentia est, qua genus diducitur in speciem. A differentia equaliter infertur, & remouetur species, quam constituit. Genus autem comprobatur, non improbat, ut supra dictum est de specie: ut, si sentit, est animal, si ratione caret, homo non est. Ratione non caret igitur & animal est. Nam si ratione caret, non statim animal non erit. Proprium est, quod soli speciei accidit, ut homini risus. Id, quemadmodum differentia, id cuius est proprium positum, infert, remotum aufert. Ut, quod risibile est, id hominem esse necesse est. Quod risibile non est, id ne homo quidem dici potest. Si tyrannicide proprium est tyrannum occidere, hic tyrannum occidit, igitur premio donandus. Hoc quoniam proprium non est, sic confutabimus, si tyrannum occidere, tyrannicide proprium est, carnifices, quibus tyrannos occidendos tradimus, tyrannum occidunt: carnifices igitur premium accipiant. Definitio est cuiusque rei breuiter, & absolute potestatem complectens oratio. Hec cum re definita conuertatur, necesse est: ut, Si animal rationale est, igitur & homo: Quod nec animal est nec rationale, id homo non erit. Si homo est, ergo & animal rationale

A differentia

A proprio

A definitione

tionale. Si homo non est, igitur ne animal quidē ratio-
nale. Definitio confutatur, si aut uerum proprium, aut
differentia uera, aut genus uerum positum non est: si
quid in altero continetur, aut excluditur, quod non idē
in altero contineatur, aut excludatur hoc modo: Mo-
netam omnem uxori legauit, cœlatum autē argentum
moneta est: argentum igitur cœlatum omne legauit.
Neque enim omne cœlatum argentum moneta dicitur.
Nam patera, & huiusmodi cœlatum argentum est, nec

A descrip- tamen ista monetam uocant. Constituuntur & defini-
tione tiones ex accidentibus, quæ si huiusmodi sint, ut cum
re definita conuertantur, ualet consequutio: ut homo
est animal bipes, erectum, sine pennis. Psitacus auis est
uiridis, rostro adunco, collo rubro, torque insigni in se-

Alterum ge- necta, quæ altero pede cibū tenens uescitur. Cōstituuntur & definitiones ex enumeratis absolute partibus,
nus descrip- tur & definitiones ex enumeratis absolute partibus,
tionis speciebus, siue formis. ut Respublica est, quæ unius, aut
paucorum, aut populi potestate regitur. Hoc genus fa-
cile confutatur, si qua species in enumeratione præteri-
ta additur. Exemplū. Iniuriæ sunt, quæ aut pulsatione
corpus, aut conuicio aures afficiunt. Confutatur. Quid

Ab etymo- si quis filiam tuam rapiat, iniuriæ nō erit? Etymologia
logia est nominis interpretatio, siue notatio: ut, Hic Chryso-
gonus est appellatus, quod aurum undecunq; pariat.
Nam χρυσός Græce aurum, γόν & foetum significat.
Fingit, igitur poëta. De deo disputat, igitur theologus.
Medetur, ergo medicus. A toto inferuntur partes, non

remouentur

remouentur, hoc modo: Si tota Resp. consilio gubernan **A toto**
 da est, ergo & domus, & unusquisq; ciuium. Non tamē
 quoniam tota Resp. fortuna cōmittenda nō est, idcir/
 co nec tu te casui cōmittes. Neq; enim quia tota domus
 redintegranda nō est, igitur nec paries unus. Verum
 partes si uniuersæ colligantur, totū inferunt: si uniuers/
 se remoueantur, totum auferunt. Considerantur autem
 partes, à tempore, à quantitate, à loco: ut, Si neq; in
 cœlo, neq; in terra inuenitur, nusquam igitur inueniri
 poterit. **Causa et effectū cōuertuntur, si modo eiusmo** **A causa**
 di sit causa, ut ab ea una fluat effectus, & ea sola sit ido
 nea ad producendum effectum. Ea quadrisariam diuidi
 tur, in efficientem, materialem, formalem, & finalem.

Ab efficiente causa: ut, Non potest non esse dies, exor **Ab effici**
 to sole. Nec uirgo est, si cū uiro cōcubuit. Si sapiētia ui/ **ente**
 rum bonū facit, & ipsa bona est. Corpus in lumine est,
 ergo facit umbram. Voluptas infamiam gignit, igitur
 fugienda. Virtus honorē adfert, igitur appetenda. Co/
 loratus est, igitur fuit in sole. Puluerulentus est, igitur
 in itinere fuit, non est consequens: harum enim rerum
 plures possunt esse causa. **Sublata materia, & effe** **A materia**
 ctus necessario auferitur: ut, Lignum nullum habuit, nec
 naues igitur potuit fabricare. Ferrum cum desit, qui
 possunt gladios cudere? **A forma: ut, Aperte mentiun** **A forma**
 tur poëta uolasse Dædalum. nam quod natura negat,
 nemo potest facere. **A fine ducuntur argumenta: ut,** **A fine**
 Felicitas est expetenda, igitur & uirtus. Non malū est

uiuere, igitur nec comedere. Bona est medicina, nam
 & salus bona est. Bona est pax, igitur & bellum utile.
 Hæc argumentatio in coniecturali statu potissimū ad-

Ab usibus hibetur. Ab usibus: ut, Equitare oportet, igitur &
 equi habendi. Nauigare conuenit, igitur & naues pa-
 rare conuenit. Tueri uitam licet, igitur & gladium fer-
 re licet. Veterem theologiam scire pulchrum, ergo &

A genera- poëtas didicisse pulchrum erit. A generatione ad cor-
 ruptionem: ut, Malum est extinguere Remp. igitur bo-
 na est Resp. Concordia ciuiū optima, cur non igitur &

Ab adiun- ciuitas? Ab adiunctis: ut, Cæsarem sapientissimū fuis-
 setis se constat, quem nullius unquam rei pœnituerit. Stul-
 tus Antonius, qui nihil unquam gessit, cuius nō postea
 pœnituerit. Pallet, cogitabundus sedet, subinde animū
 mutat, igitur amat. Expalluit, titubauit, trepidauit, igi-
 tur conscius sibi fuit. Si tibi famam meam contaminare
 licuit, mihi expurgare nō licebit? Quem quis amat, nō
 lædit: quem hæredē facit, charū habuit. Orbæ inseruit,
 igitur hæreditatē captat. Si poëta est, igitur lasciuus.
 Si dialecticus, igitur contentiosus. Si theologus, moro-
 sus. Si medicus, auarus. Quæ tamē facile consutari pos-
 sunt, præsertim si eiusmodi sint, ut sepe numero nō con-
 sequantur Ab iudicio, uel autoritate: ut, Optima sta-
 tim discenda sunt. Sic enim Quintilianus institutor op-
 timus faciendum existimauit. A simili sic: Ut in tem-
 pestate, quum maximum periculum, mare, uentiq; mi-
 nantur, tū peritus nauclerus minime à clauo decedit,
 oculos

oculos & manus ad omnia intentas habet. Ita uir sapiens, quum maxime scuit fortuna, & quum res sunt maxime dubie, tum maxime consilio uti, & uigilare ad omnia debet. Locus autem à simili confutatur, si aut dissimile esse docebimus, quod alter simile dixit, aut aliam commodiorem similitudinem adducemus, hoc modo: Ut picem nemo tractat, nisi contaminetur, ita poetas nemo potest legere, quin ad libidinem incite- tur. Negabimus simile quippiam poesim diuinam sci- entiam cum pice habere, aut commodiorem similitu- dinem dabimus, hoc modo. Imò quod apes facere uide- mus, ut ex unoquoq; flosculo, quicquid est optimũ, id excerpant, si quid ueneni, id araneæ exugendum relin- quant. Ita nos in poetis, quod est eruditionis, & bonæ doctrine, id nobis rapiemus, si quid obscœnitatis oc- currerit, id relinquemus. Ut, Neque equus indomitus Simile per ne- gationem quamuis natura bonus, ad eas utilitates, quæ ab eo de- siderantur, idoneus est: Ita nec homo indoctus, quãuis ingeniosus, is est à quo uirtutis fructum possis elicere. Non enim, ut qui currenti ad cursum succedit, ueloci- or est: sic qui imperatori, ad regendum exercitum me- lior. Nec ut nauis, ita amicitia noua fidelior. A maiori A maiori ri, hoc modo: Parenti non obtemperat, & audiet alie- num? Huius mortẽ tam fert familiariter, qd mihi hic faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo & lo- ris cedere. A minori A minori uero sic: Si furem cedere licet, licet & latronem. Si puer ista potuisti, uir nõ poteris?

- A pari** A pari: Si lex parricidam damnat, & matricidam. Si patri in filium ius est, igitur & in filiam. Si fratrem domi alis, cur me eiicias? Porro exemplum, aut simile est, aut contrarium, aut maius, aut minus. Simile exemplum: ut, Iure occisus Saturninus, quonia & Gracchus. Contrarium: ut, Brutus filios prodicionem molientes, occidit. Manlius uirtutem filij morte multauit. Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit. Verres eadem socijs abstulit. Maius: ut, Si propter matrimonium uiolatum Troia funditus excisa est, quid fieri adultero par est? Minus: ut, Tibicines, quum ex urbe recessissent, publice sunt reuocati, ciuitatis principes, qui bene de Rep. meriti sunt, quum inuidia cessissent, ab exilio non sunt reuocandi? Simile ostenditur, a genere, natura, ui, magnitudine, multitudine, tempore, loco, causa, persona, opinione, modo. A genere sic: Extinguitur intellectus, quonia & uisus. Consutatur, sed uisus materialis non item intellectus. A ui: Infit iuuentuti seueritas quaedam, quoniam & senibus. Consutatur, sed iuuentutis propria. A magnitudine: Si sorte non electione fit gubernator nauis, nec imperator classis. Consutatur, at maiori maius ratione gerendum est.
- A multitudine** A multitudine: Nostrae ne, an hostium haec ciuitates sint, dijudicemus. sic enim & maiores de duabus fecerunt.
- A tempore** Consutatur. sed in pluribus maius periculum. A tempore: Continuet Pompeius imperium, quonia & Marius. Consutatur. sed ille atrocissima Reip. tempestate, quum
- nunc

nun urgeat nemo. A loco & causa: Quū in Italia bel- A loco et
 lum sit, non traiciatur in Africā copiae, ne simile quid caus
 cum Atheniensibus patiantur. Confutatur, sed longius
 illi: & ignota in loca, propius nos, et in cognita, & ea
 ex re alios quoq; hostes illi attraxerunt nos hostem
 Hannibalem ab Italia expellemus. A persona: Conti- A persona
 nuet Marius imperium, quoniam & Scipio. Confuta-
 tur, at sanctus ille uir, hic nō aequae. Ab opinione: Qui Ab opinione
 Cereris sacra stuprauit obeuntem, ea poena plectatur,
 qua qui Vestae obeuntem corrumpit. Confutatur: sed
 quae maiori conatu suscipiuntur peccata, atrocius pu-
 nienda sunt. Possunt autem multa horum ad eiusdem
 euerfionem concurrere. Locus à proportionem, hoc Locus a pro-
 differt à simili, quod ibi à simili simile ducitur, hic simi portione
 litudinis, ac proportionis fit collatio. Per simile sic ef-
 fertur argumentū. Nam ut nauis gubernator nō sor-
 te, sed iudicio eligitur, ita in Rep. magistratus sunt eli-
 gendi. Per proportionem sic: Ita se habet ad nauim
 gubernator, ut ad Remp. magistratus. At iudicio, non
 sorte gubernator eligitur. Oportet ergo & magistra-
 tus, iudicio, non sorte eligere. Locus à proportionem
 eodem modo reprehenditur, quo locus à simili. Lo- Ab oppositis
 cus ab oppositis quinque partibus diuiditur. A priuati- A priuatiue
 ue oppositis sic: Cæcus est, igitur nunquā uidebit. Item: oppositis
 Non est solus cæcus, qui caret oculis, nā multos tamen
 si oculos habent, tamen cæcos adpellare non dubita-
 mus. A negatione: Pacē contempserunt Carthaginenses, A negatiōe
 in Hi/

- A relatiue oppositis** In Hispania enim nostros socios sollicitant. *A relatiue oppositis*: Carthaginenses Romanis subiectos esse conceditis? constat igitur Romanos Carthagini imperasse. Si tu me præceptorem appellas, cur ego te non appellem discipulum? Si fateris à me tibi creditam pecuniam, tu mihi debes. Si me pro filio non habes, nec tu mihi pro patre habebis. Si nos pro tuo exercitu non habes, nec te pro imperatore ducemus. *A contrarie oppositis*: Si sanus non es, ægrotare constat. Si amandus, qui bene meretur, odio prosequendus, qui male. Si præmio dignus, qui tyrannum occidit: supplicio afficiendus, qui tyrannum iuuat. In contrarijs, quæ mediata uocantur, non consequitur necessario: ut, Si niger non est, igitur albus est, nam uiridis, aut ruber esse potest.
- A disparatis** *A disparatis*: Disparata genere sunt, quæ sub eodè genere posita, diuersis differentijs, uel proprijs separantur. Quæquam etiam quæ genere distant, disparata possint uocari: ut, Si homo est, igitur nec asinus, nec deus & c. Tu quum decem pondo argenti deposueris, qua fronte auri tantundem repetis? Marmoream domum diruisti, & reponis latericiam? *A transumptione*: Philosophus non inuidet, quoniam nec sapiens. Distinguitur hic locus ab interpretatione, quoniam hic nihil exponitur, sed à uerbo notiori, minus notum insertur, illic nominis ratio affertur, hoc modo: Sapiens non inuidet, philosophus amator est sapientiæ. igitur non inuidet. *A cõjugatis*: Si rhetorice uirtus est, rhetorem

torem studiosum esse necesse est. A casibus: Si ingrati A casibus
 tudo turpis est, turpiter igitur facis, qui bene merito
 gratiam non referas. A diuisione: Diuisio fit, aut per A diuisione
 negationem, aut partitionem. Per negationem hoc mo-
 do: Aut utile est bellū indicere, aut non: sed non est uti-
 le bellum inferre, igitur quiescere utile est. Partitio au-
 tem aut est generis in species: ut, Animalium quædam
 ratione participant, quædam sunt rationis expertia,
 aut totius in partes, aut uocis in significata, aut subie-
 cti in accidentia, aut accidētis in subiecta, aut acciden-
 tis in accidentia. Sed de his hæctenus satis, iam ad par-
 tes suasorio generi proprias redeamus. Tutum, quod Tutum
 ad incolumitatem pertinet. Iucundum, quod uolupta- Iucundum
 tem aut animi, aut corporis, aut utriusq; adfert. Faci- Facile
 le, quod sine periculo, aut negotio fieri possit. Necessa Necessarium
 rium, quod aliter fieri nequit. Cætera à rhetorum præ-
 ceptis petātur. Nemo putet omnibus his partit us sem-
 per in suadendo utendum esse, quod per longum foret,
 præsertim in epistola. Sed quot incidēt, & quanta ex
 parte, eatenus attingere sat fuerit. Conciliato igitur
 eius animo, cui scribimus: deinde si incidērit, subiecta
 narratione: tertio loco id quod suadere, aut dissuadere
 volumus, cum amplificatione quadam est proponen-
 da. Deinde post diuisionem, aut etiam ommissa diuisio-
 ne: ratio, aut multe rationes sunt subdendæ: rationibus
 confirmationes subiungendo. Confirmationi ipsi non-
 nunquam altera confirmatio firmamenti causa appo-
 nitur

nitur. Deinde rem locupletabimus, exemplo, autoritate, prouerbio, sententia, simili, dissimili, cōtrario. Quæ ita inter se miscebimus, ut nunc à ratione ad simile, à simili ad exemplum, ab exemplo rursus ad rationem, uel eandem alijs uerbis uestitam, uel aliam ueniamus. Nam ab exemplis rationes nonnunquam nascuntur. Item autoritati, sententiæq; rationem conuenit subijcere. De exemplorum uarietate iam diximus. Similia ex omni rerum genere petuntur, quare plurimorum animantium, herbarum, aliarumq; rerum species & naturas cognitas, & perspectas habere conducet: autoritates quoq; alias philosophorum, alias oratorum, theologorum, historicorum. Quæ si scite intermiscibimus, nunquam deerit quod dicamus, & satietatem uarietate facile uitabimus. In hac uarietate, expolitione, & collectione rhetorica diligenter utemur. Huius præceptiuncule hoc erit exemplum.

EXEMPLVM EPIST. SVASORIAE.

Vanquam pro tua singulari sapiëntia, ipse
 Q abunde per te sapis affinis iucundissime,
 nec alienis eges cōsilijs, tamen hoc uel ue
 Beneuolenti- teri nostræ amicitiae, quæ ab ipsis propè cunabulis unã
 am captat cum etate nobis accreuit, uel tuis summis in me offici
 is, uel arctissimæ deniq; affinitati debere me putauis
 si is esse uellem, quæ tu me semper existimasti uirũ &
 Attentio amicũ, & gratũ, ut id quod ad tuã tuorumq; salutem
 ac di

ac dignitatem plurimū interesse iudicasset, te libenter ac libere admonerem. Aliena nonnunquam rectius quā nostra perspiciamus. Tuum consilium meis in rebus persæpe sum secutus, neq; minus felix mihi comperi, quā erat amicum. Nunc si uicissim in tuis meum sequi uoles, futurum arbitror, ut neq; me suasisse, neque te pœniteat paruissse. Cœnauit apud me sexto Idus Apriles, cum in uilla Montana essem, Antonius Baldus homo, ut scis, tuarum rerum studiosissimus, generiq; tuo iam inde ab initio coniunctissimus. Triste plenumq; lachrymarum conuiuium. Nunciabat mihi magno utriusq; dolore, matrem tuam fœminam integerrimam, e uiuis concessisse: sororem tuam luctu ac desiderio uictam, sterili dicatarum uirginum choro ascriptam esse: ad te unum spem stirpis tuæ redisse: amicos summo consensu tibi puellā summo genere natiua, forma præstanti, optime moratam, postremo tuam amantissimam, summa cum dote obtulisse Te uero nescio qua seu doloris impotentia, seu religione, ita cœlibatū decreuisse, ut nec generis studio, nec sobolis amore, nec amicorum ullis, aut monitis, aut precibus, aut lachrymis abduci possis à sententia.

Tu tamen uel me autore, mentem istam mutabis, cœlibatu relicto, sterili ac parum humano uita instituto, sanctissimo coniugio indulgebis.

Qua in re neq; tuorum charitatē, quæ tamen alioquin animum tuum uincere debebat: neque meam auctoritatem

Fides

Narratio habens in se argumentorum semina

Propositiu

Diuisio, hoc est, limen argumentation.

toritatem quicquam mihi prodesse cupio, nisi clarissimis rationibus ostendero: id fore tibi longe tum honestius, tum utilius, tum iucundius. Quid quod etiam hoc tempore necessarium.

- Ab honesto Nam primum hac in re, si te honesti ratio mouet, quæ apud probos uiros plurimum ualere debet, quid matrimonio honestius, quod ipse Christus honestauit, qui nuptijs unâ cum matre, non solum interesse dignatus est, uerum etiam nuptiale conuiuium miraculorum suorum primitijs cōsecrauit? Quid sanctius, quod ipse rerū parens instituit, adiunxit, sanctificauit: quod ipsa
- A laudabili sanxit natura? Quid eo laudabilius, quod qui reprehendit hæreseos damnetur? Tam est honorificum matrimonium, quàm est infame uocabulū hæretici. Quid æquius, quàm id reddere posteris, quod ipsi a maiori
- Rationes per bus accepimus? Quid inconsideratius, quàm id sanctimonie studio, perinde ut prophanum fugere, quod deus ipse totius sanctimonie fons ac parens sanctissimū haberi uoluit? Quid inhumanius, quàm hominem ab humane conditionis legibus abhorrere? Quid ingratius, quàm id negare minoribus, quod ipse nisi à maioribus accepisses ne esses quidem qui negare posses?
- Confirmatio Quod si matrimonij querimus autorem, non à Lycurgo, non à Mose, nō à Solone, sed ab ipso summo rerum omnium opifice conditum & institutum est ab eodem & laudatū, ab eodē honestatū consecratumq; . Siquidem initio cum hominē e limo finxisset, miserā prorsus

sus & inamœnam eius uitã fore intellexit, nisi sociam
 Euã adiungeret. Quare uxore nõ è luto illo quo uirũ,
 sed ex Adæ cratibus eduxit, quo profusus intelligere
 mus nihil nobis uxore carius esse debere, nihil coniun-
 ctius, nihil tenacius adgluminatũ. Idem ille post diluuiũ
 mortaliũ generi recõciliatus hãc primã legẽ prouul-
 gasse legitur, nõ uti cœlibatum amplecterentur, sed ut
 crescerent, ut multiplicarentur, ut terrã implerent. At
 quo pacto, nisi cõiugio darẽt operã? Et ne hic uel Mo-
 saicæ legis libertatẽ, uel tempestatis illius necessitatẽ
 causemur, quid aliud sibi uult illud in Euãgelicis quoq;
 literis repetitum cũ probatumq; Christi suffragium?
 propter hoc, inquit, relinquet homo patrem & mar-
 trem, & adhærebit uxori suæ. Quid parentum pietar-
 te sanctius? At huic tamen coniugalis præfertur fides
 Quo autore? nempe deo. Quo tempore? nõ Iudaismi
 tantum, sed Christianismi quoq;. Deseritur pater, dese-
 ritur mater, & adhæretur uxori. Filius emancipatus
 incipit sui iuris esse. Filius abdicatus desinit esse filius,
 At sola mors dirimit coniugium, si tamen illa dirimit.
 In his modo dirimitur, qui coniugiũ repetunt. Quã
 diu perseuerat coniugalis affectus, non uidetur direm-
 ptum matrimonium. Iam si cætera sacramenta, quibus
 ecclesia Christi potissimũ nititur, religiosa quadã uev-
 neratione coeũtur, quis non uidet huic plurimũ religi-
 onis deberi, quod & à deo, & primũ omnium est insti-
 tutũ? Et cætera quidẽ in terris, hoc in paradiso: cætera

Homo pri-
 mum condi-
 tus, mox axo-
 ri iunctus

Post diluui-
 um renouata
 matrimonij
 lex

Quod nature
 lege fuerit
 proditum, e-
 uangelica
 comprobant
 autoritas

ad remedium, hoc ad consortium felicitatis: cetera nature collapsæ sunt adhibita, unum illud conditæ datum ab impari est. Si leges à mortalibus institutas sanctas habemus, non erit coniugij lex sanctissima, quam ab eodem accepimus, à quo & uitam, quæ una propè cum ipso hominum genere nata est? Deniq; ut legem exemplo confirmaret, adolescens, ut dictum est, ad nuptiale conuiuium uocatus, unà cum matre libens adfuit: nec adfuit modo, uerum etiã prodigioso munere honestauit, haud

Confutatio alibi miraculorum suorum initium auspiciatus. Cur igitur inquires, Christus ipse à coniugio abstinuit? Quasi uero non plurima sint in Christo, quæ mirari potius quàm imitari debeamus. sine patre natus, sine parentis dolore processit, clauso monumento prodijt. Quid in eo non supra naturam? Sint hæc illi propria. Nos intra naturæ legem uiuentes, suspiciamus illa quæ supra naturam sunt: quæ pro modulo nostro sunt emule

Altera confutatio

mur. Sed è uirgine nasci uoluit. E uirgine quidem, sed coniugata. Virgo mater, deum decebat: coniugata, nobis quid esset agendum significauit. Virginitas eam decebat, quæ cœlestis afflatu numinis illibata pareret illibatum. Sed Ioseph sponsus, nobis casti coniugij leges commendat. Qui magis coniugalem societatem potuit commendare, quàm quod arcanam illam, & angelicis quoque mentibus stupendam, diuinæ nature cum humano corpore animaq; coniunctionem: quod ineffabilem illum & æternum in ecclesiam suam

amor

amorem declarare uolens, se sponsum illius, illam spon-
 sam suam appellat? Magnum, inquit Paulus, matrimo-
 nij sacramentum est, in Christo, & in ecclesia. Si qua
 fuisset in rerum natura, sanctior copula: si quod sœdus
 religiosius, quàm coniugium, profecto ab eo sumpta fu-
 isset imago. Quid simile usquam de cœlibatu legis in
 arcanis literis? Honorandum connubium, & thorus
 immaculatus prædicatur apud apostolum Paulum, cœ-
 libatus hic ne nominatur quidem. Nec excusatur qui-
 dem nisi compensatione maioris boni. Alioqui si quis
 naturæ legem sequutus, det operam liberis, præferen-
 dus est illi, qui perseuerat in cœlibatu, non ob aliud,
 nisi ut sibi liberius uiuat. Vcre cõtinentes, ac uirgines
 laudatas legimus, cœlibatus ex se nullã habet laudem.
 Iam uero Mosaica lex sterile coniugium, execratur,
 atq; ob id à communibus aris quosdam submotos legi-
 mus. Quamobrem tandem? nempe ideo, quod tanquã
 inutiles, & sibi duntaxat uiuentes, populum nulla so-
 bole auerent. In Deuteronomio præcipuũ benedicti-
 onis argumentum proponitur Israelitis, quod nullus
 esset inter illos futurus sterilis, nec mas nec fœmina. Et
 Lya dicitur despecta à domino, quod non pareret.
 Quin & in Psalmis inter præcipuas beatitudinis par-
 tes refertur, uxoris fœcunditas. Vxor inquit tua sicut
 uitis abundans, filij tui sicut nouellæ oliuarum in cir-
 cuitu mensæ tuæ. Quod si lex damnat ac notat sterile
 matrimoniũ, cœlibes multo amplius damnauit. Si na-

Ab impari

tura poenam non effugit, ne uoluntas quidem effugiet.
 Si damnantur quorum uoluntati natura defuit, quid
 commerentur ij, qui ne operam quidem dederunt, ne
 Laus coniugii steriles essent? Hebraeorum leges hoc honoris habe
 a præmiis bant matrimonio, ut qui sponsam duxisset, eodem an
 no non cogeretur in bellum exire. Periclitatur ciuitas,
 A necessario nisi sint qui eam armis tueantur. At certum exitiū est,
 nisi sint qui coniugij beneficio iuuentutē, semper mor
 talitate deficientem sufficiāt. Quin & Romanae leges
 eos qui cœlibes essent, damno etiam multabāt, à Reip.
 muneribus secludebāt. At qui liberis Remp. auxissent,
 eis tanquam bene meritis præmium è publico statue
 bant. Priscæ leges poenas constituerant aduersus cœli
 bes, quæ tametsi per Constantinum Casarem tempera
 tæ sunt in fauorem Christianæ religionis, tamen argu
 unt quàm non sit è Rep. uel minui ciuitatē amore cœ
 libatus, uel spurij impleri. Quin Cæs. Augustus Cen
 sor, inquisiuit in militem quod in ducenda uxore non
 paruisset legibus, & periclitabatur ni docuisset se tri
 um liberorum parentem. Declarant & in hoc Cæsa
 rum leges fauorem erga coniugium, quod indictas ui
 ditates à Miscella inductas sustulerūt, ac sublatis pœ
 nis huiusmodi pacta, tanquam præter æquum & bo
 num inita pro irritis haberi uoluerūt. Adde quod Vl
 pianus declarat dotis causam semper & ubiq; præci
 puam, quod haud quaquam fuisset, nisi præcipua quæ
 dam utilitas ex matrimonio proficisceretur. *Habitus*
 est

est honos coniugio, sed maior fecunditati. Simul atq;
 contigisset nomen patris, hereditatis & omnis legati
 atq; etiã caduci capax reddebatur. id liquet etiam ex
 poeta Satyrico: per me scriberis hæres, Legatũ omne
 capis, nec non & dulce caducũ. Plus etiam commodor
 rum adferebat ius trium liberorum, in his est immunit
 tas à publicis legationibus. Quinq; porrò liberi uacat
 tionem impetrant à personalibus quoq; muneribus,
 quod genus est tutela. Ei cui tredecim liberi contigisse
 sent Iulianus imperator non modo uacationem indul
 sit à decurionatu, sed simpliciter ab omnibus munerib
 bus. Nec silent huius tanti fauoris causam sapientissi
 mi legũ cõditores. Quid immortalitate felicius? Hanc
 natura negatam, matrimoniũ arte quatenus licet lar
 gitur Reip. Cui non optabilis est apud posteros memo
 ria? Hæc nullis fornicibus, nullis pyramidibus, titulis
 ue certius propagatur, quàm liberorum procuratio
 ne. Apud Adrianum imperatorem causam uicit Albi
 nus, non alia cõmendatione, q̃ quod Reip. dedisset nu
 merosam sobolẽ. Proinde dispendio fisci, passus est libe
 ros in paterna bona in solidũ succedere, quod intelli
 geret imperiũ magis fulciri propagatione iuuentutis,
 q̃ pecuniarum accessione. Postremo cæteræ leges nec
 omnibus regionibus, nec quibuslibet temporibus con
 gruunt, sola coniugij lex ad omnes orbis nationes, ad
 omne tẽpus pertinet. Lycurgus leges tulit, ut qui uxo
 res non ducerent, hi & æstate arcerentur à ludis ac

spectaculis, hyeme uero nudi forū circuirent, ac semet
 ipsos execrati, iusta pati dicerent, quod legibus non
 A poenis paruissent. In summa, uis scire quantū matrimonio
 tribuerit antiquitas, uiolati matrimonij poenā perpen-
 de. Græci quondam uiolatum matrimonij ius, decenni
 bello uindicandū censuerūt. Ad hæc non Romanis mo-
 do, uerum etiam & Hebræis, & Barbaricis legibus,
 adulteris poena capitalis statuebatur. Furem quadru-
 pli poena absoluebat, adulterij scelus securis expiabat.
 Apud Hebræos autē populi manibus lapidabatur, qui
 id uiolasset, sine quo populus non esset. Nec hoc con-
 tenta legum seueritas, illud etiam permisit, deprehen-
 Ab impari sum adulterum sine iudicio, sine legibus confodere: ni-
 mirū id donans dolori maritali, quod grauate conce-
 dit uim à capite propellenti: quasi lædat atrocius, qui
 coniugem adimat, quā qui uitam. Profecto sanctissimam
 quandā rem coniugium uideri necesse est, quod uiola-
 tum humano sanguine sit expiandum: cuius ultio, nec
 leges, nec iudicem expectare cogitur, quod ius nec in
 parricidio est.

Sed quid de scriptis legibus agimus? Naturæ hæc
 lex est, non in tabulis æreis exarata, sed animis nostris
 penitus insita: cui qui non paret, ne homo quidem sit
 A defini- existimandus, nedum bonus ciuis. Nam si, ut Stoici ho-
 mine mines acutissimi disputant, recte uiuere, est naturæ
 ductum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quàm
 A natura matrimonium? Nihil enim tam à natura, non homini-
 bus

bus modo, uerum etiam reliquo animantium generi insi-
 situm est, quàm ut suam quodq; speciem ab interitu
 uindicet, & propagatione posteritatis, tanquam im-
 mortalem efficiat. Quod sine coniugali coniunctione
 fieri non posse quis ignoret? Turpissimū autem uide- A minore
 tur muta pecora naturæ parere legibus, homines Gi-
 gantum more naturæ bellū indicere. Cuius opus, si ocu-
 lis haud cæcutiētibus inspiciamus, intelligemus in om-
 ni rerum genere coniugij speciem quandam inesse uo-
 luisse. Omitto enim iam de arboribus, in quibus Plinio In arbore
 autore, cum primis graui, adeo manifesto sexus discrimi- coniugium
 mine coniugij inuenitur, præsertim in palmis, ut nisi Lib. 14. c. 4
 marita arbor in fœminas circumstantes ramis incum-
 bat, tanquam concubitum appetens, hæ planè steriles
 mansuræ sint. Idem indicat, autores esse, qui credunt in
 omnibus quæ gignit tellus, inesse sexum maris & fœ-
 mine. Taceo de gemmis, in quibus sexū inueniri scri- In gemmis
 psit idem autor, at non solus. Nonne deus ita res cun-
 ctas uinculis quibusdam connexuit, ut aliæ alijs egere
 uideantur? Quid cœlum perpetuo motu uersatile, non Coitus coeli
 ne dum tellurem omnium parentem subiectam, uario et terræ
 rerum genere fœcundat, uelut infuso semine, mariti
 fungitur officio? Sed singula percurrere nimis longū
 arbitror. Quorsum autem hæc spectant? cō uidelicet,
 ut intelligamus coniugali societate & constare, &
 contineri omnia: sine ea dissolui, interire, collabi cun- Fabula et e
 ctâ. Fingunt ueteres illi ac sapientissimi poetæ, quibus ius expositio

studium fuit philosophiæ præcepta fabularum inuoluntis tegere, Gigantes anguipedes terræ filios, extructis in cœlum montibus bellum superis intulisse. Quid hæc sibi uult fabula? Nimirum immanes quosdam ac feros homines & obscuros, à coniugali concordia uehementer abhorruisse, eoque fulmine præcipitados, hoc est, funditus interisse, cum id uitarent, quo solo constat humani generis incolumitas. At ijdem Orpheum poetam, ac citharædum saxa durissima cantu mouisse commemorant. Quid significantes? Nempe uirum & sapientem & facundum, homines saxeos & ferarum ritu uiuentes, à uago concubitu prohibuisse, atque ad matrimonij sanctissimas leges adduxisse. Apparet igitur, qui connubij amore non tangitur, eum non hominem, sed saxum uideri, hostem naturæ, numini huius rebellem, suapte stultitia sibi perniciem accersere. Crudelior enim est, qui generi suo, quam qui uni sibi molitur exitium. Age uero, quandoquidem in fabulas minime fabulosas incidimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plutonem ipsum, manesque permouit, ut Eurydicen suam liceret abducere; quid aliud poetas cogitasse putamus, quam ut nobis coniugalem amorem commendarent, qui apud inferos quoque sanctus, ac religiosus haberetur? Eodem pertinet, quod antiquitas coniugio Iouem Gamelium præfecerat, Iunonem pronubam, Lucinam, quæ parturientibus adesset: superstitiose quidem errans in deorum nominibus, at

non errans in hoc, quod matrimonium rem sacram
 ac dignam, quæ dijs curæ sit, iudicari. Diuersi quidem Ab autorita/
 apud diuersos populos ac nationes, ritus legesq; sue te et exem/
 re. Nulla unquam gens tam fuit barbara, tam ab huma plis
 nitate omni aliena, apud quam coniugij nomen non
 sanctum, non uenerandum sit habitum. Hoc Thrax,
 hoc Sarmata, hoc Indus, hoc Græcus, hoc Latinus, hoc
 uel extremus orbis Britannus, aut si qui sint his quoq;
 semotiores, religiosum habuit. Quid ita? quia necesse
 est omnibus esse commune: quod communis hominum
 parens inseuit: & adeo penitus inseuit, ut huius rei sen
 sus non solum ad turtures & columbos, uerum etiam
 ad immaniſſimas feras pertingat. Siquidem leones in Pietas et
 uxorem mites sunt, Pro catulis dimicant tigrides. Asi in feris
 nos per obstantes ignes agit prolis tuendæ pietas.

Atq; hoc sanè ius naturæ uocant, ut efficacissimum,
 ita latissime patens. Vt igitur diligens cultor non est, simile
 qui præsentibus rebus contentus, arbores adultas satis
 quidem accurate tractat: cæterum neq; propagandi,
 neq; inserendi curam agit, propterea quod necesse est,
 paucis annis eos hortos quantumuis diligenter excu/
 tos interire, Ita parū diligens in Rep. ciuis censendus,
 qui præſenti turba contentus, de propaganda ciuium
 multitudine non cogitat. Nemo igitur unquam egre/
 gius ciuis habitus est, qui nõ liberis gignendis, recteq;
 instituendis operam dederit. Apud Hebræos & Per Hebræi
 sas laudi in primis erat, quàm plurimas habere uxo Perſe

res, tanquam ei patria plurimum deberet, qui eam puerosissima sobole locupletasset. Num tu Abraham ipso sanctior uideri studes? Is pater multarum gentium non esset appellatus, idque deo auspice, si uxoris contubernium refugiisset. Num tu Iacob religiosior haberi quæris? Is Rachelis amplexus tam diuturna seruitute, redimere non dubitauit. Num Solomone sapientior? At quantum ille uxorum gregem domi aluit? Num Socrate castior, qui Xanthippen foeminam etiam morosam domi pertulisse legitur: non tam ut ille suo more iocabatur, quo domi disceret tolerantiam, sed ne in naturæ officio claudicasse uideretur. Intellexit enim uir unus Apollinis oraculo sapiens iudicatus, hac lege se genitum, ad hanc natum, hoc se debere naturæ. Nam si recte à ueteribus philosophis dictum est: si non temere à nostris theologis comprobatum: si merito, uelut adagionis uice ubique decantatum, neque deum, neque naturam quicquam frustra facere: cur hæc membra tribuit, cur hos stimulos, hanc gignendi uim addidit, si contumeliosus per se laudi ducitur? Si quis te magnifico munere donaret, arcu, ueste, aut gladio, indignus accepto uideberis, si uti eo aut noles, aut nescies. Cum cætera omnia tanta ratione sint constituta, haud uerisimile uideri debet, hac una in re naturam dormitasse. Nec audio qui mihi dicat foedam illam et obscenam pruriginem et Veneris stimulos non à natura, sed à peccato profectam. Quid tam dissimile ueri? Quasi uero matrimo-

niura

nium, cuius munus sine his stimulis peragi nequit, non culpam præcesserit. Iam in cæteris animantibus unde illi stimuli? à natura, an à peccato? Mirum ni à natura. Nam in corporis affectionibus minimum interest inter hominē & reliquas animantes. Postremo nos imaginatione fœdum reddimus, quod suapte natura pulchrum ac sanctum est. Alioqui si res non opinione uulgi, sed ipsa natura uelimus expendere, qui minus fœdum brutorum animantiū more, edere, mandere, concoquere, excernere, dormire, quàm licita permissaq; Venere uti? At uirtuti potius quàm natura paren- Confutatio
 dum. Perinde quasi uirtus sit ulla dicenda, quæ cum natura pugnet: unde nisi profisciscatur, ne esse quidem poterit, quæ cultu & disciplina perficiatur. Sed apo- Confutatio
 stolorum te institutum delectat, qui & ipsi cœlibat-
 tum sunt secuti, & alios ad id uitæ genus sunt cor-
 hortati. Imitentur sanè apostolos uiri apostolici, quo-
 rum cum sit muneris & docere, & instituere ple-
 bem, non queunt simul & gregi, & uxori satisfacere. Quanquam & Apostolis aliquot uxores fuisse constat. Episcopis cœlibatum concedamus. Quid tu apo-
 stolicum institutum sequeris, ab apostolico munere longe alienissimus, homo nimirum & prophanus, & pri-
 uatus? Illis hoc ueniæ datum est, ut uacent à coniugij munere, quo magis uacaret copiosorem prolem Christo gignere. Sit istud sacerdotum ac monachorum priuilegium, quos apparet in Essenorū institutū succesuisse

successisse. Tui status alio ratio est. At ipse Christus,
 inquires, beatos pronunciauit, qui sese castrarunt ob re-
 gnum dei. Non reiicio autoritatem, sed sententiam in-
 terpreteror. Primum arbitror hoc Christi dogma, ad ea
 tempora potissimum pertinere, quibus oportebat ec-
 clesiasten ab omnibus mundi negocijs quàm maxime
 expeditum esse. Cursitandum erat per omnes terras,
 imminebat undiq; persecutor. Nunc is est rerum ac
 temporum status, ut nusquam reperias minus inquina-
 tam morum integritatem, quàm apud coniugatos. Ex-
 aggerent quantumlibet suum institutum monachorum
 ac uirginum examina: iactent quantum uolent ceremo-
 nias, cultusq; suos, quibus potissimum inter ceteros ami-
 nent: sanctissimum uitæ genus est, pure, casteq; seruatum
 coniugium. Præterea non is modo sese castrat, qui ui-
 uit cælebs, sed qui caste, sancteq; colit coniugij munus.
 Atq; utinam uere castrati sint, quicumq; suis uitijs ma-
 gnificum castrationis prætexunt titulum, sub umbra
 castitatis turpius libidinantes. Neq; enim mei pudoris
 esse puto, commemorare, in quæ dedecora sæpe prola-
 bantur, qui naturæ repugnant. Postremo ne præcipit
 quidem Christus ulli cœlibatum, at idem diuortium pa-
 lām interdicit. Mihi sanè uidetur, non pessime consul-
 turus rebus ac moribus hominū, qui sacerdotibus quo-
 que ac monachis, si res ita ferat, ius indulgeat coniu-
 gij: præsertim quum ubiq; tam ingens sit sacerdotum
 turba, quorū quotusquisq; castam agit uitam? Quanto
 satius

Jatius concubinas in uxores uertere, ut quas nunc habent cum infamia, cum irrequieta conscientia, habeant palam cum honesta fama: ac liberos gignant, quos ut uere legitimos ament, sancteque instituant, quibus & ipsi pudendi non sint, & uicissim ab illis cohonestentur.

Atque id, opinor, iam pridem procurassent episcoporum officiales, nisi prouentus amplior esset ex concubinis, quam ex uxoribus. Sed diuina quaedam res est: angelica res est uirginitas. At humana quaedam res est coniugium. Ego nunc homo loquor homini, plebeius plebeio, infirmus infirmo. Laudanda quidem res est uirginitas, at ita, si non haec laus ad quam plurimos transferatur.

Quam si uulgo usurpare homines incipiant, quid uirginitate dici, cogitariue possit exitius? Tum si in ceteris maxime laudem mereatur uirginitas, in te certe reprehensione carere non potest, per quam stabit, quo minus optimum illud genus & immortalitate cum primis dignum oblitteretur. Postremo minimum abest à uirginitatis laude, qui ius illibatum coniugij seruat, qui uxorem gignendae proli, non libidini habet. Si frater fratris sine liberis defuncti semen excitare iubetur, tu uniuersi tui generis spem interire sines, praesertim cum ad te unum reciderit? Neque uero me clam est, magnis uoluntatibus priscorum patrum decantatas uirginitatis laudes: quorum Hieronymus adeo miratur eam, ut non multum absit à contumelia matrimonij, & ab episcopis orthodoxis ad palinodiam sit inuitatus. Verum donec

Confutatio

Ex lege

Mosaica

Confutatio

netur

donetur hic ardor illis temporibus, nunc optarim, ut
 isti qui passim sine delectu, ad coelibatum ac uirginita-
 tem adhortantur etatem, quæ sibi nondum est nota,
 hoc operæ collocarēt in describenda imagine casti pu-
 riq; matrimonij. Atqui his ipsis quibus tantopere pla-
 cet uirginitas, nō displicet bellum aduersus Turcarum
 gentem, qui numero tot partibus nos superant: quorū
 si rectum est iudicium, consequetur, ut in primis rectū
 & honestum habeatur, pro uirili liberis gignendis ope-
 ram dare, & iuuentutem in belli usum sufficere. Nisi
 forte bombardas, tela, naues, ad hoc bellum apparan-
 das putant, uiris opus esse non putant. iidem probant
 ut ethnicorum parentes ferro trucidemus, quo liceat
 filios etiam inscientes baptizare. Id si uerum est, quan-
 to mitius est idem efficere coniugiorum officio? Nulla
 impari ratio tam immanis est, quin excretur infanticidium.
 Principum leges pari propemodum seueritate puni-
 unt prouocatum abortum, & accersitam pharmacis
 sterilitatem. Quur ita? Quia minimum interest inter
 eum, qui quod nasci cœperit, intercipit: & eū, qui pro-
 curat, ne quid nasci possit. Hoc quod in tuo corpore
 uel arefcit, uel magno etiam salutis periculo corrup-
 pitur: quod in somnis elabitur, homo erat, si modo tu
 esses homo. Execrantur Hebræorum literæ, uirum qui
 iussus congregi cum uxore fratris defuncti, ne quid na-
 sceretur, proiecit semē in terram: & uita iudicatus est
 indignus, qui uitam inuidit nascituro foetui. At quantum

lum ab hoc differunt, qui sibi perpetuam sterilitatē in-
 dicunt? An nō uidentur tot homines occidere, quot e-
 rant nascituri, si liberis gignendis dedissent operam?
 Quæso, si cui sit fundus soli natura feracis, quem incul-
 tum sinat perpetuo sterilem esse, nōne legibus pœnas
 daret, eò quod Reip. intersit, ut suam quisque rem bene
 tractet? Si punitur is, qui negligit agrū, qui ut maxime
 colatur, nihil aliud fert, quàm triticū, aut fabas, aut pi-
 sa: qua pœna dignus est, qui recusat eum fundū colere,
 qui cultus fert homines? Atq; illic diutino molestoq; la-
 bore est opus, hic breuē culturā etiam uoluptas ueluti
 paratū præmiū inuitat. Quare si quid naturæ sensus: Epilogus su-
 si honestum, si pietas, si religio, si officiū, si uirtus te mo-
 uet, cur ab eo abhorres, qd' deus instituit, natura san-
 gumentat, ratio suadet, diuinæ pariter & humanæ literæ lau-
 tionum
 dant, leges iubent, omniū gentiū cōsensus approbat, ad
 qd' optimi cuiusq; exemplū adhortatur. Quod si ple-
 A iucundo
 ræq; res etiam acerbæ, uiro bono sunt expetendæ, non
 alio nomine, q̄ q̄ honestæ sunt, matrimonium profecto
 multo maxime expetendū. de quo q̄ dubitare possit,
 plūsne habeat honestatis, an uoluptatis. Quid enim Rationes
 dulcius, q̄ cū ea uiuere, cū qua sis nō beneuolentiæ mo-
 do, uerū etiam corporū mutua quadam cōmunionē ar-
 tissime copulatus? Si magnam quandam animi dele-
 Stationem ex reliquorum necessariorum beneuolentiā
 capimus, quàm dulce in primis sit habere, qui cū ani-
 mi tui secreto affectus cōmunicet: qui cum perinde ut
 tecum

tecum loquaris: cuius fidei te tuto committas: qui tuas
 fortunas suas esse ducat. quid tu credis habere felici-
 tatis mariti uxorisq; coniunctionem, qua nulla possit
 in rerum natura inueniri, neq; maior, neq; firmior? Cū
 ceteris enim amicis animorū duntaxat beneuolentia
 coniungimur, cum uxore & summa charitate, & cor-
 porum pexmixtione, & sacramenti foedere, & fortu-
 narum omnium societate copulamur. Præterea in cæ-
 teris amicitijs quanta simulatio? quanta perfidia? Sed
 ij quos nostri amantiſſimos existimamus, sicut hiru-
 dines, exacta æstate deuolant, ita fortuna reflante defi-
 ciunt. Nonnunquam recentior amicus ueterem eicit.
 Paucos audiuiſimus, quorū fides usq; ad uitæ finem con-
 stiterit. Vxoriam uero charitas non perfidia corrumpi-
 tur: nulla simulatione obscuratur, nulla rerum mutatio-
 ne conuellitur: deniq; sola morte, imò ne morte quidem
 distrahitur. Illa parentum, illa sororū, illa fratrum pier-
 tatem, tui amore contemnit: te unum respicit: ex te pen-
 det: tecum emori cupiat. Res est? habes quæ tueatur, ha-
 bes quæ augeat. Non est? habes quæ quærat. Si res se-
 cundæ sint duplicatur felicitas: sin aduersæ, erit quæ te
 consoletur, quæ asideat, quæ inseruiat, quæ tuum ma-
 lum suum esse cupiat. An tu uoluptatem ullam cū hac
 tanta coniunctione conferendam censes? Si domi agis,
 adest quæ solitudinis tædium depellat: si foris, est quæ
 discedentem osculo prosequatur, absentem desideret,
 redeuntem læta excipiat. Dulcis iuuentæ tuæ sodalis,
 gratum

gratum senectutis solatium. Natura quidem homini dulcis est uel quæuis societas, quippe quem ad beneuolentiam atq; amicitiam genuit. Hæc igitur quomodo non erit dulcissima, in qua nihil non cõmune est? Contra autem, si feras quoq; solitudinem horrere, societate delectari uidemus, mea sententia, ne homo quidem sit existimandus, qui ab hac societate omnium & honestissima, & iucundissima abhorreat. Quid enim eo homine odiosius, qui tanquam sibi uni natus, sibi uiuat, sibi querat, sibi parcat, sibi sumptum faciat, neminem amet, ametur à nemine? An non istiusmodi portentum dignum consebitur, quod cum Timone illo ex uniuerso hominum contubernio in medium mare proijciatur? Neque hic ausim illas tibi uoluptates proponere, quibus cum natura nihil uoluerit esse homini dulcius, nescio tamen quo pacto à magnis ingenijs dissimulantur potius, quàm contemnuntur. Quanquam quis adeo seuerus, ne dicam stupido, sit natus ingenio, qui eiusmodi uoluptatum genere non capiatur: præsertim si citra numinis, aut hominis offensam, citra famæ detrimentum possit contingere? Equidem eum non hominem, sed planè saxum dixerim. Etiam si minima bonorum, quæ habet coniugium, pars est, ea corporum uoluptas. Sed fac te istam ut uiro indignam contemnere: quanquam ne uiri quidem uocabulum sine his meremur: ponatur, si uis, inter extrema coniugij commoda: iam quid casto amore esse potest amabilius, imò quid sanctius atq;

p honestius

Voluptas honestius? Accrescit interim dulcis affiniū turba. Dup-
 ab affinitate plicatur parentum, fratrum, sororū, nepotū numerus.
 et liberis Natura enim unam duntaxat matrem, unum patre

tribuere potest. Coniugio pater alter, altera mater ac-
 cedit, qui te, ut cui sua uiscera cōmiserint, singulari pie-
 tate non prosequi nō possunt. Iam uero quanti illud
 aestimabis, ubi pulcherrima coniunx pulchra faciet te
 prole parentem? Vbi quis tibi paruulus aula luserit
 Aeneas, qui tuos, tuēq; coniugis uultus referat, qui te
 blanda balbutie patrem appellitet? Iam accesserit con-
 iugali charitati uinculum adamantinū, quod ne mors
 quidē ipsa queat abrumpere. Felices, inquit Flaccus,
 ter et amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis
 Diuulsos querimōijs, Suprema citius soluet amor die.

Habes qui senectutem tuam oblectent, qui oculos
 claudāt, q̄ iusta persoluant, in quibus renatus uidearis,
 quibus superstitibus tu ne occidisse quidē puteris. Non
 abeunt ad alienos heredes, quæ tibi parasti. Ita tanq̄
 omnibus perfuncto uitæ munij, ne mors quidem ipsa
 acerba uideri poterit. Omnibus, uelimus nolimus, se-
 nectus imminet. Hac ratione natura prospexit, ut in li-
 beris ac nepotibus repubescamus. Quis enim grauiter
 ferat senectutem, ubi suos uultus, quos adolescens ges-
 sit, in filio conspexerit? Mors omnibus parata est. At
 hac una uia, uelut immortalitatem quandam medita-
 tur naturæ prouidentia, dum sic aliud ex alio propa-
 gat, ut ueluti cum planta, arbore excisa repullulat,

nec

nec interisse uideatur, qui prole relicta moritur. At
 minime me fugit, quid inter hæc obmurmures. Beata *Refutatio*
 res est coniugium, si omnia secunda eueniant: sed *incommodo*
 quid si morosa contingat uxor? quid si impudica? *rum matris*
 quid si liberi impij proueniant? Occurrent animo *monij*
 tuo exempla eorum, quibus coniugium exitium at-
 tulerit. Exaggera quantum potes, sed tamen homi-
 num ista uitia fuerint, non coniugij. Crede mihi, non
 solet nisi malis maritis mala uxor contingere. Adde
 quod tibi magna ex parte in manu est, ut bonam eli-
 gas. Quid si corrumpatur? A malo quidem marito,
 uxor bona corrumpi potest: à bono mala corrigi con-
 suevit. Falso uxores accusamus. Nemo si quid mihi
 credis, unquam nisi suo uitio improbam uxorem habu-
 bit. Iam ex bonis parentibus, ferè similes nascuntur
 tuc liberi. Quamquam & hi utcunque nati, ferè tales
 euadunt, quales illos finxeris institutione. Iam uero
 non est quod zelotypiam metuas. Iste stulte aman- *Zelotypia*
 tiù morbus est. Castus ac legitimus amor zelotypiam
 nescit. Quid tibi tragœdiæ in mentem ueniunt? Hæc
 maritum adultera securi percussit: hæc ueneno sus-
 tulit: illa morum odio ad mortem adegit. Cur non
 potius Tiberij Gracchi Cornelia succurrit? Cur
 non Alcestis non optimi mariti coniunx optima?
 Cur non occurrit uel Iulia Pompeij, uel Bruti Por-
 tia? Cur non æterno nomine digna Artemisia? Cur
 non Hypsicratea Mithridatis Pontici regis uxor?

Cur non Tertiæ Aemiliæ comitas in mentē uenit? Cur non Turia fides? Cur non Lucretia, Lentulaq; succurrerit? Cur non Arria illa à Plinio celebrata? Cur non innumerae aliæ, quarū & pudicitia, & fides in maritos, ne morte quidem potuit immutari. Rara, inquis, auis in terris, mulier proba. Et tu rara uxore dignum te finges. Mulier, inquit sapiens ille, bona, pars bona. Aude tuis moribus dignam sperare. Plurimum in hoc situm est, quam deligas: quomodoingas: qualem ipse te illi præbeas. Sed dulcior est, inquires, libertas. Quisquis uxorem accipit, compedes accipit, quas sola mors possit excutere. Quid autem dulce esse homini soli possit? Si dulcis est libertas, sociam asciscendam censeo, qua cum bonum istud tibi commune esse uelis, Quamquam quid ista seruitute liberius, ubi ita uterque alteri obnoxius.

Libertas A simili est, ut neuter manumitti uelit? Astrictus es ei, quem in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem ademptam Orbitas clamitat. At uereris, ne liberis morte absumptis, orbis Violatio qua in luctum incidas. Si orbitatem times, ob id ipsum durum retorquetur cenda uxor est, quæ sola hoc præstare potest, ne simus argumentum orbi. Sed quid tu tam diligenter, imò anxie, omnia matum trimonij incommoda disquiris, quasi coelibatus nihil habeat incommodi? Quasi uero ulla sit uita mortaliū, quæ non sit omnibus fortunæ subiecta casibus. E uita mihi gret oportet, qui nihil incommodi ferre uelit. Quod si ad coelestem illam uitam respicias, mors hæc hominum uita est, haud uita dicenda. Sin intra humanam conditionem

conditionem animum contineas, nihil est coniugali uita, neq; tutius, neq; tranquillius, neq; iucundius, neque amabilius, neq; felicius. Ab exitu rem specta. Ab euentis quotum queng; uides, qui semel expertus coniugium, non auidere repetat? Mauricius meus, cuius eximia prudentia tibi non est incognita, nonne ab obitu coniugis, quam unice deamabat, altero mense duxit in thalamum nouam sponsam? Non adeo libidinis impatientia, sed negabat sibi uitam uideri uitam, absq; coniuge rerum omnium consorte. Iouius noster, nonne iam quartam amabit uxorem? Sic adamabat uiuas, ut nullam consolationem admissurus uideretur. Sic una defuncta, ad sarcientiam thalami solitudinem properabat, quasi leuiter illas amasset. Ab utili ac Sed quid nos de honesto ac iucundo disputamus, cum non utilitas modo suadeat, uerum etiam necessario necessitas ad coniugium impellat? Tolle matrimonium, per paucis annis uniuersum hominum genus funditus intereat necesse est. Xexxen illum Persarū regem, cū ex edito loco ingentem illam ac uix ulli creditam hominam multitudinem intueretur, lachrymas non tenuisse dicunt, quod ex tot hominum milibus, post annos sexaginta, nullus omnino superfuturus esset. Cur quod ille de suis copijs intellexit, non etiam de uniuerso hominum genere perspicimus? Sublato coniugio, quotus quisque ex tot regionibus, prouincijs, regnis, urbibus, coetibus post centum annos supererit? Eamus nunc, & coelibatum miremur, qui eternam sit generi

nostro cladem allaturus. Quæ pestis, aut lucis à superis, aut inferis immitti possit nocentior? Quid ab ullo diluuium timeri possit acerbius? Quid tristius expectetur, etiam si Phaëtonæum redeat incendium? At ex huiusmodi quidem tempestatibus multa relinqui solent incolumia, ex cœlibatu nihil reliqui fieri potest.

Locus communis

Videmus quantum morborum agmen, quot casuum dis crimina, noctes, diesq; hominum paucitati insidientur. Quot pestis absomit, quot absorbet mare, quot Martius abripit? Taceo enim de quotidianis mortibus. Circumuolat undique mors: ruit, rapit, properat quantum potest genus nostrum extinguere, & nos cœlibatum miramur, coniugium fugimus? Nisi forte placet Essenorum institutum, aut Dulopolitarum, quorum gentem facinorosorum nunquam deficiens numerositas propagat. Num expectamus, ut Iupiter aliquis nos eodem munere donet, quod apibus tribuisse dicitur, ut sine concubitu sætificemus, & posteritatis semina è sterculis ore legamus? An uero postulamus, ut sicut è Iouis cerebro Mineruam prognatam poëtæ fabulantur, ita nobis è capite liberi exiliant? An denique ut iuxta ueterum fabulas, è terra ueluti mures in Aegypto, è saxis proiectis quod est in fabulis, è duris arborum truncis homines producantur? E terræ gremio permulta sine nostro cultu enascuntur. Plantule sub umbra matris sæpe pullulascunt: at homini hanc unam propagandi uiam natura esse uoluit, ut mutua mariti, uxorisq;

risq; opera mortalium genus ab interitu uindicare/
 tur. quod si fugiant tuo exemplo mortales, ne ista
 quidem, quæ tu miraris, esse potuerunt. Cœlibatum
 miraris, suspicis uirginitatem? At nec cœlibes e/
 runt, nec uirgines, si coniugij usum sustuleris. *Confutatio*
 igitur prælata est uirginitas? cur honorata, si exi/
 tium adfert mortalibus? Laudata est, sed pro tem/
 pore, sed in paucis. Voluit enim deus hominibus cœ/
 lestis illius uitæ tanquam imaginem quandam & si/
 mulacrum ostendi, ubi neque nubent ullæ, neque nup/
 tum dabunt ulli. Sed ad exemplum paucitas idonea
 est, multitudo inutilis. *A simili* Quemadmodum non omnes
 agri, quanquam feraces, ad usum uitæ seruntur: sed
 pars negligitur, pars oculis pascendis colitur. At pa/
 titur hoc ipsa rerum copia, in tanta aruorum ampli/
 tudine, exiguam partem sterilem relinquere. Verum si
 nulli serantur, quis non uideat nobis ad glandes fore
 redeundum? Ita cœlibatus in tanta hominum multi/
 tudine, in paucis quidem laudem habet, in omnibus
 summam reprehensionem habiturus. Iam si maxime
 in alijs sit uirtutis nomen habitura uirginitas, in te
 certe uitiosa fuerit. Cateri enim puritati studuisse ui/
 debentur: tu generis parricida iudicaberis, quod cum
 honesto coniugio propagare potueris, turpi cœliba/
 tu passus sis interire. Liceat è numerosa sobole uirgi/
 nem deo consecrare. Rustici frugum primitias su/
 peris immolant, non uniuersum prouentum. ad te

A pari unum stirpis tuæ reliquias esse memineras oportet. Nichil autem refert, utrum occidas, an seruare recuses, qui à te uno seruari & poterat, & facile poterat. At sororis exemplum te ad cœlibatum adhortatur. At ista uel

Diaco una re potissimum debebas à cœlibatu deterreri. Generis enim spem, quæ prius utrisq; erat cõmunis, nunc totam ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc uenia sexui, detur ætati. Puella dolore uicta peccauit, stultarum muliercularum, aut stultorum monachorum impulsu sese precipitem dedit. Tu maior natu, uirum te esse memineras necesse est. Illa maioribus suis commori uoluit, tu ne moriantur, operam dabis. Soror subduxit sese officio, tu duorum tibi partes obeundas esse cogita.

Exemplum Non dubitarunt filiæ Loth, cum patre temulento rem cum colla habere, satius esse iudicantes nefario etiam incestu gestione neri consulere, quàm pati interire. Tu matrimonio honesto, sancto, pudico, sine offensa, summa cum uoluptate

Epilogus te, nõ cõsules tuo generi alioquin intermorituro? Quatius decla re sinamus eos Hippolyti institutũ imitari, sectentur mationis cœlibatum, uel qui mariti fieri possunt, patres nõ possunt: uel quorum tenuitas liberis educandis non suppeditat, uel quorum genus aliorum opera possit propagari: aut certe eiusmodi est, ut magis Reipub. conducat intermori quàm propagari: uel quos peculiaris quidam æterni numinis fauor, cõmuni hominũ sorte selectos cœlesti cuiuspiam functioni destinauit, quorum mira est raritas. Tu uero cum teste medico uiro neq; imperito

perito, & minime mendaci, magnam posteritatē pro-
mittere uidearis: patrimonium habeas amplissimum,
genus autem tum optimū, tum clarissimum, ita ut ob-
literari sine nephario scelere, magnoq; Reip. detri-
mento non possit, tum adsit ætas integra, nec desit for-
ma: offeratur uero coniunx puella, qua neq; integri-
orem, neq; illustriorem ullam uiderunt ciues tui, pudici-
ca, modesta, pia, facie diuina, cū dote amplissima: cum
rogent amici, lachrymētur propinqui, instent affines,
patria flagitet: ipsi maiorum tuorum cineres è tumultis
idipsum te obtestentur, tu tamen adhuc contaris, ad-
huc cœlibatum cogitas? Si qua res parum honesta abs-
te peteretur, si qua difficilis, tamen uel tuorū uotā, uel
generis charitas animum tuum expugnare debuerat.
Quanto æquius est id amicorum lachrymas, patriæ
pietatem, maiorum charitatē abs te obtinere, ad quod
te diuinæ pariter & humanæ leges hortantur, natura
instigat, ratio ducit, honestas allicit, tot commoda in-
uitant, necessitas etiam ipsa cogit? Sed iam argumen-
torum plus satis. Confido te iam dudum me monitore
sententiam mutasse, animumq; ad salubriora consilia
appulisse. Plurimum conducet in hoc suasorio gene-
re longe omnium utilissimo, diligenter exerceri. Do-
minatur enim ferè in omnibus generibus. Primum igi-
tur cuiusmodi sit, quod persuadere cupis, attente est
considerandum, Deinde quæ sunt in eo commoda om-
nia diligenter colligemus, & amplificabimus: contra

De exercitati
one huius ge-
neris præce-
ptio

uero si qua insunt incommoda, quæq; illius animus posse deterrere uidentur, ea aut extenuabimus, aut remouebimus, excogitatis quã plurimis rationibus, & rationũ confirmationibus, ac locupletationibus. Qui loci incident communes, ad rem accommodandi sunt, uelut hic incidebat, omnibus rebus insitam esse uim propagandi sui. Item mille morbis, mille casibus atteri genus humanũ. Item quàm nihil in hac uita iucundum sine consorte. Item senectutem ac mortem tolerabiliorem fieri, paratis liberis. Postremo uero uidentur quibus argumentationum formis, aut quibus exornationibus ea quæ excogitata sunt, quàm commodissime possint explicari.

DE GENERE DISSVASORIO

In dissuasionem omnia incommoda colligimus. Hæc quemadmodũ inueniri possint, mox paucis demonstrabimus, quæ quidem meditata, & tanquam ad manum habere oportebit. Proponat autem didascalus aliquod argumentum scilicet excogitatum, capita rationum, exempla, similitudines: & si uolet dispositionem paucis ostendat, reliqua puerorum ingenijs relinquat. Deinde illorum inuenta castiget, mox palinodiam scribere iubeat. Nonnunquam etiam acuendi ingenij gratia, infames materias proponat. Veluti si quis suadeat paupertatẽ, exilium, ingratitude, ægrotationẽ, contemptũ studio

rum, neglectum linguarum, tyrannidem, ut uetulus uetulam ducat, ut domum ducat uxorem improbam. Nil enim est ita natura bonum, quin ab ingenioso oratore deprauari possit. Hac exercitatione tum copia, tum promptitudo quædam, quauis de re dicendi parabitur. A me modo suatum est matrimoniū, ubi pleraque eius uitæ commoda collegi, cōtra autem cœlibatus incommoda exaggeraui. Incommoda uero matrimonij, quæ illic partim extenuaui, partim refelli, ea in palinodia erunt exaggeranda: contra, commoda aut uehementer deprimenda, aut commoda esse neganda.

Quonam igitur modo erit hæc palinodia instituenta? Aut hoc ipsum argumentū ijsdem positis circumstantijs, in diuersam partē tractabimus: aut fingemus amicū secum hæsitantē, utram uitā uelit amplecti, aut iam nuptias animo destinaſſe. Et ut à circumstantijs discamus inuenire argumēta, thema certis personis confictum proponemus, hoc pacto. Petrus adolescens, minimus fratrum suorum, summo ingenio, & iam literis initiatus, matris opera à schola reuocatus, ab eadem ad ducendam uxorē sollicitatur, puellam, & diuitem, & egregia forma. Pater neque uxori, neque filio refragatur, sed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit nunc illi sodalis, æqualis, & socius studiorū, conaturque illum à matrimonio deterrere. Hic, ut cōiugiū quammiſerrimum ostēdat, omnes eius uitæ ærumnas cōtrahet. primū ab ipsius cōiugij natura. Adducet enim seruitutē, & eam

Et eam quidem, quam semel admissam effugere nullo modo possis. Nulla enim seruitus, non misera esse potest, quum hominem natura libertatis auidum finxerit. Atque hic incidit locus communis, late tractabilis. Ad hæc, quum omnis seruitus misera est, tum illa minime uiro conuenit, qua cogimur mulierculis inseruire. Præterea quod mutua est seruitus. Accedit etiam alterum incommodum, quod eam ipsam sustinere cogeris, et alere, cui inseruis. Nam reliquis in seruitutibus, serui ex dominis pendent, at illa ex te. Prius ibas, quod uolebas: cœnabas ubi uolebas: uiuebas qui cum uolebas, uagabaris, nugabaris, conuiuabaris, lusitabas, confabulabaris. Nunc domi desidendum, cœnandum domi, curbandum domi, uiuendum more illius. Quæ si facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi paratæ, audienda iurgiosæ uxoris conuitia. Res augeri poterit per contentionem. Seruus uernaculus, siue emptitiuus, uel precio dato, uel ex heri benignitate, sperat libertatē: hic sola mors habet ius manumittendi. At formosa est, non potest non esse uoluptati. Imò si formosa est, certam miseriam effugere nō potes. Nam si deformis esset, minus quidem animū uoluptate oblectaret: at rursus metu minus angeret, minus procax esset.

Nunc quum formam suam non ignoret multo erit insolentior. Tum si parum pudica sit, qui tibi iucunda poterit esse uita? Sin pudica, quod haud scio an fieri possit, perpetuo metu cruciaberis, ne te nō satis amet,

ne com

ne corrumpatur, ne mutet animum. Nam si non ames, miserum est uiuere cum ea, quam non ames. Sin ames, hæc omnia secum incōmoda adfert amor, suspiciones, iniurias, iurgia, rixas, & cætera. Præterea Stulti est compedes suas quamuis aureas amare. Quid refert, li-
 neo, an serico fune stranguleris? Deinde extenuabis eam corporis uoluptatem, qua negabis tantos dolores esse emendos. Est enim pecuina prorsus, plena fastidij, plus aloes quàm mellis habens: indigna magnis inge-
 nijs, An hæc una, tanti est, ut multo dulciores uolupta-
 tes relinquant, & tot miserias adeas? Atq; hic rursus incidit locus communis, aduersus eam uoluptatē, quæ ex coitu percipitur, quam quidā non inscite morbi co-
 mitialis speciem dixere, Plato escam malorum. Nulla res magis cætat animi uigorem, nulla magis eneruat uires corporis, nulla magis accelerat senium. Post hæc ostendat rem esse plenam periculosæ aleæ. Hic locus incidet odiosus, de uicijs foeminei sexus, quàm paucæ bonæ aut pudicæ reperiantur, quàm paucos non poeni-
 tuerit initi coniugij. Hæc omnia quæ nimium frequen-
 ter accidunt ponet ob oculos. Vxorem rixosam, pro-
 cacem, impudicam: breuiter his moribus, ut quod fre-
 quenter accidit, maritum ad mortem adigat: perennes querelas, dotis exprobrationem, affinium graue super-
 cilium, garrulam socrus linguam, suffosorem alieni
 matrimonij, liberos impios ac perditos, aliq; quæ plus
 rima collegere, Iuuenalis, Tertullianus, Hieronymus,
 & alij

& alij qui in uituperando matrimonio uires eloquentiæ deprompserunt. Atq; hinc ueluti gradu facto, descendet ad ea incommoda, quæ felix etiam matrimonium ferè consequuntur: maiorem rei domesticæ curam, studium augendarum facultatum, adipiscendorum honorum: huc enim extimulat uxoris fœcunditas, morbum filiorum aut uxoris, mortem, luctum, orbitatem. Contra quæ uoluptas sit in literis. Non posse quenquam simul, & uxori & musis uacare. Quæ dignitas, quæq; felicitas uirginitatis. Hic per cõtentiones enumerabit, quæ relinquat, quæ subeat. Sed sine matrimonio genus humanum sustineri non potest, quasi uero desint, qui isto munere fungantur. Istuc alijs relinque, qui humanis rebus sunt nati, tu ad diuina, ad cœlestia factus es. Sunt tibi fratres, quorum opera genus tuum possit propagari. tuum est illud non liberis, sed literis illustrare. Plures filios tibi parabis beneficijs tuis, quàm uxor possit gignere. Et sæpenumero fidelius amant, quos pararis, quàm quos genueris. Puta te tot habere filios, quot pueros, quot adolescentes, ad honestas literas, ac piam uitam institueris. Hi parentem non grauant sumptu, non discrutiant alendi sollicitudine, imò potius alunt parentem. Et hic est locus cõmunis, longe uerius esse patrem, qui fingit, ac format animam, quàm qui generat corpus. Ad horum omnium singula poterunt accommodari exempla, ceteraq; quibus ostendimus orationem locupletari. Hæc indicasse suffecerit, ne plus satis oneremus lectorem.

V V M uita mortalium undiq; plena sit
 calamitatũ, neq; multos reperire liceat,
 quos suæ fortunæ non pœniteat, nullũ offi-
 cium incidit frequentius, quàm ut amicorum animos
 consolando subleuemus. Neq; uero mediocre benefici-
 um est, tempestiua & amica consolatio, qua quoties in
 rebus afflictis, eorum quibus bene uolumus ægritudini
 re mederi non licet, uerbis saltem lenimus dolorem.
 Verum scite id ipsum faciamus oportet, ne uelut impe-
 riti medici uulnus crudum adhuc & recens exulcere-
 mus potius q̄ mitigemus. Proinde triplex erit ratio
 tractandæ consolationis: una simplex & aperta, per Triplex ratio
 quam argumentis declaramus non esse causam dolen- tractandæ
 di: quum uiro sapienti nihil accidere possit triste præ- consolationis
 ter turpitudinem, neq; à quoq̄ lædi possit, nisi à seipso.
 Huiusmodi ualidis pharmacis utemur, quoties nobis
 cum philosopho, aut alioqui uiro cordato res est. Alte-
 ra per insinuationem sumenda, quoties aut animus est
 infirmior, aut dolor recentior, acerbiorue, q̄ ut aperte
 patiatur sibi admoueri manus. Siue quum erectior est
 animus eius, quem consolamur, quàm ut uideri uelit
 opus habere consolatore. Nam quemadmodum sunt
 quidam animo tam excelso præditi, ut quũ ægrotent
 grauius, tamen pudeat medicũ accersere, quod igna-
 uum, ac forti uiro pudendum existiment ægrotare: ita
 sunt qui pudore quodam generosæ mentis, quam li-
 bet magnum dolorem animi premunt ac dissimulant.

His hac

His hac arte erit obrependum, ut negemus nos confor-
 landi gratia scribere, quum multis modis perspectam
 habeamus illius eximiam sapientiam, tum infractam
 animi magnitudinem omnibus fortunæ procellis maio-
 rem. tametsi fatebimur casum esse eiusmodi, ut alium
 quemlibet facile possit deicere, tamen non dubitare
 nos, quin homo à puero ueræ philosophiæ præceptis
 institutus, longo rerum usu doctus, ad hæc inuicto quo-
 dam animi robore præditus, fortiter ferat, quod ex
 communi mortalium lege, uitari non potest: nos illius
 fortitudini gratulari uelle potius, quàm dolori mede-
 ri. Priori incommodo sic medebimur, ut eius, quæ con-
 solari uolumus affectû in nos transferamus, sic attem-
 perantes orationem ut nostro dolori magis obsequi,
 quàm illius ægitudine mitigare uelle uideamur. Hac
 arte M. Tullius Milonis causam agens, fictæ metû in se
 transfert, quo iudicum animis metû eximat. Siquidem
 quos dolor adhuc totos possidet, non aliter tractandi
 sunt, quàm isti, qui ob morbo uitiatum animi iudicium,
 sibi uidentur esse cornuti, aut naso in longum promi-
 nenti, aut mortui, aut testacei. Oderunt dissentientes,
 amant eos, qui per dissimulationem, ipsorum imagina-
 tioni assentantur. Proinde qui his mederi student, non
 nunquam simulant sese eodem teneri malo. Porrò con-
 tracta beneuolentia, facile persuadent remedium, ac
 paulatim obrepentes, tandem eximūt falsam imagina-
 tionem. Itidem agendum erit cum his, quorum animus
 nondum

nondum admittit manū medicātis. Dicemus nos ipsos ad consolandum parū esse idoneos, qui non minus angamur animo, quā is ipse, quem confirmare deberemus. Deinde doloris causas etiā exaggerabimus, eāq; exaggerationem non solum à re ipsa, sed ab eius etiā qui patitur indignitate sumemus, non sine laude quadam eius iniuriam quā plurimis bonis uiris dolere dicemus. Quod ubi erit factum, tum medicamentum adhibebimus: hic omnia quæ dolorem lenire possint, diligenter colligemus. Id fiet, si ipsum malum in quod incidit, uerisimiliter extenuabimus: & bonū unde excidit, quantum licet eleuemus. Malum extenuabimus, si minime diuturnum fore ostendemus. Solent enim patientius ferri incommoda, quæ breui finem habitura putentur, præsertim si eam incommoditatem magna aliqua spes sequutura monstretur. Hic omnes rerum coniecturas diligentissime dispiciemus, quibus eam spem quā maxime probabilem efficiamus. Vnde autem coniecturæ sumantur, rhetorum de statu coniecturali præceptiones haud obscure demonstrant: & Ciceronis cum multæ, tum illa in primis ad Cecinnā epistola, exemplo esse potest, ubi idem facete suo more, tanquam augurandi disciplinam quandā tradere uidetur. His omnibus assentationem quandam admiscibimus. Quod si eiusmodi sit incōmodum, ut diuturnum uideri necesse sit, alijs extenuandi rationibus utemur. Aut enim non esse incommodum, aut non esse

Alter modus
extenuandi
malum

tam graue, quàm apparet, nitentur ostendere. Id facie-
 mus, si quicquid erit in eo commodi, id accurate cum
 amplificatione quadam indicemus. Nullum enim tam
 graue malū homini potest accidere, ex quo nō aliquid
 commodi decerpi queat. Si negabimus ullum esse ma-
 lum existimandum, quod citra culpam homini obtige-
 rit, quemadmodū docet Aristoteles, iucundam esse ma-
 lorum recordationem, quæ cum honesta fama coniun-
 cta sunt: ita leuius ferimus, quæ nostra culpa contracta
 non sunt. Hic philosophorū rationes & præter ceteros
 Stoicorum plurimum adiuuabunt: si eiusmodi cala-
 mitatem, uel famæ eius profuturam, uel gradū quen-
 dam ad maxima commoda iactum esse ostendemus. So-
 let enim summa uirtus, summaq; felicitas à durissimis
 initijs plerunq; proficisci: idq; exēplis approbabitur,
 si theologico more eiusmodi tempestatē à superis pro-
 pitijs immissam dicemus, corpori quidem molestam,
 sed animæ salutarem. Nihil autem æque dolorem le-
 uat, teste Cicerone, ut communis tanquam legis huma-
 næ conditionis recordatio. quare id mali, illi cum uni-
 uerso mortalium genere, uel certe cum clarissimis op-
 timisq; uiris quàm plurimis commune esse declarabi-
 mus. Hic illustrium uirorum exempla, qui in eisdem
 luctus inciderunt, aut certe similes: quiq; eos fortissi-
 mo animo, maxima cum laude tulerunt, accumulabi-
 mus. Postremo ad exhortationem ueniemus: ad pristi-
 nam animi tolerantiam, magnitudinem, sapientiam,
 eruditionē

eruditionem uocabimus. In conclusione omnem operam, studium, diligentiam, & ipsi, & eius filijs, ac necessarijs deferemus. In consolando iocus erit uehementer fugiendus, nisi leue sit in commodum, ut ioco possit exhilarari. Tum si modo cui scribimus, is erit, qui huiusmodi rebus capiatur, quàm blandissime iocandum erit, ita tamen, ut ueras consolationes cum iocis permisceamus. Præterea cauendū, ne non tam amice consolari, quàm præcipere uideamur, nisi uehemēter erit familiaris, cui scribimus: ne tanquam sani ægrotantibus imperemus: ne quid de nostra, aliorumue felicitate cōmemoremus: ne Tityrum illum Vergilianū rustice imitemur: O Melibœe, deus nobis hæc oia fecit. Ut enim societas miseriam leuat, ita alienæ immunitatis recordatio, ægritudinem exasperat. Quæ quum satis diligenter præcepta putem, exemplū adijciemus. Canidius uir in Rep. sua præclarus, per inuidiã factio- num aduersarū eiectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domi uxore, paruisq; liberis, eū amicus consolatur. Officiū meū tibi, ut à quo persæpe meo in lectu fuerim amantiſſime cōfirmatus, uiciſſim in tuo tristissimo casu deberi quidē agnosco: sed te nihil egere gaudeo. Ita enim fortiter, sapienterq; exiliū ferre audio, ut nos, qui tui desiderio angimur, tua potius, q̄ tu nostra cōsolatione simus subleuādi. Næ tu sanè uir fortissime, nihil à tuis studijs alienū facis. Ita enim à puero, & optimis maiorū institutis, & philosophiæ rationib;

Argumentum sue the-
ma epistolæ

Epistola consolatoria
exiliū

animum præparasti, ut nullus te fortune status, nec ser-
cundus erigere, nec aduersus possit deijcere. Non quo
 te tam acerbi uulneris sensu omnino carere putem. id
 enim stupentis magis, quàm excellētis animi uidetur.
 Quis enim tam saxeo pectore sit, qui, quod tibi euenit,
 quū pro summis in Remp. meritis, summam contume-
 liam acceperit, tanta ingratitude nō permoneatur?
 Quis tantum obliuionis ex illo Lctheo flumine bibit
 unquam, ut nullo natalis terræ, amicorum, uxoris, libe-
 rorum desiderio teneretur? Non tibi doleat uulnus qui
 acceperis, quum multis non tuis modo, uerum alienis,
 bonis tamē, doleat? Quare si te dolere uetem, inhumā-
 nissimus planē uidear: tametsi affirmare ausim, peri-
 multas esse causas, cur tu malum moderatius ferre de-
 beas: quod si etiam diuturnum fore uideretur, tamen
 erat, quo te sustentares. Nempe in primis tua uirtute,
 literis, conscientia recte factorum: qua quidem nullā
 est in rebus aduersis, uel uerior, uel præsentior conso-
 latio. Nunc certissimo augurio breui futurum spero, ut
 tibi de honestissimo reditu gratulemur: omnesq; existi-
 ment emulos tuos, qui tuam salutem extinguere cre-
 debantur, dignitatem tuam uehementer illustrasse. Id
 quidem ego, augurium ne uanum putes, certissimis si-
 gnis, partim quidē à tua uirtute, & maximis in Remp.
 publicam officijs, partim à temporum natura colligo.
 Eam enim in te sapientiam, integritatem, industriam,
 nostra Resp. domi, belliq; experta est: ut & si tu pro
 animi

animi tui magnitudine, patria carere facile posses, illa
 certe tali ciue diutius carere omnino nō sustineat. Cur *Confutatio*
 igitur sic meritum eiecit, inquires? Rerump. tempesta-
 tes nosti. nec uulgi animos ignoras, quibus nihil insta-
 bilius: qui procellarum in morem sursum ac deorsum
 fluctuant, nec quenquam constanter, aut odisse solent,
 aut amare. Ita est humanum ingenū, uirtutis, nec præ-
 sentis fulgorē, nec absentis desiderū ferre possumus.
 Præsentem, ut Flaccus ait, odimus, sublatam ex oculis,
 quærimus inuidi. Camillū uirū clarissimū, cuius in *Exempla*
 pace splendorem Romana Resp. ferre non potuit, affli-
 ctis in rebus, coacta est reuocare: nec prius quàm ex-
 pulisset, qualem ciuem habuisset, ciuitas alioqui sapi-
 ens intelligere potuit. Itaq; quū absentī patriam red-
 didissent, & dictaturam non ambientī decreuissent, im-
 perium quod à ciuibus deserebatur, ab exule desens-
 sum est. *Socratem*, uirum omnīū quos terra produxit
 optimum, Anyti & Meliti calumnia undecim uiri uer-
 neno damnarunt: quem ubi desiderare coepit ciuitas
 Atheniensis, repente omnīū conuersis animis, in ipsos
 accusatores publicus est impetus factus. Socrati sta-
 tue erectæ. Serius quidem illi, quàm Socrati commo-
 dum erat resipuerunt: tu nondum ita cecidisti, quin fa-
 cile restitui possis. Iam multos quos tuus in Rep. splen- *Facit uerū*
 dor urebat, tui desiderium cruciat: factionis aduersæ *simile*
 qui sunt, partim amicorū precibus uicti, partim absen-
 tia tua, partim ipsa die mutati, posuerunt odium, non

nulli ad amicorum tuorum partes transfugerunt. Nemo certe est, qui non mitius oderit. Per oportune uero bellum oritur, & magnum, & periculosum, & quidem cum ijs ipsis, quos aliquando tua uirtute coercitos meminerunt. In quo quum uehementer Respublicam tuam operam sit desideratura, in certam spem adducor fore, ut qui ab ingratis ciuibus fueris eiectus, à supplicibus reuocaris, ut non tam acerbū fuerit eiectū fuisse, quàm gloriosum sic fuisse reuocatum. Habes augurium meum: quod ita meum est, ut idem amicorum tuorum nemo non speret, inimicorum nemo non metuat. Quod si quid addubitarem, non uterer ullis remedijs potius, quàm illis: quibus te uirū fortem facile sustentari uideo, quibusq; ipse utor quotidie, & te uti facile suspicor. Optima consolatrix philosophia, quæ non unū aliquod malum, in manibus somētis lenire, sed ad omnes fortunæ incursum, animū armare solet. Huius, ut ita dicam, lacte quum ab ipsis sis incunabulis enutritus, quid ego sus Mineruam, aut ululas Athenas? sed tamen pro tua modestia memorem, aiunt, te moneri patieris, uidelicet ut hominis felicitatem, non in fortunæ temeritate, sed in animo esse sitam memineris. Patriam, opes, honores, cæteraq; munera sua, fortuna potest eripere: animum sapientem, neq; dare, neq; eripere potest. In te ipso omne præsidium tuum constitutum esse cogites: sapienti uiro, præter turpitudinem, nihil acerbū posse accidere. Virtutem seipsa cōtentam, non è casuum mutabilitate pendere

pendere. Non cruciari, sed cruciatu dignū admittere, in malis est numerandum. Tua te uirtute inuoluas oportet. Exilium dolet? Non tu miser, qui immeritus patris, sed ij longe miserrimi, qui immerentē eiecerunt. Infelicius enim longe est, facere iniuriam, quā accipere. Patriam ingratisimi ciues eripuerunt: animi magnitudinem, uirtutem, integritatem, eruditionem, honestam famam, eripere non potuerunt, nec poterunt. At hoc ipsum dolet, quod optime meritis ab ea Rep. quā se penumero tua uirtute seruaris, exulas. At istuc maximā egritudinis partē leuare deberet. *Socrates*, Confutatio uir integritate laudatissimus, uenenū bibiturus, uxorē eiulantē, deplorantēq; quod innocens esset moriturus, obiurgans: Stulta, inquit, nocentē me mori malle? At Quod uenit ex merito, leuiter, lenteq; ferendum: Confutatio

Quae uenit indigno poena, dolenda uenit.

Vulgi ista sentētia est, & stulticia plena. Sapienti uero, quae maior esse possit cōsolatio, q̄ ex recte factorum cōscientia, quae quū aderit, etiā si fractus illabatur orbis, impaidū ferient ruina. *Omne solū forti patria est.* Egestas, exiliū, bellum, non mala, sed materia uirtutis sunt. Crescit enim, & alitur aduersis rebus animi uigor, perinde ut ilex, quae quo diligentius duris bipennis tondetur, eo latius ramos diffundit. Darius se rebus aduersis prudentiorem fieri dicebat. Ego uero Apophtheita existimo multos egregios uiros, fortune seuitia gma non prudentiores modo, uerū etiam clariores euasisse.

Exempla fabulosa Num Herculis gloria per orbem sic emanare potuisset, nisi illi Iuno tot monstra, tanquam uirtutis materiam obiecisset? Vlysses equidē non tam bellicis rebus, quā tolerantia malorum, quibus decennium est iactus, immortale nomen adsequutum puto. Cedunt ipsa interdum feliciter mala, & à superis propitijs immittuntur. Multos tibi recensere possem, quibus ita cessit exilium, ut optandum fuisse uideretur: qui quum in patria, uel obscuri, uel inuidiosi uixissent, apud exteros, & rem amplissimā, & summos honores sunt assequuti.

Exemplum confictum Claudium uirum nobilissimum à ciuibus in exilium actum, Gallia excepit. Iam exul adeo locuples, clarusq; est, ut non modo patriam non desideret, uerum etiam quod non ante reliquerit, pœniteat. Petrus Alia censem Cameracensis ciuitas episcopum eiecit, Romā ex exule fecit Cardinalē. Multa apud nostros, ad gloriam uirtutis uia grassantibus obstant, emulatio, inuidia, postremo uirtutis, & splendoris satietas quædam. Quare cum ex his rebus, quas tu semper es admiratus, & in quibus felicitatem cōstituendam iudicauisti, nihil tibi decebit, nihil est, quod te his casibus uehementer afflictes, quibus natura uniuersum hominum

Mitigatio mali a communitate genus subiectum esse uoluit. Hac enim lege nascimur omnes ut omnibus fortunæ casibus subiaceamus. Sic libitum est fortunæ in rebus humanis ludenti, indignos attollere, optimum quenq; deicere, leta miscere tristibus. Quid autem acerbum uideri potest, cuius conditio

tio tibi cum omnibus est communis? Repete cogitatione,
 ne, & ueteres, & recentes annales. Quem tu regem,
 quem ducem, quem clarum uirum ab hoc seuo fortunæ
 ludo immunem fuisse comperies? Quoties illa è domi-
no seruum, è rege captiuum, è consule rhetorem, è tri-
umphatore exulem, ex patriæ conseruatore hostem
 patriæ fecit? Quid unquam habuit Græcia Alcibiade
 uel generosius, uel fortius? At hic ubi splendore suo in-
 uidiã suscitasset, ex ea rep. quã multis uictorijs illu-
 strasset, in exilium eiectus est. Aristides ob inuidiam,
 quod ob morum incorruptam integritatem uulgo iu-
 stus cognominaretur, ostracismo damnatus solum uer-
 tere iussus est. Quid Phocione iustius? at hunc etiam
 uenenum bibere coëgit. Quid Socrate castius? At huic
 sua uirtus exitiũ attulit. Quid de Scipione dicã? quid
 de Bruto, quid de Catone, quid de Cicerone, qui ea re-
 pub. carere compulsi sunt, quã magno suo periculo ipsi
 seruassent? At quanto animo sapientissimi uiri, ciuium
 iniurias tulerunt? Nimirum intelligebant uirtutem su-
 am, & gloriam bene gestis partam, non in ingrata pa-
 tria residere, sed una in exiliũ comitari. At frustra su-
 am operam in ingratissimos ciues cõtulerant. Minime.
 Quid ita? quia non ut in patria senescerent, ea pericu-
 la susceperant, sed ut æternam sibi famam cõpararent.
 Exules tamen erant. Minime. quam ob rem? Eam enim
 pro patria habere desierant, in qua talibus uiris locus
 non esset. Vbicunq; bene sumus, in patria sumus. Qua-

Exemplum
Græcum

Exemplum
Romanorum

Subiectio

re non magno eius desiderio tenebantur, ubi minus tunc, quam in exilio uiuendum intellexerant. Numidico Metello, qui ob summam animi constantiam eiectus erat, quum in spectaculo sedenti, litera reuocationis redderentur, ne aperiendas quidem putauit, ante quam ludi finirentur. Et Metellus quidem Roma negligenter plane carebat, sed Metello Roma carere non potuit.

Quam ob rem non poterat? quia cuius presentis animi magnitudine ciues inuidi cruciabantur, eius absentis industriam requirebant. Ille uero exulem se esse non meminit, ne afflictum quidem aut miserum putabat. Cur ita? Nimirum persuasum habebat eos, qui rem exilio dignam admitterent, miseros esse: eos uero, qui ob uirtutis inuidiam exularent, non supplicium, sed gloriae mar-

γνώμη teriam accepisse. Secundis enim in rebus animum magnum obtinere non magni negocij est. At se uiente fortuna, animo non frangi, sed aequabilem mentis statum tenere, id uero longe pulcherrimum putatur. Tu uero quum

Collectio sis istis uiris, neque rerum usu, neque animi magnitudine inferior, literarum etiam peritia superior, strenuos gubernatores debes imitari, qui quum maxime aduersa tempestas incumbit, tum minime a clauo discedunt,

Allegoria Neque enim magni artificij est, tranquillo mari, uentisque ferentibus, rectum tenere cursum, sed egregium nauclerum tempestas arguit aduersa. Et quoniam mare ingressis, uenti in manu non sunt, ijs qui contigerunt aequo animo utendum erit. Adde fieri nonnunquam, ut uenti

nimirum

nimum secundi, plus periculi adferant, quàm aduersi: cogunturq; plus æquo turgentia uela contrahere. Rebus enim plus satis ex sententia procedentibus, facile præcipientes in exitium ferimur: aduersis uero, ut cautiores, diligentioresq;, ita tutiores nonnunquam sumus.

Quapropter cordatis uiris fortunæ fauorem semper Conclusio suspectum esse uideo, quæ tum maxime insidiatur, quum blanditur maxime. Hijs ego te rationibus facile confirmassem: quanquam quale est Herculem uelle consolari: nisi iam certa de reditu tuo spes omnium tuorum animos obtineret. Tu fac, ut animi uirtutem domi, bellique spectatam in ista interim palaestra parem obtineas. Mihi liberorum tuorum negocia tantæ sunt curæ, ut ne tibi quidem ipsi maiori esse possint. Vale.

Quantum autem orbitati & exilijs potissimum adhiberi solet consolatio, tamen licebit & alia themata comminisci uarijs de rebus quæ molestiam adferunt: ueluti de morbo corporis, de ualetudine parum prospera aut firma, de senectute, de parum bonis auibus contracto matrimonio: cuius frustra poenitet, de monachali instituto: de sacerdotio, aut alio uitæ genere, cuius tædet cum, qui sese addixit: de generis infelicitate, de conditionis humilitate, de paupertate molesta, de inuidia, de rebus aliquo casu ereptis: de beneficijs penes ingratum hominem depositis: de liberis improba uita de honestantibus parentem, de pestilentia, de bello, ceterisque innumeris. Nã hos ueluti fontes uisum est indicare præceptoribus

præceptoribus, unde sumant subinde nouum thema.
 Subijciemus & alterum exemplum. Antonius Suetus amisit filium optimæ spei adolescentem. Hunc consolatur amicus.

ALIUD EXEMPLUM CONSOLATIONIS

Q VAM acerbum uulnus ex adolescentis optimi decessu pater acceperis Antoni clarissime, equidem ex meo ipsius dolore facile coniecturam facio. Quare uehementer sim in his manus, si parentem in tam tristi casu lugere uetem, cui alienus ipse non queam non lugere. Impudens autem merito uidear, si tuo dolori parem mederi, cum ipsi mihi medico sit opus: siq; patri coner lachrymas abstergere, cum ipse lachrymarum nullum adhuc modum sustinere possim. Quamquam enim hoc fortunæ telum, paternum pectus altius ferire debuit, tamen illud tibi præstationem stare solet singularis quædam sapientia, ut omnes casus Argumen- humanos, non solum forti & infracto, uerum etiam alacritatio cri perferas animo. Proinde tibi constes oportet, ut animi dolorem, omnino iustissimum (quis enim neget?) si Ratio nondum potes abijcere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiam abijcias? uidelicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorum dierum spatium id à sapientissimo uiro impetret ratio. Nam quæ matercula tam impotentem filij mortem luget, cui dies non ægritudinem leniat

inquit primum: deinde penitus etiam adimat? Nusquam Exemplum
 animo dei jci, sapientis est. At in his casibus, quibus omnes impar
 nes ex equo maximi pariter ac minimi sumus obno-
 xij, dolere immoderatus, extremae uecordiae mihi ui- Mitigatio
 detur esse. Quis enim ignorat, nisi prorsus incogitans, mali a com-
 hac se lege natum esse, ut quandocunq; uocarit deus, sit munitate
 protinus hinc emigrandum? Itaq; qui mortem hominis
 deplorat, quaeso, quid aliud, quam se mortalem esse de-
 flet? Aut cur potius mortem deplores, quam natuita- A simili
 tem, cum utraq; iuxta secundum naturam sit? Perinde
 ac si quis gratias agat, quod ad conuiuium sit admis-
 sus, queratur autem sese dimitti. Quod si quis uelut e
 sublimi specula, uniuersi mortalium generis conditio-
 nem, uitamq; contempletur, non merito delicatus sibi
 uideatur, si inter tot orbitatis exempla, inter tam den-
 sa senum ac iuuenum funera, grauius discrucietur ani-
 mo: perinde quasi soli nouum aliquod ac magnum ma-
 lum acciderit, quasiq; unus tanquam albæ, quod aiunt,
 gallinae filius, extra publicam aleam statui postulet.
 Quas ob res sapientissimi legum conditores, ut luctum
 aliquem parentum affectibus indulgent, ne uidelicet à Ab auto-
 quibuslibet ἀπ' ἀθραυ illam exigere uideantur, à non-ritate
 nullis etiam Stoicis damnatam, ita eum modicis sanè fi-
 nibus circumscripserunt. Siue quod intelligerent, in id
 genus casibus, qui cum omnium sunt communes, tum
 aëro non fortunæ iniuria, sed ipso naturæ cursu atq; or-
 dine inducuntur, breuem mœrorem sufficere: uel, infir-
 mioribus

mioribus, utpote natura uulnus quod in fluxit lenienter, sensimq; cicatricē obducente: siue quia perpenderit, dolorem non solum inutilem esse ijs, quibus impenditur, uerū etiam perniciosum ijs, à quibus sumitur, grauem ac molestum amicis, ac familiaribus, uitaq; socijs.

Simile

Iam uero, si quis rem recta reputet uia, an non de mentis species esse uidetur, ulro malum malo addere: & cum fati iacturam nulla ratione sarcire possis, tamē ulro tibi perniciem accersere? Perinde ut si quis ab hoste nonnulla facultatum parte spoliatus, quicquid reliquum est, id omne iratus in mare deiciat, adq; eum modum fortunam suam deplorare sese praedicet. Quod

Exempla

si nos parum mouet Mimus ille nobilis, & quouis etiam philosopho dignus: Feras, non culpes, quod mutari non potest, certe Dauidis sapientissimi regis exemplū pulcherrimum in mentem ueniat, cui simulatq; pueri, quem tenerrime diligebat, mors est nunciata, confestim solo crexit sese, puluerem absterfit, cilicium abiecit, deinde lotus et unctus, uultu mutato, alacris ad epulas accessit. Id factum admirantibus amicis, Quid est, inquit, cur me iam conficiam dolore? Nam ante hac, utcunq; spes erat fieri, ut meo luctu flexus deus, infantem seruaret: nunc nullis ille lachrymis ad nos reuocari potest, nos ad illum breui properabimus. Quis tandem demens ut cuiquam supplex esse uelit, quem certo sciat precibus non commoueri? At morte nihil inexorabilius, nihil surdus, nihil rigidius. Arte mansuescūt fe-

A simili

ra, uel immaniſſimæ. Eſt quo frangatur marmor: eſt
 quo molleſcat adamas. nihil eſt quo mortem delinias.
 Ea nec formæ parcit, nec opibus, nec ætati, nec impe- Exempla
 rijs. Atq; ob idipſum æquiore ferenda animo, uel quod impria
 inuitabilis, uel quod tam ex æquo cõmunis omnibus.
 Iam uero quid ego tibi recensere pergam tot ethnico-
 rum exempla, qui ſuorum interitum excelſo infractõq;
 tulerint animo? A quibus animi fortitudine ſuperari
 Chriſtianos, nõne turpiſſimum uideatur? Nunc tibi
 ſuccurrat nobilis illa, meritoq; literis omnium celebra-
 ta Telamonis & Anaxagoræ uox: Sciebam me genu-
 iſſe mortalem. Succurrat Pericles Athenienſiũ dux, nõ
 tam eloquentia, quàm animi fortitudine celebris: qui
 cum intra quadriduũ duobus mirificis adoleſcentulis
 orbatus eſſet, ſolito uultu, atque adeo coronatus, etiam
 in concione diſſeruit. Succurrat Xenophon ille Socra-
 te præceptore dignus: cui cũ inter ſacrificandũ mors
 filij eſſet nunciata, coronam modo depoſuit, atq; eandẽ
 mox repoſuit ſimulatq; fortiter in acie cecidiſſe cogno-
 uit. Succurrat Dion Syracuſanus, qui cum in amicorũ
 conſeſſu nonnihil agitaret, ac ſubito tumultu in ædibus
 coorto ſciſcitatus, quid eſſet rei, didiciſſet filiũ de tegu-
 lis lapſum interiſſe, nihil cõmotus, iuſſit extincti corpus
 mulieribus rite ſepeliendum tradi, ſeſe quod inſtitue-
 rat, non omiſſurum. Hunc imitatus Demotheſes, amiſ-
 ſa filia chariſſima, atque unica, ſeptimo ab eius obitu
 die coronatus, & candido ueſtitu ad populum prodijt.
Cuius

Cuius facti, & fidem confirmauit, & illustrauit glori-
 am Aeschinis inimici criminatio. Succurrat rex Anti-
 gonus, cui cum nunciatum esset, filium in extraordina-
 tio cōflictu concidisse, paulisper cunctatus, & intuens
 eos qui renunciarāt, magno quidē animo, sero, inquit,
 interisti Alcyoneu (nam id erat filio nomen) qui tam
 temere in hostes te conieceris, neque tuæ salutis, neque
 meorum memor monitorum. Quod si Romana te ma-
 gis capiunt exempla, respice Puluillum Horatium, cui
 capitolium dedicanti, cum nunciatum esset, filium uita
 defunctum esse, nec manum à poste remouit, neq; uultū
 à religione ad priuatum dolorem flexit. Respice Pau-
 lum Aemilium, qui intra septem dies duobus amissis fi-
 lijs, progressus in concionē, ultro populo Romano gra-
 tulatus est, quod publicam fortunæ inuidiam, domesti-
 co luctu redemisset. Cogita Qu, Fabiū Maximum,
 qui cum filium consularem, & egregijs clarum gestis
 amisisset, consul in concionem prodijt, & encomium fi-
 lij recitauit. Intuere Catonem Censorium, cui cum fi-
 lius natu maior obisset, singulari ingenio, summa uirtu-
 tute iuuenis, ad hæc prætor iam designatus, nihil tamē
 hoc casu commotus est, ut Reip. negocia segnius admi-
 nistraret. Occurrat Martius, cognomento Rex. Is cū
 filium summæ pietatis, magnæ spei, postremo unicum
 amisisset, orbitatem suam adeo infracto tulit animo, ut
 statim à rogo iuuenis curiam peteret, ac senatum legis
 ferendæ causa euocaret. Occurrat L. Sulla, cui filij
 mors

mors, nihil omnino acerrimam illius in hostes uirtutē
 contudit, nec effecit, ut falsò sibi Felicis cognomentum
 surpassasse uideretur. L. Bibulus postero statim die,
 quàm utrunq; filium interfectū cognouit, ad solita offi-
 cia processit in publicum. Huius collega C. Cæsar,
 cum Britanniam peragraret, & filiæ mortem didicis-
 set, tamen intra tertium diem imperatoria obiit munia.
 M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput pilo præ-
 fixum cōspiceret, nam id hostes ludibrii causa propius
 accedentes ostentabant, conuicijs etiam exasperantes
 calamitatem, usque adeo nō est animo consternatus, ut
 repente per omnes ordines equo circumuectus clama-
 ret, suū hoc malum priuatim, cæterum publicam Reip.
 salutem in militū incolumitate sitam esse. Atq; ut omit-
 tam exemplorū agmen, Gallos, Pisones, Scauolas, Me-
 tellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius Cæsar,
 cū cum amisisset, quem & genuerat, & adoptauerat,
 ipse tamen pro rostris laudauit filium, in conspectu po-
 sito corpore, interiecto tantummodo uelamento, quod
 pontificis oculos à funere arceret, & flente populo Ro-
 mano, solus nō fleuit pater. Atq; ut hos quidem imi-
 tari pulchrum, ita turpissimū sit, nō præstare uiros eū
 animum quem sceminæ præstiterūt. Cornelia duos fi-
 lios, Tib. Gracchū, & C. Gracchū, & occisos uidit, &
 insepultos. At consolantibus amicis, ac miseram dicen-
 tibus: Nunq̄, inquit, nō felicē me dicam, quæ Gracchos
 peperit. Sed quid nos hæc ex priscorū annalibus repe-

Transitus
r timus

timus? Quasi uero non quotidiana uita, satis exemplo
 rum suppeditet? Circumspice uicinos, circumspice cog-
 natos & affines, quot reperies etiam mulierculas, quæ
 mortem liberorum moderate ferant? Intantū non opus
 Ab extenua est ad hanc rem, magnis philosophiæ præsi-
 dijs. Nam si
 tione commo quis modo secum animo reputarit, quàm calamitosa sit
 di amissi hæc nostra omnis uita, quot periculis, quot morbis,
 quot casibus, quot curis, quot incommodis, quot uitijs,
 quot iniurijs sit obnoxia: quàm exigua pars eius nobis
 abeat, non dicam cum uoluptate, sed non aliqua æ-
 gritudine contaminata: deinde quàm fugax etiam ac
 præceps, propemodum etiam gratulabitur ijs, qui ma-
 turius eam reliquerint. Breuitatem grauitè expressit
 Euripides, qui uitam mortaliū, dieculam unam appel-
 lat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem casti-
 gans, qui eam non potius temporis punctum dixerit.
 Optime uero Pindarus, qui uitam hominum, umbræ
 somniū appellat. Res duas maxime nihili cōiunxit, um-
 bram & somnium, ut planè quàm sit inanis hæc uita,
 demonstraret. Porro quàm eadem sit calamitosa, pro-
 be perspexisse uidentur antiqui poëtæ, qui mortalium
 genus, non alio epitheto rectius insigniri posse iudica-
 runt, quàm si eos *μοχθηρούς καὶ δειλοῦς*, id est, cala-
 mitosos & miseros, cognominarent. Nam prima pars
 æui, quæ quidem optima putatur, sese nescit. Mediam
 protinus negotiorum tumultus, curæq; excipiunt, Ex-
 tremā morbi ac senectus occupat, ut de felicissimis in-
 terims

terim agamus. Quis igitur non optimo iure probet illam Seleni sententiam, optimum esse non nasci, proximum quam occisime aboleri? Quis non approbet Thracum institutum, qui nascentes luctu lamentisq; excipiunt, rursus exeuntes e uita gaudio gratulationibusque prosequi solent? Quod si quis ipse sibi narret, quae suis auditoribus solitus est Hegesias, is et suam mortem optabit potius quam horrescet, et suorum obitum aequissimo feret animo. At obstrepit interim paternus dolor. Ante diem perijt, perijt adhuc ephebus, perijt optimus, ac singulari pietate filius, uitaeque longissima dignus. Queritur naturae uices inuerti, quod filio patet, iuueni senex superstes sis. Sed obsecro te per deum

immortalem, quid tandem appellas, ante diem? Quasi uero non unusquisq; uitae dies et supremus esse possit. Alius inter materni latebras uteri, uix dum homo praefocatur, et inter fingentis adhuc naturae manus intercidit. Alius dum nascitur, alius dum uagitur in cunis abripitur. Alius in ipso statim aui flore, uix dum percepto uitae sensu, perit. Et tot hominum milibus, quam paucis datum est ad senectae limen quemadmodum uocat Homerus, pertingere? Hac nimirum lege deus animum in huius corpusculi praesidio constituit, ut quocumque die, quocumque momento iusserit decedere, protinus inde sit exeundum. Neque uero quisquam ante diem euocari sibi uideri possit, cum nulli sit certus dies praescriptus, sed is demum legitimus est dies,

Confutatio

A finitione

quemcunq; imperator ille noster supremum esse uoluerit. Nos si sapimus, unumquemlibet perinde ut supremum operiemur. Quanquam in tanta uitæ breuitate, fugacitateq; , quantulum quæso refert, paulo serius, an

Collatio maturius eximaris? Neque enim magis interesse uideatur, quàm cum plures ad capitis supplicium ducuntur, primus, tertius, an octauus feriaris, nihilominus mox feriendus. Quid enim aliud ipsa uita, quàm perpetuus quidam ad mortem cursus? Nisi quod cōmodius cū his agitur, qui à tam laboriosa uitæ functione maturius dimittuntur. Verum ut amentis est, iniussu imperatoris è castris excedere, ita stulti atq; ingrati, missionem à diuce celerius datam, non libenter amplecti. Maxime si iam non sine laude discedat, qui dimittitur, siq; ad præmium, non ad ignominiam auocetur. Neq; enim conuenit eui spacium solstitijs metiri. Recte factis æstimanda est ætas: ut is diu uixisse putetur, nō q̄ plurimos annos

Sententia ἐτῶσιν ἄλλος ἀγούγης, ut inquit Homerus, terram præsit & numero addidit, sed qui gnauiter peracta uitæ fabula, honestam sui memoriam posteris reliquit. An quereris, quod statim tibi talem filiū dederit deus, qualem optasses post annos multos euadere? Quid quod neque usque adeo præmature defunctus est noster adulescens. Iam uigesimalium attigerat annum, quæ quidem ætate, mea sententia, optimū est mori, quia uiuere dulcissimum. Iam patriæ ciuem bonum, iam patri filium piū, iam æqualibus conuictorem incundum, denique

superis

superis bonam & integram mentem præstiterat. De-
 cessit uitiorum ignarus, calamitatum imperitus. Por-
 rò quid allatura fuerit uita longior, incertum. Certe
 plerunq; fieri uidemus, ut posterior ætas, & grauiori-
 bus uitij adolescentiæ puritatem inficiat, & pluribus
 calamitatibus iuuentutis felicitatem contamine-
 t. His omnibus seu malis, seu periculis illum mors cita sub-
 duxit. Nunc denique tuto gloriari potes, te filium opti-
 mum habuisse, uel habere magis. Sed habueris tantum,
 non habeas etiam. Vtrum potius æquum est, discrutia-
 ri te quod amiseris, an gaudere, qui talem habueris?
 Vide ne parum grati sit animi, meminisse repetiti mu-
 neris, non meminisse dati. Magnum profecto munus, fi-
 lius pius, sed ita datum, ut ad tempus fruereris, non ut
 perpetuo tuum esset. Sic enim tecum considera uir sa-
 pientissime, imò sic pariter consideremus. Siquis prin-
 ceps, summi precij, summæq; artis tabulam nobis de-
 disset utendam, utrum eam, quando cunque collubitum
 fuerit, reposcenti, sereno uultu reddemus, gratias insu-
 per agentes, an tristes ad hunc modum cum eo expo-
 stulabimus? O te crudelem, quàm precioso munere nos
 spoliasti, quantam uoluptatem nobis ademisti, quàm
 cito rem tam egregiam nec opinantibus eripuisti: non
 ne is optimo iure, tam ingratis querimonijs ad hūcre-
 sponderit modum? Hoccine præmij pro meo officio re-
 porto? Itane nihil meministis, nisi hoc tantum, quod
 bellissimam tabulam amisistis? Excidit animo, gratis

A simili

Profopos
pœcia

Et ultro commodasse me? uos tot iam dies, mea benignitate pauisse oculos, animum oblectasse? quod dedi, benignitatis erat, quod reposco, meo iure facio. Vobis aliquid ex me lucri fuit, iactura nihil fuit, nisi quod uestro uitio id esse proprium fingebatis, quod erat commodaticium. Proinde perire uobis uidetur, quod repetitur. Imò quo preciosior, quo iucundior ea res fuit, quam utendam permisi, hoc magis atque magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitum uideri oportet, quod citra iniuriam poterat non committi. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita quanto iustius natura, dolorem ac querelas nostras huiusmodi sermone possit reprehendere. Atque his nimirum rationibus, dolorem nostrum leniri conueniebat, etiam si mors totum hominem tolleret, neque quicquam nostri post funus superesset. Nunc si saltem hoc credimus, de quo nihil addubitauit Socrates ille Platonicus, uidelicet hominē ipsum animū esse, corpus hoc nihil aliud esse, quàm animi uel organum, uel domicilium, aut ut uerius dicam, sepulchrum et carcerem, unde cum emerferit, tum demum sui iuris esse, multoquē quàm antea feliciter uiuere, quid est quod mortem incusemus: quandoquidem usque adeo non perit ille qui moritur, ut tum demum nasci uideatur potius. Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo secius quàm amicis absentibus cogitatione frui solemus. Et haud scio, an aliquanto suauius, quàm si eos coram oculis conspiceremus: propterea quod

quod corporum conuictus, non raro nobis offensarum materiam consuevit ministrare, & consuetudinis assiduitas, amicitiae iucunditatem non nihil iminuere. Eius si desideras exemplum, an non sat argumento sunt Apostoli, qui tum demum uere frui Christo, uereque amare coeperunt, posteaquam illis corporea praesentia fuisset adempta? Sic est profecto, bonorum amicitia, animorum non corporum coniunctione constat. Qui uere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam, nulla uis, nulla temporum, nulla locorum intercapedo potest dirimere. Porro nimis quam puerile est, amicum iam perisse putare, simulatque sub oculis esse deserit, Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione, sermonibusque praesentem reddes. Ille uicissim tui meminit, sentitque penitus animi tui affectus, nonnunquam & in somnis occursabit patri: & arcanis quibusdam modis animus utriusque sese complectentur, & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus iam nunc imagineris cum illo uiuere, qui cum paulo post es uicturus? Quantulum enim est hoc omne quod uiuimus? Sed hactenus ijs remedijs sum usus, qui Transitus bus cum ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid ad nostratiam pietas, quid Christiana fides, à nobis impetrare debeat, paucis consideremus. Iam primum si maxi Exaggera me misera mors esset, tamen oportebat boni con tio in fi sulere, quod nulla uia corrigi poterat. Rursum si to ctione tum extingueret hominem, equius tamen ferenda,

quod tot huius uitæ calamitatibus finem imponat. Porro si animū originis æthereæ, graui corporis ergastulo liberat, propemodum etiam gratulandum ijs, qui è uita decesserint, & in felicem illam libertatē postliminio redierint. Nunc uero cum haud dubie pias animas ex huius uitæ procellis, ad immortalitatis portū trāsmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoque ad eandem immortalitatem aliquando reuocandis: utrum quæso lugere, an magis gratulari conueniat ei, quem ex hoc turbulentissimo uitæ pelago, in tranquillam illam immortalitatis stationem, mors matura transuexerit? Age paulisper huius uitæ (si modo uita est appellanda) sordes, erumnas, pericula in unum congere. Rursus è diuerso eius uitæ cōmoda, quæ pios hinc creptos manent, compone: & facile uidebis, hoc homine nihil esse iniustius, qui summū bonum, ad quod unum nati, conditiq; sumus, perinde quasi maximum malum deploret. Orbem te clamitas, cum filium cælo genueris, cuius cœu numinis cuiusdam memoriam, ut sacrosanctam uenerari possis: qui cœlitus tui curam agens, res tuas cœu dexter aliquis deus, bene fortunare ualeat. Neque enim ille, aut non sentit res mortalium, aut solitam in patrem pietatem, unā cum corpore deposuit. Viuit profecto, mihi crede, uiuit ille, adestq; præsens nobis: & hoc ipsum nostrum colloquiū audit, sentitq; ac fortassis hunc ipsum luctum nostrum ridet, ac damnat. Quod ni corporum horum

Contentio

horum moles obsisteret, fortassis & audiremus eum *Profopopeia*
 lachrymas nostras huiusmodi dictis increpantē: Quid
 istuc est quod agitis? Quid senectutem uestram inuti/
 li, ne dicam, amenti luctu cōficitis? Quid iniquissimis
 querimonijs, fatum, fortunam, mortem in ius trahitis?
 An mihi ex istius uitæ malis exempto, & in hanc feli/
 citatem euecto inuidetis? Sed bona uerba. Non inuidet
 nec paterna pietas, nec amicitia candor. Verum quid
 aliud sibi uult ista comploratio? An lachrymis dignū
 censetis, quod è seruitute in libertatem, de erumnis ad *Contraria*
 felicitatē, de caligine in lucem, de periculis in tutum,
 de morte ad uitam, de morbis ad immortalitatem, de
 tot malis ad summum bonum, de caducis ad æterna, de
 terrenis ad cœlestia: deniq; quod ab hominum colluue
 ad angelorum contubernium sum traductus? Iam ap/
 pello uestros istos animos. Quæso per uestram in me
 pietatem si uobis esset in manu, me ad istam reuocare
 uitam, num essetis reuocaturi? At quo tandem flagitio *Fictio*
 tantum odium cōmerui? Si reuocare nolitis, quorsum
 attinent istæ querelæ, non solum inutiles, ut dixi, uerū
 etiam impiæ? Porrò nisi me immortalitas iamdudum
 omnis doloris expertem reddidisset, ego uicissim ue/
 stras istas lachrymas, alijs lachrymis deflerē, & tam
 crassam animi uestri caliginem commiserarer. At no/
 stram ipsorum uicem ploramus, inquitis. Verum istuc *Confutatio*
 sanè haud amantium est, sed ad sese respicientium, &
 uel alieno incōmodo suis rebus consulere uolentium.

Sed age, quid tandē istuc iactura est, quod mea mors uobis attulit, an quod cōspectu meo frui non licet? At qui nihilo secius, interim memoria nostri frui licet, tanto quidem felicius, quanto tutius. Nam existimate me malis omnibus praeceptum, quaecunq; in uita homini possunt accidere, & quorū magnā partem uestra uicacitas experta est. Non est qui uobis obsequiū exhibeat, sed est qui apud deum Opt. Max. pro uestra salute patronum agat, ut sedulum, ita & efficacem. Deniq; quantulū hoc momenti est, quod nostrā dirimet consuetudinem? Vos modo pro uestra uirili date operā, ut pie peracta uitae fabula, mors dignos reperiatur, qui huc traducamini. Hæc, inquā, si nobis loqueretur filius, nonne merito nostri luctus nos pudeceret? His ferme rationibus, animi mei uulnus lenire soleo, quæ tibi cōmunia facere uolui, non quod his remedijs magno pere egeres, sed arbitratus sum congruere, ut qui cum mihi luctus esset cōmunis, cum eodē & consolationem cōmunicarem. Cæterum ut quæ fusius disserta sunt, in

Epilogus epilogū contraham, hoc pacto efferuescentē animi tui dolorem coercebis. Mortuus est filius, genueras mortalem. Tanto, inquis, bono priuatus sum: reddidisti ei qui gratis dederat. Grauis orbitas: leuius ferendum, quod aliqua sarciri potest. Patrē destituit. Quid prodest flere, quod mutari non potest? Aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot hominū milibus cōmune est? Sed interitū filij non possum non flere. Quiduis potius quam

quàm perit, qui bene moritur. At occubuit immatura morte: nulla mors non matura recte morienti. Ante diem uiuere desijt: nullus cuiquam certus mortis dies. In ipso æui flore extinctus est: tum optimū est mori, cum uiuere est suauissimum. Obijt adolescens: hoc pluribus uitæ malis subductus est. Optimum amisi filium: gaude quod talem habueris. Innocens è uita decessit: nulla mors magis optanda, minusq; deploranda est. Sed interim filio frui non licet. At animo licet, & mox ipso totus toto frueris. Si quid nouisti rectius istis, candidus imperti: si non, his utere mecum. Ac bene uale, quod quidem uult etiam ipse filius.

S Y L U A

Vapropter hoc te primū rogo, ne contra Cicero
 Q has, aut demittas animū, neue obrui, tanq̃
 fluctu, sic magnitudine negocij sinas, con-
 traq; erigas, ac resistas, siue etiam ultro occurras ne-
 gocijs. Nullus dolor est, quē non temporis longinqui-
 tas minuatur, atq; molliat, & cui non callū obducatur. Ho-
 mines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut sub telis
 fortune proposita sit uita nostra. Neq; esse recusandū,
 quo minus ea, qua nati sumus cōditione, uiuamus: neue
 tā grauitur eos casus seramus, quos nullo cōsilio uitare
 possumus. Euentisq; aliorum memoria repetitis, nihil
 accidisse nobis noui cogitemus. Homines sapientes,
 turpitudine non casu, & delicto suo non aliorū iniuria
 commo-

commoueri debent. Conscientiã rectæ uoluntatis, maximam consolationẽ esse rerum incõmodarũ, nec esse ullum magnum malum, præter culpam, memineris.

Cicero Est omnino difficile, nõ grauitèr id ferre, sed tamen animos nostros maximis in rebus gerẽdis, & sustinendis exercitatos, frangi & debilitari molestia nõ oportet. Quoniam molestissime homines ferre debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt.

Tu fac animo magno, fortiq; sis, speresq; fore, ut fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem & gloriam consequaris.

Cic. epist. fa. Me in summo dolore, quẽ in tuis rebus capio, maxime scilicet cõsolatur spes, quod ualde suspicor fore, ut infringatur hominũ improbitas, & consilijs tuorũ amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes, & inimicorum, & proditorũ. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporũ, quorum imaginem uideo in rebus tuis.

Lib. 4. epistola: Vehemẽter te esse sollicitũ. Eodem, epist. Postea q̃ mihi. Eodẽ. Neq; monere te audeo.

Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te à molestijs coner abducere. At ea quidem facultas, uel tui, uel alterius cõsolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaq; eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attinagam, tibi totam relinquam. Quid sit forti & sapiente homine dignũ, quid grauitas, quid altitudo animi, quid
acta

acta tua uita, quid studia, quid artes quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu uidebis.

Extremum illud est, ut te horter & obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solū memineras, quæ ab alijs magnis uiris accepisti, sed illa etiam, quæ ipse ingenio studioq; peperisti: quæ si colliges, & sperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacunq; erunt, sapienter feres. Sed hæc tu melius, uel optime omnium.

Quare non debes, aut propriam fortunã, aut præcipuam postulare, aut communem recusare.

Lib. 5. epistola: Et si unus ex omnibus, tota. Eodem. Et si egomet & c.

Sed ut illa secunda moderate tulimus, sic hanc non solum aduersam, sed etiam funditus euersam fortunã, fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortẽ, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiã optare. Tu si me diligis, fruiere isto ocio, tibiq; persuade, præter culpam ac peccatũ, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum.

Lib. 6. epistola: Et si ea perturbatio & c.

Sin omnino interierint omnia, fueritq; is exitus, quem uir prudentissimus M. Antonius iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali præsertim ciui, & uiro,
sed

sed tamen necessaria: nihil esse præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat uniuersis. Quæ uis insit in his paucis uerbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam sine meis literis intelliges & c.

Ita enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserrimum est: mori autem, nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem.

Sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatio/ra, parietes ipsi loqui posse uideantur & c.

Ego tibi hoc confirmo, & si leuis est consolatio ex miseris aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quæuis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicant, alteri uictori timent. Sed hæc consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor. Nec enim dum ero, angar ulla re, cum omni ni uacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus, γλαῦκα εἰς ἀβύσσους, qui ad te hæc.

Lib. 6. ex epistola: Noui quid ad te. Ab eo loco. Hoc loco si uideor augere & c.

Quod reliquum est, quando tibi uirtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, obliuisci, quid recuperaueris, cogitare. Viues cum tuis, uiues nobiscum. Plus acquisiisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris, quæ tamen ipsa esset iucundior, si ulla esset Resp.

Lib. 6. ex epistola: Gratulor tibi mi Balbe. Ab eo loco: Mihi tamen placuit mi Balbe.

[Tua

Tua me calamitas uehementer excruciat, meis in
commodis modice tangor.

Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas causas, quas scripsi: deinde quod eâ de Rep. semper uoluisti, atq; sensisti: ut non modo secunda sperare debeas, sed etiam si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunq; acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes.

Quamobrè fac animo magno fortiq; sis: & si turbidissima sapienter ferres tranquilliora late feras.

De reliquo, ut te sæpe per literas hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter cõmunem casum ciuitatis: qui & si est grauisissimus, tamen ita uiximus: & id ætatis iam sumus, ut omnia quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.

Vacare culpa magnũ est solatiũ, præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarũ artium scientiã, & maximarũ rerum gloriã: quarũ altera mihi uiuo nunq̃ eripietur, altera ne mortuo quidem.

Lib. 9. epistola: Delectauerunt me literæ tuæ, locos habet consolatorios.

Ac ne sis perturbatus. Noui enim te: & nõ ignoro, Ad Atticum quàm sit amor omnis sollicitus, atq; anxius. Sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quàm aditu.

Sed ad hæc omnia una consolatio est, quod ea conditione

ditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.

Ex lib. ad Brutū, tota, & elegās: *Fungerer officio.*

EX EPISTOLIS PLINII
SECUNDI.

Q VIBVS ex causis necesse est, tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam: si tamen fas est aut fieri, aut omnino mortem uocari, qua tanti uiri mortalitas magis finita, quàm uita est. Viuit enim, uiuetq; semper: atq; etiam latius in memoria hominum, & sermone uersabitur, postquam ab oculis recessit. Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est. Virginium cogito, Virginium uideo, Virginium iam uanis imaginibus, recentibus tamē audio, adloquor, teneo: cui fortasse ciues aliquos uirtutibus pares, & habemus & habebimus, gloria neminem.

Vt enim crudum adhuc uulnus, medentium manus reformidat, deinde patitur, atq; ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes reiecit, ac refugit, mox desiderat, & clementer admotis acquiescit.

Torqueor quod discipulum ut scribis, optima spei amisisti, cuius & ualetudine, & morte impedita studia tua quid nesciā, cū sis omnium officiorum obseruatissimus, cumq; omnes quos probas, effusissime diligas?

Iisdem nunc ego te, quibus ipsum me hortor, monito

neo

neo, cōfirmo. Et gaudium mihi, & solatium in literis:
 nihilq; tam letū, quod his letius: nihil tam triste, quod
 non per has minus triste. Tamen in magna consolatio
 ne, ingens est sollicitudo.

CONSOLATORIAE SYLVA MEA

ALEAT illa uulgi sententia, ubi nō sis

V qui fueris, non est quur uiuere uelis. Quæ
 si minus potest tota displicere, cogita nō

tantū qui nuper fueris, sed qui olim: neq; tantū obuertur
 animo tuo, unde cecideris, sed etiā unde surrexerit

Absit à uiro muliebris illa uox, dum mea (ris.
 me uictum doceat fortuna dolere. Imò te ratio reddat
 aduersus omnes uitæ casus inuictum, ut propellas ani-
 mo dolorem, non ut assuescas.

Tibi recti conscientia, & bonorum iudicium plus
 ris esse debet, quàm inuidorum hominum sermo.

Magis te confirmare debet, paucorum insignium,
 & probatissimorum hominū graue testimoniū, quàm
 inepti uulgi fabulæ.

Leuius ista ferres, si præcipias animo, quid posteri-
 tas de te loquutura sit potius, quàm tuum seculum, cui
 liuor adimit iudicium.

Neq; tantum de fortuna tua ademisse, quantum ad
 nominis tui gloriam addidisse æmulorum tuorum iniu-
 ria mihi uidetur.

Non hic tui consolandi officium mihi sumpsi, quod
 minus

minus magnifice de animi tui magnitudine sentirem.
sed quemadmodum gubernatores optimi uim tempe-
statis, ita uiri fortissimi fortunæ impetum superare in-
terdum non possunt.

Non me fugit, quæ graue uulnus acceperis ex uxoris
obitu. Amisisti fœminam singularis exempli, etiam
si priscis seculis uixisset. Quam illa marito uerecundi-
am præstitit, quum ipsa summam mereretur? Quam
multas quàm eximias uirtutes, ex diuersis ætatibus, ex
uarijs matronis collectas, ac mixtas una expressit? Ta-
men hoc tibi debet esse magno solatio, quod tantum hor-
num tam diu possederis. Vixit enim tecum annos qua-
dragintaquatuor, sine iurgio, sine offensa. Sed hoc æ-
grius fero inquires, quo tenui diutius. Nam gustatas
tantum uoluptates facilius obliuiscimur. At uide ne in-
grati sit hominis, tantum cogitare quid amiseris, non me-
minisse quàm diu fruitus sis. Certe prudentiæ tuæ fuerit,
non committere, ne hoc ualeat apud animum tuum
ratio, quod alioqui necessitas ipsa, & dies longa, &
satietas doloris inducit.

Cõmunis dolor. Tu nepotibus, ego pronepotibus
orbatus sum. Sed spero futurum ut alij nati, dolorẽ hunc
gaudio mutent, quãdo salua est unde hoc sperare licet.

Multum ab istis dissentio, qui in graui dolore pur-
tant hominem sibi relinquendum, donec uulnus tempo-
re mitius, medicam admittat manum. At ego quemad-
modum primum arbitror, animum philosophiæ præce-
ptis

ptis, aduersus omnes malorum incurfus, ueluti antidoto
to præmunitum habere: ita proximū arbitror, statim
repugnare dolori, ne ueluti morbus iam familiaris factus,
nullis remedijs possit exigi.

Scribis dolorē, quē ex uxoris obitu conceperas nō
solum non leniri die, sed indies etiam incrudescere.

Quo magis censeo uelut in uetere morbo ad quælibet
mutationis auxilia confugendū. Sunt balnea, rusticatio,
negociorum cura, studia literarum, peregrinatio,
spectacula, cōtentio cum aduersarijs, publici magistratus
functio. Horum atq; his similibus, nunc hoc, nunc
illud tentandum est. Fortassis incidēs tandem in
aliquid, quod ægritudinem istam animi, uel sanet, uel
ceu clauus clauum protrudat.

CONSOLATIO FAMILIARIS CVM
OBIVRGATIONE MEA.

E ne sic angis, sic animo iacere? Quorsum
tandē attinet, ut te afflictes, ut te lachrymis
conscicias? An ista malum lenient, an

non potius exacerbabūt? Quorsum attinet tam misere
deplorare, quod mutari nō potest? Vbi nūc est illa
anmi tui constantia: ubi literæ, quibus aliorum dolorem
leuare consueueras? Alijs mederi potuisti, tibi nihil
prodes. Ipse tibi nunc medicus sis oportet. Cur frustra
te ipsum lachrymis, & amicos querelis exanimas?
Quæ est ista animi impotentia, quæ mollicies?

Num te uirum esse oblitus es? Itane ista tam grauiter
fers? quasi uero ista tibi uni contigerint, aut tanta sint,
ut alijs non multo etiã acerbiora euenerint. Quid uel
tuo animo uel doctrina indignius, q̃ sic angis, sic frangi,
sic teipsum abijcere, quo modo ne mulier quidem ulla
posset? Neq; enim uideo, quem fructum adferre possint
inanes lachrymæ, & querimonix. Nam si eiusmodi
malum iudicas, ut ad salutem reflecti nequeat, cur luctu
duplicas incommodum? Si spes est, cur non ea potius
te sustentas: atq; id agis, qua ratione quã primũ
ex istis malis queas emergere? Si desperas, memineris
illud, in istiusmodi rerum conditione bonum animum,
dimidium adimere mali. Sin speras: cur perinde, tanquam
quam in re desperatissima te maceras?

Audio te tam grauiter angis, ut ex luctu, mentis etiam
errore afficiaris. Deum immortalcm quid tibi uis?
Quin tu potius obduras, ac seruas te rebus secundis?
Cur tu & amicis luctum auges: & inimicis uoluptatem
præbes: & teipsum indigne conficis?

Tu cõtra audentior ito. Quò tua te fortuna sinet.
Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt. Tu, dum
ista te conscientia, iste animus, ista uirtus, ista literæ,
ista rerum gestarũ memoria te comitabitur, caue te
putes exulem ubicunq; locorũ, quocunq; sub cælo erit
uiuendũ, etiamsi ultra Getas relegatus esses. Sed quid
ego sus Mineruam? Facit sanè non loquacitas mea sed
beneuolentia longiores epistolas. Vale.

Conso

CONSOLATIO IOCOSA ET
FAMILIARIS.

QUOD te lachrymis conficis, non miror,
qui puellam amiseris, nondū totos sexa-
ginta septē annos natā, idq; relicta dote
satis opima. In hoc tibi scribere uisum est, ne doloris
magnitudine uictus tibi manus adferres. Priusq̄ extil-
les lachrymis, fac iuxta prouerbū, uiuorū memineris.

Tua puella redibit nunq̄. Alioqui matrē deslere ui-
deberis. Mitto tibi strophiolū, quo lachrymas exteri-
geas, & succum medicū, quo lippitudini fletu contra-
ctæ medearis. Clama te miserū, sed nunquam efficies,
quin istam miseriam tibi complures inuideant.

Nisi desinis macerare te, uereor ne populus in te ia-
ciat cōiiciū illud. πρὸς τὸν μισθῆν τὰ φου δ' ἀκρῶν.

AD CONSOLATIONEM RESPONSIO

AM quibus modis respondendū sit con-
solatori res ipsa dabit consiliū. Nam fer-
mē gratias agimus primum pro officio,
deinde laudamus ingenium, quod nihil adduci potue-
rit ad leniendum dolorem, quod ille non summa dicent
di facultate differuerit. Postremo quod illius & pru-
dens & erudita & grauis, deniq; cum primis amica
oratio, aut bonam doloris partem nobis ademerit,
aut totū excusserit. Aut si nobis non profuit illius con-
solatio, laudabimus animum, studium, & ingeniū illi-

us: quod tanquam bonus ac peritus medicus nullum non remedij genus admouerit, sed arte maius esse malum. Aut ita respondebimus imperioso consolatori, facile quum ualeamus recta consilia egrotis damus. Tu si hic sies, aliter sentias. Exemplo supersedebimus, syluæ non nihil suppeditabimus.

Cic. ex famil. lib. 4. Ego uero serui. lib. 5. Quanquã ipsa consolatio.

Ad Atticum Vtinã illũ diem uideam, cũ tibi agã gratias, quod me uiuere coegisti. Adhuc equidẽ ualde me pœnitet.

Sed te oro, ut ad me Vibonẽ statim uenias, quò ego multis de causis cõuerti iter meum. Sed eò si ueneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero.

Si id non feceris mirabor, sed confido te esse omnino facturum.

Quod me hortaris, ut firmo sim animo, uellẽ posses aliquid afferre, quamobrem id facere possẽ.

Quod me ab hoc mœrore recreari uis, facis ut oĩa etc.

Sed me mihi non defuisse tu testis es. Nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego non domi legerim. Sed omnẽ consolationem uincit dolor. Quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per literas consolaretur, quem librum ad te mittam.

Consolari iam desine, obiurgare uero noli. Quod quum facis, & ego tuum amorem & dolorem desidero, quem ita affectum mea erumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit.

Ad consolationem mea.

Tua quidem oratio sperare me iubet, quod impro-
bum sit etiam optare.

Vide ne me laetes inani spe, ne doloris uorsuram fe-
cero, mox cum foenore recursuri.

DE PETITORIA EPISTOLA

ERVIVS enarrans locū, in libro Aene-
idos primo, ubi Iuno supplex petit ab Ae-
olo, ut classem Aeneae disijciat, indicat
praecipere rhetores in omni petitione quatuor seruan-
da esse: primum ut quod petimus ostendamus esse in
potestate eius, à quo petimus: praeterea ut doceamus
esse iustum quod petimus: deinde ut modum ac uiam
indicemus, qua confici possit quod petimus: denique
ut sequatur remuneratio. Hunc ordinem in petitioni-
bus Vergilio fuisse perpetuum, uelut hoc in loco: Et
mulcere dedit uentos, & tollere fluctus, ostendit facul-
tatem. Mox: Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat
aequor, declarat esse iustum. Iustum enim quicquid
molimur in hostem. Rursum: Incute uim uentis, &
disijce corpora ponto, modum aperit & uiam. Addit
remunerationem: Sunt mihi bis septem. Ac recte qui-
dem Seruius & expedite. Nos tamen paulo crassiore
Minerua rem aperiemus. Primum, quoniam uaria
est natura rerum quas petimus: & magna est uarietas
personarum, quae rogant, aut rogantur, oportet &
s 4 petendi

petendi rationem esse uariam. Sunt enim quedam, quæ
 fauorabiliter petimus à quouis, ueluti consilium; sunt
 quæ pudore suffundunt rogantē, ueluti quum petimus
 mutuū, aut rem parū honestam. Igitur in genere du-
 plex erit petendi modus, rectus, & obliquus. Vbi cau-
 sa erit fauorabilis, aperte suadebimus esse præstandū,
 quod petimus: ubi secus, per insinuationē irrepemus
 in petitionē. Primū exaggerantes, quanta nos circum-
 stat necessitas, & quā magnum telum sit necessitas, &
 quā inutilis pudor uiro egēti: neq; fugere nos, quā
 sit improbū, rem tantā ab eo petere, de quo nihil unquā
 simus promeriti. Post hæc paulatim per cuniculos or-
 stendemus, nobis non mediocrem spem porrigi ab in-
 signi illius benignitate, qua solitus sit etiā ignotis, &
 indignis opitulari: ob eximiā ingenij bonitatē, ad sub-
 leuandas omnium miseras propensi. Hic pudor nō uul-
 gariter cōmendat rogantem, quemadmodū improbi-
 tas alienat animum. Nullus enim libenter in cum con-
 fert beneficium, qui ceu debitū flagitat, magisq; pos-
 cit, quā petat. Profuit Hortensio, quod quū cuperet
 ex uxore Catonis Uticensis sustollere prole, nō ipsam
 petijt, sed illius filiam Portiam Bibulo nuptam, pluri-
 mas interim causas adducēs, quare cuperet ex ea gen-
 te heredem. Ille cum respondisset se facile assensurum,
 si modo probaretur genero: tandem uerecunde sub-
 indicauit, se Martiam ipsius uxorem petere, cuius cor-
 piam facere, ipsi esset in manu, qui maritus esset. Iam

imprudens concesserat, quod petebatur. Itaq; persuasit
 so Martiæ patre, duxit eam uxorem. Autor Plutar-
 chus. Vbi nihil erit opus hac insinuatione, tamen eius
 à quo rem difficilem petimus, beneuolentiã modis om-
 nibus conciliabimus. A persona ipsius, cuius benigni-
 tatem quum erga ceteros, tum erga nos grate cõme-
 morabimus: dicemusq; nos ei, cui iam sumus tot nomina
 nibus deuinctissimi, uelle fieri deuinctiores: à persona
 nostra testificantes, quanto studio semper illum colue-
 rimus, quodq; præcipuam fiduciam in illo semper ha-
 buerimus: simul ostendentes hoc quod petimus, ut nulli
 nos libentius debituros, q̃ illi, cui debemus omnia, ita
 nulli facilius esse præstare. Quod etiam magis expo-
 nemus in explicãdo modo. Si qua erũt nostra in illum
 merita, ea summa cum modestia significabimus magis
 quàm commemorabimus. A persona maiorũ utriusq;,
 si docebimus inter utriusq; parentes ueterem atq; ar-
 tistissimam necessitudinem intercessisse, cõpluribus mu-
 tuis officijs huc usq; cultam, & confirmatã. A persona
 aduersariorũ, si declarabimus nobis esse certamẽ cum
 ijs, quos is etiam odit, à quo præsidia poscimus. A re, si
 docebimus eam piam esse, iustam, honestam, nobis ne-
 cessariam, illi facilem, & honorificam. Deinde si citra
 arrogantiam ostendemus, quid ex ea re cõmoditatis
 sit, ad ipsum etiam aliquando rediturum. Si quid ine-
 rit incommodi, quod animum illius, uel alienet à no-
 bis, uel deterreat, id uel dilucemus, uel extenuabimus.

Si erit opus, admiscebimus obtestationes earum rerum, aut personarum, quibus scimus illum posse commoueri. Postremo pollicebimur memorem animam, nec habituros modo gratiam, uerum etiam relatores, si dabitur cum scenore: nos ipsos totos, resque nostras omnes illi uicissim dedicabimus, ac deferemus. Facultatem nostram extenuabimus: de animo, studioque magnifice pollicebimur. Illud adijciam, non hic solum, uerum etiam alijs in rebus aliquando plus ualere iocum tempestiuum, et aptum, quam seriam petitionem. Tantum de preceptionibus satis esto, reliqua iuuenibus, aut preceptorum animaduertenda relinquo.

EXEMPLVM PETITIONIS
OBLIQVAE

INGENII mei pudorem ipse non ignoras uir eximie. Sed quomodo non adigit mortales, uere durissimum telum necessitas? Eo in loco sunt res meae, ut ni protinus ad manum sint ducenti angelati, tam perierit tuus Lodouicus quam extrema faba, quod aiunt. Scio beneficium esse magnum et eximium: neque me fugit, quod nulla sunt mea in te officia, quorum fiducia rem tantam ausim abs te petere, praesertim quum tot, tantisque nominibus iam pridem obstrictus tibi, nondum ulla ex parte retulerim gratiam. Et tamen nisi deus aliquis, uelut ἀπὸ μηχανῆς alicunde sese proferat, funditus interij. Quare quemadmodum in summa re/

rum desperatione, nautæ solēt sacram iacere ancoram,
 ita ego dispectis omnib. ad te uelut ad propitiū quod
 dam numen confugio. Non ausim rogare, quanquam
 huc adigit necessitas, tamen illud uolui te scire, statum
 rerum mearum: ut si me iudicas dignum exitio, te iudi
 ce peream æquiore animo: sin tua pietas, multis iam ar
 gumentis ante hac in me declarata, dignabitur me ex
 hoc discrimine eximere, conabor omnibus neruis, ne te
 unquam huius capitæ seruati pœniteat.

PETITIO REI PARVM
 HONESTAE

NON ignorabam, quàm impudens esset in
 causa pessima, à uiro omnium optimo pa
 trocinium rogare. Non enim conabor excu
 sare factum meum, ne grauius peccem impudentia,
 quàm hactenus peccatum est stultitia, & incogitantia,
 ne dicam dementia. Horrescit animus, abhorrens &
 ab ipsa malorum meorum cōmemoratiōe, sed tamen
 aperiendum uulnus, si sperem medelam. Sortem satis
 amplam, quam pater dederat in negociationem, nuper
 alea perdidit. Ingens flagitium fateor, sed utcunque suc
 curri poterat, si solum esset. Inscio patre, cum matris
 pedisse qua rem habui. Illa me callidior, negauit se fa
 cturam sui copiam, ni pollicerer me maritum ipsi fu
 turum. Ibi mihi non Iupiter, ut inquit Hesiodus, dimi
 dium mentis, sed Venus totam mentē ademit. Polliceor
 demens

demens. Nunc aiunt nulla ratione rescindi posse, quod sic actum est. ut illis sit pessime, qui leges tam iniquas condunt. Pater merito iritatus, abdicationem parat. Quod si fit, nullum uideo melius consilium, quàm ut laqueo uitam finiam. Quur enim libeat uiuere in tantis malis? Scio te nihil nõ posse apud patrem. Solus es qui me possis redigere in gratiam. Quod si quid te miseret mei, non ausim rogare, sed tamẽ uides calamitatem meam. Efficiam ut te mei seruati nunquam uel pudeat, uel poeniteat. Sic admissum hoc omni officiorum genere sarciam. Aetatem uides. Sæpenumero à grauioribus commissis, iuuenens sese ad bonam frugem conuertere. Vtinam quod factum est, fieri posset infectũ. Sed quod mutari non potest, pensari potest. Maximum quidem hoc peccatum est, fateor sed primum. Deniq; quid sibi uult pater? Si abdicat, nec mihi adimit uxorem, & sibi parat orbitatem: sin ignoscit, habebit hoc semper additiorum filium. Fac breui sciam, utrum meis malis sim omnino perdendus, an tua bonitate seruandus. Nihil enim miserius, quàm pendere.

PETITIONIS HONESTAE
EXEMPLVM

MPROBVM fortasse alijs uidebitur. præsul amplissime, eum à quo tantum beneficiorum acceperim, quantum ne sperare quidem unquam sum ausus, rursus nouis precibus sollicitare

sollicitare. At ego ingenui, minimeq; ingrati animi existi-
 mo, cui multum debeas, ei plurimū uelle debere. Cui
 enim extremas fortunarum mearum partes potius ac-
 ceptas ferre cupiam, quā ei ipsi cui primas, cui medi-
 as debeo? Quid enim Lucius esset, nisi te tanquam num-
 men quoddam propitium nactus esset? Tu me puerū,
 ob nescio quā in me uirtutis indolem: præterea fortas-
 se, quod putabas meas literas tibi aliquando, uel usui,
 uel ornamento futuras (quam utinam de me, uel existi-
 mationem, uel expectationē non omni ex parte uidear
 sefellisse) adoptasti. Nec semel complexus, unquam fo-
 uere, iuuare, ornare destitisti. Itaq; si quid hodie in me,
 uel uirtutis, uel bonarum literarum, uel dignitatis esse
 putatur, id omne tuæ debeo munificentia. Sed duo mi-
 hi restare uidentur, ut & tu opus tuum pulcherrime
 ceptum perficias: & ego efficiam, ne nullum tantorū
 in me beneficiorū fructū ex me cepisse uidearis. Quod
 utrunq; ut fiat, & ego maximopere cupio, & tibi in
 manu est. Eadem opera & tu me alumnū beaueris,
 & eo in loco collocaris, quo multis in rebus tibi usui
 esse possim. Post diuturnos, ut scis, in literis theologicis NATAUO
 exhaustos labores, ad calendās Maias theologica lau-
 rea sum insigniendus: quam quidem professionem pau-
 lo splendidius uitæ genus decere, non ignoras. Præter-
 rea, quoniam hætenus amplitudini tuæ sumptui tantū
 fui, æquum est, ut aliquando sim & usui, & dignitati.
 Iam uero hoc ipso tempore uacat præpositura Corin-
 thiensis

thiensis, non maxima quidem illa, sed meo consilio cō/
 modissima: tum quod & in tua sit patria, & à mea nō
 ita multum absit. Habebis, qui tuorum, tuaq; illic nego/
 cia perinde curæ sit habiturus, ac si propria forēt. Præ/
 terea quicquid unquam dignitatis mihi accessurū est,
 id in tuam unius gloriā accesserit, cui semel me debeo,
 quantus sum. Nec me latet, q̄ potentes sim competito/
 res habiturus, quàm hoc honore indignos, quàm utriq;
 nostrum maleuolentes. Nihil me terret, modo tu uelis,
 qui unus plus cæteris omnib. potes patrocinari. Quid
enim tu audeas à principe petere, quod ille cunctetur
præstare? Quare si me non temere adoptasti: si qua un/
 quam ex parte tuo de me iudicio respondi: si me uirum
 gratum existimas, fac ut hæc præpositura mihi tribua/
 tur. Id ego abs te & diligentius, & pluribus uerbis cō/
 tenderem, nisi uererer, ne de tua humanitate, quã ego
 semper in me propensissimam sum expertus, diffidere
 uiderer. Ego uicissim modis omnibus enitar, ita me eo
 honore dignum præstare, ut neque te noui huius in me
 muneris poeniteat, & ueterum tuorum erga me bene/
 ficiorum fructum aliquem percipias, Vale.

PETITORIAE SYLVA

Cicero epi/
 stola fa.

P LVRIBVS uerbis ad te scriberē, si aut
 tua humanitas longiorē orationē expecta/
 ret, aut id fieri nostra amicitia pateretur,
 aut res uerba desideraret, ac nō p se ipsa loqueretur.

HOC

Hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam uoluptatem esse capturum.

Quod si mihi tua clementia opem tulerit, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo.

Lib. v. epistola: Coram me tecum, tota.

Cū uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animum. Sed ita (nō enim dimittam pudorem in rogando meū) si feceris id quod ostendis, magnam habebō gratiam, si nō feceris, ignoscā: & alterū timori, alterū mihi te negare nō potuisse arbitrabor. Est enim res profecto maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediāt, obscurū est: ita tamen, ut si nos sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima.

Lib. vi. episto: Si mihi non tecum, tota.

Lib. ix. petitio iocosa: Et si munus flagitare.

Tu si me amas tantum, quantum profecto amas, ex Cicero ad peditus facito ut sis, si in clamaro ut accurras. Sed do Atticum operam, & dabo, ne sit neesse.

Nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide, quare aduola. Expedita erūt mihi omnia, si te habebō. Multa per Varronē nostrum agi possunt, quæ te tiā urgente erūt firmiora. Multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse nō poterūt: multa etiam, sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram.

te requiram ad omnia. Vnum illud tibi persuadere uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero.

Quam ob rem si me amas tantum, quantum pro me esto amas, si dormis, expergiscere: si stas, ingredi: si in grederis, curre: si curris, aduola. Credibile nō est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua: quodq; maxime est, quantum in amore & fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum, breuitate contenta est.

Quare ut Numestio mandauī, tecū ut ageret, item atq; eo, si potest, acrius te rogo, ut planē ad nos aduoles: respiraro si te uidero.

Pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

Tantum te oro, ut quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non me ipsum ademerunt. Cura ut ualeas.

Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuuas.

Quintū fratrem optimū, humanissimumq; sustenta.

Omniem spem habeo existimationis, priuatarumq; rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quā si his temporibus miseris, & extremis praestiteris: haec pericula, quae mihi cōmunia sunt cum ceteris, fortius seram: idq; ut facias, te obtestor, atque obsecro.

Te etiam atq; etiam oro, ut me totum tuendum suscipias, ut si ij salui erunt, quibus cum sum, unā cum ijs possim

possim incolumis esse, salutemq; meam tuæ beneuolentiæ acceptam ferre.

Itaq; te uehementer etiam atq; etiam rogo, magis quam a me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

Quamquam hæc epistola non suæ soris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance, rogo te, & etiam oro, sic mediis fidius, ut maiore studio, magisq; ex animo agere nõ possim, ut totum hoc negocium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut quod sine ulla dubitatione apud C O S S . obtinuimus, propter summam bonitatem, & equitatẽ causæ, id tibi nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas. Quæ quidẽ uoluntate te esse erga Atticum, sæpe præsens & illi ostendisti, & uero etiam mihi. Quod si feceris, me, quem uoluntate, & paterna neceßitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis. Idq; ut facias, te uehementer etiam atq; etiam rogo.

Nunc mi Capito, scio enim quantum sæper apud eos, quibus cum sis, posse soleas, eo plus apud hominem facillimum, atq; humanissimum Plancum enitere, elaborare, uel potius eblandire: effice ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua.

Quod certe facies, si tu neruulos tuos mihi sæpe cognitos, suauitatemq; qua nemo tibi par est, adhibueris. Quod ut facias, te uehementer rogo.

Ignosce mihi, qd' cū antea accuratissime de Buthro

tijſ ad te ſcripſerim, eadem de re ſæpius ſcribam. Non me hercle mi Plance facio, quod parum confiſdam, aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitie ſed cum tanta res agatur Attici noſtri, nunc uero etiam exiſtimatio &c.

Oro atq; obſecro te Cicero, neceſſitudinẽ noſtram, tuamq; in me beneuolentiam obteſtans, ſororis meæ liberis, obliuiſcaris eſſe Lepidi filios, meq; his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtmes. Hoc ſi à te impetro, nihil proſeſto dubitabis pro his ſuſcipere.

Scribere multa ad te neq; poſſum præ ſolicitudine, ac ſtomacho, neq; debeo. Nam ſi in tanta re, tamq; neceſſaria uerbis mihi opus eſt ad te excitandum, & confirmandum, nulla ſpes eſt, facturum te quod uolo, et quod oportet. Quare noli expectare longas preces. intuerem me ipſum, qui hoc à te, uel à Cicerone coniunctiſſimo homine priuatim, uel à conſulari tali uiro, remota neceſſitudine priuata impetrare debeo. (ſim.)

Hoc te ita rogo, ut maiore ſtudio te rogare nõ poſſe innumerabilia ſunt tua in me officia, domeſtica, forreſia, urbana, prouincialia, in re priuata, in re publica, in ſtudijs, in literis noſtris. omnia uiceris, ſi feceris &c.

Cui enim ego potius dignitatem meam acceptum ferre cupiam, quàm cui ſalutem & omnia debeo.

Petit. conſ. Credibile nõ eſt quantũ ego in conſilijs, & prudentia tua, quod maximũ eſt, quantũ in amore & fide ponam.

Te habere conſiliorum autorem, & ſolicitudinum ſocium, omni in cogitatione coniunctum cupio.

Quod

Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me
studia cumulus accedet.

Te autore, mihi uel agendi, uel quiescendi ratio
constabit.

Nunc mihi consilij opus est tuis, & amore, & fide,
omnia mihi expedita erūt, ubi tuā sententiā accepero.

Hac in re consilium de tua sententia capiemus.

Tuum ad nos reditum, tum omnes tui uehementer
desiderant, tum tempus & res tuae postulant.

Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam

Noli pati litigare fratres, & iudicijs (gratia.
turpibus conflictari.

Sed quid tibi mando nominatim, me totum tuo a/
mori, fideiq; commendo.

Sed si me amas, quod quidem iam facis, aut per/
belle simulas.

Nunquam putauī fore, ut supplex ad te uenirem,
sed hercle facile patior, datum tempus, in quo amorem
experiar tuum.

Quod superest, rogo ut pari simplicitate, si qua exi ^{Plinius}
stimabitis addenda, cōmutanda, omittenda, indicetis.

A simplicitate tua peto, quod de libello meo dictu/
rus es alijs, mihi dicas. Neq; est difficile quod postulo. ^{Petit. iudicij}

Lib. III. epistola: Assumo te in consilium & c.

Mihi & tentandi aliquid, & quiescendi te autore
ratio constabit.

Obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi autoritas
pro ratione sufficit. t 2 Audisti

Audisti cōsiliij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum, in quo mihi æque iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas.

Politianus lib. VII. epistola: Multo æquius fuerat.

Habes quid mihi uideatur, & intelligis animi mei uotum, sed tamen tuum consilium sine exceptione sequar: ad tuam uoluntatem me confirmabo, à quo honeste dissentire non possum. Nihil assentor. tantum enim animi inductio, & me hercle amor in te meus, apud me ualet, ut quæ tibi utilia sunt, et quæ tu uis, ea omnia mihi protinus & recta, & uera uideantur.

Hac in re facturum sum, quicquid tu decreueris. nane huius totius consilij, te ducem, me comitem esse decet.

Quod ut facias, non solum te rogo, uerùm etiam suadeo. Neque enim mihi iucundius erit, si nos inuiseris, quàm utile tibi.

SYLVA MEA

HABES rerum mearum statum. Diuinis animi mei uotum. Vides quid res ipsa flagitet. nam ipse nihil ausim rogare, ne uidear non minus improbus, quàm miser.

Improbus planè uideri possem, qui te quotidianis meis postulationibus, occupatissimum interpellem: nisi eo te animo esse cognoscerem, ut quos semel tueri cœperis, non quiescas donec planè confirmes.

Ex tua unius humanitate quantus sum pendeo. In te uno omnes spes, fortunæq; meæ sunt sitæ.

Nihil

Nihil est tam arduum, quod te patrono consequi
posse diffidam.

Nihil tam amplum est, quod uel ego abs te petere
non audeam, uel tu prestare nequeas.

Quam tu facile potes, tam ego uehementer cupio.

Parum recte de tua liberalitate sentit, qui rem ius-
tam uerbosius abs te petit.

Adijce & hunc calculū, ad altissimos cumulos tuor-
rum in me beneficiorum: quibus & si nihil accrescere
posse uideatur, tamen hoc unum desiderant, ut undiq̃
absoluti, atq; exaggerati esse uideantur.

Quum plurima sint tua in me officia, nihil tamen
fuerit hoc uno, uel maius, uel iucundius.

Non dubito quin mirere, atq; etiam stomachere,
quod tecum eadem de re agam sapius.

Scio, perfricui faciem insigniter, qui hoc ausim abs
te petere: sed hanc impudentiam me docuit nō mea na-
tura, sed dura necessitas.

Res est tam pia, tam iusta, ut uir æquus eam nec ho-
sti negare debeat. Nostra tam arcta est necessitudo, ut
nihil tam iniquum sit, quod alter ab altero non debeat
impetrare.

Si uideor improbus, qui rem tantam abs te flagitem
uerius quam petam, dabis ueniam. Hanc audaciam me
docuit non mea natura, sed tua humanitas, qui mihi ni-
hil negare soleas.

Res est eiusmodi, ut si tecum consideres, quod abs

te peto, *sim abs te potius rogandus.*

Inuitus onero te precibus, *sed urget necessitas.*

Scio tantos patronos non uocandos ad mediocrem, *aut uulgarem operam, sed hoc negocium eius generis est, ut ab uno te præstari possit.*

RESPONSIO AD PETITIONEM

Cicero ad
Atticum

Q UOD mecum per literas agis, unam ob causam malle coram egisses Non enim solus ex oratione, sed etiam ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cum te semper amaui, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus Resp. te mihi ita comendauit, ut chariorem habeam neminem. Literæ uero tuæ, tum amantissime, tum honorificentissime scriptæ, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses.

Lib. iij. tota epistola: Facis pro cætera reuerentia. Plinius Faciam ergo quod desideras, tam diligenter, quam libenter.

Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpissimum est.

Mea Excusare me profecto uel fratri, hoc sanè tempore, sed arctior est amicitia nostra, quam ut ullam patiatur exceptionem, quoties alterutrius seria res agitur.

EPISTOLA

VIC finitimū est cōmendatitium genus.

H Quū enim cōmendamus aliquem, alicno nomine quippiam petimus: quare isdem rationibus erit tractandum. Hic tres erunt consideranda personæ. Nostra, eius cui scribimus, eius quem commendamus. Postremo loco res ipsa cuiusmodi sit erit inspicienda. A nostra persona persuadebimus, si causas, à quibus ad hunc commendandum fuerimus commoti, iustas, magnas, plurimāsue ostendemus: uel quod de nostris, aut nobis ipsis sit bene meritis, uel quod nobis cum ipso, aut nostris cum illius maioribus, uetus, & cōiunctissima familiaritas intercesserit, aut hospitium, uel quod sanguine propinquus, patria, studijsue coniunctus, affinis, aut alioqui charus, & commendatus: uel ita deniq; hominem describemus, ut ob modestiam, probitatem, eruditionem, integritatem, humanitatem, nobilitatem, dignus sit, qui quum omnibus bonis, tum illi in primis debeat esse quàm commendatissimus. Si qua uero uel nostra, uel illius quem commendamus, maiorumue eius in alterum merita præcesserunt, ea summa cum modestia significabimus, extenuantes quidem ipsa benefacta, benefaciendi autem animum amplificantes. Vehementer commendationem iuuabit, si a persona eum quem cōmendamus, de eo cui cōmendamus quàm commendati optime, & sentire et prædicare dicemus. Nō possumus et eius cui enim non bencuolentia quadam commoueri erga eos, commen-

quibus nos citra assentationem intelligimus esse admirationi. Quare scite Isocrates precipuū amicitiae conciliandae initium cōmonstrauit, ut absentem laudemus, apud eos, quos renunciaturos suspicemur: si utriusq; nostrum summā de eo fiduciam uerisimiliter aperiemus, solitudinē uidelicet quandam inijciamus oportet, ubi eiusmodi hominem omnem spem suam in ipsius unius humanitate reposuisse intelliget, nullius praeter suam unius opem implorare uoluisse. Et à personis quidem hoc modo commendationem tractabimus.

A re

A re commendabimus, si eam facilem illi duntaxat, cui commendamus monstremus: si piam, si honestam, si utilem probabimus. Tum si eiusmodi erit, ut ex ea ad patronum aliquid laudis, gratiae, autoritatis, aut emolumenti uenturū uideatur, id accurate admonebimus, si eodem beneficio quā plurimos deuincturum dicemus. Deinde obsecrationibus uti licebit. Postremo loco & nostro, & commendati nomine pollicebimur illum gratum, & memorem futurum. Nos eodem beneficio perinde ac si in nos esset collatum, perpetuo deuinctos fore. In calce mutuam operam, & studium deferemus. Constat enim epistolam cōmendatitiam ex duobus misceri generibus, suasorio, & demonstratiuo. Quū enim eum quem commendamus, cum laude describimus, in demonstratiuo genere uersamur: quum rem ipsam aut honestam, aut utilem, aut facilem ostendimus, in deliberatiuo. Sed breuis debet esse commendatio, neq; nimis accurata

Breuis huius
generis com
prehensio

accurata, præsertim si ad eum scribimus, cui sumus ipsi uehementer cõmendati. Testimonij enim pondus habere debet, potius quàm disputationis speciem. Et huius generis esse potest triplex tractatio: Recta, obliqua, & iocosa. Recta quum aperte docebimus eum esse dignũ fauore quem cõmendamus. Obliqua quum negabimus nos hunc cõmendare uelle, tantum admonere ut hominem uelit cognoscere: futurum enim, ut quum alij gratias agere soleant ijs, qui cõmendationem recepissent, ille ultro gratias sit acturus, quod nostra opera contingerit nosse talem uirum. Iocosa, quũ intelligemus nos plus effecturos sermonis iucunditate, quàm serijs argumentis. Nõ arbitror operæ precium, de singulis exempla proponere, ne nimium increseat uoluminis magnitudo. Tantũ in sylua formulas aliquot annotabimus. Cõmendatorij generij exempla, quũ apud Ciceronẽ sint plurima, tũ, illa epistola, cuius initium est: Nondũ erat auditum, uniuersum cõmendandi artificium una cõplectitur.

HERMANNVS THEOLOGVS

ANDRONIO BOLANO AN-

TISTITI S. D.

VANQVAM mihi Dionysij mei fortunæ maiori propemodũ, quàm meæ ipsius curæ essent, præsul humanissime, idq; non modo propter uetustissimam arctissimamq; , quæ mihi cum eius familia fuit necessitudinem, uerum etiam propter admirabilem hominis & modestiam, & probi-

tatem, tamen eum tibi pluribus uerbis cōmendandum non putauī, ne uel de nostra amicitia, uel de hominis uirtute parum sis uiderer. Id enim nostra necessitudo, qua nihil arbitror inueniri coniunctius, postulare uidetur, ut quemcunq; beneuolentia complectendum statuissem, idem tibi quoq; & charissimus, & q̄ commendatissimus debeat haberi. Tanta rursus est hominis tum probitas, tum modestia, tum eruditio, ut uel citra meas literas quū optimo cuiq; tum tibi eiusmodi uirorum amantissimo non possit non esse quā commendatissimus, nisi utrunq; parū noui, praesertim quod tibi ipsi cum patre huius, uiro, ut scis, omnium, qui unquā fuerunt gratissimo uetus hospitium fuerit. Non eguit quidem ille nostra cōmendatione, quanq̄ cōmendari planè uoluit, & uni adeo tibi uoluit. Mirum enim dictu fuerit, quantū fiduciae, in tua unius humanitate reposuerit, q̄ amanter de te & loquatur, & sentiat. Neq; enim quae essent à mente diuersa, loqui consueuit. Nec errat mea quidem sententia. Cui enim obscurū est, quantū pro tua autoritate, & apud illustrissimū principem, & populum ualeas? Tum quantū studiosis uiris semper fauerit tua benignitas, sepe maiorū suorum antehac nunc

Narratio & mea praedicatione didicit. Res est autem eiusmodi, ut tibi non multum negocij, huic plurimum commoditatis sit allatura. Debet huic Abbas Syrus ex agris nescio quibus, iam multorum annorum fructus, homo, ut scis, & pecuniosus, & calumniosus, cuius quidem praedeceffor

decessores, sine ulla cōtrouersia constanter soluerunt. Hic simul atq; insatiabilem habendi sitim, unà cum mitra est assequutus, debitum inficiatur, in ius, imò potius, in iniuriã uocat. Pudet dicere, quas Proteus ille optimo adolescenti tergiuersiones neçtat, q̄ astutas elabendi uias quærat. hominem nosti. Quod quidem cum semper molestum esse debeat, quia iniquum, tum hoc tempore Dionysio meo incommodissime sanè obijcitur, hoc in tempore negari pecuniam, quum ea sic est opus, ut quū maxime. Proximo uere, erat doctoris insignia consequuturus, quo maiore cum autoritate possit Reip. commodis inferuire. Est enim iuris utriusque mire peritus. Vide autem quàm iniquum sit huius Midae causificationibus studiosissimum iuuenem, è medio studiorū suorum cursu, ad iniustas lites uocari, & iam multis sudoribus promeritū honorem, penè è manibus extorqueri. Rem iam partim ex me cognosti, reliqua ex ipso coràm agente disces. In te uno utriusq; nostrū spes sita est. Quare te per nostrā beneuolentiã, & paterni hospitij memoriã, maiorem in modū oro, ut ei in causa æquissima præsidio uelis esse. Abbatem istum uel odio, uel autoritate, uel metu ad soluendum cōpellas, à litibus quibus maxime pascitur, deterreas. Et magna & multa sunt tua in me officia, hoc tamē ita mihi erit gratum, ut pro omnium summo sim habiturus. Apud iuuenem ita beneficium collocaris, ut nunquam antea hac apud quenquam rectius. Bene uale.

Est uul/

Est uulgare ac frigidum commendationis genās,
quum hoc officium extorquetur à nobis.

Si tibi molestus sum huic imputa. Nam mihi fuit
molestior.

Tu pro tua prudētia, ubi ex ipso iam cognito quid
sibi uelit cognoris, dispicies, quid sit factu optimum.

Cōmodabis illi mea causa, si modo id potes absq;
tuo incommodo: sin minus, quōuis ablega hominē por-
tius quàm ut ad me redeat.

Est & iocosa cōmendatio, quæ nonnunquam plus
efficit quàm seria. Exemplum est in epistolis Ioannis
Campani, qui monachum quendam importunum com-
mendat suo Cardinali. & nos aliquando sic pusillum
quendam, & recaluastrum ac macilentum commen-
dauimus Moxcenati nostro, qui per eum miserat pecu-
niam, & in literis caluum appellarat, solitus & me io-
co caluum dicere, quod essem raro capillitio. Commen-
dauimus autem in hanc fermè sententiam. Caluus ille
caluo pecuniam bona fide reddidit. Verum si pernos-
ses quo in statu sit iste caluus, haud quaquam admira-
reris, hominem sic esse macilentum, ut uix osibus hæ-
reat: sic esse raro capillitio, ut uix tres pili supersint in
capite. Est illi longa lis apud tuum tribunal. Ea res sic
expilat, sic exugit hominem, ut ni tua succurrat boni-
tas, ne pilum quidem nummorum, sit usquam habitu-
rus, & periculū sit, ne prorsus fame pereat. Causa pia
est, pro matre litigat, neq; quicquā superest, nisi ut su-
prema

prema sentētia pronūcietur. Bene uolo homini. Quur enim non faucat similis simili? Eodem beneficio tibi duos caluos duos magnos uiros obligabis. Hęc friuolum uideretur admonere nisi conduceret ad hoc, ut præceptor ex his facile reperiāt uarias thematū formas.

COMMENDATICIAE SYLVA

PISTOLA lib. epist. fa. 1. cuius initiū: Cic. epist. fa.

E Aulo Trebonio, tota huius generis est.

Lentulum nostrū eximia spē, summæ uirtutis adolescentem, cum cæteris artibus quibus studiisti semper ipse, tū in primis imitatione tui, fac erudias. Nulla enim erit hac præstātor disciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperq; dilexit, in primis amamus charumq; habemus.

Lib. 2. Fabio uiro optimo. Tota.

L. Valerium iurisconsultum ualde tibi commendo, ¹⁰⁰⁰ sed ita, etiam si non est iurisconsultus. Melius enim ei cauere uolo, quàm ipse alijs solet. Valde hominē diligō, est ex meis domesticis atq; intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias, sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atq; etiam rogo.

Atq; ipsum tibi Pomponium ita cōmendo, ut quam ipsius causa confido te facturum esse omnia, tamēn abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris
erga

erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Lib. 6. Cum A. Cecinna tanta. Tota & elegans.

Hunc mi Caesar sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci, ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas: de quo tibi hominem hoc spero, non illo uetere uerbo meo quod cum ad te de Milone scripssissem, iure lusisti, sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorum hominem, meliorem uirum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiaritatem inducit, in iure civili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque praefecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto. Neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornas gloriolæ insignibus, Totum denique hominem tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuam istam & uictoria & fide praestantem. Sumus enim putidiusculi, quam per te uix licet. Verum,

Responsio ad ut uideo, licebit. Rufum istum amicum tuum, de quo iterum commendatio ad me scribis, adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo laesus essem, cum te tantopere uiderem eius causa laborare. Cum uero & ex tuis literis, & illius ad me missis intelligam, & iudicem magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse: neque sola tua commendatione quæ apud me, ut debet, ualet plurimum, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo.

Lib.

Lib. II. Per magni interest. Tota, & elegans.

Item proxima. Lamia uno omnium. Item eodē lib.

Cum Appio Claudio.

Lib. 13. Et si non satis. Eodem Gaio Aviano. Item proxima. Aulum Fusium.

Item multæ sequentes epistolæ sunt eiusdē generis. Eodē. Nō dubito. Quin totus hic liber nihil habet præter epistolas commendaticias. Lib. 15. Marcū Fabium.

Quare cæteris in rebus, tantū ei tribues quantum humanitas tua amicitiaq; nostra postulat. Cic. ad Atti.

De Tullia mea tibi antiquissimū esse uideo, idq; ita ut sit, te uehementer rogo.

Ego autem mi Plance, & si nō dubitabam, quin & S. C. & lex & Coss. decretum, ac literæ apud te plurimum autoritatis haberēt, teq; ipsius Attici causa uelle intellexerā, tamē hoc pro cōiunctione, & beneuolētia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterē, quod tua singularis humanitas, suauissimiq; mores, à te essent impetraturi. Id autē est, ut hoc, quod te tua sponte facturū esse certo scio, honoris nostri causa libēter nō prolixè, sed celeriter facias. Mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec charior Attico, cuius antea res solū familiaris agebatur, eaq; magna, nūc accessit etiā existimatio: ut qd̄ cōsecutus est magna & industria, & gratia uiuo Cæsare, mortuo id, te adiuuāte, obtineat. Quod si à te erit impetratū, sic uelim, existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturū ut tuo summo beneficio me affectū iudicem.

Ego

Ego etiam mi Cicero proprie, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quàm amplissimum, qui & si nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaq; poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum, & mihi gratissimum erit.

Filiam meam, & tuam, Ciceronemq; nostrum quid ego mi frater tibi commendem? Quin illud mœreo, quod tibi non minorem dolorem illorū orbitas affert, quàm mihi, Sed te incolumi orbi non erunt.

Itaq; eum tibi commendo maiorem in modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum, quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. Est tribunus militum in exercitu nostro. Gratum hominem obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo.

Quare ut instituisti complectere adolescentem.

Ex lib. ad Brutū. Tota. Bibulus. Itē epi. Multos tibi.

Omnibus rebus ita eum tractes, ut intelligat nostram commendationem non uulgarem fuisse.

COMMENDATORIAE AD NVP/
TIAS. EXEMPLVM.

Plinius Tota epi. lib. I. Petis ut fra. t.

Elegans exemplum commendationis, erit tota illa epi. lib. 2. cuius initium: Et tu occasiones obligandi me auidissime amplecteris.

Lib. 3. epi. Quod ipse amicis tuis.

Lib. 4.

Lib. 4. Caluissium nepotem.

Eodem lib. Si quid omnino. Rursum lib. 6. Atilium Crescentem.

Obliga me, oblige ante, quàm dicat, nam cum dixerit gratias ages. Spondeo sollicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suscepturum.

Est indolis optimæ, breui producturus alios, si hic interim prouectus fuerit à nobis.

Accepisse te beneficiū credes, cum propius inspereris hominē, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem.

Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genito Commenda- rem. amatur à me, iudicio tamen meo non obstat cha- tio præcep- ritas hominis. quæ ex iudicio nata est. Vir est emenda toris tus & grauis, paulo etiam horridior, & durior, ut in hac licentia temporum: quantū eloquentia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro Genitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum. Nihil discet, quod nescisse rectius fuerit: nec minus sepe ab illo, quàm à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneratur, quæ nomina, et quanta sustineat. Proinde fauentibus dijs, trade eum præceptor, à quo mores primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur.

Lib. 5. epi. Video quàm molliter tuos habeas.

Claudius amari à te cupit, dignus hoc ipso quòd cupit, deinde quod ipse te diligit. Neq; enim ferè quisquã exigit istud, nisi qui facit, uir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè ultra modum, si quis tamen ultra modum, uerecundus.

Hunc hominẽ appetentissimũ tui, mihi crede, com-
plectere, adprehende, imò & inuita, ac sic ama tanquã
gratiam referas. Neq; enim obligandus sed remunera-
randus est in amoris officio, qui prior cœpit.

COMMENDATIO MEA

M Vltis in illũ beneficijs conferendis reddi-
disti te quodãmodo obnoxium. Ita enim
nũc moribus cõparatũ est, ut posteaq; mul-
ta prestiteris, hoc tantũ meminerint quod negatũ est.

Postea q̃ hominẽ cœpisti benefaciendo tuũ facere,
beneficia beneficijs cumulanda sunt.

Non decet stare semel incitatam liberalitatem, cui-
ũ pulchritudinem usus ipse commendat.

Cur hũc hominẽ tibi tanto studio cõmendandũ pu-
tarim, mirari desines, ubi eum propius nosse cœperis.

Huic persuasum est: & te apud principẽ, & me a-
pud te plurimũ ualere: & de te quidẽ haud fallitur, de
me ne fallatur, non tam promeritus sum, quàm cupio.

Pluribus hanc rem abs te contenderem, ni uererer,
ne cui de tua humanitate uiderer diffidere.

Scio nõ sine causa dictũ Horatio: Quẽ cui cõmen-
des etiã atq; etiã aspice. Sed huius hominis integritas
sic mi

sic mihi multis argumētis est explorata, ut non dubi-
tem illū tibi uel capitis mei periculo cōmendare. Quē
si cōplecteris, gratias agam, q̄ mihi credideris. Sed tu
mihi magis ages gratias, q̄ tibi tradiderim hominem
in manū, qui tibi fuerat etiā è longinquo arcessendus.

RESPONSIO AD COMMEN-
DATIONEM.

Vmerium Numestium libenter accepi in Cic. ad Atti-
N amicitia: & hominē grauem & prudens cum
tem, & dignū tua cōmendatiōe cognoui.

Plinius lib. 6. epist. Commendas mihi. Rursum epi-
Rogas ut agam.

Quid ego audio? Vis tibi ignosci, quod me tuis cō- Mea
mendatitijs literis oneras. Imò sic interpretor, ingens
beneficium abs te datū, qui tali uiro me conciliaris.

Quid possim tu uideris. Quis sit exitus rei futurus,
fortune in manu est. Illud efficiā ut Antonius intelli-
gat nostrā amicitiam haudquaquē uulgarem esse.

Et tu diligenter cōmendas hominem, & ille mihi
uisus est dignus cui tantopere faueas. Sed temporum
iniquitas in causa fuit, quo minus licuerit illi tantū
prestare quantū uolebamus.

DE MONITORIA EPISTOLA

Monitoriæ epistolæ duplex est officium. Et ū-
M tium, si quod mutari uolemus, doctē indi-
care, & quæ sint agenda, ea nesciēti tantū

scienti ostendere. Et quoniam uix quisquā æquo ani-
 mo sua discit uitia, ideo reprehensionis acerbitatē lau-
 de mitigabimus. Cum multa in eo sint egregia, negabi-
 mus passuros nos, ut tot uirtutes unius uitij neuo ob-
 scurentur, neq; cōmissuros ut tantus amicus cum ex-
 ceptione laudetur. Deinde ipsum uitium uel ab ætate,
 uel ab imprudentia extenuabimus, uel maximis quoq;
 uiris idem fuisse ostendemus: aut certe ipsum quidem
 esse mutandum, sed tamen ab animi liberalitate, aliã ue-
 uirtute proficisci, haud magno negotio mutari posse.
 Nos hæc præcipuo in illum amore scribere dicemus,
 alijs non idem facturos. Orabimus ut pari libertate in
 nos utatur, nisi forte minus amet. Id enim proprium
 amicitie munus, ut libera sit admonitio ac mutua, &
 similia, quæ ad hanc sententiam pertinebunt. Quod si
 tyranno, regi, aut alioqui potenti scribimus, cuius aur-
 res nullam omnino sint reprehensionē admissuræ, eum
 falso laudantes reprehendemus. Quum enim multas
 in eo uirtutes prædicamus, à quibus est alienissimus:
 quum item in alijs quædam abominanda execramur
 uitia, à quibus illum immunem esse dicimus, tacite ad-
 monemus agnoscentem, quid mutare, quid sequi debe-
 at. Hoc equidē consilio laudationes illas principum re-
 pertas fuisse auguror, ut sub laudis specie suorū uitio-
 rum sine offensa, sine pudore admonerentur. Alioqui
 quid ea assentatione fœdus? Vbi uero sine reprehensi-
 one quid agendum sit, ostendemus, auctoritatem quan-
 dam

dān nobis constituamus oportet, sine eius, quem mouemus iniuria. Idq; uel ab ætate, qua illum longe præcedimus, uel à multarū rerum usu, qui in eo tantus per ætatem nondū esse potuit: uel à diuturno studio in quo nos simus plurimis annis uersati, illo nunc ingredienti: pollicebimur nos amantiſſime, simulq; fideliffime consulturos. Demum grauitate quadā sermonis, quid quo modo fieri conueniet ostendemus.

Probatiffimorum autorum dictis & exemplis crebris utemur, præſertim eorum quorum autoritas grauis est apud eum quem admonemus, & quid quenq; laudis, aut infamiæ conſequutum ſit, ostendemus. Ad prius illud admonendi genus quo amicum uel blandius uocamus ad meliora conſilia, uel liberius obiurgamus, pro personarum aut rerum uarietate, multū conduceret liber Plutarchi, quē scripsit de discernendo adulatorē ab amico. Ad posterius hoc quod tantū docet, non obiurgat, conſerent epistolæ, imò libri omnes Senecæ, Cypriani, Hieronymi & aliorū qui uiuendi formam diuerſis præſcripserunt. Sed præcipue Plutarchi libelli, qui morales appellātur. In priore reperientur huiusmodi ferme themata. Admonēdus amicus ſubmoſus, ut magis ſeſe accōmodet ad mores omnium. Sit magis comis in uxorē, mitior in liberos, clementior erga famulos, obſequētior erga amicos. Item qui linguæ ſit liberioris, admonendus, ut circūſpectius loquatur, quod nō eodē candore ab omnibus excipiātur, quæ dicuntur

cuntur. Item amicus plus satis addictus studijs admonetur, ut parcat ualetudini, ut se partiatur studijs ac necessarijs negocijs, ut se magis accommodet ad sensum communē. Ita qui simplicioris erit ingenij admonebitur ne quid fidat fictis amicis. Qui deditus erit aleæ reuocabitur ad alios lusus. Qui profusior, ad frugalitatem, qui ferocior, ad modestiam, qui incogitantior, ad uigilantiā. Atq; item de cæteris. nam sunt innumera. Hoc genus minimū differt à suasio. In posteriore licet huiusmodi themata fingere. In studio literarū quo modo uersandū. Stilus quibus modis potissimū parandus. Quibus rebus cōcilianda fama. Quibus artibus uitari possit inuidia. Quo pacto colenda amicitia. Quid uitandū, aut sequendū in matrimonio, qua de re scripsit Plutarchus. Quibus modis instituēdi liberi. Quid faciendū ludi magistro. Quid ei, qui decreuerit in aula principum uiuere. Quod officiū boni medici, principis aut episcopi, ducis aut militis, boni cōcionatoris. Ex his similia licebit similesq; materias cōminisci. Sæpe miscetur utrūq; genus, cuius accuratissimū exemplum si quis quærit, legat Ciceronis ad Qu. fratrem epistolam, cuius initiū: Et si non dubitabam quin hęc epistolam. Præstabit in huiusmodi thematibus exerceri, unde præter phrasim paratur & prudentia potius quàm in friuolis & anilibus materiis. In re tam uaria, non magni referebat exemplū subijcere, sed tamen hoc faciemus, ne prorsus exemplo careat præceptio.

MONITORIAE

Voniam ex Italia reuersus, inter tuos ui-
 uere decreuisti, eritq; tibi & pro tua eru-
 ditione, & nataliũ splendore, & uitæ di-
 gnitate in omniũ oculis summa cum expectatione ui-
 uendum, oras ut senex iuueni optimã quandã uiuendi
 formam cõmonstrem, quo possis & maleuolorũ repre-
 hensionem effugere, & optimi cuiusq; iudicio proba-
 ri, deniq; & animi tranquillitati & corporis ualetu-
 dini consulere. Incredibile dictu est, quantũ iam nunc
 ista animi tui maturitate delecter, qui iuuenis adhuc,
 ea quæ senes pleriq; negligimus mediteris. Optima in-
 quit Cicero, est uitæ eligenda ratio, quã iucundã red-
 det consuetudo. Quare quanq̃ singularis tua, & eru-
 ditio, & præmatura quædã animi magnitudo, monito-
 re non egeat, tamen quantum ætate, quã sola te uinci-
 mus: quantum longo rerum usu, qui prudentes efficere
 solet: quantum multorum annorum studio consequi
 potuimus, institutum quàm optimum præscribemus.
 Quod & ueterum plerosq; tenuisse uideo, me quoq;
 quantum potui, sequutum esse gaudeo, ne te quidem
 sequutum fuisse poenitebit olim. Principio, quod sem- Docet agēda
 per fecisti, eum animum obtine, qui nihil acerbum, ni-
 hil durum existimet, quod sit honestũ. Qui nullo uel
 metu deterritus, uel spe captus, ab officio deflectatur.
 Quàm optimos tibi adiungito. Malos ne laceßito:
 tua ne iactes: aliena ne carpas. Fac quum omnibus sis

anteferendus, ipse te præferas nemini. Amicum ita ad
 mes, tanquam aliquando osurus: inimicum ita oderis, tanquam
 olim amaturus. Cum bonis officijs certa: nemini aduer
 seris: omnibus te affabilem præbeas: domi hilaris, foris
 compositus. Nemini tua arcana committas, memor quod
 fallax sit multorum amicitia. Beneficium confer libenter,
 inuitus accipe. Morositatem in primis fuge. Officiorum
 diutissime meminisse oportet, iniuriarum facile obliuisci.
 Gloriam si contemnes, ultro te sequetur: sin sequeris,
 fugiet sequentem. Ne capta laudari, sed fac laudanda.
 Cum præpotentibus, aut nulla sit consuetudo, aut com
 mis. Nullus sumptus tibi sit preciosior tempore: diem
 in operas partire. Ieiunus stude, aut scribe: pransus, hi
 lariora quædam agito, cessa nunquam. His rationibus
 si diligenter uteris, et animi tranquillitati consules,
 et charus quam plurimis, nemini odiosus esse poteris.
 Corpus uero moderatis agitationibus exerce, ne igna
 uia torpescat, neue immodicis laboribus frangatur. Ci
 bus sit temperatus, ac tempestiuus: prande liberalius:
 cœna parcius: potus non quantum libidini, sed quantum
 nature satis est, sume. Vale.

ALIUD EXEMPLVM.

V M te incredibili quodam ardore litera
 rum flagrare minime dubitarem, Christi
 ane non uulgaris amice, hortatore nihil
 opus esse putauis, sed eius quam ingressus esses, uitæ duce
 modo

modo, ac tanquam indice. Id quod mei officij esse iudicauis, uidelicet ut tibi homini nō modo multis modis copulatisimo, uerum etiam iucundissimo, uestigia, quibus ipse à puero essem ingressus, cōmonstrarem. Quæ si tu pari cura accipies, atq; ego dicturus sum, futurum confido, ut neq; me monuisse, neq; te paruuisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorē tibi deligas quàm eruditissimum. Neq; enim fieri potest, ut is recte quænam erudiat, qui sit ipse ineruditus. Quem simul atq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filij uicissim in illum induas affectū. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minus debeamus ijs, à quibus recte uiuendi rationem, quàm à quibus uiuendi initia sumpsimus: tum tua ista beneuolentia tantum ad discendum habet momentum, ut frustra sis literatū præceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde ut te illi & attentum, & assiduum præbeas. Contentione enim immodica nō nunquam obruuntur ingenia discantium. Assiduitas uero, & mediocritate sua perdurat, et quotidianis incrementis maiorem opinione aceruum accumulatur. Satiētatē cū omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his nō nimis abhorrentes. Imò medijs ipsis studijs perpetua quædam uoluptas est intermiscenda, ut ludum potius discendi, quàm laborem existimemus.

Nihil enim perquam diu fieri potest, quod non agentem aliqua uoluptate remoretur. Optima quæque statim, ac primū discere. Extremæ est dementia, discere de discenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio, aut immodico cibo ingeniū obruas: utroque enim iuxta offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, ceterosq; id genus, quos percensere, neque possum, neq; operæ precium est, ijs relinquito, quos barbariem immenso labore discere iuuat. In initio non quam multa, sed quam bona percipias, refert. Sed iam rationem accipe, qua possis non solum rectius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare sollet artis ratio, ut tantundem operis, quū rectius, expeditiusq; tum leuius etiam efficiat. Diem tibi in operas partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio pontifice Max. uiris præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantē, non attentus modo, sed & auidus auscultato. Non contentus impigre sequi differentē, aliquoties præuolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis fidelissimis uocum custodibus. Quibus rursus ita confidas caue, ut diues ille ridiculus apud Senecam: qui sic animū induxerat, ut se tenere crederet, quicquid seruorum quisquam meminisset. Noli cōmittere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs retracta. Nec his
contentus

contentus, aliquam temporis partem tacite cogitationi tribuere memento: quam unam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit.

Conflictatio quoq; & tanquam palæstra ingeniorum, nervos animi præcipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitabis: nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes, atq; intempestiua studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & ualitudinem uehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studijs. Pransus, aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi nõ quantum libidini, sed quantũ ualitudini satis sit, sumito. Sub cœnã paulisper inambula: cœnatus, idem facito. Sub somnũ, exquisiti quippiam, ac dignum memoria legito. De eo cogitantem sopor opprimat: id experrectus, à te ipso reposcas. Plinianum illud semper animo infideat tuo: Omne perire tempus, quod studio nõ impertias. Cogitata iuuenta nihil esse fugacius: quæ ubi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicẽ pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene uale.

QVI SIT MODVS REPETENDÆ
LECTIONIS

Q VIBVS DAM prima ac unica serẽ cura est, statim ad uerbũ ediscere: quod equidem non probo. est enim tum magni laboris, tum

ris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet, p̄sitiaci more, uerba non intellecta reddere? Commodio rem igitur uiam accipe. Lectionē quidem auditam cōtinuo relege: ita, ut uniuersam sententiam paulo altius animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula uerba excutere incipies: ea duntaxat inquirens, quæ ad grammaticam curam attinent. Videlicet, si quod uerbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitæ coniugationis: quod supinum, quod præteritum faciat: quos habeat maiores, quos nepotes, quæ constructionem: quid significet, & huiusmodi nōnulla. hoc ubi egeris, rursus de integro percurrito: ea iam potissimum inquirens quæ ad artificium rhetoricū spectant. Si quid uenustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum uidebitur, annotabis indice, aut asterisco appposito. Verborum compositionem inspicies, orationis decora scrutabere. Autoris consiliū indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehementius, caue præter casam, quod aiunt, fugias. Fige pedem, ac abs te ipso rationem exige, quare tanto opere sis ea oratione delectatus: cur non ex cæteris quoq; parem ceperis uoluptatē. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut cōpositionis harmonia: aut, ne omnia persequar, simili quapiam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbum uetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acute, aut
 alioqui

alioqui ingeniose dictū esse uidebitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum, & ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent eruditorū uirorum, summo ingenio, summis uigilijs elucubrata scripta, ut millies relecta, magis, magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouum miraculum ostendant, id quod tibi in tabula tua sepe numero nec sine causa laudata euenire solet, quod antea nō animaduertisses. Idē tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophiam, maxime uero Ethicē referri posse uideantur, circumspecies, si quod exemplum, quod moribus accōmodari possit. Quid autem est, ex quo non uel exemplum uiuendi, uel imago quædam, uel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchre ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxta uideamus. Hæc si facies, iam uel edidiceris, quanquam aliud egisti. Tum demum, si libet, ad ediscendi labore accedito: qui tum aut nullus erit, aut certe perquam exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum studiosis congre diaris, tuas annotationes in mediū proferas, uicissimq; illorū audias, alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes, partim castigari permittes. Postremo quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Secreta studia à doctis laudantur: at ita, ut postea è latebris in harenam prodeamus, uiriumq; nostrarum periculum faciamus. Id quod sapientissime à Socrate est

est dictum. Experiamur utrum partus ingeniorum uirtutes sint, nimirum obstetricū industriam imitati. Quare alternatim utrisq; utetur, qui non uulgariter uolet euadere doctus. Vale.

ALIVD EXEMPLVM DE
VITA AVLICA.

S CRIBIS te nolentem ac reluctantem, uoluntate parentū rapi, protrudiq; in aulam principis. Quando igitur necessitas uinci non potest, superest ut cōmode utendo perficias, ut aliquando te isthinc explēces quā minimo malo. Nec enim omnibus infeliciter cessit, hanc adisse Laidē. Et ne tibi uidear non satis grauis admonitor, scito me ab ipsa pueritia ad annum usq; quinquagesimum in aulis principum militasse. Primum illud tecum statuito, ne quid cui credas, quantumuis in speciem amico, quantumuis arridenti, complexanti, pollicenti, deieranti. Nec quenquam existimes tibi ex animo amicū, nec tuis cuiquam amicus ex animo: tamen perinde quasi neminem non ames, ita blandus & comis esto singulis. Esto largissimus eorum officiorum, quæ tibi nihil adferunt impendij. Saluta blande, complectere, cede uiam, aperi caput, subinde repete honoris & charitatis titulos, lauda affatim, pollicere benigniter. Prius igitur domi uultum componito, ut is tibi paratus sit ad omnem fabulæ partem, ne quid ueri affectus in facie subluceat. Meditanda domi est actio, ut oratio uultui, ut uultus

ac totius corporis gestus, orationi fucatae subserviat. Hæc sunt aulicæ philosophiæ rudimenta: ad quæ nullus erit idoneus, nisi prius omnem pudorem absterferit, ac uultu natiuo domi relicto, quasi personam sumpserit. Proximum erit, ut factiones totius aule subodoreris, sed ita, ne cui te facile admisceas. Si quos, aut si quas uideris nihil non posse apud principem, uide ut te semper inflectas ad latus nauis felicius. Nec pudeat, aut pigeat assentari morionibus etiam, quos animaduuerteris esse gratos Ioui. Sed hunc ipsum omnibus technis captabis. Quoties in illius conspectu consistes, arte præ te feres simplicem quandam alacritatem, quasi gaudio gestias quoties illi datur adesse. Et postea quàm comperisti, quibus rebus offendatur, quibus oblectetur, non multum erit negocij apud illum quamuis magnam inire gratiam. Cōmode subseruies, ad orationem arridebis: si loqui non dabitur, applaudas uelut admirabundus. Sed apud alios plenis, ut aiūt, tibijs illius laudes decantabis. Aliqui certe perferent, si passim prædicaueris. Nunc hic, nūc ille tibi captandus erit munusculo, sed eleganti & apto magis, quàm precioso, ne uidearis aureo piscari hamo. precium addes oratione. Excusabis tenuitatem fortunæ. Vbi illa contigerit opulentior, polliceberis montes aureos. Si qua præda affulserit, caue quisquam deorum aut hominum tibi tam charus sit, ut illi cedas. Semper tibi proximus esto. Quoties de re agitur, uel patri uerba
danda

danda sunt. Non semper in aula spirant uenti sequendi: ubi spirant, arripienda est occasio. Nullius iurisiurandi tam sancta sit tibi religio, ut huius gratia patiaris opimam prædam elabi de manibus. Si quibus principem senseris uehementer infensum, ac diuersam factionem gestire uictoria, semper accommoda te felicioribus, sed ita, ut alteram partem non lædas capitaliter, nisi id fiat tuo magno, certoque bono. Solent enim principum fauores, uentorum in morem subinde reflare in diuersum. In summa, ubique uenare commodum tuum. Ne quem aperte lædas. Caue mensam habeas domi. ea res exhauriet te sumptibus. Longe præstat conuiuam esse, quam conuiuatorem. Noli supputare, quanti constet una cœna domi data, sed subducito rationem, ad quantam summam post annum ea res tibi sit reditura. Proceres aliquot contemne. Horum mensis te adiungito, sed ita, ne crebrius ad eundem. Hic comis et commodus esto conuiuia, sic festiuus ac lepidus, ut ne quem offendas. Si quid in te dictum erit petulantius, in lusum, iocumque uertito, etiam si seria res sit. Ab omnibus tanquam ab hostibus caueo. Ne cui concredas, unde te possit lædere. Si quos senseris tibi parum amicos, fac artificio summo dissimules, et communibus officijs hoc magis apud illos amicum agas. Lauda apud eos, quos suspicaris renunciaturos. hac arte aut fient amici, aut mitius erunt inimici. Tantum caue, ne qua detur ansa lædendi. In cæteris nugis aulicorum esto lepidus congerro. Tantum ab alea tem-
pera

perato: siquidem ad hunc scopulū multi fecere naufragium, sic, ut uix licuerit enatare nudos. Da operam, ut quā minimum inquineris. Ad rem augendam & con-
 stabiliendā ubiq; uigila. Vbi satis pingueris, excogitan-
 da ratio, ut qd̄ paucis contigit, feliciter ab aula te sub-
 ducas, tibiq; uiuas. Neq; perpetuus adsis principi, neq;
 nimium diu absis: quorum alterum parit tædium, ac sa-
 tietatem, alterum obliuionem. Ut autem etiam cōmo-
 do tuo absis, ambi legationes, sed fauorabiles, minimiq;
 negocij, ita subinde redibis nouus ad principem tuum.
 Semper esto querulus ac petax, & quemadmodū calli-
 dæ meretrices, uarijs nominibus ac modis, semper ali-
 quid auferunt ab amatoribus, ita tibi studio sit, semper
 aliquid auferre à principe. Sed ea potissimum peten-
 da, quæ ille sine suo sumptu largiri potest. Quod ge-
 nus sunt, sacerdotia, præposituræ, abbatia. Si quid erit
 tale, cuius tu capax non sis, suborna qui petant suo no-
 mine, sed tuo cōmodo. Hæc arbitror esse satis pro pri-
 mis elementis: posthac ubi te profecisse uidero, abstru-
 siora quædam impartiam. Vale.

EXEMPLVM EPISTOLAE, QVAE
 habet admixtam obiurgationem.

CONTIGIT tibi genus cum primis ho-
 nestum: contigit res satis ampla: conti-
 git ingenium: contigit eruditio nō uulga-
 ris, nec deest iudicium. Quid multis? felix eras, nisi unū
 x quiddam

quiddā tibi deesset, ut hoc tua pace dixerim. Nam hæc
 q̄ scribit, tibi ex animo bene uult, ut si quis alius. Quid
 istuc̄ inquires. Vt animo imperes tuo, mi Saxoni. Quid
 conferunt literæ, si nescias uti? Non hercle plus, quā
 cithara ei qui nesciat canere. Ad hoc discitur philoso
 phia, ut ne quid agatur ex affectuū arbitrio, sed ex ra
 tionis iudicio. Et unum hoc quod deest ad felicitatem,
 ipse tibi præstare potes. præstiteris enim ilico, si mag
 nopere uelis. Quid tibi cum istis litibus? Sit interim le
 uis momenti, quod & rem deteris, & temporis iactu
 ram facis, animi tranquillitate cares, & minus iucun
 dus es uxori, liberis, amicis, minus adeo tibi ipsi: uides
 toties periclitari ualeitudinem tuam. Vt belli, sic litis
 incertus euentus. Sed finge certam uictoriam: quæ so
 te, totum hoc quod euinces, tot incommodis emendum
 putas, etiam uitæ discrimine? Scio, non facis ista tuopte
 ingenio, quo nihil est ad pacem, & amicitiam propen
 sius. Instigat te lippus ille ueterator, homo factus ad li
 tes. Sed obsecro te per nostram amicitiam, qui magis
 libet isti uni auscultare, quā optimo parenti, quā
 his amicis, qui tibi non minus bene uolunt, quā sibi?
 Tu quidem pro tuo candore alios æstimas è tuo inge
 nio: at uereor ne consultor iste sibi consulat, nō tibi. Mi
 hi uultus ipse hominis impostorem clamat. Atq; uti
 nam hic mihi sit leua mens: sed uereor ne sero sapias,
 meq; uatem uerum fuisse dicas. Reijce nebulonis uener
 natam blandiloquentiam. Patrem uirum & singulari
 prudentis

prudētia præditum, & tui plus quàm paterne aman-
tem: imò tuum ipsius ingenium, tuam eruditionem in
consilium adhibe. Rem per arbitros cum affine transi-
ge, uel parum æquis conditionibus. fortasse capies ali-
quod rei dispendium. Crede mihi, si rerum omnium ra-
tionem subduxeris, istud dispendium summū erit com-
pendium, etiam si in solidū pereat, quo de lis est. Vale.

MONITORIAE SYLVA

AM neq; pugnandum arbitrarer contra Cicero epi-
N tantas opes, neq; delendum, etiam si id fiet, stola fa-
ri posset, summorum ciuium principatum,
neq; permanendum in una sententia, conuersis rebus,
ac bonorum uoluntatibus mutatis, sed temporibus as-
sentiendum. Nunquam enim præstantibus in Rep. gu-
bernanda uiris laudata est in una sententia perpetua
permansio, sed ut in nauigando tempestate obsequi ar-
tis est, etiam si portum tenere non queas: cum uero id
possis mutata uelificatione assequi, stultum est eum te-
nere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quàm
eo commutato quò uelis tandem peruenire. Sic cum
omnibus nobis in administranda Rep. propositum esse
debeat id, quod à me sæpiissime dictum est, cum dignita-
te ocium: non idem semper dicere, sed idem semper spe-
ctare debemus.

Et si eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id re- Mitigatio
prehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissenti-
am, sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum
x 2 consilium

consilium non antepoſnam tuo, tamen & amicitia noſtra
uetuſtas, et tua ſumma erga me beneuolentia, quæ
mihi iam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut
ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbi
trarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate.

Sed quoniam quod mihi placeret oſtendi, reliqua
tu pro tua prudentia conſiderabis.

Scribam aperte, ſicut & mea natura, & noſtra
amicitia poſtulat.

Oro, obteſtorq; te, pro noſtra uetere coniunctione,
ac neceſſitudine, proq; ſumma mea in te beneuolentia,
et tua in me pariter, te ut nobis, parenti, coniugi, tuiſq;
omnibus, quibus eſ, fuiſtiq; ſemper chariſſimus, ſaluum
conſerues: incolumitati tuæ, tuorumq; , qui ex te pen
dent, conſulas. Quæ didiciſti, quæq; ab adoleſcentia pul
cherrime à ſapientiſſimis uiris tradita memoria, & ſci
entia comprehendidi, ijs hoc tempore utare: quos con
iunctos ſumma beneuolentia, plurimisq; officijs amaſti:
eorum deſiderium ſi non æquo animo, at forti ſeras.

Nunc tantum ſignificandū putauī, ut potius amorē
tibi oſtenderem meum, quàm oſtentarem prudentiam.

Adhuc enim patitur tua ſumma humanitas, & ſapi
entia, me quod ſentiam, libere dicere.

Lib. X. epiſtola: Quæ locutus eſt Furnius noſter.

Cicero ad
Atticum
Vt enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſal
lus, imperatori uictoria, ſic huic moderatori rei publi
cæ beata ciuium uita propoſita eſt, ut opibus firma, co

pijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines, atq; optimi illum esse effectorem uolo.

Vehementer à te Brute dissentio, neque clementiæ tuæ concedo, sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clemētiæ. Quod si clementes esse uoluerimus, nunquam decerunt bella ciuilia.

Hec ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi putat, nihil potest esse uerius.

Nunc Cicero, nunc agendū est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu semper primi cuiusq; mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius.

Etiam illud te admoneo, ne qd ullis literis cōmittas; quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego nescire malo, q̄ cū aliquo periculo fieri certior.

Nec te tam longæ nauigationi & uia per hyemem Cicero epistola nisi bene firmū cōmittas, neue nauiges, nisi explore. *Stola fa.* Qui cupide pfecti sunt, multi naufragia fecerūt. Solent nautæ festinare quæstus sui causa, cautus sis mi Tiro.

Accepi tuam epistolam uacillantibus litterulis, nec mirum tam graui morbo.

Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno, tuas literas, humanitatemq; propter quam tu es mihi charissimus.

Nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis, Id quum tua, tum mea causa facias, à te peto.

Mihi crede, tuis literis perlectis, exilui gaudio.

Quid est enim negocij, continere eos quibus praesidis, si te ipse contineas? Nam ut quisq; est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur.

Multis enim simulationū inuolucris tegitur, et quasi uelis quibusdam obducitur uniuscuiusq; natura, Frons, oculi, uultus, per sepe mentiuntur, oratio uero sepiissime.

Quid enim ei praecipiam, quem ego in hoc praesertim genere intelligam prudentia non esse inferiorem me, usu uero etiam superiorem.

Quapropter incumbere toto animo, et studio omnino in eam rationem qua adhuc usus es, ut eos et c.

At ille quidem princeps ingenij et doctrinae Plato, tum deniq; fore beatas Resp. putat, si aut docti, ac sapientes eas regere coepissent, aut qui regerent omne studium in doctrina ac sapientia collocassent.

Mitigatio
monitionis At ea quidem quae supra scripta sunt, non ut te instituerem scripsi (neq; enim prudentia tua cuiusquam praecipua desiderat sed me in scribendo, commemoratio tuae uirtutis delectauit: quanquam in his literis longior fui, quam aut uellem, aut me fore putauit.

Sed te illud admoneo, ut te ante cōpares, quotidieq; meditare resistendum esse iracundiae, quum ea maxime animum mouet, tum diligentissime linguam esse continentendam: quae quidem mihi uirtus, non interdum minor uidetur, quam omnino non irasci.

Mitigatio Nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere de
monitionis beo. Apud Xenophontē est Cyri et Agesilai, summo imperio

imperio, nullum unquē uerbum asperius auditum fuisse.

De sorore quod scribis, testis erit tibi ista, quanta mihi cura fuerit. Vtinam fratris in eam animus esset is, qui esse deberet. Quē quū esse offensiosem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarē, ut errantem.

Tu pro tua prudentia, quid optimū factu sit uidebis. Nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset & c.

At uide quanto diligentius homines metuant quā meminerint.

Pecunia omnium dignitatem exæquat.

Nunc te obiurgari patere.

Neque enim tantopere mihi considerandū est, quid *Plinius* uir optimus, in præsentia uelis, quā quid semper sis probaturus.

Quo magis te, cui uacat, hortor, cum in urbem proxime ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te expoliendum limandumq; permittas. Neq; enim ego, ut multi, inuideo alijs bonū, quo ipse careo, sed contra sum quehdam uoluptatemq; percipio, si ea quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse.

Quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciam præmonerem, plurimū tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor fallat, paratam ultionem. qua tamen ne sit opus, etiam atq; etiam attende. Neq; enim tam iucundum est uindicari, quā decipi miserum.

Possum ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi mihiq; præcipere, ut tales esse sani perscueremus, qualis nos futuros profitemur infirmi.

Lib. I. Tota epistola cuius initiũ: Cõsulis an existimẽ.

Quorsum hæc? ne tibi optimæ indolis inueni, quorundam immensa luxuria, specie frugalitatis imponat. Conuenit autẽ amori in te meo, quoties tale aliquid incidit, sub exemplo præmonere quid debeas fugere. Igitur memento nihil magis esse uitandum, quàm istam luxuriæ, & sordium nouam societatem, quæ cum sint turpissima, discreta ac separata, turpius iunguntur.

Lib. III. Tota. Cum patrem tuum.

Quomodo principes sub specie laudis excitandi sunt ad honesta, docet Pli. lib. ij. epi. Officiũ cõsulatus.

Rursum lib. V I I. epist. Terret me hæc tua.

Eodẽ lib. Quæris quemadmodũ, de ratione studij.

Item eodem lib. Deliberas mecum.

Rursum epist. Gaudeo quidem. Rursum lib. V I I I.

Amor in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore egēs) admoneam tamẽ, ut quæ scis teneas, & obserues, aut scias melius. Nam tota usq; ad finem, huius argumenti est, & elegans.

MONITIO MEA.

D E malo principe tacendum censeo, nam si male loquaris ingens periculum est, si bene, graue flagitium est.

NON

Non te cuiusquã autoritas abducat à recto. Est qui dem consultum inherere maiorum uestigijs, si quidem illi recto itinere præcesserunt. Alioqui quid interest, inter hũc imitatore, & gregem, ducem illum suum, quoquò se conferat sequentem?

Hoc ipso mihi places, quod ipse tibi displices. Nam uerissime dixit Plinius: Magis in studijs homines timor, quàm fiducia decet.

Aede tandem aliquod indolis tuæ specimen. Ostende de te aulæ, ostende Reip. patere te assignari famæ. Scis illud, occultæ musices &c.

Ostende, quid in te, hoc est in opere pulcherrimo desiderem. Mitigatur
admonitio

Quem si sine exceptione laudassem, & fide caruisset laudatio, quæ in nullum competit mortalem, & tibi nihil profuisset. Nunc omnes intelligunt, & intelligis ipse, mihi cætera uere placere, quum non dissimularim, quæ mihi displiceant.

Sciebam tibi nihil opus esse monitore, sed tamen libuit admonere, ut quod facis, faceres.

Quod transactum est reuocari iam in integrũ non potest, quid in posterũ oporteat fieri consulendum est.

Nunc monere te seruum est, obiurgare inhumanum. utinã aut ego possim te ex istis malis eximere, aut tu monitis meis obtemperans, in ista non incidisses.

Quid faciam? Obiurgabo te qui toties admonitus ut caueres, uelut obstinato deuotoq; animo temet in

330. RESPON. AD MONITIONEM

istas calamitates coniecero? Sed erumnosum amicū obiurgare, crudele est. Admonebo? serū est. utinā serū non esset. Scio q̄ tu frustra soleas admoneri. Comploro tuam infelicitatē? quid aliud q̄ plagam exacerbā uero. Vnū illud superest, si quid tamen superest, ne doloris impatientia, malis per se grauissimis, grauius aliquid adiungas, & omnes ingenij consilijq; tui neruos excites, ut temet isthinc euoluas.

Etiam atq; etiam cura ualeitudinē tuam. Et quānq̄ est hyems, tamen memento te Auenione uiuere.

Deliberationem tuam ad amicos retuli, quorū una omnium est sententia, ut relictis istis nugis oratorū ac poetarum, te totum ad ius pontificium conferas.

Cicero id epistolæ propriū esse putauit ut cui scribitur de ijs quæ ignorat certior fiat. At ego ad te ea quæ melius meipso tenes.

Quare aut amori meo concedas oportet, aut hanc epistolam esse neget.

RESPONSIO AD MONITIONEM

R A R A S tuas quidem (fortasse enim non perferūtur) sed suaues accipio literas, uel quas proxime acceperam, quā prudentes, quā multi & officij, & consilij. Et si omnia sic constituerā mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur nostra consilia cum sentimus prudentibus, feliciterq; suadentibus idem uideri.

A Matoria epistolæ non omnes eodè in genere uersantur. Aliæ enim petunt, aliæ ex-
 postulant, aliæ queruntur, aliæ blandiuntur, aliæ purgant. Quare commode de his arte præcipi non poterat. Huius generis duas species nonnullos fecisse uideo, honestam & turpem. Nos honestam, conciliatoriam appellamus, alteram amatoriam. Conciliatoria est, qua nos in benevolentiam antea ignoti insinuamus. Eam sic instituemus. Principio causas, quibus ad ambiendam illius amicitiam sumus accensi, probabiliter exponemus. Id quamquam uix citra assentationem fieri potest, tamen assentationis suspicionem accurate amouebimus. Deinde si quid in nobis erit, quod illum ad nos mutuo amandum prouocabit, id sine arrogantia significabimus, hoc modo.

SANTERANVS FAVSTO S. D.

T VA carmina quæ passim apud nos incredibili omnium admiratione leguntur, iam pridem me accenderunt, ut in amicorum tuorum numerum adscribi uehementer arderem. Neque enim diuinam modo ingenij quandam uim, uerum etiam probitatem modestiamque præseferunt. Incitauit me currentem (ut aiunt) Antonius, qui persæpe mecum, & amantissime, & facundissime de tuis moribus collocutus, ultro etiã hortatus est, ut ad te scriberem, te eum esse, qui non solum oblatas amicitias diligenter coleres

Exemplum
 epistolæ conciliatoris

coleres, uerum etiam sponte tua soleas alios prouocare. In te quidem quum omnia summa ac diuina suspiciam, de me nihil adfirmare possum, nisi hoc unum, nempe traditurum me tibi hominē, tui obseruantissimum, parum quidem eruditum, eruditorum tamen candidissimum admiratorem, & prædicatorem simplicem: simulandi ac dissimulandi, iuxta ignarum, & pertinacissimum amicorum cultorem: re quidem parum beatum, sed animo beatissimum, liberum, apertū, facilem, deniq; tui cupidissimum. Hunc si tu uicissim amplecti potes, uel ob hoc ipsum, quod te tam perditè amat, fac eum in tuū gregem recipias. Quod si feceris, rem palmariam me hodie arbitrabor adsecutū. Tu porrò ut cæteris rebus omnibus superes, non cōmittam ut amoris magnitudine tibi concedam. Vale ac nos ama.

De amatoria
præceptio

Quod si puellæ animum ad mutuuum amorem sollicitabimus, duobus potissimum arietibus utemur, laude, & misericordia. Laude enim cum omnes homines, tum puellæ imprimis gaudent, potissimū autem à forma, in qua summū bonū constituunt, tum ab ætate, moribus, genere, cultu, et rebus cōsimilibus. Deinde quod molli sit animo id genus, & facile ad misericordiam cōmouetur, quàm maxime supplices uideri studebimus. Quæ illius sunt uehementer amplificabimus, nostra extenuabimus, aut certe summa cū modestia proferemus. Summū amorem, cum summa desperatione coniunctū ostendemus. Nunc lamentabimur, nūc blandiemur

diemur, nunc desperabimus: nunc rursus nos ipsos calide laudabimus, pollicebimur: exemplis utemur illustrium, & honestarum mulierum, quae ingenuo amori indulserunt, & iuuenum ipsarum fortunis longe inferiorum. Amorem nostrum, quam honestissimum conabimur ostendere. Denique quae poterimus uerecundissime orabimus, ut si amantem redamare ne utiquam dedignetur, saltem amari se citra incommodum, a quo animo ferat: quod nisi impetremus, decretum est apud nos quouis modo crudelem abrumpere uitam. Exemplum huius praeciputionis, ab Ouidio ceterisque poetis petetur, quibus ea res curae est. Quanquam est genus amatoriarum epistolarum quod abest a nequitia, ueluti quum adolescens probus probam, ac bene educatam puellam ambit uxorem ducere. quanquam hoc quoque blandicias habet, habet lacrymas, querimonias, suspiria, somnia, ceteraque non turpia quidem illa, sed ineptiora tamen, & ad aliquam nequitiae speciem accedentia, quae nescio an expediat adolescentibus proponere. In his erit plus difficultatis, & uberior exercendi ingenij materia, quoties pauper diuitis, obscurus claro genere natae, deformis formosae nuptias ambit: denique quoties senex puellae. Omnes haec formae, quanquam ad genus suaserium pertinent, tamen multum admiscetur ex genere demonstratiuo, quod amor laude potissimum concilietur. Hic ingenij fiet excogitare rationes, quibus seipsum praedicet aliquis, citra speciem arrogantiae, aut stoliditatis. Nisi per
sonae

sona tales fingētur, ut hoc ipsum sit affectandū. *Quā-*
lis est apud Vergiliū Corydon, apud Teren. Thraso.

AMATORIAE SYLVA

VDI igitur me hoc ἀγορεύωνς dicen-
 A tem. Ne uiuam mi Attice, si mihi non mo-
 do Tusculanū, ubi certe sum libenter, sed
 μακρότερον νῆσοι tanti sunt, ut sine te sim totos dies.

Nihil enim est (mihi crede) uirtute formosius, nihil
 pulchrius, nihil amabilius. Semper amauī, ut scis, M.
 Brutum, propter eius summū ingeniū, suauissimos mo-
 res, singularem probitatem atq; constantiam: tamen
 Idibus Martij tantū accessit ad amorē, ut mirarer lo-
 cum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumu-
 latum etiam uidebatur. Quis erat qui putaret ad eum
 amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accede-
 re? Tantū accessit, ut mihi nunc deniq; amare uidear,
 antea dilexisse.

Plinius Lib. 6. epi. Nunquam sum magis. Rursum: Scribis
 de absentia mea.

Angeli Politiani epistola lib. 9. Cum superioribus
 diebus.

DE DEMONSTRATIVI GENERIS
 EPISTOLIS

Enus demonstratiuū raro quidem perse
 G adhibetur, frequenter autē in alijs generi-
 bus incidit. Exempli causa, si quē cōmen-
 dare

dare nitimur, in personæ demonstranda laude uersari
 necesse est, quod idem accidit in consolatione, petiti-
 one, exhortatione, admonitione. Præterea in criminati-
 one, defensione, inuectiua & consimilibus generibus.
 Quod si cui suademus, ut in aliã urbem aut uillã com-
 migret, demonstratione, eius loci faciem ante oculos
 ponimus. Quoties autem per se adhibetur, totum est
 ad delectationem accommodatum. Quare ut in pictu-
 ra, ita in demonstratione cõueniet adhibere sermonis
 uarietatem, uerborum apparatus, exornationum festi-
 uitatem, annominationes, membra, cõparia, contraria,
 uerba poetica. Si personam describimus, ut regis, regi Descriptio
 nã, principis, alteriúsue, ei cui ea sit ignota, rhetorum personæ
 super hac re notissimas præceptiones ignorare non
 oportebit. In epistola satis erit uultus, totiusq; corpo-
 ris habitum, figuram, gestum, motumq; tanq̃ pictura
 exprimere: deinde ad animi, fortunãq; cõmoda uenie-
 mus. Quod satis luculenter à rhetoribus præceptum,
 neq; cognitu difficile, prudens prætereo. Si locũ quem Loci descri-
 piam describimus, perinde ac si hominẽ manu in eum ptio
 duceremus, primum tanq̃ procul intuenti uniuersam
 loci faciem cogitationi subijciemus. Situm tanq̃ depin-
 gentes, describemus. Num in ædico an humili, an decli-
 uo. In plano, an monte, nemoroso, an secus. Quo flumi-
 ne, mari, aut lacu alluatur, aut cingatur. Quantũ pas-
 suum in longum, in latum, in ambitu cõtineat. Hic con-
 sideratis cœli plagis, quem prospectum, quas urbes,
 quos

quos agros, quos montes, quæ nemora in unâ quanq; partē habeat. Quo sole illustretur, quibus uentis trui datur, cui cœli portioni subiaceat, cuiusmodi cœlū habeat, salubre, an pestilēs, amœnū, an secus exponemus.

Urbis et ædificii descriptio

Deinde tanquam propius accedentes, singula accuratius ostendemus: & ut quicq; aduenientibus sese consuevit offerre, ita primum exponemus. Si uillam aut amplum ædificium demonstrabimus, à primo ingressu exordiemur, cuiusmodi atrium, quantum, qua figura, quo lapide, quot habeat cubicula, & in quam partem uergentia, quem in quanq; partem habeat prospectum. Deinde aream, uestibulum, penetralia, conclauiam, tricliniam, breuiter totum ædificium lustrabimus, situm cuiusq; rei sine confusione exprimentes, ut

Fluminis aut lacus descriptio

is qui legit, eum locū uidere se oculis putet. Si flumen aut lacus erit, quàm amplum, quàm rapidum, quo colore, unde nascatur, unde augeatur, quâ præterfluat, quò insuat, diligenter exponemus, quos sinus faciat, quas insulas, quos agros, quæ nemora irriget, quod piscium

Agrorum descriptio
Montis descriptio

genus, quæ pisciandi, ac nauigiorū forma. Si ager erit, quid ferat, quantum, quo ritu colatur, cuiusmodi cultores, quod arborum genus, cuiusmodi uinum proferat. Si mons, à radicibus usq; ad cacumen omnia diligenter perlustrabimus: & si quid habeat nouū, prodigiosum, aut aliq; memorabile: qualis est apud Pomponium Melam descriptio montis Atlantis, apud Plinium Actnæ. Ad hoc pertinet amphitheatrorum, animantis

mantis

mantium, pomparum, tabularumq; descriptio. Vocabulorum idoneorū uim, ex eorū libris qui de situ orbis Latine scripserūt, quiq; de architectura, facile comparabimus. Et incidit hoc genus persæpe, quū peregrinantes ex itinere de nouis rebus transcribimus. Si quē locū insignē, principē nobilē, si quod animal inusitatū uidimus, id his rationibus, summa cū legentis uoluptate describemus. Loci describēdi exemplū erit, Tusculorum, ac Laurētis apud Pliniū, & regiæ Psyches apud Apuleiū, & aliās descriptiones crebræ apud poetas & historicos: ueluti domus Sōni & Famæ apud Ouid. Cleopatrarū Cydno aduectæ apud Plutarchū, picturarū apud Philostratū. Si genus hominū describimus, à corporum descriptione exordiemur, deinde ad uestiū genus, ad animorū habitus ueniemus. Postremo uiuēdi ritū omnē ante oculos ponemus. In hoc demū genere, siue laudemus, siue uituperemus, hypotyposim, effictionem, imaginē, & exornationē quā notationē appellat Cicero, & si quod aliud schema, quod ad energiam facit, scite exhibebimus. Itaq; de hoc genere hæc præcepisse sat erit. Nā exēplis singula demonstrare, per longū sit, et undecūq; magna uis exemplorū suppetit.

DE IUDICIALIS GENERIS EPISTOLIS & primum de Criminatoria.

I quem accusare uolumus, & causæ statum, & confirmationes, confutationesq; argumentandi rationes, & quibus rem uerisimilē

uerisimilem, aut dissimilem faciamus, quibus exaggeremus, quibus extenuemus, ea omnia è rhetorum præceptis percepta habere conuenit. Neq; enim alio artificio scribitur epistola, quàm oratio. Tamen quoniam in epistola breuitas esse debet, & singulos locos perssequi non licet, ea quæ potissimum ad rem spectât, excerpemus, multa in suspitione relinquemus. In criminatoria igitur epistola nonnunquam ab abrupto principio conueniet exordiri, quo statim & nostrum dolorem, & rei atrocitatem indicemus, Id erit, si uel à conuestione, aut dubitatione, uel ab exclamatione, aut alioqui figurata oratione initium capiemus. Quamq̃ idem apud iudices fieri uetant rhetores. Deinde rem uerisimiliter narrabimus, argumentationes, & amplificationes eidem breuitatis causa admiscentes. Mox probabilibus argumentis rem docebimus. Postremo epilogum, aut aliquid epilogi loco subiiciemus.

E X E M P L V M,

Pudet me, ita me deus amet, præfecte iustissime, de mei hospitis, tui ciuis, insigni contumelia queri. Quid autem dixi contumeliam? Non occurrit, uocabulum, quo rem atrocissimam satis digne explicem: neq; ulla tragœdia nephario sceleri par inueniri poterit. Quod ubi acceperis, quæ tua est æquitas, innocentiaq; , & meæ conditionis miserescet, & ciuis tui uehementer pudebit: si tamen eiusmodi nebulones pro ciuibus tuis sint habendi. E tempestate illa, omnium quas, uel uidi

mus, uel audiimus, seuisſima, quæ pridie Id. Octobr.
 ſexaginta onerarias naues, omni mercium genere re/
 fertiſſimas, in mari Adriatico oppreſſit, Varus Saxo/
 nius inter multa hominum millia, quæ naufragio pe/
 riere, ſolus, aut certe cum per paucis emerſit, homo om/
 nium quos terra ſuſtinet impiſſimus. Credo uel in me/
 am perniciem à Neptuno mihi irato ſeruatum, uel cer/
 te quod maris elementum, peſtem talem, ſub Tartara
 potius præcipitandam exhorruerit. Excepi hominem
 nudum, egentē, ſqualidū, conſectū, ſeminecem. Cur, in/
 quies, tale portentū in domū tuam uocabas? Irato ge/
 nio, dijs iratis, mente læua. Fateor neq; enim poſtulo
 ut hanc appelles humanitatem & miſericordiā, attar/
 men ut hominē excepi. mouebat me hominīs miſeranti/
 da conditio, & eo magis, quod ipſe cuiusmodi calamita/
 tis rudis non eſſem. Perpulit multorum commendatio, Veriſimile
 hortabatur patria, quā tametsi mea non eſt, tamen non facit
 ſecus ac meam ſemper ſum amplexus. Vincebar ſuca/
 tiſſimi nebulonis, mira quadā, ſed falſiſſima ſpecie pro/
 bitatis, oratione, lachrymis, ipſa deniq; canicie. Hæc
 uel quamuis aſtutum hominem fallere poterant. Nunc
 quid ego commemorem, quæ mea fuerit in illum cor/
 mitas, liberalitas, hoſpitalitas? In intimam familiari/
 tatem admiſi demens. Omnes fortunas communes ſe/
 ci: familiam, & rem domesticam eius manibus con/
 credidi. Ita duos ferme meſes apud me eſt humaniſ/
 ſime habitus. Hic ego dictum illud nimium uerū
 eſſe

esse sum expertus, non minus esse periculum malis bene facere, quàm bonis male. Nam ille bonus uir, repente, ex hospite prædo, ex sene factus est stuprator. Cum famula domestica, clam rem habuit, ac grauidam mihi reliquit. Indignũ facinus clamabis, scio. Sed mane, nondum tragœdiæ audisti argumentum. Nam hæc nunc comœdia uideri potest. Quum iam sædißimam fugam constituisset, sacratißima ea nocte, quæ Christo est natalis (uide, ut scite sceleris artifex tempus delegerit) quum iam uxor cum reliqua familia, ecclesiasticis uigilijs operam daret, me præter morem, & illo insperante domi relicto, eo quod subito dolore correptus essem, iam intempesta nocte, in proximo filiaë cubiculo strepitum audio, nescio quem, deinde stridor, tanquam ferro effringentis. Miror quid sit. puerum excitum, iubeo uisere, offendit hominem. Mentitur se ab uxore missum ut preculas, quas filia reliquerat, adferat. Paulo post clariori etiam strepitu exit. Post horam ferè uxor anhela domum accurrit. Percontor quid nouæ rei sit. ait filiam inter frequentem turbam è suo comitatu dilapsam nusquam apparere. Oboritur utriq; certa suspicio: mihi quidem è strepitu, uxori uero multo amplius, quod cum aliquoties antea furtim cum ea confabulantem comperisset, tum ea nocte, nescio quid consufurationis animaduertat. Mihi quoq; tot res coniecturam facere poterant, nisi talis pa cæcior fuisset. Pallebat mihi canus amator, macies

uultu

uultum obduxerat. At ego illum aqua maris, non igni,
 senili pallere putabam. Cubiculum ingreſſi, ſcrinium
 effractum offendimus, arma relicta, ſublaturum & ueſti-
 um & pecunie & annulorum, ut quicq; occurrerat
 furto fugæq; cōmodiſſimum. Quid facerem, & ſpolia-
 tus hospes & pluſquam orbis pater? Et nox & hy-
 ems, & ſolitudo urbis, deniq; & ipſa diei religio præ-
 doni fauebat. Hic animi mei curas facilius fuerit tibi
 æſtimare, quàm mihi narrare. Ciues aliquot ægre con-
 traho, exilio, percontor, ueſtigo, audio unà cum puella
 conſpectum, uia quam obliquam uulgo nominant, ſuſ-
 farcinatum, & admodum properantem. Intelligo infe-
 lix. Itum eſt ad portum, quò ea ducit uia, nihil inuenio
 præter ſcalmum ulteriori in ripa, in citeriori zonam,
 quæ tumultuanti filiæ exciderat. Sedeo exanimatus,
 orta luce, quæ mihi triſtiſſima longe, omniumq; fune-
 ſtiſſima illuxit. Vbi res in uulgum emanauit, paſſim
 querelæ feruent. Ab alijs mutuum acceperat, alijs im-
 poſuerat: alius ex illius conuictu aliquid deſiderabat,
 nemini non aliquid adſuerat mali. Sed quid me conſo-
 letur? communis cum multis iniuria? Audio, ſed heu-
 ſero audio, huiusmodi ſlagitia apud illū noua non eſſe.
 His artibus, ita à puero fuiſſe exercitatum, his rudi-
 mentis cœpiſſe, ut ſciſum ne ſenex quidem unquam
 uincere potuerit. Nulla unquam honeſta Venere dele-
 ctatum. ne à cognatis quidem ſolitum abſtinere. Nihil
 unquam ſacrum illi fuiſſe: hominē ſemper fuiſſe alieni

appetentissimum, suorū profusorem: simulandi ac dis-
 Epilogus simulandi mirum artificem. Quid enim ego hic opti-
 me uir, uel meam calamitatem, uel illius scelus uerbis
 exaggerem? Rem uides, qua quid unquam auditū est
 atrocius? Hospitiū polluit, fidem perfide uiolauit, pro
 summis beneficijs summum maleficiū reddidit, fami-
 liam perdidit, uernaculam per nephas illectā constu-
 prauit: scrinia compilauit, filiam puellam, & unicam
 rapuit, me nudum, orbem, senem reliquit, à quo fuerat
 nudus, egensq; receptus. Quid illi posthac sceleratum
 uideri poterit, quem neq; hospitij religio, neq; tanta in
 ipsum mea benignitas, neq; legū metus, neq; numinis
 ullius reuerentia, neq; ætatis pudor, aut canicies, neq;
 tam sacræ noctis pietas à tam nephario flagitio potuerit
 debortari? Quod portentum, si quando in manus tua
 as inciderit, nō orandus es, ut meo nomine pœnas tua
 seueritas sumat, sed ut optimam patriam teterrima pe-
 ste liberet, quam funditus extingui, & deorum inter-
 fit, & hominum. Vale.

Quum hæc recognoscerem, optime lector, manife-
 sto deprehendi me, quū illa scriberem, quo libro utcun-
 que absoluto, satisfacere amico parum amico, quic-
 quid ueniebat in buccam, chartis illeuisse. Alioqui ni-
 hil erat negocij aliud argumentum excogitare, episto-
 lis accommodatius. Dicet aliquis, quid epistolæ cum
 tribunalibus? Imò frequenter & hoc genus incidit, ue-
 luti quum nostram, aut amici famam purgamus, &
 tuemur

tuemur aduersus obrectatorum calumnias, nonnunquam
 recriminantes eos, qui crimen impingunt. Nonne D.
 Hieronymus, quum à se de pellit intentatam stupri cum Pau-
 la suspicionem, totus uersatur in coniecturalibus argu-
 mentis, et locum communem tractat, à quaestionibus?
 Sed quoniam de nullo genere diligentius praecipitum
 est ab artis scriptoribus, et hoc non admodum accom-
 modum est pueris exercendis, quibus hoc quicquid est
 operis potissimum paratur, pergemus ad alia, quae ma-
 gis congruunt huic instituto.

DE EXPOSTULATORIA EPISTOLA

Xpostulatio inter amicos praesaepe fieri so-
 let, quoties officium eorum requirimus. Ea
 ne quid amicitiam exasperet, mitiganda
 est, uel laude, uel ioco, uel dissimulatione, nisi talis erit
 cui scribimus, ut apud illum nihil non liceat. Ipsam qui-
 dem rem damnabimus, sed uoluntatem quantum lice-
 bit, excusabimus. Mirari nos dicemus, quid in causa fu-
 erit, quid uis suspicari malle, quam illum ab officio cessasse.

EXEMPLVM

Centenas iam ad te literas dedi, tu ne unas quidem
 reddidisti. quid coniectem? quid diuinem? Viuere te, an
 sepultum esse? Sed uiuere, atque etiam ualere, nuper mi-
 hi gener tuus nunciauit. Quomodo nam uetus ille tuus in me
 animus euauit? Itaque ne potuit ob diuturnam absen-
 tiam Guilielmo Lucius excidere? Potuit ne illa tam

uehemens flamma languescere? Potuit extingui tantum amoris incendium? Et quò nostri tibi cura recessit? Ego, mirum est dictu, quanto tui desiderio macerer: & tu fortassis nostri securus, nouis amoribus te oblectas. Ne mihi ueteres illas excusationes protuleris: non fuit ociũ, non erat tabellarij copia. Quæ nam ista tam importuna negocia, ut nec semihoram amico operam dare non sinant? Atqui hoc saltem scribe, distineor occupatione, non licet scribere. Vale. An me planè uacuum credis? Quot noctes iucundis susurris consumpsimus, & nunc tantulum somni defraudare, dum unum aut alterum uersiculum amico scribas, piget? An uero tot iam mensibus nemo unquam oblatus est, cui literas committeres, præsertim familiares? Nemo cui aliquid mandares, per quem me saluere iuberet? Omnes isthuc abeunt, isthinc nemo emergit? Sed audio te nuper noua dignitate auctum, fortassis superbior nobis es factus, postquam esse coepisti pecuniosior. Quod si commodo tuo fit, modestius silentium feram tuum: sin uel obliuione nostri, uel aliquo incommodo detentus, taces, grauiter, ut par est, patiar. At ego quiduis suspicari malo, quàm te officio tuo functum non esse. Vt cunque tamen res est, fac me hoc scrupulo quàm primum leues. Nolim hac in re te causam habere nimium bonam. Malo iure questus de te uideri, quàm tibi ualeitudinem aduersam, silentij causam fuisse.

Aliud.

ALIVD EXEMPLVM

Hem isti mandes, si quid recte curatum uelis. Tene ita dormitasse in rebus amici tam serijs? Sed ego tibi non succenseo, mihi succenseo, qui tibi mea curanda mandarim, non ignarus, quàm in tuis ipsius negocijs soleas esse indiligens.

ALIVD EXEMPLVM.

Librum relegens, quum tot mendas offenderem, easque non contemnendas, mi Scriboni, non potui non desiderare in te fidem illam, et uetere nostra necessitudine, et tuis pollicitis, et mea de te fiducia dignam.

Magnifice receperas, et ego maius quiddam expectabam, quàm tu pollicebaris. Ut id sperarem, fecit ista tua modestia, tuique mores ab omni furore, leuitateque uisi semper alienissimi. Quum hic tui dissimilis fueris, magis noperem demiror: nisi quod res ipsa clamat, non uulgariter abs te cessatum esse. Neque enim potes in alium reijcere culpam, quum in hoc praestatus sis adendo operi, ne liceret alijs operis deprauare librum. Atqui nulla in re magis erat praestandum officium amico. Si nullo salario, aut iniquo prouinciam suscepisses, tamen amici causa par erat aduigilare, cuius fame periculo eras cessaturus. Si parum apud te ponderis habebat amicitiae nostrae ratio, tamen hoc officij studiosis omnibus largiri conueniebat, quorum utilitati parabatur opus. Nunc quum larga etiam mercede typographus penset operam tuam: quum scires hoc amici non uulgaris summo

pere referre: quum nō ignorares esse boni uiri, uel gra-
tis de bonis literis, atq; harum cultoribus bene mereri,
non possum satis admirari, quod in re tanta, tantopere
sit dormitatum. Qui literas tractat, rem tractat nō mo-
do publicam, uerum etiam sacram. Non potest esse leue
cōmissum, quo lāduntur tam multi: & quod alijs in re-
bus incuriæ nomine damnatur, hic impietas est. Iniquū
est nō eius satisfacere animo, à quo mercedē plus quā
æquam accipis. Inhumanum, negligere famam amici:
infidum, non præstare quod promiseris: impium, osci-
tanter agere in negotio musarum. Vide igitur mi Scri-
boni, quot modis abs te peccatum est. Sed hæc nobis se-
ra est querela, tantum obtestor per omnia quæ tibi san-
cta sunt, ut quod hic admissum est incogitantia, in cæ-
teris cura, diligentiaq; pensetur.

EXPOSTVLATORIAE SYLVA

Cicero

PISTOLA famil. li. v. : Si uales bene est

E

Lib. v. epi. Præposteros habes tabella

Ad Atticum

Sed abs te ipso, qui me accusas, (rios.

unas scito mihi literas redditas esse cum & ocij ad scri-
bendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris.

Tu uelim ad nos sæpe scribas. Si rem nullam habe-
bis, quod in buccam uenerit scribito.

Tu mihi, etiam si nihil erit quod scribas (quod fore
ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil habuisti
se quod scriberes, dummodo ne his uerbis.

Cicero

Verberaui te cogitationis tacito duntaxat conui-

cio

cio. Quod fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatuſ eſt, non poteſ effugere huiuſ culpaſ pœnam te patrono. Marcus eſt adhibendus: iſq; diu & multis lucubrationibus cõmentata oratione, uide ut probare poſſit, te non peccaſſe.

Non poſſum te negligentiaſ non accuſare, qui tanta de re, tam breuiter, tam indiligenter ſcripſeris.

Aut deſidioſuſ, aut uehementer diſtentuſ ſiſ necceſſe eſt, qui in tam copioſo argumento epiſtola tuaſ breuiſ ſiſ.

Brutianum Laconiuſmum mihi tibi propoſuiſſe uide riſ, qui epiſtolam uix tribuſ uerſibuſ ſcripſeris.

Vix adduci poſſum, quod mihi de te ab autoribuſ alioquin minime uaniſ adfertur. Eſt enim & à mea de te exiſtimatione, & à tuiſ moribuſ priſtiniſ longe alienum.

Isne ut noſ tanta impenſa derideat?

Lib. I. epiſt. Olim nullas mihi epiſtolaſ. tota.

Pliniuſ

Lib. II. epiſt. Iſraſcor. tota.

Lib. I. Expoſtulationiſ iocoſaſ exemplum. tota epiſtola cuiuſ inuſtium: Heuſ tu promittiſ.

Lib. II. epiſt. Ex literiſ, & ſermone multorum.

Politianuſ

Eodem lib. epiſtola: Dederam commodum.

EXPOSTVLATIO MEA

ANTONIUS tibi diem dicit, & ſponſoreſ appellat. Non enim præſtaſ quod receperat, te frequenter ad ſe ſcripturum.

Ego

Ego uero tibi uehementer etiã irascerer, qui toties tam accurate monitus à nobis, non auscultaris, nisi parum esset humanum, irasci calamitoso.

Arcanum quod nuper tibi commisi, ut pote ei quem nihil unquam celare solebam, id audio iam prolatum in lucẽ, quotidie ad plures serperc. Te rumoris huius autorem esse necesse est, quando ipse mihi sum cõsciũs, nemini illud præter te unum mortalium communicasse. Quod si falso est mihi obnunciatum, est quod uehementer gaudeam. Malim enim in illis uanitatem accusare, quàm in te amici fidem desiderare: sin uere, haud te dignum fecisti. Quid enim tam perfidum, quàm amicorum arcana prodere? Res est non tam expostulatione, quàm acri reprehensione digna. Sed nondũ de tua fide diffido. Tu fac hoc scrupulo me quàm primũ leues

Charior mihi es, quàm ut tibi possim irasci. Sed tamen uehementer & miror, & doleo, quod contempto meo consilio, & fideli, & salutari, in tantam turbam te ipsum conieccheris.

Tantus in te meus amor, ut nulla exhauriri possit iniuria, sed tamen non commoueri non possum.

Absolui non potes, ne Cicerone quidem patrono in culpa tam manifesta. Vbi nam sunt tui fasciculi literarum, ubi sarcinae ingentes, quas tu mihi abeunti promiseras, homo hominum qui uiuunt uanissime? at nunc isthinc adfertur nihil.

Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officij
mei

mei, beneuolentiãq; quã à me certo iudicio susceptam,
quoad tu uoles conseruabo.

DE PURGATIONE

X postulationẽ purgatione diluimus, ita
E ut nos ea expostulatione nõ modo nihil of-
fensos, uerum etiam uehementer delecta-
tos ostendamus. Deinde suspicionẽ obiectam grauitè
abominabimur. Postremo rationes quã maxime pro-
babiles, quibus eam purgemus, proferendæ sunt. Quan-
quam huic generi mire uario, uix ulla certa ratio præ-
scribi potest. Ex re, ex tempore, ex personis consilium
sumamus oportet.

EXEMPLVM

Non tam molestum fuit me abs te immerentem accu-
sari, quã iucundum officium meum requiri. Est enim
immodici amoris argumentum temere de amico suspi-
cari. Quanquam tu meum tam diuturnum silentium,
non sine causa miraris. Hic enim mensis est propè deci-
mus, ex quo nihil ad te literarum dedi. Sed dii prohibe-
ant quæ tu scribis, ut Lucius Guilielmi obliuisci unquã
possit. Vnquam ne Guilielmi possit Lucius non memi-
nisse? Egõne nouis me oblectem amoribus? Egõne suc-
cessibus rerum elatus, te minoris faciam? Quasi uero
ulla mihi fortuna sine te dulcis aut fuerit unquam, aut
esse possit? Caue uero credas ulla negocia tanti apud
me esse, quæ nõ facile post habeam, si quando ad te scri-
bendum

bendum erit. Cur igitur, inquires, nihil adfertur scripto-
rum? Audies. Scripseram bis, primum per Stilbontem
affinem tuum Idibus Maijs: deinde per socerum meum
Petronium Calend. Iulij. Priores quidem tibi non esse
redditas scio. Ait enim reuersus Stilbon, sibi eas in iti-
nere excidisse, ideoq; ueritum te conuenire. Socer quib;
istuc iter instituisset, consilium in profectioe mutauit.
Post hos nemo mihi contigit, cui recte cõmitterem. Ne
tuas quidem omnes accepi. Caterum hoc tibi etiam at-
que etiam persuadeas uelim, neminem uiuere, aut tui
amantiorem, aut æque memorem, siue scripsero, siue
non scripsero. Vale.

Hoc in genere quoniam frequenter incidit inter
amicos, uarijs thematis exerceri cõueniet. Expostula-
tur enim cum amicis, quod in officio scribendi cessauer-
int, quod mandata non peregerint, aut serius, secusue
peregerint, quàm oportuit. Quod per incogitantiam
aliquid effutiuerint, quod præstiterat tacuisse. Quod
parcius aut neglectius scripserint, aut acerbius: quod
in re seria non consuluerint amicum quem non oportet
bat quicquam ignorare: quod de animo amici parum
magnifice sensisse uisi sint, qui quum egerent ope, dissi-
mularint. Hoc genus minimum abest à monitione, quæ
obiurgationem habet. Huic finitimum est illud, quoties
querimur apud alios de quopiam.

3 I esset in his fides, in quibus esse debebat, Cicero epist
non laboraremus. *Stola fam.*

Lib. III. epist. Et si quantum ex literis

Quod si rarius fiet, quàm tu expectabis, id erit cau
se quod nō eius generis meæ literæ sunt, ut eas audeam
temere cōmittere. Quoties mihi certorum hominū po
testas erit, quibus recte dem, non prætermittam.

Sed tamē significatur in tuis literis, suspicio quædā,
dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecū
expostulandi, purgandi autem mei necessarium.

Quererer tecum, atq; expostularem, nisi (ut supra
scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore quàm accusa
re te mallet, idq; putarem esse rectius. Itaque nihil de
te, quod credideris de me, quamobrem non debueris
credere, pauca dicam.

Non obliuione amicitiae nostræ, neque intermissio
ne consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te
nullas literas misi, sed quod priora tempora in ruinis
reip. nostrisq; iacuerunt: posteriora autem me à scri
bendo tuis iniustissimis, atq; acerbissimis incommodis
retardarunt.

Peto à te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scri
bere q̄ solebā, sed aut grauitate ualetudinis, qua tamen
iam paululum uideor leuari, aut quod absim ab urbe.

Habes epistolam uerbosiorē fortasse, q̄ uelles: quod
tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorē remiseris. E
go, si quæ uolo, expediero, breui tempore te, ut spero,
uidebo.

Quapropter

Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper
fuius. Quod de te sperare, de me prestare possum.

Lib. II. epist. Quanquam me nomine.

Lib. V. epist. Si tu exercitusq; ualetis. Tota.

Lib. XII. epist. Itane praeter litigatores.

Lib. XIII. epist. Quum antea capiebam.

Cicero ad

Sed est quod abs te mihi ignosci peruelim.

Atticum

Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes
humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam
existimationem, miserrimo eius tempore uenirem: cum
is omnia sua studia, & officia in me contulisset. Quod
si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis ob
stitisse. Ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignos-
cendum esse. $\delta\epsilon\iota\omicron\upsilon\ \gamma\alpha\rho\ \alpha\gamma\alpha\theta\omicron\upsilon\ \acute{\eta}\ \tau\upsilon\mu\acute{\eta}$

Non committam posthac, ut me accusare de epi-
stolarum negligentia possis.

Tu modo uideto in tanto ocio, ut par in hoc mihi sis
Nimum raro nobis abs te literae afferuntur, cum &
multo tu facilius reperias, qui Romam profiscantur,
quam ego, qui Athenas: & certius tibi sit me esse Ro-
mae, quam mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubita-
tionem meam, breuior haec ipsa epistola est.

Ideo sum breuior, quod, ut spero, coram breui con-
ferre, quae uolumus licebit.

Si forte rarius tibi à me, quam à ceteris literae red-
dantur, peto à te, ut id non modo non negligentiae meae,
sed ne occupationi quidem tribuas. quae & si summa
est

est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter
amoris nostri, & officij mei.

Quare uoluntatis meæ me nunquam poenitebit,
consilij poenitet.

Ex lib. ad Brutum. Tota. Clodius Trib. pleb.

Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenissima, sed
uereor ne hoc quod infectum est serpat longius.

De literarum missione sine causa abs te accusor. Plinius

Longius me prouexit dulcedo quædam tecum lo/
quendi, sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam
orationi adhibendum puto, in epistola excedam. Excusatio
epistolæ

Lib. I X. epist. Facis iucunde. Tota.

Habes epistolam, si modum epistolæ cogites, libris,
quos legisti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui con/
tentus libris non fuisti.

Lib. I. epist. Quod ad te iam diu.

Lib. I I I. epist. Salue Politiane mi.

Lib. I I I. epist. Utinam quas circa medium.

Lib. I I I I. epist. Neq; desidiæ meæ.

Politianus

Lib. V. epist. Quanto tu erga. Eodem epist. Non
tu noua.

Eodem epist. Herculem me uocas.

Lib. V I I I. epist. Non causam dico.

Lib. X I. epist. Grate mihi omnino. lib. X I I. epist.
Offendit ut uideo.

*C*IO te quæ facis, optimo animo facere.
S Quid enim mihi exploratius esse potest,
 quàm animus tuus erga me? Sed tamen ut
 ingenue dicam quod sentio, uideris mihi quædam facere,
 re, non ausim dicere inconsultius, uirorum prudentissimi-
 mus, non dicam inimice, uir syncerissimæ fidel, sed ta-
 men parum circumspicte.

Non dubito quin ista facias amico animo, sed tamen
 mihi gratulor, inimicis meis non esse tantum ingenij
 ad ledendum.

Ais te fecisse amico animo: sed mea quid refert, utrius
 me amice iugules, an inimice?

Libet ex uniuerso hominum contubernio in extre-
 mas fugere solitudines, quoties istorum linguacissimo-
 rum hominum mores in mentem ueniunt, qui ad hoc
 unū se natos arbitrantur, ut alienam innocentiam, sua
 putida mendaciq; lingua contaminent.

Quod si toties sim tibi literis purgandus, quoties
 illi falso insimulabunt, & ego scribendo, & tu legendo
 defatigaberis.

Quid ego istis maledicentissimis nebulonibus, qui
 nostræ beneuolentiæ inuident, ac semper aliqua com-
 miniscuntur, quo eam uel extinguant, uel diminuunt,
 imprecer, nisi ut penitus obmutescant?

Quod mandata tua ita ut tu iusseras, & ego rece-
 peram, nondum peregi facultas mihi hactenus defuit,
 non uoluntas.

Literis

Literis consequi nequeam, quàm uehementer meis negocijs, uel potius factis indignor, quorum culpa nondum, neq; meo studio, neq; tuis uotis, licuit satisfacere.

Et ipse malle, & tu promeritus es, ut officio potius, quàm purgatione apud te uterer, nisi utriq; nostrum fortuna mea inuideret.

In hoc tibi Iouem lapidem iurare non dubitem, me insciente ista facta omnia.

Tibi quidem fama publica refragatur, uerum ego uel sacramento cõtendebam, abs te rem tam illepidam profectam non esse.

Sancte tibi deiero, uel iuranti crede.

Credulitas enim error est magis, quàm culpa, & quidem in optimi cuiusq; mentem facillime irrepit.

AD PURGATIONEM
RESPONSIO.

Olitianus lib. 2. epi. Et si literarum tuarum.

P Lib. 12. epist. Literas accepi tuas. Eodem epist. Tu uero.

Tantum mihi dolorem cruciatumq; attulerunt errata etatis meae, ut non solum animus à factis, sed aures quoq; à commemoratione abhorreant.

Et si iusta & idonea usus es excusatione, intermissi onis literarum tuarum, tamen id ne sepius facias rogo.

Quare quum in primis tuas desiderem literas, noli cõmittere ut excusatione potius explcas officium scribendi, quàm assiduitate literarum.

ANTEA tibi nonnihil irascebar, nūc sum
uehementer iratus, nec iniuria. Hæc tua
tam diligens purgatio effecit, ut uidearis,
aut parum nosse meum ingenium, aut certe de amicissi-
mo homine, non amicissime sentire.

Offensum me suspicaris, quod de uocula nescio quid
in meis scriptis fueris cauillatus.

Egône tam ferox sim, ut id ab amico moleste feram,
quod si faciat amulorum quispiam, non iniuria, sed of-
ficio me affectum putem.

Tu uero uel omnia mea scripta, me amico repre-
hendas licebit.

Ceteri quos purgas debent mihi probati esse, si ti-
bi sunt.

Nihil est quod uereare. ego enim ne pilo quidem mi-
nus te amabo. Hac de re, ut soles, scribe fraterne.

Ad hoc genus pertinent omnes illæ mitigationes,
quibus excludimus suspicionem, uel arrogantiam, uel
odij, uel sciuiciam, uel cuiuscunque rei, quæ uidebatur of-
fensura. Quum præpostero ordine respondemus con-
ueniet illud ὕστερον πρότερον ὁμιλικῶς, quo usus est
Cicero ad Atticum.

Sed quid ago? penè oblitus eram me epistolam scri-
bere.

Quò rapior? penè exciderat, cui uiro scriberem.

V *T* cum amicis expostulamus, ita inimicis
 & ingratis exprobramus. Quare illam
 mitigari debere docuimus, hanc exagger-
 randam monemus. Et quoniam omnis exprobratio, ab
 humanitate uidetur recedere, coactos nos id facere di-
 cemus, uel ob nulli tolerandam illius ingratitude[m],
 uel ob insignem stoliditatem hominis: uel quod nos ma-
 ledictis quotidianis ad id compulerit: uel quod cum im-
 pudentissimis hominibus impudentius sit agendum, &
 malo nodo, malus quærendus cuneus, & id ab optimis
 uiris sepe factitatum admonebimus. Et reliqua quæ ad
 hanc sententiam faciunt, profere[mus]: aut certe per dis-
 simulationem ad exprobrationem ueniemus. Conscien-
 tiam ipsius subinde testabimur. Rem ipsam artificiosa
 narratione ante oculos ponemus: in qua perpetuo &
 nostram in illum beneficentiam, & illius in nos ingra-
 titudinem amplificabimus.

EXEMPLVM

Non tandem pudebit te tui, senex omnium qui ui-
 uunt, ingratisime? Cupiebã, ita me deus amet, & meo-
 rum in te meritorũ obliuisci, & tuam ingratitude[m] silen-
 tio dissimulare, si quoquo modo patereris. Sed uincit
 meam modestiam tua improbitas. Audes hominis mon-
 strum, tantam meam in te beneficentiam expertus, ul-
 tro etiam te iactare impudens, tanquam aliquid de no-
 bis sis promeritus? Audes me ultro ingratum uocare,
 quum tu pro summis officijs, quantum potuisti malefi-

aiorum reposueris? Hic ego tuam ipsius conscientiam
 appello, tuam inquam illam conscientiam, quam tu tot
 sceleribus pollutam intra te gestare cogeres, eandem
 ingratitude tuae, & testem, & carnificem. Dic mihi
 scelestissime senex, nunquã ne tibi succurrit quã sup-
 plex apud me ambieris, ut uel aliqua ex parte apud me
 hereres, ut aliquid tibi mearum literarũ impartirem?
 Peream ni me ipsum tui pudet, quoties oris tui speciem
 illam arte sceleratissima compositam, cogitationis o-
 culis intueor. Te hominem canum, rugosum, tantum blan-
 ditiarum, lachrymas etiam effudisse? Me quidem refer-
 re pudet. At quorsum attinet narrare memori? Narret
 tibi conscientia quã feceris, quã dixeris, quã promiser-
 ris, quã iuraueris. Ultro benignus obtuli, quod homo
 alioqui impudentissimus, ne petere quidem audebas.
 Scis post ipse quã fraterno sum te animo complexus,
 quantum laborum, uigiliarumq; tua causa suscepim.
 Ego meis posthabitis rebus, asinum ad lyram duxi. In
 eò docendo (si dijs placet) tantũ mensũ triui demens.
 Dic mihi omnium, quos sol uidet, ingratiissime, quis istos
 mores, uel unum diem pati posset? Quis istud os, uel
 quantũuis mercede uidere sustinisset? Iam nunc animo
 meo ingens oboritur nausea, & tibi oboriretur, si faci-
 em istam monstruosissimam meis oculis uidere pos-
 ses. Sedebas puer pulchellus, bos ad palæstram exercen-
 dus, & me præceptorem oculis illis refugis, ac ferinis,
 per hirta, canaq; supercilia intuebare, defluente interim

in canescentem barbam salua. Adde intractabile, spirituosumque ingenium, caput plus quam marmoreum, sensum stupidum. Ego ista, quæ ne ipse quidem interdum ferre poteras, scis quam patienter tulerim, deuorari, decoxerim. Quid à me præteritum est, quo tarditatem tuam uincerem? Audes inficiari homo frontis perfrictæ? Testabuntur laborum meorum apud te monumenta. Non rubore perfunderis, quoties librum à me multis sudoribus euigilatum intueris? Non exhorrescis, non te ipsum refugis, si quando ad te redis, id est, si quando ab ista phrenesi paululum resipiscis? Tu hominem sic de te meritum non amare, non uenerari potes? Tu putida ista lingua insectaris, cuius tu linguam tam officiosam es expertus? Quid ego hic te tibi ostendam? Scis quod uirus, quam foeditatem ex ista contaminatissimi pectoris tui cloaca euoueris. Quum omnis ingratitude sit execrabilis, nulla tamen detestabilior, quam in præceptorem. Qui si parum officiosus fuisssem, tamen tuum erat, ut parentis, ita præceptoris uitia, uel tegere, uel commode interpretari. Nunc talem ipse fuisse fateris, ut nunquam sis parem habiturus, & pro officijs ea reponis ingratissime, quæ hostis non faceret hosti. Philippus rex Macedonum, duci cui dam, qui possessionem eius à quo naufragus fuerat humanissime exceptus, à rege flagitatam acceperat, frontem ferro candenti hoc elogio insignijt, hospes ingratus. An non tu dignior es, cuius fronti cauterio

titulus hic inuratur, discipulus ingratus? Sanctius est
 præceptoris nomē, quàm hospitis. Et sceleratius inces-
 sere famam, quàm eripere prædium. Promittis satisfac-
 tionem, si redeam: minitaris atrociora, si nō redeam.
 Quid insanius? Nunc tibi prædicor omnium eruditissi-
 mus: rursus eodem ore prædicor omnium qui uiuunt
 indoctissimus. Quid delirius? Hæc an non palam argu-
 unt insignem animi tui peruersitatē, qui sciens, dataq;
 opera pessime facias illi, qui tibi fecit optime? Et audes
 istis cum factis solem intueri? Audes in hominum ueni-
 re cœtus? Audes in templis ad aras sacras istas manus,
 istos oculos ostendere? Audes ista uiperca lingua, quā
 in hominem beneficentissimum toties uibrasti, precari
 superos ingratitude ultores? Num tu superos, aut in-
 feros ullos esse credis? Sed ego exprobrandi finem fa-
 ciam, quum tu laceffendi finem facias nullum.
 Vale ut mereris.

EXPROBRATORIAE SYLVA.

VIVS generis exemplū erit illa Cicero
 nis ad Octaviū cuius initiū est: Si per tuas
 legiones &c. Et illa Hieronymi ad Iulian-
 num. Apud Ouidium item Medæ epistola ad Iasonē.
 Cicero Epist. famil. lib. V. Et si statueram.

EXPROBRATIO MEA

VANDO aliam pro meis in te officijs
 Q abs te gratiam expectabam, indignor nō
 tibi, qui es omnium ingratisimus, sed mihi
 ipsi

ipsi, qui hominē ingratum, & improbum deuinxerim.

Ego ea quæ ne sperare quidem unquam es ausus, in te contuli.

Ego te nihil promeritum officijs cumulauī, tu me sic meritum contumelijs oneras.

Desperatis etiam Hippocrates uetat adhibere me/ dicinam.

DE EPISTOLA INVECTIVA

Nuectiuarum scribendarum artificium par
 tim ex demōstratiuo genere sumitur, par
 tim è iudiciali. Nam in hominis uituperio
 uersari necesse est, in quo notationibus frequentibus
 utimur. Præterea & obiecta diluimus, & fortiter re/
 gerimus crimina: quod ad iudiciale genus pertinet. Ea
 à rhetoribus didicisse debemus. Nos solum hic admo/
 uendum putauimus, ut in ipso statim inuectiue exor/
 dio, non tolerandam stoliditatem, superbiam, impor/
 tunitatem, maledicentiam aduersarij demonstremus.
 Nos præter ingenium ac morem nostrum, coactos id
 facere dicemus. Nos illum non imitatuos, ut confictis
 criminibus agamus, sed à conuicijs temperantes, obi/
 ecta tantum diluamus. Deinde ex hominis descriptio/
 ne uerisimile efficiemus, eum uel odio, uel innata male/
 dicendi libidine, ea commētum esse. Vnum ex obiectis,
 quod quàm rectissime dilui possit, proponemus. Id ubi
 diligenter refellerimus, cum recriminatione dicemus

hominis impudentiam, uanitatē ex eo uno spectari oportere. Tum ea ipsa, quæ nobis conatus estingere, in ipsum retorquebimus, & aut eadem, aut grauiora admississe ostendemus. Multa in suspitione relinqueamus: uel quod tam sint obscæna, ut ab homine uerecundo, nec aduersario laceffenti debeant obijci: uel quod ob multitudinem flagitiorum, è plurimis pauca duntaxat dicere uoluerimus: ex uno, aut duobus facinoribus, reliquam eius uitam facile posse æstimari. Deinde ubi incanduerimus, orationis progressu, scommatis, satilibus, dicterijs hominem eludemus. Et non odiosum modo, sed & ridiculū ostendemus: nec minus contemnendum ob insignem stulticiam, quàm detestandum, ob inauditam improbitatem. Multam ironiam adhibebimus. In fine tanquam ipsi nosmet reprimamus, hortabimur, ut aliquando resipiscat, ne cogamur & nos aliquando modestiam relinquere. Exemplum qui querit, legat mutuas illas inuectiuas Demosthenis, & Aeschinis: Ciceronis, & Salustij: Hieronymi, & Ruffini: Pogij, & Vallæ: Politiani, & Scalæ. Nos quoniam hoc in genere minime sumus exercitati, ueremur ne huius scripti artificio parum possimus satisfacere. Atq; utinam liceat semper esse rudē. Neq; uero nos hic artem maledicendi docere uolumus: tametsi nihil est uitij, tælum habere paratum, quo te defendas, si quis improbe laceffuerit: nec ad hanc rem admodum sit opus arte, quum nulli ferè non sint ad maledicendum disertissimi.

Olitianus lib. 12. epist. Hercule factitium.

P Item epistola: Vtrum pugnantiã.

Literas tuas legimus simillimas edicti Cicero
tui contumeliosas, minaces minime dignas, quæ à te no-
bis mitterentur.

DE DEPRECATORIA EPISTOLA

VNC ad deprecationẽ transeamus. De-
N precamur, quum culpam manifestam fa-
temur, & tamẽ ignosci uel nobis, uel alijs
oramus. Hic supplices erimus, culpam ingenue fatebi-
mur. Extenuabimus postea, uel ab imprudentia, uel ab
æetate, uel hinc quod nunc primum deliquit, uel ab ipso
commissi genere, solitam culpæ partem in alios trans-
feremus. Eum qui peccauit, sic affligi pudore, metu, pœ-
nitentiãq; dicemus, ut dignus sit misericordia. Eius, quẽ
placare conamur, clementiam laudabimus, & implo-
rabimus. Spem melioris uitæ ostendemus. Eam ex illi-
us indole per se proba, alijsq; eius qui peccauit benefa-
ctis reddemus probabilem. Sic enim agit suorum nepo-
tum causam apud Terentiũ Mitio. Interponemus au-
toritatem, & pro reconciliando fidei iubebimus.

E X E M P L V M

Lachrymas excussit mihi filius tuus, adolescens nõ
tam desperandus, quàm instituendus. Venit ad me,
macie & squalore confectus, Rogo quid haberet. Sta-
tim lachrymæ abortæ, singultim uix narrat, perisse se,

quod patrē optimū amiserit sua stulticia. Rogo quid flagitij. Fatetur se sortem, quam ad negocium acceperat, in amicam insumpsisse: te offensum, animum patrum abiecisse. Aduolutus est genibus meis, fleuit, promisit omnia se digna. Quid multa? fecit mihi pœnitentiæ fidem. Confido hoc malo edoctum, post hac diligentiore futurum. Quare quando ille ad se redijt, te quoque in patrem redire conuenit. Satis iam graues huius flagitij pœnas luit: ita grauiter fert iram tuam, ut prorsus hanc lucem cupiat effugere, nisi in gratiam recipiatur. Ego illū obiurgauī acerrime. Quid multa? ipse scuididisses, nec iratus lachrymas tenere potuisses. Quod reliquum est, clementer corrigi potest. immodica seueritate, ne frangatur animus imbecillis, cauendum est. Ne commiseris, ut te grauius in posterum pœniteat tuæ seueritiæ, quàm illum nunc pœnitent suæ incogitantitiæ. Ignosce uel ætati. Puer est, rerum imperitus, ab improbis conuictoribus impulsus est: lapsus est, & quidem nunc primum: culpam fatetur, orat, pollicetur, noxa dedit sese. Quid quæris amplius pater à filio? Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atq; ita quod pater es, utere: ut memineris te hominem esse, & hominis patrem. Nunquam ne tu ista ætate lapsus es? Nunquam commisisti, quam ob rem pater tibi iure debuerit irasci? Non dubito quin commiseris, & fortasse grauiora. Hoc merito uulgo iacitur in nos, quod obliuiscimus ipsi fuerimus olim pueri, filios nostros uolumus illi

eo nasci senes. Hæc inter nos tuto, ac libere loqui licet. Multis profuit etiam lapsos esse. Erit post hæc hoc malo doctus, cautiôr. Habebis filiũ, si huius delicti gratiam feceris addictiorem. Et hunc puerilem errorem officijs abũde pensabit. Amat, ac ueretur unice patrẽ. indolis est probæ, pudicum ingenium, animus minime stupidus. Multa in eo signa uideo, quæ mihi certam spem faciunt, illũ post hæc talem futurũ, qualem utriusque uolumus. Adolescentem igitur tibi in manus restituo, totam causam ad me recipio, pro illo fideiussorem me constituo: quod si noxam addiderit, utrunq; abdicet licebit, & filium, & amicum. Vale.

ALTERVM EXEMPLVM

EX CICERONE

Si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignosce. In me enim ipsum peccaui uehementius. Nunquam putauì fore, ut supplex ad te uenirẽ, sed me hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuũ. Amabo te, da mihi et hoc: obliuiscere me a causa illum aliquando suo familiari, aduersario tuo uoluisse consultum. hoc ignoscere est humanitatis tuæ. Volo te, quum fortissimus sis uir cognitus, etiam clementissimum existimari. Magno erit tibi ornamento, nobilissimum adolescentem tuo beneficio esse saluum.

ALIVD EXEMPLVM EX EPI

STOLIS PLINII

Castigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius

ptuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuvene di-
gresso, heus tu, nunquam ne fecisti, quod à patre corri-
pi posset? Fecisti dico, non interdum facis, quod filius
tuus, si repete pater ille, tu filius, pari gravitate repre-
hendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur?
Non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hec tibi ad-
monitus immodicæ seueritatis exëplo pro amore mu-
tuo scripsi, ne quando tu quoq; filium tuum acerbius,
duriusq; tractares. Cogita & illum puerum esse & te
fuisse, atque ita hoc, quod es pater utere, ut memineris
hominem te esse, & hominis patrem. Vale.

DEPRECATORIAE SYLVA

Cic. epi. fa.

V tuas inimicitias, ut reipublicæ donares
te uicisti, alienas ut contra Remp. confir-
mes, adducêris?

Hæc sylua pertinet ad priuatus, & forensi & domestico, Lucij fratris nostri
consolatio- morte, in primis pro nostra cõsuetudine tu existimare
nem potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate
alterius & moribus homini accidere possunt, ex illo
accidebant. Quare non dubito, quin tibi id quoq; mo-
lestum sit, cum & meo dolore moueare, & ipse omni
uirtute, officioq; ornatissimum, tuiq; & sua sponte, &
meo sermone amantem affinem, amicumq; amiseris.

Nunq̃ putauì fore, ut supplex ad te uenirẽ, sed heri
cule facile patior datũ tempus, in quo amorẽ experi-
rer tuũ

rer tuum. Atticū quanti faciam scis. Amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa, illū aliquādo suo familiari aduersario tuo uoluisse consultū, cum illius existimatio ageretur. Hoc primū ignoscere est humanitatis tuæ. Suos enim quisq; debet tueri. Deinde si me amas, omitte Atticū Ciceroni tuo, quē quanti facias, præ te soles ferre. Totū hoc, ut, quod semper existimauimus, nunc planè intelligam, me à te multum amari.

Ad reconciliationis argumentū faciet epistola Plinij lib. 8. cuius initium: Nosti ne hos.

Lib. 9. epist. Libertus tuus. tota, elegans deprecationis exemplum.

RESPONSIO

Pistola famil. lib. 5. epist. Si uales bene est.

E Sed huiusmodi uos clientes & c.

Orat, cōfiteatur, purgat, pœnitet. Quid queris? quod factum est, infectum fieri nō potest. Non tam tibi hoc factum displicet, quàm ipsi qui fecit. De reliquo futurum illum emendatum ego in me recipio: meo periculo, pro illo fideiubeo. Si rursus peccauerit, uel me ipsum ad supplicium deposcito. Ut iure peccanti succensebas, ita pœnitenti æquum est ignoscere, præsertim puero, & aliena malicia ad delictum impulsō. Non quid huius stulticia, sed quid tua clementia postulet, tibi considerandū puto. Eia ne nimium durus sis pater. Nihil ne tu peccas uel senex? & puero nihil uis condonare?

condonare? Vin tuos continuo senes nasci? Adeone excidit, qualis in ista etate fueris?

DE EXTRAORDINARIIS GENERI
bus epistolarū, & primū de nunciatione.

Q Væ sub aliquo trium generum, suasorio, demonstratiuo, iudiciali cōtineri uidebantur, hæctenus absoluimus. Nunc ad reliquas epistolarum species ueniemus: quæ quanq̃ rhetorici artificij, non ita multū desiderant, tamen frequentius serè incidunt, quàm illæ superiores, Referetur igitur in primis ea species, quæ significamus amico, si quod nouæ rei gestū sit apud nos, quod illius referat scire, aut quod illi uoluptatem sit allaturum, siue priuatum sit illud, siue publicum. Priuatum, ut quum absentem certiozem facimus, qua ualetudine simus, quid agamus in studijs, quid rure, quid in aula, quid in ædificijs, quid in litibus successerit, aut si quid alioqui nouæ rei moliamur, usq; ad conuiuiorum, & colloquiorum nugas. Publicum, ut de pace, de bello, de regum gestis, aut fœderibus, de pestilētia, aut inundationibus, terræmotibus, tempestatibus, alijsq; similibus. Nec huius generis, quoniam uarium est, certa ratio præscribi potest. Tantū illud in genere dicam, quod nunciatio simplex, & lucida esse debet, breuis præterea & distincta, inter dum gratulationem, aut consolationem habet admixtam. Narratiōe cōstat, de qua paulo inferius præcipiemus.

Exemplum

EXEMPLVM

Quoniam iam annum serè à nobis abes, quicquid hic interim nouorum est ortum, puto & me tibi debere scribere, & te scire uehementer cupere. Audies igitur ex me noua quidem permulta, haud omnia leta tamen. Non ignoras rerum mortalium conditionem, nihil tam beatum in humanis negocijs, quod non aliqua incommoditate temperetur. Patruus tuus incredibile est, quantum te amet, quantum tua gloria delectetur. Vetus, inquires, est illud. Audi igitur, quod nouum dices. Antiquus ille compotor tuus, ille, inquam, quem nosti, Neri-bridius, tantus amator, tam elegans, tam nitidus homo, tam mulierosus. Ille strenuus alcator, inuidus potor, ille gurges, ille belluo, ille undequaque perditissimus. Quid fecit, inquires, an uxorem duxit? Imò repente mutatus, omnibus nugis uale dixit, funigerorum institutum professus est. Iocari me dices, scio, sed ita rem esse comperies. Quid hoc? an tibi uetus uidetur? Quis nunc non exclamet illud ἄνω ποταμῶν. Quis neget ouem è lupo fieri posse? Accipe quod magis mirere. Varus ille tuus carnifex, Varus esse desijt. Iam te amat, quod nunquam antehac te laudat, tuos colit, tuum aduentum exoptat. Bene dicere discit, homo maledicentissimus. Verum dicere incipit, homo uanissimus. Fidem seruat, nebulo perfidissimus. Eamus nunc, & poeticas transformationes rideamus, quum tantam rerum mutationem breui factam uideamus. Auunculus tuus pontifi-

A cium

cium Idibus Ianuarijs euicit, nō sine maxima quidem contentione. Nosti competitoris & improbitatem, & factiones. euicit tamen. Id te quā primū scire uoluī, ut illi per literas diligenter gratuleris. Hereditas ea, quæ tibi è manibus penè erat extorta, mea tibi est opera restituta. Ne mihi pro hoc officio gratias egeris. Facio enim tuis in rebus, quod tu in meis solebas. Voluptatem tibi ingentem nunciabo. postridie Non. Mart. soror tua peperit marito filium, patri tibiq; nepotulum. Iam quid muneris abs te ferā, si rem tibi aperiam multo festiuorem? Dij te omnes diligunt. Absenti tibi, ne expectanti quidem sacerdotium accessit, & amplum, & in primis honestū, Ad v. Idus Febr. Cornelius uir integerrimus, è uiuis migravit. Hic ægrotaans, quum competitores non placerent: olsecit enim iam tum inhiare, te successorem nominauit. Mensens superuixit. Huiusmodi thynnos dormienti tibi fortuna retibus tuis implicat. Tuum erit curare, ne quod incidit elabatur. Non enim desunt, qui prædæ inbiant. Habes de rebus priuatis: de publicis credo isthuc rumor nostras literas præuertisse. Cal. Iul. regis unctio incredibili cum apparatu celebrata est. Calendis Augustis ipse urbem Parisiorum inuectus est. Ad quartum No. Septemb. nuptiæ regia pompa peractæ. Legati multorum regum nomine auditi. nemo non magnifice donatus discessit. Britanni nescio quid tumultus ostenderant, sed res æquis conditionibus cōposita est.

Audistis

Audisti de statu publico. Quod reliquum est, non indicarem, nisi te scire tua magnopere interesset. Pestis, menses iam aliquot apud nos seuit. Ea cum permultos ex amicis, tum socrum tuam foeminam, omnium quas in uita uiderim, optimã absumpsit. Frater eodem modo correptus, recreatus est. Sic uisum est illi, qui res humanas è duobus illis dolijs, pro arbitrio suo temperat. Aequo animo feras oportet, quod mutari non potest. Quid hac in re te facere conueniat, tu tecum statues. Habes ferè quæ te scire uolebam. Si quid interea noui emergerit, faciam te quàm primum certiozem. Tu cura, ne quid ignoremus rerum tuarum. Vale.

MVNCIATORIAE SYLVA

Væ geratur accipies ex Pollione, q̄ omnibus negocijs nõ interfuit solũ, sed præfuit.

A nobis agentur omnia diligenter: ut Cic epist. fa. neq; si quid obtineri poterit, non contendamus, nec si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

De omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actũ, quid cõstitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio cognosces: qui non solũ interfuit his rebus, sed etiam præfuit: neq; ullum officiũ erga te hominis amantißimi, prudentißimi, diligentissi mi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerũ communiũ cognosces, quæ quales sint, non facile est scribere.

Hic tui omnes ualent, summaq; pietate te deside

vant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut ualeas, & te isthinc ne temere commoueas.

Lib. 4. epist. Et si scio non iucundiss.

Lib. 7. Si te dolor aliquis.

Lib. 8. epist. Tanti non fuit ar.

Lib. 9. Caninius noster me tuis.

Nos de Dolabella quotidie quæ uolumus audimus, sed adhuc sine capite, sine autore, rumore nuncio.

Narro tibi plana. Relegatus mihi uideor, postquã in Phormiano sum.

Isti puero, quem ad te iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omniũ non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum.

Ad Atticum L. Iulio Cesare, C. Martio Figulo consulibus, filio, lo me auctum scito, salua Terentia & c. Quanquã huius operis omnes fermè sunt huius generis, ut illa, cuius initium: Quæris ex me.

Hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, & ita, ut instituisti. Nam ista ueritas, etiã si iucunda nõ est, mihi tamen grata est.

Hæc tibi scripsi, quia æquũ erat, te pro amore mutuo, non solum omnia mea facta, dictaq; , uerum etiam consilia cognoscere.

Lib. 1. epist. cuius initium: Ridebis, & licet rideas. tota. nunciatoriae iocose exemplum est.

Lib. 3. epist. Solet esse gaudio tibi. Et itẽ proxima.

Lib. 3. epist. Rem atrocem. Rei atrocis.

Lib.

Lib. 4. epist. Thusci grādine excuſi. Ruſticationis.

Lib. 4. epist. Cauſam per hos dies. Actiōis. Ac mox
epiſtola: Audiſti ne Val.

Lib. 5. epist. Et tu rogas. tota.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis, uolui tantum te uoluptatis abſentem, & ſtudiorum nomine, & meo capere, quantum praeſens percipere potuiſſes.

Haec tibi ſcripſi, quia de omnibus quae me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, q̄ mecum loqui ſoleo. Deinde quod durum exiſtimabam, te amantiſſimū me fraudare uoluptate, quā ipſe capiebam. Neq; enim ſum tam ſapiens, ut nihil mea interſit, an ijs, quae honeſte feciſſe me credo, teſtificatio quaedam, & quaſi praemium accedat.

Lib. 6. epiſtola: Petis ut tibi. Rurſum huic proxima.

Mox epiſtola: Ais te adductum.

Lib. 7. epist. Et mihi diſcedi & tibi do. De ſpectro.

Lib. 6. epist. Quam multum intereſt.

Lib. 8. epist. Vidiſti ne aliquādo. Deſcriptio fontis.

Eodem libro, epiſtola: Num iſthic quoq;. Deſcriptio inundationis.

Eodem libro, epiſtola: Ad quae noſcēda. Deſcriptio lacus prodigioſi.

Inuicem tu ſi quid epiſtola dignū, ne grauare ſcribere. Nam cum aures hominum nouitate latātur, tum ad rationem uitae exemplis erudimur,

Lib. 9. epist. Incidi in materiā. De Delphino pedes rasta.

Eodem. epist. *Queris quemadmodum. Quid agat
toto die ruri.*

Politianus

Lib. 4. epist. *Vulgare est.*

Lib. 4. epist. *Accepi epistolam tuam.*

NUNCIATORIA MEA

Scriberem ad te pluribus de rebus, sed ue-
reor ne uel mea diligentia tibi sit molestā
uel ueritas acerba.

Scribito ad me, quē nosti curiosum, nō solū quid ge-
stū sit, aut geratur isthic, uerū etiā quid diuines futurū.

Ad hanc formā pertinet & percontatoria, quoti-
es nihil aliud agimus in epistola, q̄ ut sciamus, quid re-
rum agat amicus. Huius exemplū illa Plinij lib. 2. *Stu-
des an piscaris? Item lib. 3. Rectē ne omnia?*

Quum rem quampiam ridiculam nunciaturi su-
mus absolutis aliquot narrationibus, conueniet illud
ex Homero, *ἔπειτέ μοι νῦν μῦθον*. Excitatur enim
huiusmodi transitiunculis lector, & mire conueniunt
familiaribus epistolis.

DE MANDATORIA EPISTOLA

Epistola mandatoria nihil habet artificij,
præter sermonis elegantiam, & breuita-
tem. Exemplum.

N. LIBERTO SVO S. D. P.

Vt præsens multum diuq; te admonui, caue quicq;
meo iniussu tentaueris. Si quid existet noui, me per li-
teras

teras consules . Agrum de quo scribis, emendi tibi ius
 permitto, modo ne pluris trecentis scutatis ueneat. Pe-
 tronium impudentissimū debitorem, semel atq; iterum
 appellatum, in ius uocabis . Si inficiabitur, chirogra-
 phum tibi mitto, dies iam pridem excessit . Ab Asinio
 creditam pecuniam meo nomine repetes, eamq; si red-
 det, recipies. De permutando sacerdotio, fac Stilbon-
 tem, uirum, ut scis, & consultissimum, & nostri aman-
 tissimum in consilium adhibeas. Is quod censebit factō
 opus, id perinde ac si ego autor essem, exequitor . An-
 tequam domum ædificandam cementarijs locaueris,
 prius cum Phidia cōmunicato, deinde eius hac de re
 sententiam ad me scribito. Hos libros unā cum episto-
 lis, Trebatij mei manibus reddendos curabis & dili-
 genter, & quā primū. Strabonio uerbis meis gra-
 tias ages q̄ maximas Genero meo meis uerbis gratu-
 laberis. Lucii contubernalem meū plurimum saluere
 iubebis. Sed heus tu, penē præterierā, qđ minime præ-
 teritum oportuit. Nepotem meum fac ut quā primū
 ab isto præceptore tam inepto abducas, ac eruditori
 committito. Caue te pecunie ratio offendat, si modo
 idoneum doctorem nancisci poteris. Si qua unquam
 in re sedulo tuo functus es officio, in lite Verulana fac
 omnem fidem, industriam, diligentia, ingenium expedi-
 as. De uilla instauranda quiesce, donec meā sententiam
 acceperis. Vestes meas omnes unā cum anulis ad XI
 Calen. Iulij transmittito. Non pluribus te monebo.

Tu fac ut quæadmodū & soles, & equū est, tuo officio fungare. Erit apud me diligentia tua præmiū. Vale.

MANDATORIAE SYLVA

Cicero.
Ad Atticum

E Pistola. fa. li. 16. Sūt aliquot huius generis Pætus, ut antea ad te scripsi, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. Si me amas, cura ut conscruentur, & ad me perferantur. Hoc mihi nil potest esse gratius. Et tum Græcos, tum uero Latinos diligenter ut conserues uelim. Tuum esse hoc munusculum putabo.

Sed omnia ut uoles. Ego enim quicquid feceris, id tum recte, tum etiam mea causa factum putabo.

Plinius Peto autem ut pictorem quàm diligentissimū assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex uero, tum lōge difficillima est imitationis imitatio. A qua rogo ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare.

Est apud Horat. in epist. exemplū mandatoriae iocosa, ut p̄fiscētē monui te sæpe, diuq̄. Hoc genus minimū abest à petitorio. Mandamus enim cū autoritate. Petimus ab ijs, in quos nobis mandandi ius non est.

MANDATORIAE MEA

F Ilium quantus est, tuæ fidei trado. Totam meam sollicitudinē in te transfero. Tu pater esto, ego me sic geram quasi patruus sim non pater.

DE

Olaudatio est, qua filiū, filiamūe, militem,
 C seruum, libertū, famulū, uxorem, aut alios
 in quos nobis ius est, ut officio suo functos
 laudamus. Exemplum. Nihil ex omni rerum genere *Epistola col*
 potuit mihi nunciari iucūdius, quā te ijs moribus age *laudatoria*
 re, qui & te ipso, & tuo genere sint digni. Nunc ego *patris ad*
 te filium agnosco meum, quum te audio toto animo li *filium*
 teris incumbere: fugitare consuetudinem cessatorum:
 parcere rei paternæ, si modo non id falso est mihi nun
 ciatum. Tu perge in officio mi fili, hocq; persuasum ha
 be, si te qualem uolo prastiteris filium, me benigniorē
 etiam quā uoles habebis patrem. Vale.

ALTERVM EXEMPLVM.

Facis ut merito te & amem, & collaudem, qui nō *Epistola do*
 ut uulgus seruorum solet, absentis domini negocia im *mini ad*
 pedias, sed omni cura, uigilantia, opera coneris expedi *seruum*
 re. Eum ego demum frugi ministrum, & bene specta
 tum iudico, qui absente domino, quum impune cessare
 possit, in officio se continet. Audiui qua fide, qua indu
 stria mandata peregeris. Tu fac cætera eodem animo
 persequaris, ut qui nunc merito te amo, perpetuo pos
 sim amare. Officio bene cæpto, strenue perfungere. Do
 mini negocia, tua ipsius, ut sunt, esse credito. Tu si frugi
 ministri officio functus eris, ego domini liberalis par
 tes haud præteriero. Vale, ac uigila.

G Ratias agimus ijs, in quos nobis nullū est mandandi ius. Hæc forma subijci poterat petitoria, aut cōsolatoria, aut monitoria.

Hic beneficium quod accepimus, erit modis omnibus amplificandū. Nam sæpe gratiam retulisse uidetur, qui bene gratias egit. Amplificatur autē his fermè rationibus: si ultro collatū est: si incontanter: si cito. Bis enim dat, qui cito dat. Si in tempore: si uberius, quàm alter ausus sit petere: si nihil promerito: si ne expectanti quidem: si ab eo cui libenter debemus, hoc est, ab eo quem amamus ex animo, aut si in eum collatū est, cui magis ex animo uolumus, quàm nobis ipsis. A genere quoque beneficij sumemus amplificationem: ueluti si quis fidei consilio iuuuit, dicemus illi plus deberi, qui consilio iuuuit, quàm qui pecunia. Neq; raro maius beneficij præstat, qui obiurgat, quàm qui donat. Contra si quis pecunia iuuuit, dicemus uulgare officij esse, uerbis opitulari: qui pecuniam prompte impartit, nō potest nō certissimus amicus uideri. Sunt & aliæ circumstantiæ, quibus exaggeramus beneficij magnitudinē: ueluti si nos simus prælati ijs, quibus ille ob affinitatē erat obnoxius: si nostra causa contempsit etiam simultatem aliquorum potentium. His cōmemorandis, declarabimus nos scire beneficij magnitudinem. Est autem bona gratitudinis pars, & scire quantum debeas, & debere libenter. Ostendemus etiam, si poterimus, quàm multos eodē

dem beneficio deuinxerit : quodq; eius beneficij utilitas, non tantũ ad unum hominẽ pertineat, sed ad Reip. cõmodum. Deinde pollicebimur citra iactantiam, nos aut parem, aut uberiolem etiam gratiam relatuross. Si nulla referendi facultas erit, certe animum memorem & gratum pollicebimur, precabimurq; ut superi cumulate referant gratiam bene merito, quod nobis ob fortunarum tenuitatem non licet. Et huius generis erit tractatio duplex, recta, & obliqua. Nam aliquoties nõ agendo gratias, maxime gratias agimus, quum ostendimus aut beneficium esse maius, q̃ ut uulgari more uerbis oporteat gratias agere: aut amicitiam nostram esse maiore, quàm ut alterũ alteri oporteat gratias agere.

Quod in negotio meo rogari te passus non es, sed Exemplum
 ultro studium tuum, operam, diligentiam & obtulisti, gratiarum
 & prestitisti, ueterem tuam in me, meosq; humanita actionis
 tem libens agnosco. Et facis tu quidem non meis meritis, quæ hætenus in te nulla extiterunt, sed tua uirtute dignum, qui nullis à me prouocatus officijs, tam prompto in me sis animo, ut beneficium accepisse uidearis, quum prestititeris. Quare quum tuo officio plurimum adiuuenti meis rebus attulisti, tum isto animo ita delector, ut dictu sit incredibile. Vere negant referre quantum beneficium, sed quàm amico animo prestititeris. Ex eius modo potius, quàm rei, officium est metiendum. Meum erit, quod referre nequeo, perpetuo memnisse. Nam quid ego tibi multis uerbis gratiam agam?

An hoc passurus es, qui ne moneri quidem te passus es? Utinam eam mihi facultatem aliquando concedant superari, ut possim hunc animum tui ardentissimum, re potius, quam uerbis declarare. Interim si quid erit, in quo mea uicissim opera utendum putabis, caue rogaueris, sed ut tuo mancipio precipito: inuenies ad quiduis promptum, & alacrem. Vale.

ALIVD EXEMPLVM

Accepi munus tuum, re quidem magnificum, sed te autore longe mihi tum preciosissimum, tum iucundissimum. Recte enim à Nasone tuo scriptum est: Sic acceptissima semper Munera sunt autor quæ preciosa facit. Quo quidem quid me tibi deuinctum esse fatear, quum sim iam olim deuinctissimus? Totus in ære tuo sum: arctioribus uinculis me tibi astringere non potes. Quod referam, uel isto munere, uel potius tuo isto in me animo, qui mihi munere ipso lōge est suauior, dignū, nihil habeo nisi me ipsum: quem si alicuius esse precij putas, totū peculio tuo adscribito. Crede mihi, nihil habes in omni genere possessionū tuarum, quo tu tam proprie possis & uti, & abuti, quàm Nicolao tuo. Vale.

ALIVD EXEMPLVM

Multa sunt tua erga me officia: at nullum omnium mihi fuit aut oportunius, aut iucundius, quàm quod fratrem meū in causa difficillima tuo patrocinio iuueris. Qui ut est mihi propemodum me ipso charior, ita quicquid in illum contulisti, id mihi gratius etiam uideri de

bet, quàm si in me ipsum esset collatum. Sed ne diligenti-
tius tibi gratias agam, nostra familiaritas flagitare ui-
detur. Neque enim tu noui quicquam fecisti, & ego re-
quàm uerbis beneficium rependere malim. Vale.

A G E N D I G R A T I A S S Y L V A

V L T V M enim interest, utrum laus mi/ Cicero epi/

M nuatur, an salus deseratur: me meæ tamē ne *Stol. fam.*

nimis pœniteret, tua uirtute perfectū est.

Curasti enim ut plus additū ad memoriam nominis no-
stri, quàm ademptum de fortuna uideretur.

Amoris quidem tui quoquò me uerti, uestigia uel
proxime de Tigellio. Sensi enim ex literis tuis, ualde
te laborasse. Amo igitur uoluntatem. Immortales ago
tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam relaturū me affir-
mare nō possum. Tantis enim tuis officijs nō uideor mi-
hi respondere posse, nisi forte, ut tu grauisime, disertis-
simeq; scripsisti, ita censurus es, ut me referre gratiam
potes, cum memoria tenebo. Facere nō possum, quin in
singulas res, meritaq; tua, tibi gratias agā. Sed me her-
cle facio cū pudore. Neq; enim tanta necessitudo, quan-
tam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gra-
tiarum actionem. Neq; ego lubenter pro maximis tuis
beneficijs tam uili munere defungor orationis: & malo
presens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorē
me tibi probare. Quod si mihi uita contigerit, omnes,
gratas amicitias, atq; etiam pias propinquitates in tua
obseruantia indulgentia, assiduitate uincā. Tantū me
tibi

tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est.

Iam non ago tibi gratias. Cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri.

Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istuc, quicquid esset nugarum, me scire uoluisti. Signum enim magnum amoris dedisti.

Lib. XIII. epistola: Et si libenter petere à te.

Cicero ad Gratae mihi tuae literae sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quae ad me pertinere arbitratus es.

Atticum Noli expectare dum tibi gratias agam. Iam pridem hoc ex nostra necessitudine, quae ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet.

Studium tuum, curaque de salute mea, nulla me noua uoluptate affecit. Non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honorifice dixeris, aut feceris.

Neque enim mihi in omni uita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie uehementius te de me optime meritum esse leter.

Plinius Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego quod illam mihi, illa quod me sibi dederis, quasi inuicem elegeris.

Lib. V. epistola: Accepi pulcherrimos, tota.

Cum plurima officia tua mihi grata et iucunda sunt, tum uel maxime quod me celandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum copiosumque sermonem, eumque diuersitate iudiciorum longius processisse.

Amaui curam et sollicitudinem tuam, quod cum ais
disses

disses me astate Tuscos meos petiturum, ne facerem
suasisti, dum putas insalubres.

Bene fecisti, quod libertum aliquando tibi charum
reducentibus epistolis meis, in domum, & in animum
recepisti. Iuuabit hoc te. Me certe iuuat: primum quod
te talem uideo, ut in ira regi possis: deinde quod tantū
mibi tribuis, ut uel auctoritati meæ pareas. uel precibus
indulgeas. Igitur & laudo, & gratias ago, simul in po
sterum moneo, ut te erroribus tuorum, & si non fuerit
qui deprecetur, placabilem præstes.

Ad agendas gratias pro liberalitate, qua aliquis usus
est in tenuē, & à quo nō speretur mutua liberalitas, sc̄
ciet epistola Plinij lib. I X. cuius initium: Laudes mihi.

Lib. I. epistola. Tu uero Hermolaë.

Politianus

Lib. XI. epist. Am̄ ucro. Eodem, epistola. Ago
tibi gratias.

M E A.

VID tibi, quid inquam pollicear? num
me ipsum quantus sum dedam? At exiguū
est ijs me dedere, qui nisi fuissent, ipse non
esset.

Pergratum mihi est, quod crebro certior per te fio
de rebus quæ isthic geruntur, & tuam erga me bene
uolentiam facile perspicio.

Cæteris omnibus uinci me patiar, certe beneuolen
tia mutua non cedam. Nam ut recte dixit Plinius: Vini
ei in amore turpissimum est.

Quod

Quod audio te isthic pro mea dignitate fortiter di
gladiari, nihil quidem adfertur noui, sed tamen hoc au
dio libentius, quo sepius.

Quod referre gratiam, ita ut uolebam, nō possum,
fortunæ debes imputare.

Hoc quod mihi reliquum est, te amabo, te colam, te
uenerabor.

Mea enim mihi fortuna eripere potuit, me ipsum nō
potuit. Mea enim, nō me ipsum mihi fortuna ademit.

Quid ego te hortor, ut tui similis esse pergas, quum
indies te ipsum ultro benignitate superes? qd tibi gra
tias agam, id quod neuiquam expectas?

Quod non modo non negabo, sed etiam semper
meminero, & prædicabo libenter.

Non est alius quisquam, cuius officijs me tam esse de
uinctum, non solum fatear, uerum etiam gaudeam.

AD GRATIARVM ACTIO /

NEM RESPONSIO

Cicero epis
stola fam.

Q UOD autem grata tibi mea erga te stu
dia scribis esse, facis tu quidem abundantia
quadam amoris, ut etiam grata sint ea,
quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt.

Officium meum erga Rhodonem, cæteraq; mea stu
dia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo,
grata esse uehementer gaudeo: mihiq; scito indies ma
iori curæ esse dignitatem tuam, quæ quidem à te ipso
integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut ni
hil addi posse uideatur.

Quantū

Quantū gratiarū actionem à te nō desiderabam, cū te re ipsa, atq; animo scirem esse gratissimū, tamen (fātendum est enim) fuit mihi periuicunda. Sic enim uidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius.

EX PLINIO

Gratiarum actio pro libera admonitione.

Pistolarum quas mihi, ut ais, aperto pectore
 E re scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarū libētius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quantopere me diligas, cum sic egeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo hoc mihi iucundiores casus fuisse, quod habebā bonam causam, quū summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atq; etiam te rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uideor, nunq̄ enim cessabo, cōuicium facias. Quod & ego intelligam à summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas.

LAMENTATORIA EPISTOLA

Inter cōmoditates, quas multas adfert amicitia, cōmemoratur & illud, quod si quid dolet, licet in amici sinum effundere: quæ res solet bonam aegritudinis partem adimere. Genus hoc affine est consolatorio: sed in hoc nihil opus est arte, quū unumquemlibet dolor soleat reddere disertum.

Non possum tibi, quales uterq; uolumus, epistolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex sententia

B procedat

procedat. Sed quid ego, mi Laurenti, te meis querelis
 exanimo? nisi quod iuuat apud familiarissimum amicum
 graues animi mei curas deponere. Credo omnes
 & superos, & inferos in meam perniciem coniurasse:
 ita ubi hoc malū uix effugi, succedit aliud multo acer-
 bius. In morbum iam iterum atq; iterum incidi, decidi,
 recidi. Multo uix sumptu recreatus, en senex ille Sog-
 dianus, pestis omnium quas unquam irati dij mortali-
 bus immisere, longe teterrima, se mihi erudiendum de-
 dit. Quid ibi miseriarum non uidi? Quantum luctus,
 quantum lachrymarū summis meis laboribus mihi cō-
 sciui? Id monstrum iam biennium me exercet. Fugio,
 quando uinci non potest. Iam deorū aliquem mihi pro-
 pitium factum arbitrabar, quod Antonium, hominem
 candidissimum essem nactus, cuius humanitas illius feri-
 tatem leniebat. Inuidit mihi rursus, nescio quod nu-
 men, iucundissimi sodalis conuictum, distrahitur inui-
 tus ab inuito. Inde solus, & destitutus, dum omnia ten-
 to, nihil non experior, Deum immortalem, in quos flu-
 ctus, in quæ monstra incidi? His tantis tam perpetuis
 malis, uel Hercules ipse, aut si quid Hercule fortius, uin-
 ci poterat. Obdurui tamen, sic mecum cogitans, aduer-
 sam fortunam, & si infesta esset, aliquando malis meis
 satiatam, æquiore futuram. Nemini perpetuo acer-
 bam aut fuisse unquam, aut esse posse. Et ecce de inter-
 gro morbo capitali corripior miser: qui quod erat diu-
 turnus, & corpus & loculos penitus exhaustit. Nec
 erat

erat cui meus doleret dolor: quos iuuaret, permulti.
 Sogdianū autem illum, præter ceteros, delectabat ma-
 lum meum, cui molestissimū ut esset, eram meritus. Ne-
 tum quidem animum deiecti, non quod sperarem quic-
 quam, sed ne teterrimo illi seni uoluptatem augerem.
 Seruatus sum, sed superis, opinor, iratis, simiserijs fe-
 rendis seruatum esse uoluerunt. Quid enim postea uel
 maximis, uel minimis in rebus à me tentatum est, quid
 tam dextro consilio institutum, quod non infelicissime
 euenerit? O me omnium qui sunt, quiq; fuerunt, infor-
 tunatissimum. Egone unus ex uniuerso hominum nu-
 mero, præposterus ille Polycrates extiti, cui omnia ad-
 uersarentur, cui nihil unquam obtigerit optatum? Hic
 tu me, scio, ueris, ut aiunt, bonis commemorandis, ni-
 mirum literis, & ingenio consolari incipies. Tolle mi-
 hi inanes istas consolationes, quæ ægritudinem meam
 exasperant etiam, tantū abest ut leniant. Odi iam ego
 meum hoc ingenium: odi literas, quibus si carerem, mi-
 nus miser essem, minus sentirem, minus angerer. Sed
 querelarum plus satis. Tu cura ut recte ualeas, quando
 nos dij noluerunt.

LAMENTATORIAE SYLVA

libro V. epistola: Omnis amor tuus.

L Si liber exisset, quando nō tam interest, Cic. epi. 14
 quo animo scribatur, q̄ quo accipiatur, ne
 ea res inepte mihi noceret, cum præsertim adhuc stili

poenas dem: qua quidem in re, singulari sum fato. Nam cum mendum scripturae litura tollatur, stulticia fama multetur, meus error exilio corrigitur, cuius summa criminis est, quod armatus aduersario male dixi. Rem pub. lugebam quae non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi charior: & hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur, quae plurimum debet ualere, sed etiam dies, quae stultis quoque me deri solet, tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore relinquatur.

Lib. I X. epistola: Vel meo ipsius interitu.

Lib. XIII. Ad Terentiam pleraque.

Cicero ad
Atticum
Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sine priuatus, & forensi & domestico, Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia quae iucunda ex humanitate alterius, & moribus, homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, cum & meo dolore moueare, & ipse omni uirtute officioque ornatissimum, tuique & sua sponte, & meo sermone amantem affinem, amicumque amiseris.

Quod me ad uitam uocas, unum efficis, ut a me manus absteineam. Alterum non potes, ut me non nostri consilij utique poeniteat. Quid enim est, quod me retineat, praesertim si ea spes non est, quae nos proficiscentes prosequatur?

Premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quae mihi

mibi me chariores semper fuerant. Cura ut ualeas.

Velim pro tuo in me amore, hanc inanem meam diligentiam, miserabilem potius, quàm ineptam putes.

Ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxæ: ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati

Amisimus mi Pomponi, nō omnē modo succum, ac sanguinē, sed etiam colorē, & speciē pristinā ciuitatis.

Ego uero, quē fugiam, habeo: quē sequar, nō habeo.

Solicitem esse te, cum de tuis cōmunibusq; fortunis, tum maxime de me, ac dolore meo sentio: qui quidē dolor meus, nō modo nō minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur omnino. Pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. Probas enim meum consilium, negasq; mihi quicquam tali tempore potius fugiendum fuisse.

Qui sit omnium rerum status noster uides. Nihil est mali, quod nō & sustineam, & expectem. Quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior.

Omnia tamen sunt feliciora, quàm peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. Cuius peccati, si socios essem habiturus ego, quos putauī, tamē esset ea consolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitū, mea nullum.

Quam ob rem, quoniam neq; consilij tui, neq; consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur, nō quæram hæc à te posthac: tantum uelim, ne pristinum hoc officiū intermittas. Scribas ad me quicquid ueniet tibi

in mentem, cum habebis cui des, & dum erit ad quem des, quod longum non erit.

Cicero Quid restat, nisi ut miser fiam?

O rem perditam, ó facinus indignum, ó me infelicem, quid hoc statu uel desperatius, uel foedius? O me afflictum.

De prædio per calumniam erepto, grauiter angerer, nisi iam animus diuturna desperatione ad nouum dolorem obduruisset.

Ita animus multis malis obstupuit, ut sensu etiam molestiae carere cœperit, quod ipsum est omnibus miseris miserius.

Quid quæris? nihil me infortunatius. Nos tamen in his etiam miseris, erecto animo, & minime perturbato sumus, honestumq; & dignitatem nostram magna cura tuemur.

Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, & deiecto.

Non faciam ut enumerem miseras omnes, in quas incidi propter summam iniuriam, & scelus, nõ tam inimicorum meorum, quàm inuidorum, ne & meum moerorem exagitem, & te in eundem luctum uocem.

Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus, cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset.

Itaq; quõ meus me moeror quotidianus lacerat & conficit, tum uero hæc addita cura, uix mihi uitam reliquam facit.

Nec

Nec tam miserum quicquam est, quod nō in fortunam nostram cadere uideatur. Quare quando me afflictum & cōfectum luctu audies, existimato me stulticiæ meæ pœnam ferre grauius, quàm euenti, quod ei crediderim, quem esse nefarium non putaram.

Nos non inimici, sed inuidi perdidērunt. Nam quod *Lamentatio* me tam sæpe & uehementer obiurgas, & animo infirmo *grauissima* esse dicis, quæso ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis unquam ex tam amplo statu, tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsidij bonorum omnium concidit? Possum obliuisci qui fuerim, non sentire qui sum? Quo caream honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? Quem ego ut nouum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quàm me ipsum semper fecissem, uitauit ne uiderem, ne aut illius luctum, squaloremq; aspicerem: aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditū illi, afflictumq; offerrem. Mitto cætera intolerabilia, etenim fletu impediōr

Dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest, & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritiæ uitæ, non continuo augeri. Desidero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum. Quid enim sum? Sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manus adferam.

Magis opto quàm spero, ut egroto dum anima est,
spes esse dicitur.

Non medius fidius præ lachrymis possum reliqua
nec cogitare, nec scribere.

Plinius Aut quis me nõ solũ infelicior, sed iam etiã turpior.
Lamentationis exemplũ erit tota illa epistola lib. I
Iacturam grauissimã. Rursus lib. III. epi. tota. Modo
nunciatus est. Rursus: Audio Valerium Martialem.

Lib. V. epist. Tristissimus hæc tibi. tota.

Lib. V III. epistola: Omnia mihi studia.

Mihi aut uidetur acerba semp, & immatura mors
eorũ, qui immortale aliquid parant. Nam qui uolupta/
tibus dediti, quasi in diem uiuunt, uiuendi causas quoti/
die finiunt: qui uero posteros cogitant, & memoriam
sui operibus extendunt: his nulla mors non repentina
est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat.

Triste illud, quod Iulius Valẽs grauiter iacet: quan/
quam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus æstime/
tur, cuius interest quàm maturissime inexplicabili mor/
bo liberari. Illud planè nõ triste solum, uerum etiam lu/
ctuosum, quod Iulius Auitus deceßit, dum ex quastu/
ra redit: deceßit autẽ in nauis, procul à fratre amanti/
simo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuũ
pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinet
ad hos, qui supersunt. Iam quidem in flore primo tan/
tæ indolis iuuenis extinctus est, summa consecuturus,
si uirtutes eius maturuissent. Quo ille studiorũ amore
flagrabat

flagrabat: quantum legit, quantum etiam scripsit, quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierūt? Sed quid ego indulgeo dolori, cui si frenos remittas, nulla materia nō maxima est? Finē epistolæ faciam, ut facere possim etiā lachrymis, quas epistola expressit.

Est enim quædam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinum defleas, apud quem lachrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia.

Lib. 8. epist. Et gaudium mihi.

LAMENTATORIA MEA

I in malum hoc fortunæ iniquitate incidis
 dissem, honestior esset plaga: nunc nostra
 culpa uidemur accersisse, quod commo-
 de uitari poterat.

Res meæ in eum locum deductæ sunt, ut si uelis officiosus esse, epitaphium pares tuo Lucilio.

DE GRATULATORIA EPISTOLA

Vemadmodū in rebus afflictis, amici dolorem consolatione mitigamus, ita si quid accidit lætæ rei, uoluptatem amici gratulatione conduplicamus. His modis omnibus exaggerabimus animi nostri uoluptatem, quam ex amici successu cepimus, cuius omnia uel commoda, uel incommoda pro nostris ducamus: imò cuius rebus pro incredibili quadam erga illum beneuolentia, magis etiā com-

moueamur, quàm nostris ipsorũ. Deinde dignitatem,
 aut si quid aliud obtigit, uarijs rationibus attollemus:
 siue quod per se sit eximia: siue quod à multis frustra
 ambita: siue quod ultro non ambienti delata sit: siue
 quod honorum iudicio contigerit, non cæco fauore for-
 tunc: siue quod eiusmodi principis fauore, qui non so-
 let nisi spectatos magnis honoribus ornare: siue quod
 totum hoc, quicquid est boni, nulli seruat acceptũ, nisi
 siue ipsius industriæ, ut hinc nihil laudis sibi vindicare
 possit fortuna: siue quod præter spem obtigit. nam hæc
 solent esse gratiora. Mox ubi rem satis auxerimus,
 ostendemus, tametsi sit amplissimum quod obtigit, ta-
 men inferius esse meritis illius. Hunc tantum esse gra-
 dum ad maiora, si modo fortuna uelit hominis uirtu-
 tibus respondere. Postremo loco bene ominabimur, be-
 neq; precabimur, ut quod obtigit, bonis auibus sit ipsi,
 amicis, ac Reip. perpetuo faustum, ac felix. Est & obi-
 liqua gratulandi ratio, quando negamus nos amico
 gratulari honorem qui contigit, sed ipsi honori talem
 uirum, qui tum demũ uidebitur splendidus, ac magni-
 ficus, postea quàm ei delatus est, qui suis uirtutibus
 & ornamentis sit dignitati, quam suscepit, multum di-
 gnitatis allaturus. Quemadmodum enim magistra-
 tum obscurat, qui gerit indignus, ita illustrat uir omni
 decorum genere clarus & illustris. Aut negabimus
 nos illi gratulaturos dignitatis accessionem, quam ille
 nec ambit, nec miratur: ut pote uir prudens, qui intelli-
 gat

gât, quanto cum onere honor ille sit coniunctus: præ-
 rea modestus, qui nihil minus affectet, quam popula-
 res glorias: sed tamen gaudere, quod illi seges ac mate-
 ria data sit exercendæ uirtutis suæ, ut qui antehac sem-
 per uoluerit prodesse quàm plurimis, nunc etiam pos-
 sit ob autoritatis acceptionem. Licebit utranq; ratio-
 nem adhibere, per occupationem quum prius narra-
 bimus, quid alij essent illi gratulaturi: nos non eadem
 gratulari, sed ea potius, quæ iam diximus in obliqua
 gratulatione dici solere. Frequenter hic incidit genus
 encomiasticum, ueluti in his, quæ modo recensuimus:
 aliquãdo non incidit, ueluti quum amico gratulamur,
 qui incolumis domũ redijt ex itinere lōginquo, quum
 amico gratulamur filiũ natum, nisi forte dicemus hoc
 Reipub. interesse, ut optimi quiq; uiri, & probissimæ
 quæq; matronæ, q̄ maxime sint fœcundæ, quod ex bo-
 nis ferè nascantur boni. Porro felicitatē ciuitatis non
 hinc pendere, si q̄ plurimos habeat ciues, sed si quàm
 optimos. Exemplum. Incredibilem animo cepi le-
 ticiam, quũ te summo principũ, collegijq; consensu, mē-
 ro populi applausu præsulē creatũ esse intelligo. Gau-
 deo aliquando eum honorē tibi ultro delatũ esse, quo
 tu te semper dignissimũ præstitisti. Nec tibi tantũ gra-
 tulator, qui honore isto (quanquã tuis moribus, tuæ eru-
 ditioni debito) non multũ delectaris, sed multo magis
 patriæ gratulor, quæ talem sit pontificē habitura, qua-
 lem antehac habuit nunquã. Gratulor tuis omnibus,
 quos

quos quum semper morum innocentia decoraris, nunc etiam honoris claritate, & muneris autoritate illustrabis. Gratulor mihi ipsi, te amplissimis honoribus esse auctū, cuius omnes fortunas semper meas esse duxi. Sacerdotio quidem isto, in uniuersa Etruria neque honestius aliud, neq; magis opimū, neq; tuis rebus commodius contingere poterat. Tu tibi qua es modestia, onus, haud honorem obiectum dices. At ego sic existimo, superos & patriæ per te consultum esse uoluisse, & tibi uirtutis materiam illustrandæ paratam. Quæ res precor ut primum tibi, deinde gregi tuo, deniq; & nobis omnibus uertat bene. Me totum quantus quantus sum, ad tuum obsequium offero. Vale.

GRATVLATORIAE SYLVA

Cic. epist. f4.

Libro. 2. epist. Sera gratulatio. Eodem, epistola: Primum tibi ut de.

Lib. 3. epist. Quasi diuinarem. tota.

Qua in re gratulor tibi ita uehemēter, ut te quoq; mihi gratulari, quàm gratias agere malim: alterū non omnino desidero, alterum uere facere poteris.

Gratulor tibi mi Balbe, uereq; gratulor. Nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim: deinde frangi repente, atq; ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere.

Sapiēter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Gratulor tibi affinitatē uiri, medius fidius optimi.

Lib.

Lib. 15. epistola. Te & pietatis in nos. Et plurimæ
sequentes.

De Cicerone quæ scribis, iucunda mihi sunt, uelim
sint prospera. Cic. ad Att.

Et si contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, sa-
tisq; ex ea magnam læticiã, uoluptatemq; capiebam,
tamen non possum non confiteri, cumulari me maxi-
mo gaudio, quod uulgo hominum opinio socium me
adscribat tuis laudibus.

Sum enim auidior, etiam quàm satis est gloriæ, &
tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Aga-
memnoni regi regum fuit honestum, aliquem in con-
silijs capiendis Nestorẽ habere: mihi uero gloriosum,
te iuuenem COS. florere laudibus, quasi alumnum
discipline mee.

Lib. 4. epist. Magnam cœpi uoluptatem.

Lib. 5. epist. Concesseram in municipium. tota.

Eodem, epist. Bene est mihi.

Lib. 9. epist. Magna me solitudine. tota.

Lib. I. Explicare non possum.

Politianus

GRATVLATIO MEA

Vcium tibi generum obtigisse, maiorem
L in modum gaudeo: speroq; & opto, istam
coniunctionem tibi & uoluptati, & or-
namento fore.

Neq; nobis præsul optatior, neq; tibi munus magis
optandum potuit obtingere.

Nuncius

Nuncius neq; optatior, neq; iucūdior adferri potest
it, quàm qui nuper est de noua dignitate tua allatus.

Ex tuis literis, quibus te consulē declaratū significas, tantū cepi uoluptatis, quantum te semper amaui.

O factum bene, rem uoluptariam nuncias, pulchre nuncias, præ gaudio uix me capio.

Voluptatē incredibilem mihi tuis literis nuncias.

Literæ tuæ suauissimæ, quibus te nouis honoribus ornatū nuncias, tanta me letitia impleuerunt, ut prorsus dubitem, cui potissimum gratulari debeam: tibi ne, cui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriæ, quæ talem sit præsulē habitura: an principi: qui talem consiliarium: an mihi potius, qui tuis fortunis perinde ac meis delector.

Scio te istiusmodi ornamēta nec desiderasse, nec delectari, & ita prorsus existimare, onus, non honorem tibi iniectum. At tanto es isto honore dignior, quo delectaris minus, eoq; magis uirtuti tuæ gratulor.

Natum tibi bellum puerum, uxore salua uehementer gaudeo.

Quod ex itinere difficillimo, & diuturna peregrinatione patriæ sis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex sententia tua euenisse, incredibile dicitur quantum letet.

Caue putes te ipsum ex ista tua fortuna, plus cepisse uoluptatis, quàm ego ex tuis literis ceperim, quæ
me

me de noua dignitate tua certiozem fecerunt.

Quod nouis honoribus sis auctus,

Quod magistratum assequutus.

Quod legatio tam splēdida delata,

Quod doctoris titulo ornatus,

Familiā tibi feliciter domi crescere,

} maiorem in mo-
dum gaudeo.

Hereditatē amplissimam obuēnisse uolupe est : te
tam certis , tam charis amicis orbatum nōnihil doleo.

Ego absuisse te tam diu à nobis & doleo , quod car-
rui fructu iucundissimæ consuetudinis tuæ : & letor,
quod absens omnia cum maxima dignitate es assequu-
tus, quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna
respondet.

Gratulor , quod qui semper episcopus fuisti , nunc
etiam uideberis.

RESPONSIO AD GRATVLATIONEM

Ratulatio tua & si mihi probatissima,
 G quod ab optimo fit animo, tamē hoc mihi
 multo iucundius est, & gratius , quod in
 summa paucitate amicorū, propinquorū, ac necessari-
 orum, qui uere meæ saluti fauerēt, te cupidissimū mei,
 singularemq; mihi beneuolentiā præstitisse cognoui.

RESPONSIO MEA

Diem letū, non tibi solū, sed tuis etiā om-
 O nibus candidissimo notandum calculo.

Si quid esset in rebus meis unione uel
 candi/

candidius, uel preciosius, hac nota signarem cum diem, quo mihi nunciatum est, te nobis è periculosissimo bello redisse, non solum incolumem, uerum etiam uictorem, & quidem summa cum laude.

O diem terq; quaterq; lætum, nec unico margarito mihi signandum.

Precor superos, ut hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti sunt, perpetuum esse uelint.

Si casu te contulisti in aulã, gratulor fortunæ tuæ: sin iudicio, magis etiam gratulor tuæ sapientiæ.

DE IOCOSA EPISTOLA

IN unoquoq; epistolarum genere, quoties res patitur, iocum admiscere debemus.

Quo in genere & Ciceronem plurimũ ualuisse, & Ioannem Campanum serè immodicum, ac solutum esse uidemus, sæpe proximum scurrilitati. Argutius iocatur Ausonius. Cuiusmodi uero debeat esse iocus, Cicero in libris de oratore, & Quintilianus capite ne risu monstrauit. Exempla suppeditabit Macrobius, & Athenæus. Primum illud curandum, ut tempestius sit iocus, ut liberalis, ut decori meminerit. Qui si apte adhibebitur, plus sæpenumero habet momenti, quàm oratio quamlibet seria. Sed cauendum erit, ne quando nobis eueniat, quod asino Aesopico calli lusus infelicitè emulato.

Iocose

ibro. 7. epist. In omnibus meis.

L Nam de Cornelio nihil audeo dicere, cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris, quin tu urges istam occasionem, & facultatē, qua melior nunquā reperietur,

Lib. 7. epist. Legi tuas literas.

Eodem. epist. Nisi ante Roma. proxima: Mirabar quid esset. Ac ceteræ pleræq; ad Trebatium.

Lib. 9. epist. Num tu homo ridiculus es? Et aliquot sequentes ad eundem. Eodem. epist. Accubueram.

Tui desiderii, spe tuorum commodorum consolor.

Nos planē diuites sumus, sed ne erres, Stoico more, qui omnes diuites putāt, q̄ cœlo & terra frui possunt.

Lib. 1. epist. Næ tu homo es. Item proxima: Pici.

Politianus

Lib. 5. epist. Ita respōdebo. Itē epist. Si tu edentulus.

Lib. 7. Breues aliquot epistolæ sunt, partim iocosæ, partim argutæ. Quin & Ausonius multus est in iocando, nec minus Guilhelmus Budæus, Gallus & hic.

CONCILIATORIA

ST genus epistolarum non dissimile com-

E mendatorio, quod nobis uisum est appel-

lare conciliatorium. Nam ut commenda-

tionē conciliamus alijs fauorem, ac beneuolentiā apud amicos, ita quum studemus nobis conciliare uiros, quibuscum ante hac nulla intercessit noticia, aut amicitia, quodammodo nosmet ipsos cōmendamus. Hoc argu-

C mentum

mentum frequens est inter eruditos, dum aliquoties totis regionibus disjuncti, tamē mutuis epistolis sese pro uocant ad sodalitatem literariam, ac fœdera musarū. Et nescio quomodo uix unquam abest hic lenocinium assentationis, à quo tamen nec sanctimonia probatos uiros uidemus abhorruisse. Illud erit obseruandum, ut ita laudemus eum cuius ambimus amicitia, ne uel adulari, uel fingere, uel insidiari, uel nostrum negotium agere uideamur. Rursus ita laudemus nos ipsos, ut ne nobis ob arrogantiam pro beneuolentia conciliemus odium. Dicemus similitudinem esse cōciliatricem amicitia. Nos illius eximijs dotibus ad amandum inflammatos, quas partim celebri fama, partim ex prædicatione laudatissimorum hominum, partim ex ipsius libris cognouerimus. Nos tametsi multū absimus ab illius uirtutibus, tamen semper huc annixos, ut quod in illo suspicimus assequeremur, & aliorum iudicio aliquousq; progressos esse. Suspicionē assentationis subinde deprecabimur. Obtestabimur illius modestiam, ut amoris nostro ignoscat, cui temperare non possumus: etiam nō ignari, quantopere uir omni laude superior, prædicatione suarum uirtutū offendatur. In nobis rem attenuabimus, animū, studium, amorem optimarū rerum exaggerabimus. Orabimus, ut nos in suorum numerum ascribat. Pollicebimur, nos tametsi novos amicos, nulli ueterum cessuros, studio certe, ac fide, quantumuis reliquis in rebus impares. Nos ipsos, opēs nos

stras, & quicquid opera nostra præstari poterit, totum illi deferemus, amicos etiam communes pollicebimur. Poterat hoc genus amatorio subijci, quo quidem loco non nihil attigimus. Nõnunquã & alios inuicem conciliamus, ac tum quidem hoc intererit inter cõmentationem, & cõciliationem, quod qui commendat, petit nonnihil: qui conciliat, nihil petit officij, sed tantum conglutinat amicitiam. Ad hoc genus pertinet laudatio certæ personæ. Syluam modo subijciemus, nam & in descriptione nonnihil hac de re meminimus.

LAUDATORIAE SYLVA

M IHI quidẽ humanitas tua, uel summa potius sapientia, non iucunda solũ, sed etiam admirabilis uisa est. Virũ enim excellentem, & tibi tua præstati in eum liberalitate deuinctũ, nõnihil suspicantẽ, propter aliquorũ opinionẽ cupiditatis suæ, te ab se abalienatum illa epistola retinuisti.

Cic. epist. 4. 5.

Sed nimirũ, quæ sunt in manu hominũ, & mihi, & multis cõtigerunt. Illud uero, ut adipisci arduũ, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi à dijs potest.

Plinius

Ego uero Rufum nostrũ laudo, non quia tu ut ita facerem, petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librũ omnibus numeris absolutum, cui multũ apud me gratiæ amor ipsius adiecit: iudicauit tamen. Neq; enim soli iudicant, qui maligne legunt.

Lib. 1. epist. cuius initium: Si quãdo urbs nostra. Latus hominis.

Eodem, epist. Amabam Pompeium.

Lib. 2. epist. Post aliquot annos.

Eodem, epist. Magna Iſeum fama.

Lib. 3. epist. Nescio an ullum iucundius.

Eodem lib. epist. Annotasse uideor. Laus poetæ.

Lib. 6. epist. Sum ex his.

Lib. 9. epist. Vnice probo.

Lib. 1. epist. Mirum est. Laus uitæ rusticanae.

Lib. 2. epist. Assẽm para. Vituperatio personæ.

Politianus

Lib. 1. epist. Tanti mihi sunt.

Lib. 3. epist. Et si magnum te,

Eodem: O decus Italia. Laus puellæ.

Lib. 4. epist. Scribis Marianũ. Laus concionatoris.

Lib. 12. epist. Quam uellem. Laus pueri.

RESPONSIO AD LAUDEM

Cic. epist. fa.

Plinius

Libro. 15. epist. Letus sum laudari.

L Si laudatus à te, laudare te cœpero, uereor ne non tam proferre iudicium meum, quàm referre gratiam uidear. Omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademq; de causa. Nam & tu quæ de amicis optime scribis, & ego quæ de me, ut optima lego.

Laudẽ pariter & gratias agam? Neutrũ satis possum, & si possem timerem, ne adrogans esset ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia

nia mihi tanto laudabiliora uisa, quanto iucundiora:
tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant.

Lib. 1. epist. Quod proximis literis.

Item epist. Quod ex sequendis rebus.

Item epistola: Lucretium Petreio.

Lib. 2. epist. Legit epistolā. Rursum: Nō tu munus.

Eodem, epist. In epistola quadam.

Lib. 3. epist. Et si uideo. Eodē, epist. En ad te reuertitur. Rursum epist. Misit ad me. Eodē, epist. Utinā quas.

Lib. 4. epist. Ignosce occupationibus.

Lib. 5. epist. In calce. Lib. 7. epist. Legit epistolam.

Eodem, epist. Honorifica mentio, Item proxima.

Politianus

RESPONSIO AD LAUDEM MEA

LAUDES istas quas affatim in me con-
geris, sic equidem interpretor, quasi non
me depingere uolueris qualis sum, sed op-
timum exemplar praescribere, qualis esse debeam.

Hoc effecit ista tua tā magna laudatio, ut iam
mihi minus incipiam placere, qui planē uideam, quan-
tum absim ab ista perfectae uirtutis imagine.

Dum istam imaginem pingeres, non à me, sed abs
te ipso sumebas exemplum.

Sentio quid agas, falsis istis laudibus nostrā igna-
uiam extimulare uoluisti

Aut planē falleris, aut nobis blanditur tua lauda-
tio. Sed blandiatur sanē, dummodo mihi mea studia

commendet. Nec enim alio consilio te blandiri scio.

Ideo summa tribuis, nō quod ea sim assequutus, sed quod huc me summis uiribus uelis eniti.

Hoc agis laudando, ut aliquādo uidear laudandus. Ipse summis ac maximis uirtutibus abundet oportet, qui in alijs paucas ac mediocres sic amat.

Quod in laudando me plus quā̄m immodica benignitate es usus, non ignoscerem, nisi iam olim ex Homērica lege, poetis mentiri liceret. Ait enim, πολλὰ
 ψεύδονται ἄνθρωποι.

Non est mihi cornea fibra, quemadmodū ait Perseus; nec apud me sanē incredibile est esse uerum, quod scripsit Xenophon, ἄδυσον ἄσμεν ἔπαυον εἶναι, uti que si promerear. Nunc nihil aliud quā̄m rideri me puto. Est hoc ferē solenne inter eruditos, ut sese mutuis laudibus quasi scabant. Nec in totum damnandas arbitror has assentatiunculas, quibus alitur beneuolentia, & excitantur studia.

OFFICIOSA

N EC infrequens est & illud epistolarum genus, quo amicis, etiam si nihil petant, operam nostram ultro offerimus, propterea quod sunt quos pudet rogare, quum egeant amicorum subsidio. Hos oportet ultro delato officio, ad postulandam operam amici prouocare, & ea causa genus hoc officiosum uocare placuit.

Officiosa

GO omni officio, uel potius pietate erga Cic. epi. 14.
 te, cæteris satisfacio omnib. mihi ipsi nun-
 quam satisfacio. Tanta enim magnitudo
 est tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu nisi per-
 fecta re de me non cõquiessti: ego quia non idem in tua
 causa efficio, uitam mihi esse acerbam putem.

Nostram fidem omnes, & amorẽ tui absentis, præ-
 sentes tui cognoscẽt. Si esset in his fides, in quibus esse
 debebat, non laboraremus.

De cæteris rebus quicquid erit actum, scribam ad
 te: & ut quàm rectissime agantur omnia, mea cura &
 opera, diligentia, gratia prouidebo.

Ego neq; de meo studio, neq; de nonnullorum ani-
 mo mihi scribendũ arbitror. Quid enim aut me osten-
 tem, qui si uitã pro tua dignitate profundam, nullam
 partẽ uidear tuorũ in me meritorũ assequutus: aut de
 aliorum iniurijs querar, quod sine summo dolore face-
 re non possum? Ego tibi in hac præsertim imbecillita-
 te magistratuũ præstare nihil possum: at ea excepta,
 possum confirmare, te & senatus, & populi Romani
 summo studio amplitudinem tuam retenturum.

De Alexandrina re, causaq; regia, tantum habeo
 polliceri, me tibi absenti, tuisq; præsentibus cumulate
 satisfacturum.

A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid
 obtineri poterit, non contendamus, nec, si quid non ob-
 tinuerimus, repulsi esse uideamur.

A me nullū tempus prætermittitur, de tuis rebus
 & agendi & cogitandi, utorq; ad omnia Qu. Selicio.
 Neq; enim prudentiorem quenquam ex tuis, neq; fide
 maiore esse iudico, neq; amantiorem tui.

A me omnia summa in te studia, officiaq; expecta.
 Non fallam opinionem tuam.

Tu uelim tibi ita persuadeas, nullam rem esse mini
 mam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior sit,
 quàm meæ res omnes. idq; cum sentiam, sedulitate mi
 himet ipse satisfacere possum, re quidem ipsa, ideo mi
 hi non satisfacio, quod nullam partem tuorum merito
 rum, non modo referenda, sed ne cogitanda quidē gra
 tia, consequi possum.

Cætera quæ ad te pertinebūt, cum, etiam plus con
 tenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus,
 quàm debemus.

Omnia uolo à me & postules, & expectes, uincam
 meis officijs cogitationes tuas.

In hoc toto genere plura faciã, quàm scribere au
 deo, Cætera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio,
 à me sunt paratissima. Nihil in re familiari mea est,
 quod ego malim meū esse, quàm tuū. Hac de re, & de
 hoc genere toto, hoc scribo parcius, quod te id, quod
 ipse confido, sperare malo te esse usurum tuis.

Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime
 omnia, diligētissimeq; curabo, tuorūq; tristissimo meo
 tempore meritorū erga me memoriam conseruabo.

De meâ

De mea autem in te uoluntate, sic uelim iudices, me quibuscunq; rebus opus esse intelligam, quanquam uideam, quis sim hoc tempore, et quid possim, opera tamen & consilio, studio quidem certe rei, famæ, salutis tuæ præsto futurum.

Quam ob rem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse: & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego uero tibi profiteor, atq; polliceor eximium & singulare meum studium, in omni genere officij, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Craßis tuis iudicibus, omnes facile superabo.

Quam ob rem uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus, minimis, maximis, mediocribus rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, cõsilio, autoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, priuatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitem, clientum tuorum negocijs, ut quoad eius fieri possit, præsentis tuæ desiderium meo labore minuatur.

Tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neq; tam magnam, neq; tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parũ me digna uideatur. Omnia quæ in tuis rebus agam, & nõ laboriosa mihi, & honesta uidebũtur

Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrere.

C 5. Quotiescunq;

Quotiescunq; filium tuum uideo (uideo autem ferè
quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & ope-
ram sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis,
aut temporis, gratiam autē atq; autoritatem cum hac
exceptione, quantum ualeam, quantumq; possim.

Lib. VI. epistola: Vereor ne desideres. multos ha-
bet locos consolatorios.

Singula persequi nō est necesse: uniuersum studium
meum & beneuolentiam ad te defero.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor, à te
amari, & quid agas, quidq; agatur, certior fieri uolo.

De me autem sic uelim iudices, quantum ego possim,
me tibi, salutis tuæ, liberisq; tuis summo cum studio præ-
sto semper futurum.

Ego quid possim, nescio, uel potius me parum posse
sentio. Illud tamen tibi polliceor, me quæcunq; salutis, di-
gnitatiq; tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse fa-
cturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis
rebus fuisti. Hanc meam uoluntatem, ad matrem tuam
optimam foeminam, tuiq; amantiſſimam detuli. Si quid
ad me scripseris, ita faciam ut te uelle intellexero. Sin
tu minime scripseris, ego tamen omnia quæ tibi utilia
esse arbitrabor, summo studio, diligenterq; curabo.

Interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cum Reip.
quam semper habui chariſſimam, tum amoris nostri
causa, maxime curæ esse tuam dignitatem. Da operam
ut ualeas.

Sed ego tuis neq; desum, neq; deero, qui siue ad me referunt, siue non, mea tibi tamen beneuolentia, fidesq; præstabitur.

Iniuriam enim fieri putabam, quum rogabar.

Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæq; mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri.

Illud profecto cognosces, mihi te neq; chariorem, neq; iucundiorem esse quenquam.

Perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, gratia, & charitate, & officiorum meorû magnitudine sarciam.

Perficiam profecto, ut neque Resp. ciuis in me animi, Cicero ad
mum, neq; tu amici desideres. Atticum

Sed hæc fors uiderit ea, quæ talibus in rebus plus Consolatio
quàm ratio potest. Nos autem id uideamus, quod in nobis esse debet, ut quicquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus & accidisse hominibus meminerimus: nòs que cum multum literæ, tum non minimum idus quoq; Martiæ consolentur.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. Hoc uelim tibi penitus persuadeas.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq; curabo. Da operam ut ualeas.

Nec uero ulla res erit unq; in qua ego nò uel uitæ periculo ea dicam, eaq; faciam, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor. Lib.

Politianus Lib. III. Deprehenderunt me.

Lib. X. Quanquam nec fortuna.

Plinius Non me hercle tam mea sunt, quæ mea sunt, quàm quæ tua. Hoc tamen differunt, quod sollicitius, & intentius tui me, quàm mei excipiunt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuerteris, quod uelim facias. Primum, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me secure ac propè negligenter expectant.

Lib. VII. Calestrium Tironem familiarissimum.

Nihil est quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq; quid uelis, consule: illi tam iucundum, quod ego, quàm mihi, quod tu iubes.

OFFICIOSAE MEA.

N IHI mihi magis in uotis est, quàm ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quàm gratissimus esse cognoscar. Sed eiusmodi sunt tempora, ut & tuis in me meritis, & meo in te animo, satisfacere uelim magis, quàm possim.

Me incolumi, nullam accipies iniuriam: & si mauis me uerbis Homericis tibi meum patrociniū polliceri:

Οὐτίς ἐμεῦ ζῶντι, καὶ ἐπὶ χθονὶ δ' ἐρχομῶνιο,
Σοὶ κοίλῃς παρὰ νηυσὶ βαρέας χεῖρας ἐποίσει.

Pollio uidetur in te offensior. Hoc quanti æstimes

ubi

ubi cognoro, tum eadem opera sciero quid mihi sit elaborandum.

Ceteri solent operam polliceri in licitis & honestis, & in his quæ præstare possint. Ego uero tibi omnem meam in omni re sine exceptione pollicor, quæ possis tuo arbitratu uel uti, uel abuti. In his quæ perfici non poterunt, tamen efficiam, ut intelligas nec studium, nec fidem usquam defuisse.

Si officiosum est, ultro polliceri opem, aut operam, multo officiosius est, ultro mittere pecuniam. Huius argumenti, tametsi rari, exemplum reperies apud Pliniū lib. VI. epistola: Quamuis & ipse.

Sum quidem studiorum laboribus ita districtus, ut nemo magis: sed mihi nihil erat in studijs tam cordi, quod non postpositurus sim, si tali amico præstandum erit officium.

Non omnibus dormio, ita non omnibus uaco. Tibi nunquam non ero ociosus, si quid per me fieri uoles.

Non equū arbitror, ut literarū prætextu me excussem amico: quum hoc ipsum me doceant literæ, non esse deserendum amicitie officium, quo nihil oportet nobis esse antiquius, aut religiosius.

Hoc unum tibi etiam atq; etiam persuadeas uelim, nihil existere posse tam durum, tam periculosum, quod non sim tua causa libenter etiam subiturus.

Nihil erit tam arduum, tam asperum, quod non sit iucundum futurum tua causa.

Opes quas tibi pollicear, nec mihi adsunt, nec tibi
desunt.

Hoc corpusculum, hunc animum tibi totum quan-
tus est deuoueo.

Hoc tibi spondeo mi Lucilli, neq; animum, neq; di-
ligentiam mihi defuturum.

Nec animo, nec studio, nec beneuolentia, nec patien-
tia cuiusquam pro uobis cedam.

DISPV TATORIAE GENVS.

EST epistolarum genus non infrequens in-
ter eruditos, quo studiorum suorum inter
se agunt commercia, quum aut sciscitantur
de re quapiam, aut respondet sciscitanti: aut si qua
de re parum conuenit disputant. Huius generis, quoni-
am uarium est, certa ratio reddi non potest. Tantum
exempla quaedam indicabo.

DISPV TATORIAE SYLVA

- Cic. epist. fa. Lib. VII. epistola: Illu seras heri inter.
Lib. IX. epistola: Amo uerecundiam.
- Plinius Lib. I. epistola, cuius initium est: Frequens mihi
disputatio. tota.
- Lib. IIII. epistola: Attuli tibi.
- Politianus Lib. I. epistola: Ostendet plenum.
Lib. II. epistola: Dictata illa tua.
Lib. III. epistola: Irasceris obrectatoribus.

Lib.

Lib. v . epistola: Et tu mihi.

Lib. i x . epistola: Ego quidem mi Hermolaë. Item
proxima.

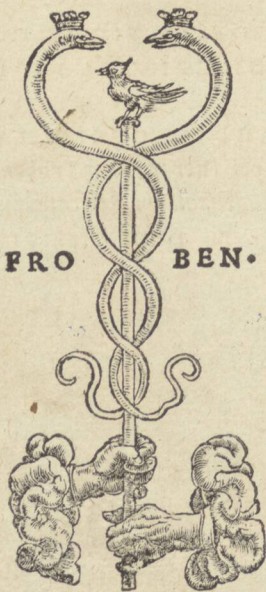
Lib. xii . epistola: Quantopere me semper.

LIBRI DE RATIONE CONSCRI/
BENDI EPISTOLAS FINIS.

BASILEAE, IN OFFICINA FROBE/
niana per Hieronymum Frobenium, &
Nicolaum Episcopium

M D XXXXIIII

FRO BEN.

DI
EP
g

lla
S

Comitatus S. ac

Quoniam admodum in diebus eius
rescendentes in Eastia
Anno domini 1561 Feria
Quinta in crastine s. Hedwig
nix densissimus an diebus
cadere maxime postq. desuit
iterum denno in legna, curata
nubes nivem emisserunt

Arbitr

[Faint handwritten signature or text]

[Vertical handwritten text on the left margin]

